

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL POLİTİKA
UYGULAMALARININ AFRİKA SOSYAL KORUMA
POLİTİKALARINA ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Ruhal SAMANLI

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL POLİTİKA
UYGULAMALARININ AFRİKA SOSYAL KORUMA
POLİTİKALARINA ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Ruhal SAMANLI

DOÇ. DR. DOĞA BAŞAR SARIPEK

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARININ
AFRİKA SOSYAL KORUMA POLİTİKALARINA ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ruhal Samanlı

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 16/6/2021/14

KOCAELİ-2021

ÖNSÖZ

Tez konusuna karar vermek başlı başına zor bir adımdır. Bu adımın atılmasında, tez konusunun daraltılmasında ve tez yazım sürecinde oldukça zorlandığım zamanlar oldu. Bu süreçte yaşadığım zorlukların üstesinden gelmem ve ilerlemem konusunda yardımlarını esirgemeyen insanların olduğunu söylemeliyim. Bilimsel çalışmaya katkı sağlamak adına akademik sürecimin önemli aşamasını geçmem de zamanlarını ayıran ve değerli katkılarını sunan kişilere teşekkür etmek isterim.

Öncelikle doktora eğitimim sürecinde ve en çok da tez yazım sürecinde bilgi, birikim ve deneyimleri ile destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Doğa Başar SARIİPEK'e teşekkür ediyorum.

Doktora eğitimimin başından sonuna kadar destek veren hocalarımdan biri de Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL hocamdır. Yorumlarıyla tezimin şekillenmesine katkı sağladığı için Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL'e teşekkür ediyorum.

Tez yazım aşamasında zorlandığım zamanlar oldu. Bu süreçte destek veren hocalarımdan diğeri de Prof. Dr. Tuncay YILMAZ hocamdır. Tez yazım sürecinde görüşme talebimi her defasında kabul ederek beni sabırla dinleyen ve tezin içeriğine ilişkin katkı sağlayan Prof. Dr. Tuncay YILMAZ'a teşekkür ediyorum.

Tez yazım sürecinde motivasyona ihtiyacım olan çok zaman oldu. Bu süreçte ailemin desteğini her zaman hissettim. Ailemin cesaretlendirici cümleleri ve bana olan inancı sayesinde demoralize olmadan devam edebildim. Hayatımın her anında yanımda olan, beni destekleyen ve kararlılıkla devam etmemi sağlayan kıymetli aileme çok teşekkür ediyorum.

Ruhal Samanlı

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
TABLO LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL POLİTİKASININ GENEL GÖRÜNÜMÜ	7
1. 1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN GENEL YAPISI VE İŞLEYİŞİ	7
1. 1. 1. Birleşmiş Milletlerin Kuruluşu, Amacı ve Nedenleri	7
1. 1. 2. Öncelikli Devletler ve Veto Yetkisi	9
1. 1. 3. BM Üye Sayılarının Yükselişi	13
1. 1. 4. BM ve Sosyal Politika İlişkisi	17
1. 1. 5. Uluslararası Barışın Tesisi ve Muhafazası	20
1. 1. 6. Uluslararası Sosyal Bütünleşmenin Sağlanması.	26
1. 1. 7. Uluslararası Adalet Anlayışı	29
1. 1. 8. Uluslararası Sosyal Koruma Çabası	31
1. 2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPISI VE ORGANLARI	36
1. 2. 1. Genel Kurul	36
1. 2. 2. Güvenlik Konseyi	39
1. 2. 3. Ekonomik ve Sosyal Konsey	41
1. 2. 4. Vesayet Konseyi	44
1. 2. 5. Uluslararası Adalet Divanı	46
1. 2. 6. Sekreteryaya	47
1. 3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN HEDEFLERİNE YÖNELİK FAALİYET ALANLARI	48
1. 3. 1. Uluslararası Kalkınmayı Gerçekleştirme Hedefi	49
1. 3. 2. Sosyal Barışı Sağlama Hedefi	51
1. 3. 3. Yaşam Koşullarını İyileştirmeye Yönelik Hedefler	51
1. 3. 4. Diğer Hedefler	55
1. 4. SOSYAL KORUMA VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL KORUMA FAALİYETLERİNİN ALT BİLEŞENLERİ	56
1. 4. 1. ILO ve Çalışma Hayatı	57
1. 4. 2. WHO ve Sağlık	61
1. 4. 3. UNESCO ve Eğitim	64
1. 4. 4. Diğerleri ve Sosyal Koruma Çalışmaları	65

1. 5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL KORUMA İDEOLOJİSİ	68
1. 5. 1. Sosyal Koruma ve İdeoloji Bağlantısı	68
1. 5. 2. Birleşmiş Milletlerin Sosyal Koruma İdeolojisi	71
İKİNCİ BÖLÜM.....	80
2. SOSYAL KORUMA KAVRAMI.....	80
2. 1. SOSYAL KORUMA VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	80
2. 1. 1. Sosyal Koruma Anlayışı	80
2. 1. 2. Sosyal Korumanın Ortaya Çıkışı	84
2. 1. 3. Sosyal Korumanın Aktörleri	86
2. 1. 3. 1. Devlet	86
2. 1. 3. 2. Piyasa	89
2. 1. 3. 3. Aile	90
2. 1. 3. 4. STK	91
2. 1. 3. 5. Çok Uluslu Şirketler	93
2. 1. 4. Sosyal Korumayı Etkileyen Unsurlar	95
2. 1. 4. 1. Demografik Yapı	95
2. 1. 4. 2. Küreselleşme.....	97
2. 1. 4. 3. Diğer Unsurlar.....	100
2. 1. 5. Sosyal Koruma Politikalarının Girdileri	101
2. 1. 5. 1. Finans ve Materyaller	101
2. 1. 5. 2. İnsan Kaynağı.....	103
2. 1. 5. 3. Diğer Girdileri.....	103
2. 1. 6. Sosyal Koruma Politikalarının Çıktıları.....	104
2. 1. 6. 1. Yapılan Yardımlar	104
2. 1. 6. 2. Ulaşılan Nihai Sonuçlar.....	105
2. 1. 7. Sosyal Korumanın İşlevleri	107
2. 1. 7. 1. Önleme İşlevi	107
2. 1. 7. 2. Koruma İşlevi	108
2. 1. 7. 3. Geliştirme İşlevi.....	109
2. 1. 7. 4. Dönüştürme İşlevi.....	111
2. 1. 8. Sosyal Korumanın Meydana Getirilmesinde Önemli Temel Noktalar	112
2. 1. 8. 1. Politika Üreten Yetkili Mercii.....	112
2. 1. 8. 2. Veri Tabanının Oluşturulması.....	113
2. 1. 8. 3. Maddi Destekler	115
2. 1. 9. Sosyal Korumanın Hedef Kitleleri.....	116
2. 1. 9. 1. Ekonomik Anlamda Risk Altında Olanlar	116

2. 1. 9. 2. Kronik Yoksullar.....	121
2. 1. 9. 3. Sosyal Anlamda Korunmasızlar	124
2. 1. 10. Sosyal Koruma Yaklaşımları.....	125
2. 1. 10. 1. İhtiyaç Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı.....	125
2. 1. 10. 2. Hak Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı	127
2. 1. 10. 3. Hayırseverlik Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı.....	128
2. 1. 10. 4. Yeni Sosyal Risk Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı	129
2. 1. 10. 5. Çok Yönlü Bakış Açısına Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı	130
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	132
3. AFRİKA SOSYAL KORUMA POLİTİKALARI	132
3. 1. AFRİKA SOSYAL KORUMASINDA ETKİLEYİCİ UNSURLAR.....	132
3. 1. 1. Sosyal Korumayı Etkileyen Ekonomik Unsurlar	132
3. 1. 1. 1. Borçlar ve Yardımlar	132
3. 1. 1. 2. Havale Edilen Paralar= Afrika Dışından Afrika'ya Gelen Dövizler	136
3. 1. 1. 3. Diğer Ekonomik Unsurlar.....	138
3. 1. 2. Sosyal Korumayı Etkileyen Siyasi Unsurlar.....	140
3. 1. 2. 1. Berlin Konferansının Anlamı ve Önemi	140
3. 1. 2. 2. Kabilecilik Anlayışı	143
3. 1. 2. 3. Askeri ve Sivil Darbeler, İç karışıklıklar	146
3. 1. 3. Sosyal Korumayı Etkileyen Sosyal Unsurlar	148
3. 1. 3. 1. Demografik Unsurlar	148
3. 1. 3. 2. Kültürel Unsurlar	151
3. 2. AFRİKA SOSYAL KORUMA İDEOLOJİSİ.....	154
3. 2. 1. Afrika'da Sosyal Koruma.....	154
3. 2. 2. Afrika'da Sosyal Koruma İhtiyacı	159
3. 2. 2. 1. Temel / Asgari Sosyal Koruma İhtiyaçları	161
3. 2. 2. 2. Asgari Olmayan Gelişmiş Sosyal Koruma İhtiyaçları	164
3. 2. 3. Afrika'da Eğitim, İstihdam ve Sağlık	165
3. 2. 3. 1. Afrika'da Eğitim	165
3. 2. 3. 2. Afrika'da İstihdam	168
3. 2. 3. 3. Afrika'da Sağlık	170
3. 2. 4. Afrika Sosyal Koruma Harcamalarında Belirgin Kalemler ve Genel Özellikleri	175
3. 2. 4. 1. Genel Sosyal Koruma Harcamaları.....	175

3. 2. 4. 2. Temel İhtiyaçları Temin Etmeye Yönelik Sosyal Koruma Harcamaları	177
3. 2. 4. 3. Ekonomik ve Sosyal Gelişime Destek Veren Sosyal Koruma Harcama Kalemleri	180
3. 2. 4. 4. Afrika’da Diğer Sosyal Koruma Harcamaları	182
3. 3. BAZI AFRİKA ÜLKELERİNİN SOSYAL KORUMA HARCAMALARI BAĞLAMINDA ÖRNEK SOSYAL KORUMA PROFİLİ	184
3. 3. 1. Kenya’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	184
3. 3. 2. Güney Afrika’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	190
3. 3. 3. Etiyopya’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	195
3. 3. 4. Nijerya’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü.....	199
3. 3. 5. Uganda’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	203
3. 3. 6. Gana’da sosyal koruma ve Genel Görünümü.....	208
3. 3. 7. Botswana ’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	210
3. 3. 8. Lesotho ‘da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	213
3. 3. 9. Mozambik’te Sosyal Koruma ve Genel Görünümü	215
3. 3. 10. Mauritius ’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü.....	217
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	221
4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN UYGULAMALARI ve GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	221
4. 1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPMAK İSTEDİKLERİ: SOSYAL KORUMA SÖYLEMLERİ	221
4. 1. 1. Birleşmiş Milletlerin Söylemleri ve Söylem dili	221
4. 1. 2. Birleşmiş Milletlerin Sosyal Koruma Söylemlerinde Öne Çıkan Başlıklar.....	227
4. 1. 2. 1. Kapsayıcılık	227
4. 1. 2. 2. Eşitlik	229
4. 1. 2. 3. Adalet	232
4. 1. 2. 4. Ayrımcılık	233
4. 1. 2. 5. İnsan Hakkı	234
4. 1. 2. 6. Diğerleri	237
4.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPTIKLARI: SOSYAL KORUMA EYLEMLERİ.....	240
4. 2. 1. Sosyal Koruma Eylemleri: Projeler	240
4. 2. 1. 1. Temel Gereksinimlere Odaklanan Projeler	240
4. 2. 1. 2. Geniş kapsamlı Hedeflere Odaklanan Projeler	247
4. 2. 2. Sosyal Koruma Eylemlerinin Değerlendirilme Kıstasları	250
4. 2. 2. 1. Yeterlilik	250

4. 2. 2. 2. Yerindelik	252
4. 2. 3. 3. Sürdürülebilirlik.....	253
4. 2. 3. 4. Eşitlik	255
4. 2. 3. 5. Etki Durumu.....	255
4. 2. 3. 6. Karşılabilirlik	257
4. 2. 3. Diğer Sosyal Koruma Eylemleri.....	258
4. 3. AFRİKA ÜLKELERİNDE SOSYAL KORUMA PERSPEKTİFİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ETKİSİ	260
4. 3. 1. Birleşmiş Milletleri Afrika'ya Yönelten Nedenler	260
4. 3. 2. Afrika Sosyal Koruma Faaliyetlerinde Odaklanılan Ana Başlıklar, Nedenleri ve Birbiriyle Bağlantıları	262
4. 3. 2. 1. Eğitim.....	263
4. 3. 2. 2. Sağlık.....	265
4. 3. 2. 3. İstihdam	268
4. 3. 3. Birleşmiş Milletler Sosyal Koruması ile Afrika'da Değişimin Yönü .	273
4. 3. 3. 1. BM Kaynaklı Olmayan Endekslerle Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı Endekslemek	275
4. 3. 3. 1. 1. İktisadi Özgürlük Endeksi	275
4. 3. 3. 1. 2. Küresel Yolsuzluk Endeksi	278
4. 3. 3. 1. 3. Küresel Barış Endeksi	280
4. 3. 3. 1. 4. Küresel Rekabet Endeksi	282
4. 3. 3. 2. BM Kaynaklı Endekslerle Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı Endekslemek	285
4. 3. 3. 2. 1. İnsani gelişmişlik Endeksi	286
4. 3. 3. 2. 2. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi	288
4. 4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN SÖYLEMLERİNİN VE EYLEMLERİNİN İLİŞKİSİ	290
SONUÇ.....	299
KAYNAKÇA.....	306
ÖZGEÇMİŞ.....	344

ÖZET

Birleşmiş Milletler (BM), 76 yıldır varlığını koruyan, küresel sorunları ve küresel yaşamı etkileme potansiyeli yüksek bölgesel sorunları gündemine alan bir örgüttür. Kurulduğu tarihten itibaren gün geçtikçe etkisini artırmak amacıyla söylemler üretir ve politikalar geliştirir. Özellikle yaşam standardının düşük olduğu bölgelerde yaşam standardının yükseltilmesi ve risklerle mücadele gücünün artırılması amacındadır. BM, öne sürdüğü söylemler ile yapmak istediklerinin zeminini oluşturarak harekete geçer. Bu bağlantı ile küresel çapta önemini yitirmeyen en az gelişmiş ülkelerin sayıca fazla olduğu Afrika kıtası ve Sahra Altı Afrika da BM'nin gündeminde yerini alır.

Belirtilenler ışığında nispeten daha fakir bir bölge olduğu bilinen, risklerle mücadele gücü zayıf insanların yaşadığı Sahra Altı Afrika'da etkili olmaya çalışan BM, çok yönlü sosyal koruma yaklaşımı ile müdahalelerde bulunmaktadır. Ancak Sahra Altı Afrika'da gerek finansal sorunlar gerek de bölgenin iç dinamiklerinin etkisiyle sürdürülebilir olmayan, temel ihtiyaçları temin etme kapsamında kalan ve nüfusun tamamına yetmeyen politikalar ile cılız bir etki bırakılmaktadır. BM'nin kısa vadeli ilişkiler ağı kurduğu, iç karışıklık, iç savaş, kuraklık ve benzeri afetlerin yaşandığı bölgelerde risklere odaklandığı kanaati yüksektir.

BM'nin geliştirdiği politikaların risklere odaklanması da etki süresini belirlemektedir. BM genel olarak risk süresinde etkili olan ve risk ortadan kalktığında sona eren politikalar uygulamaktadır. Ancak risk süresince sürdürülen politikalar da ihtiyaç sahibi nüfusun tamamına hitap etmemektedir ve tüm ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmamaktadır. Bu durumda BM politikaları riskle karşı karşıya kalan ihtiyaç sahibi nüfusun tamamı için yeterli değildir. BM politikalarının sayısı fazla olsa da etkisi düşüktür.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Sosyal Koruma, Afrika Sosyal Koruması, Birleşmiş Milletler Politikası

ABSTRACT:

The United Nations (UN) has been in operation for 76 years, and it has brought regional issues with a high potential of affecting life around the world to the agenda. Since its foundation, the UN has developed discourses and policies to increase its impact. Its objective is to improve living standards and to support the struggle against risks in regions with poor living standards. The UN operates by proposing and promulgating discourses and then by acting. Africa continent and Sub-Saharan Africa has global importance and many underdeveloped nations, and it, too, is on the UN's agenda.

The UN tries to be effective in Sub-Saharan Africa, a relatively poor region with populations that have little capacity to diminish risks, and its interventions there use a multidimensional social protection approach. It carries out partially effective policies in the region. However, the UN's impact on Sub-Saharan Africa is weak and unsustainable. Its efforts are only capable of meeting basic needs and are insufficient for the region's entire population. This is due to the region's financial problems and the effects of its internal dynamics. There is a strong belief that the UN focuses on risks in regions with short-term relationship networks where internal disturbances, civil wars, droughts and similar disasters are common.

The focus of the policies developed by the UN on risks also determines the duration of impact. In general, the UN is implementing policies that are effective in the risk period and end when the risk is eliminated. However, policies that are maintained during the risk do not address the entire population of need and do not focus on meeting all needs. In this case, UN policies are not sufficient for the entire population of needs facing risk. Although the number of UN policies is high, the impact is low.

Keywords: United Nations, Social Protection, African Social Protection, United Nations Policy

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ADC: Acil Durum Gücü
AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome
AR-GE: Araştırma ve Geliştirme
BAE: Birleşik Arap Emirliği
BBC: British Broadcasting Corporation
BM: Birleşmiş Milletler
CEDAW: Declaration on the Elimination of Discrimination against Women
COFOG: Classification of the Functions of Government
CTP: Cash Transfer Pilot
ÇBYE: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
ÇÇN: Çalışma Çağı Nüfus
ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi
DB: Dünya Bankası
DEİK: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
EİG: Eğitim için Gıda
ESSPROS: European System of Integrated Social Protection Statistics
FAO: Food and Agriculture Organization
GPI: Global Peace Index
GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HDI: Human Development Index
HDR: Human Development Report
HIV: Human Immunodeficiency Virus
HSNP: Hunger Safety Net Program
ILO: International Labor Organization
IMF: International Money Fund
IOM: International Organization for Migration
ITA: International Transparency Authority
LCGP: Child Grant Programme
LEAP: Livelihood Empowerment Against Poverty
MC: Milletler Cemiyeti
NSPP: National Social Protection Policy
OCHA: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
OP-CT: The Older People Cash Transfer
OVC-CT: Orphans and Vulnerable Children Cash Transfer
PSNP: Productivity Safety Net Programme
PSUP: Participatory Slum Upgrading Project
PWSD-CT: The Persons with Severe Disability Cash Transfer
SAGE: Social Assistance Grants for Empowerment
SCTP: Social Cash Transfer Programme
SEWA: Hindistan'da Self Employed Women's Association
SIDA: Swedish International Development Cooperation Agency
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSI: Social Selling Index
SOCX: Social Expenditure Database

STK: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF: Sosyal Güvenlik Kurumu, Mahalli İdareler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu
TCOVC: The Cash Transfer for Orphaned and Vulnerable Children
TSAF: Tanzania Social Action Fund
TDK: Türk Dil Kurumu
UN: United Nations
UNCDF: United Nations Development Fund
UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development
UNDG: United Nations Development Group
UNDP: United Nations Development Programme
UNEP: United Nations Environment Programme
UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund
UN-HABITAT: United Nations Human Settlements Programme
UNHCR: United Nations Refugee Agency
UNIFEM: United Nations Development Fund for Women
UNFPA: United Nations Population Fund
WHO: World Health Organization
WFP: World Food Programme
WINGS: Women's Income Generating Support
YOP: Youth Opportunities Programme

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: AFRİKA'DA YAŞAMIN DEĞİŞİK EVRELERİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	161
TABLO 2: BM DESTEĞİ İLE AFRİKA'DA ÖNE ÇIKAN PROJELER.....	250

GİRİŞ

Afrika kıtası, insanlığın başladığı yer olarak antropolojik iddiaların odağındadır. Ancak Afrika için en önemli dönemlerden biri 15. yüzyıl Coğrafi Keşifleri diğeri de 18. yüzyıl Sanayi Devrimidir. Afrika kıtası, 15. yüzyıldan beri yer altı kaynakları ile dikkat çekmiş ve 18. yüzyıldan beri hammadde sağlayıcısı durumuna gelmiş bir yerdir. Afrika, zenginliğinin fark edildiği yüzyıldan beri diğeri ülkelerle ilişki halindedir. Özellikle de sanayileşmiş ülkelerle günümüze kadar gelen bir ilişki ağı vardır. Buna rağmen Afrika, genel olarak gelişmemiş bir kıtadır.

Günümüzde Afrika; insani gelişim düzeyi yüksek olmayan, hızlı büyüme emareleri göstermeyen, nüfus artış hızından düşük büyüme hızına sahip olan ve sorunlar yumağının içinde kalmış bir kıtadır. Bu durumda en dramatik sorunlarından biri de yoksulluktur ve yoksulluk çift yönlü bir ilişkiye sahiptir. Yoksulluk nedeniyle yaşam kalitesi düşmektedir ve savunmasız insan sayısı artmaktadır. Yaşam kalitesi düşen ve savunmasız hale gelen insanların da yoksulluğu yükselmektedir. Özellikle Sahra Altı Afrika ülkeleri, devam eden kısır döngünün etkisiyle, ülkelerle ilişkili herhangi bir durumu ifade etmek için araç rolünü üstlenen endekslerde alt sıralarda yer almaktadır.

Ülkelerin durumunu sayısallaştırmak için kullanılan endeksler bir araçtır. Bu araçlarda puanın yükselmesi ve üst sıralarda yer alabilmek için ekonomik ve sosyal içerikli gelişime odaklanılmaktadır. Afrika kıtasında hem ekonomik gelişim hem de sosyal gelişim gösteremeyen ülkelerin sayısı yüksektir. Ancak ekonomik ve sosyal gelişim gösteremeyen ülkelerin nispeten daha fazla olduğu yer ise Afrikalı nüfusun fazla olduğu Sahra Altı Afrika'dır. Bu konuda Dünya Bankasının 2021 mali yılı için Atlas veri tabanına göre belirlediği GSMH skalası örnek olmaktadır. Dünya üzerinde 1,036 dolardan daha az GSMH olan ülke sayısı 29 iken, Sahra Altı Afrika'da 1,036 dolardan daha az GSMH olan ülke sayısı 23'tür.

Sahra Çölünün güneyinin hem ekonomik açıdan hem de sosyal ve siyasal açıdan sorunları bulunmaktadır. Sahra Altı Afrika ülkelerinin büyük bir kısmı yer altı kaynakları açısından zengin olsa da birkaç ülke dışından genel olarak düşük gelirli

lkeler arasındadır. lkeler, yer altı kaynaklarını işleyememektedir ve bu açıdan hammadde ihracatçısı ve hammaddesini ihraç ettiği ürünün ithalatçısıdır. Doğal olarak, üretim yapamayan ve yaptığı üretimden de kâr payı düşük olan ülkelerin ekonomisi zayıftır. Diğer taraftan, Sahra Altı Afrika lkelerinde birlik ruhu da zayıftır. Bir milleti bir arada tutan ortak oğelerin olmaması, ortak değerlerin olduğu kabilelerin sayıca fazla olması sosyal sorunlara yol açmaktadır. Aynı zamanda neredeyse her on yılda bir iç savaşın, darbenin olması da siyasi yapıyı zayıflatmaktadır.

Sahra Altı Afrika lkelerinin sınırları içerisinde yaşayan insanları koruma gücü de bulunmamaktadır. Bu durumda gereksinimlerin karşılanması, hakların gözetilmesi, risklerin yok edilmesi ya da etki düzeyinin azaltılması kapsamında değerlendirilen sosyal koruma politikaları da zayıftır. Sahra Altı Afrika'nın ekonomik, sosyal ve siyasi yapısına dayalı i dinamiklerinin etkisi ile sosyal koruma ihtiyacı yüksektir. Doğal olarak; açlık, susuzluk, yoksulluk, eğitimsizlik, işsizlik ve hastalık olarak sıralanabilen belirgin sorunları gidermek için tedbirler alınmamaktadır. Sahra Altı Afrika'da ansızın gelişebilen şoklar ile ortaya çıkan yeni risklere karşı hazırlıklı olunamamaktadır ve bu nedenle yardım gereksinimi yüksektir.

Sahra Altı Afrika lkelerinin yardım beklentileri yüksektir ve en çok da BM'nin yardım etmesi ve hizmet sunması beklenmektedir. Sahra Altı Afrika lkelerinin liderleri de yardım beklentilerini her fırsatta belirtmektedir. Tarafsız bir kimliği ile uluslararası arenada güçlü bir yere sahip olan BM, beklentileri karşılamak amacı ile Afrika kıtasına ve sık sık afetlerle, iç karışıklıklar ile anılan Sahra Altı Afrika'ya destek vermektedir. Bu bağlamda BM, Afrikalı nüfusun fazla olduğu Sahra Altı Afrika lkelerinin sınırları içinde yaşayan insanlara sosyal koruma politikaları sunmaktadır ve bu durumda BM, Afrikalı liderlerin yardım beklentilerine karşılık vermektedir.

BM yardımlarını iki ana kategoriye ayırmak gerekmektedir. Birinci kategoride yer alanlar karşılıksız olanlardır. Bunlar hibeler, geliri ve tüketimi artırmaya odaklanan transferler ile teknik yardımlardan oluşmaktadır. İkinci kategoride olanlar da BM bağlantılı finans kuruluşları aracılığıyla verilen ve bir süre sonra ödenmesi beklenen kredilerden oluşmaktadır. BM'nin genel ideolojisine ve sosyal koruma ideolojisine uygun olan karşılıksız yardımlardır. BM'nin Afrika'ya ve daha çok Sahra Altı

Afrika'ya olan desteği sadece Afrikalı liderlerin yardım beklentilerini içeren davetleri ile alakalı değildir. BM'nin küresel misyonu ve ideolojik yapısıyla da alakalıdır.

İdeoloji, yapılmak istenilen şeylerin ve yapılan şeylerin bir başlık altında toparlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durumda BM'nin kuruluş amacını ifade etmiş olan BM Anlaşmasında genel BM ideolojisini anlamak mümkündür. BM, tüm ülkelerin korunması üzerine kurduğu genel ideolojisi ile üye ülkelere bir söz vermiştir. Bu söze göre, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin yeniden gündeme getirilmesine, özgürlük içinde sosyal ilerlemenin kolaylaştırılmasına ve en iyi yaşam koşullarının oluşturulmasına önem vereceğini belirtmiştir.

BM'nin Sahra Altı Afrika politikası da ideolojisinin sonucudur. BM organları, komisyonları, fonları, uzmanlık kuruluşları bazen risklere, bazen en temel haklara ve bazen de gereksinimlere odaklanarak, yardım etme politikası belirlemektedir ve yardım politikasının temelinde savunmasız insanların risklerle mücadele gücünü artırmak vardır. Bu amaçla bazen doğal afetlerle bazen de insani ilişkilerin etkisiyle en temel hakları gasp edilen insanların haklarının korunmasına, temel gereksinimlerinin karşılanmasına, riskleri karşılama gücünün yükseltilmesine odaklanmaktadır.

BM ideolojisi değişmektedir. BM 'nin 2000 yılından sonra geliştirdiği riski ortadan kaldırmaya yönelik sıfır risk iddialarını içeren söylemleri de değişimden etkilenmektedir. Çünkü hem küresel yapı sürekli değişmektedir hem de bölgeler sınırları, iç dinamikleri ve aktörleri ile sürekli değişim halindedir ve değişimden etkilenen söylemler ve eylemler değişmeye mahkûmdur. BM de riski ortadan kaldırmaktan daha çok riske maruz kalanların gereksinimlerini karşılamaya yönelik programlar hazırlamaktadır. Bu haliyle BM, BM bünyesinde olup yardım yapmak isteyenlere ve BM dışından yardım etmek isteyenlere bir rota çizmektedir.

BM sosyal koruma politikalarını da ideolojik değişiminin bir parçası görmek gerekmektedir. Bu bağlamda BM sosyal koruma politikaları, Afrikalının sesi olmak için üretilmektedir ve konu itibariyle çok yönlü bakış açısına sahiptir. Aslında kişinin kriz yaratan durumlarla karşılaşmaması ya da kriz yaratan durumların yok edilmesi

olarak da düşünölebilen sosyal koruma politikalarının uygulamada bölgenin ve bölge insanının acil gereksinimlerini ön planda tutmaktadır.

Sahra Altı Afrika'da BM'ye ve BM kaynaklı organizasyonlara güvenilmektedir. Sömürü faaliyetlerinin tesiri ile Batı yardımlarına şüphe ile bakılsa da BM yardımlarına şüphe ile bakılmamaktadır. Ancak BM'nin finans kuruluşları olarak daha çok kredi veren IMF ve DB'den borç almış olan ölkelerin ana parasından fazla faiz borçları vardır ve bu borçlar, Sahra Altı Afrika ölkelerinin finansal yapısını etkileyip harcamalarını kısıtlamasına neden olmaktadır. Doğal olarak Sahra Altı Afrika ölkelerinin kendi çabaları ile kapsamlı politikalar oluşturması imkansızlaşmaktadır.

Sahra Altı Afrika ölkelerinin kapsamlı politikalara gereksinimini bulunmaktadır. Sosyal koruma politikaları olaylara, durumlara farklı açılardan bakmayı gerektirmektedir. Uzun süre boyunca sosyal güvenlik kapsamında görölen sosyal koruma politikaları sadece gelirin olması ile ilişkilendirilmeyecek kadar kapsamlıdır. Bununla birlikte daha çok uzun vadeli gelişime odaklanan yapısı ile tercih edilmektedir ve bu kapsamlı programlar da kapsamlı bir yapı tarafından yürütölmelidir. Dolayısıyla, küresel ölçekte BM kadar kapsamı geniş bir yapı olmamaktadır. Bu durum BM ile Afrika ilişkisinin kurulmasında ve geliştirilmesinde belirgin bir unsurdur.

Sonuçta Sahra Altı Afrika bölgesi ve BM ilişkileri güncel konular arasında yer almaktadır. Ancak küresel krizler, bölgesel değişim, yeni riskler nedeniyle Sahra Altı Afrika ve BM ilişkilerine çok yönlü bir bakış açısı ile bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle BM sosyal politika ve BM sosyal koruma ilişkisini ortaya koyacak olan ve daha sonra da BM ile Sahra Altı Afrika arasındaki ilişkiyi çok yönlü bir bakış açısı ile değerlendirecek olan bu çalışma, çalışılmamış olduğu için özgün olmaktadır. Bu durumda da bu çalışmanın literatüre bir katkı olacağı kanaatindeyiz.

Belirtilenler ışığında bu tez çalışmasında, BM sosyal koruma politikaları aracılığıyla Afrika'yı etkilemek mümkün mü? BM Afrika'yı nasıl etkiler? BM Afrika'da etkili midir? BM'nin Afrika sosyal koruma politikalarını etkileme durumu nedir? Soruları ile başlayıp yoksul insan sayısı yüksek olan Sahra Altı Afrika'yı değerlendirmek gerektiğine karar kılınmış ve tezin çerçevesi daraltılmıştır. Sonuçta

tezin asıl amacı da genel olarak dünya çapında faaliyetleri olan BM'nin sosyal koruma söylemleri ve eylemleri bağlamında etkili olup olmadığıdır.

Teorik olarak hazırlanacak olan çalışmanın ilk bölümünde BM genel ideolojisi çerçevesinde BM sosyal politikasının görünümü ve bu kapsamda ön plana çıkartılan kavramlar, BM sosyal koruma ideolojisi ve BM sosyal koruma ideolojisi çerçevesinde değerlendirilen bileşenler anlatılacaktır. BM ideolojisinde tesirli olan ve BM'nin kurulmasında etkili olan dinamikler, BM organları, BM sosyal koruma faaliyetlerinde etkili olan belirgin BM örgütleri ve BM programları da anlatılacaktır.

İkinci bölümde ise sosyal koruma kavramının kavramsal haritası çizilecektir. Sosyal koruma anlayışı, sosyal korumanın işlevleri, temel dinamikleri, hedef kitlesi ve yaklaşımları anlatılacaktır. Sosyal korumanın kavramsal analizi ile sosyal koruma politikalarının literatürdeki yeri detaylı olarak ifade edilecektir.

Üçüncü bölümde Afrika bölgesi nezdinde Sahra Altı Afrika kıtasının ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarını etkileyen belirgin özellikler, iç dinamikler ve sonrasında da sosyal koruma ideolojisi, sosyal koruma ihtiyacı ve sosyal koruma harcamalarına yer verilecektir. Rastgele etki modelinden esinlenilerek 10 Sahra Altı Afrika ülkesinin rastgele seçilmesi planlanmaktadır. Seçilen ülkelerin sosyal korumaya verdiği önem ve sosyal koruma politikalarını karşılama, devam ettirme gücünün değerlendirilmesi ile Sahra Altı Afrika sosyal koruma politikasının görünümü hakkında bir kanaat oluşturmak amaçlanmaktadır.

En son bölümde BM ile Sahra Altı Afrika ilişkisi kurulacaktır. Öncelikle rastgele etki modelinden esinlenilerek rastgele seçilen Sahra Altı Afrika ülkelerinin ve diğer Sahra Altı Afrika ülkeleri ile BM sosyal koruma politikaları kapsamındaki ilişkisini ortaya koymak planlanmaktadır. Daha sonra da diğer Sahra Altı Afrika ülkelerine yönelik olan programlar da metin içerisinde ilgili yerlerde verilecektir. Bu doğrultuda BM'nin sosyal koruma eylemlerini tetikleyen söylemleri ve BM eylemleri doğrultusunda sosyal koruma değerlendirmesi yapılacaktır. En sonda ise BM'nin sosyal koruma kapsamında öne çıkan söylemleri ve çok yönlü bakış açısına dayanan eylemleri değerlendirilecektir.

Çalışmada kullanılan verilere literatür taramasıyla ulaşılabacaktır. Veriler, öncelikle BM'nin ve BM ile bağlantısı olan fonların, programların, uzmanlık kuruluşların resmî sitesinde yer alan raporlardan, sözleşmelerden, anlaşmalardan, videolardan edinilecektir. Veriler için kitaplar, makaleler, bildirimler, videolar ve benzeri ilgili elektronik ve elektronik olmayan kaynaklardan da yararlanmak amaçlanmaktadır ve verilerin edinilmesinde kartopu yöntemi kullanılacaktır. Bir metin okunduktan sonra o metnin vurguladığı başka bir metin okunarak derinlemesine bir okuma yapılacaktır. Verilerin kullanılmasında da huni metodu olarak da adlandırılan tümden gelim metoduna dayanılarak bir analiz yapmak amaçlanmaktadır. Genelden özele gidilerek asıl anlatılmak istenene odaklanılacak ve bütüncül bir yapı ile oluşturulacak metinde genel olarak eleştirel durum analizi yapmak planlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL POLİTİKASININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

1.1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN GENEL YAPISI VE İŞLEYİŞİ

1.1.1. Birleşmiş Milletlerin Kuruluşu, Amacı ve Nedenleri

İlk çağlardan beri toplumların esas amacı, varlıklarını devam ettirmek ve bu süreçteki hedeflerine ulaşmaktır. Temel gereksinimlerinin karşılanmasına odaklanan toplumlar; yaşam alanlarının sınırlandırılmaması, yaşam alanlarının devamlılığının tehlikeye girmemesi ve kendilerine ait olanı savunmak için daha sonra da inançlarını yaymak için kendilerinden olmayana müdahale etmişlerdir. Haklı veya haksız gerekçelerle yapılan müdahaleler, uluslararası barış anlayışına göre savaştır. Bir tür müdahale şekli olan savaşlar, çıkarlarını artırmak isteyenler tarafından gerekli görülüp barıştan üstün tutulmuştur (Parchami, 2009: s.14-15; Hobbes,2016: s.133-135; Zara ve Büyükkakıncı,2018: s.459).

Birinci Dünya Savaşı da birilerinin çıkarlarını koruma amacının sonucunda ortaya çıkan en kapsamlı müdahaledir. Ancak gerekçesi olanlar tarafından ortaya çıkartılan, büyük bir alanı etkileyen ve milyonlarca insanın ölümüne neden olan Birinci Dünya Savaşı ile tarihin en acı yıkımı yapılmıştır. Savaşı bitiren anlaşmaların ağır içerikleri, mağlup olanların ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalması, Nazilerin Yahudileri yok etme girişimleri ve Japonların Asya'da genişleme girişimleri ile yaklaşık yirmi altı yıl sonra ikinci bir savaş meydana gelmiştir (Heywood,2014: s.62-63).

Çıkarlarını artırmak isteyenlerin planlarının sonucu olarak ortaya çıkan her müdahale türü, güvenlik tehdidi olmaksızın yaşamayı mümkün kılan ortamı yok etmiştir. Doğal olarak barışın hak ettiği değeri görmesi pek mümkün olmamıştır (Zara ve Büyükkakıncı,2018: s.459; Hobbes,2016: s.135). İnsanlık tarihinin başından beri

kaçınılmaz bir durum haline gelen savaşlar, barış çalışmalarına çok zaman ayrılmadığını gösteren acı örnekler olarak tarihe geçse de ülkeler arasındaki ilişkileri kontrol etmekle görevli ve yeni dünya düzeninin önemli unsuru olan uluslararası örgütler, barış çalışmalarına daha fazla zaman ayırdığını göstermek için kurulmuşlardır (Parchami, 2009: s.14; Sander,2016: s.344).

Ortak güvenliğin sağlanmasına katkı sunmak için ilk olarak kurulan, daimî çalışanları olan ve kuvvet kullanmayı sınırlandıran Milletler Cemiyeti (MC) adlı örgüttür. İlk Dünya Savaşının galipleri tarafından kurulan MC'nin savaşı sınırlandırmak ve yasaklamak konusundaki yetersizliği "İkinci Dünya Savaşı" ile anlaşılmıştır (Keskin,1998: s.16-18; Tokol,2017: s.73). Etkisiz örgüt olduğu gerekçesiyle 18 Nisan 1946 yılında son toplantısını yapan MC, için fesih kararı alınmıştır. Daha önce başlamış olan Birleşmiş Milletlerin (BM) kuruluş çalışmaları, MC'nin feshi ile hızlandırılmıştır. MC ve BM birbiriyle alakasız iki örgüt olarak ifade edilse de aralarında görünmez bir bağın olduğu düşünülür. Çünkü MC'nin arşivleri, barış ve güvenlik çalışmalarının devamlılığı, Cenevre'de bulunan bina ve tesisleri BM tarafından devir alınmıştır (Denk, 2015: s.127-147; Sur, 2014: s. 2537-2538).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanı Franklin D. Roosevelt tarafından ilk defa kullanılan BM ifadesiyle uluslararası örgütün kurulacağı ima edilmiştir. Daha sonra da bir dizi konferans yapılarak örgütün temelleri sağlamlaştırılmıştır. Öncelikle Müttefikler arası deklarasyonu 12 Haziran 1941 tarihinde yapılmıştır. Daha sonra diğer konferanslar ile devam edilmiştir. 14 Ağustos 1941 tarihli Atlantik Şartı, 1 Ocak 1942 tarihli BM Deklarasyonu, güvenlik ile ilgili içeriğin görüşüldüğü 30 Ekim 1943 tarihli Moskova Konferansı, 1 Aralık 1943 tarihli Tahran Deklarasyonu gibi toplantı ve bildirimler ile uluslararası arenada ortak güvenliğin ve barışın oluşturulması, ortak menfaatlerin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır (Birdişli,2010: s.173; Tokol,2017: s.74).

1944 yılında da Washington'da düzenlenen Dumbarton Oaks Konferansında belirtilen ve Şubat 1945'te Kırım'da yapılan Yalta Konferansında kurulması planlanan örgütün Güvenlik Konseyi oylamasında o dönemin ekonomik ve sosyal anlamda güçlü ülkelerine veto yetkisi tanınması kararlaştırılmıştır. Daha sonra 26 Nisan 1945'te devletlerin katılımı ile San Francisco Konferansında, iki ay sonra imzalanacak olan anlaşmanın içeriği görüşülmüştür. 19 bölüm ve 111 maddeden oluşan BM anlaşması, 26 Haziran 1945 tarihinde imzalanmasına karşın prosedürlerin uzun sürmesi sebebiyle 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir. 1945 yılından itibaren BM çalışma programlarına karar verilirken ve BM çalışma programları yürütülürken etkili olan ve öncelikli olmaları ile önemsenen daimî üyeler de dikkat çekicidir (Birdişi,2010: s. 173; Heywood,2014: s. 518).

1. 1. 2. Öncelikli Devletler ve Veto Yetkisi

Göreceli önemi artan ve uluslararası nitelikte bir örgüt olan BM'nin çalışma konularında etkin olan beş devlet vardır. Bu beş devlet, kuruluş döneminin güçlü ülkeleri arasından seçilmiştir. BM kararlarında etkin olan devletler; Çin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), ABD, İngiltere ve Fransa'dır. Ülke içi dinamiklerle ilişkili olarak SSCB ve Çin, üyelikten bir süre sonra farklı isimler almıştır. 21 Aralık 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile SSCB'nin ekonomik içerikli sorumlulukları, tüm hakları ve Güvenlik Konseyi daimî üyeliği Rusya'ya verilmiştir. Rusya, SSCB'nin halefi olmuştur. Farklı isim alan ülkelere diğer olan Çin, 1949 yılında fiilen sona eren Çin Cumhuriyetinin devamı olarak kabul edilmiştir. BM, Çin Cumhuriyetinin tüm haklarını ve Güvenlik Konseyi daimî üyeliğini anakara 'da Mao liderliğindeki komünist rejime sahip Çin Halk Cumhuriyeti'ne verme kararı almıştır. Bu bağlamda Formosa Adası'nda (Tayvan) Çan Kay Şek liderliğinde Çin Cumhuriyetini alan Milliyetçi rejimin Çin'in halefi olma ısrarları BM tarafından reddedilmiştir (Szewczyk,2012: s. 451; Uchehara,2009: s.97).

Kırım'da yapılan Yalta Konferansında kararlaştırılan veto yetkisi de öncelikli devletlerin en dikkat çeken özelliğidir. Kaynaklarda

öncü=öncelikli=seçkin=ayrıcalıklı=P5 devletler olarak isimlendirilen beş daimî üyenin, nihai kararı etkileyecek ve gücün temsili olan veto yetkisine sahip olarak diğer üye devletlerden daha üst bir noktada yer almaları zaman zaman eleştirilmelerine de neden olmaktadır. Çünkü veto yetkisi, uluslararası hukukun ilkeleriyle ve BM Anlaşmasının birinci maddesinde yer alan hak eşitliği ve ikinci maddesinde yer alan üye devletlerin egemen eşitliğini belirten prensiplerle çelişmektedir (Heywood,2014: s. 60; Aral,2013: s. 20; McCorquodale, 1994: s. 879).

Bir taraftan, veto yetkisinin varlığı, BM'nin demokratik söylemlerini gölgelemektedir. BM'nin demokrasinin savunucusu olduğunu iddia etmesiyle demokratik toplum modelini oluşturma çabaları paralel gelişse de birtakım kararların 5 devletin oyuna bağlı olması çelişkili durum yaratmaktadır. Bu durum BM'nin demokrasiyi ne kadar savunduğu veya demokrasiyi savunurken ne kadar hassas olduğu sorularıyla başlayan tartışmaların konusudur (Bertrand, 1995: s.9).

Öte yandan, günümüze kadar gelen eleştirilerin merkezinde veto yetkisinin sınırlarının belirgin olmaması da yer alır. Bu bağlamda veto yetkisinin hangi koşullar altında kullanılacağı belirtilmediği gibi veto hakkına sahip devletlere yönelik caydırıcı unsurlar da zayıftır. Veto yetkisine sahip öncelikli devletler, sınırsız yetkileri ile birbirlerinin çıkarlarını zedelememeye özen gösterirken, diğer üye devletlerin bağımsız karar verme hakkına da saygılı değillerdir. Kosova konusunda Çin'in ve Rusya'nın veto yetkisini tehdit gibi kullanması, Filistin- İsrail sorununda İngiltere, Fransa ve ABD'nin veto yetkisini İsrail lehine kullanması örnek olarak gösterilebilir (Heywood,2014: s. 60; Aral,2013: s. 20).

Bu bağlamda BM, veto yetkisi ile bağlantılı şekilde büyük bir örgüt olmanın gereklerini yerine getiremediği konusunda, Güvenlik Konseyi'nin BM üyelerini adil bir şekilde temsil etmediği konusunda yapısal ve işlevsel açıdan eleştirilmektedir. BM'nin üyeleri temsil etme misyonuna sahip olması gerekirken, üyelerinin üstünde

bir güç olarak baskı yaratmaya çalıştığı öne sürülmektedir. Bu durum BM üyelerinin çıkarlarının ön planda tutulmasına ve Konseyin tüm üyeleri kapsayan bir denge mekanizmasından uzak olmasına bağlanmaktadır (Çakmak,2014: s.36; Fitzgerald,2000: s.329).

BM'nin iradesi de tartışma konusudur. Çoğulcu bir iradenin eksikliği ile önceliği olmayan devletler, bağımsız karar verebilme özgürlüğünden uzak kalmaktadır. Çünkü önemli bir kararın önceliği olan devletler tarafından veto edilmesi, diğer önceliksiz devletler tarafından bir daha görüşülememesi anlamına gelmektedir. 1946 ve 2008 yılları arasında 344 defa veto hakkının kullanıldığı belirtilmektedir. Soğuk Savaş döneminde 230'dan daha fazla Güvenlik Konseyi kararının veto edilmesi nedeniyle BM kararlarının yaklaşık olarak üçte biri engellenmiştir. Bu durumda veto yetkisinin kullanılmasıyla, veto yetkisi olmayanların oyları anlamsızlaşmaktadır. Sadece önceliği olan devletlerin çekimser kalması, diğer devletlerin evet oylarını anlamlı kılmaktadır (Szewczyk,2012: s. 7-8; Çakmak, 2014: s. 37; Birdişli, 2010: s.180).

BM organları da tartışma konusudur. BM organlarının eşit olmadığı belirtilir. Hayati önemi olan konularda P5 devletlerinin üyesi olduğu Güvenlik Konseyi'nin kararı gerekli olurken, diğer organların yetkileri ve etkililikleri sınırlandırılmaktadır. Ayrıca Güvenlik Konseyi kararları bağlayıcı olurken, Genel Kurul kararları tavsiye niteliği taşımaktadır (Szewczyk,2012: s.7-8).

Tüm üyelerin Güvenlik Konseyi kararlarına tabi olması gerekmektedir. BM anlaşmasının 25. maddesine dayanarak belirtilen bağlayıcılık, önceliği olan devletleri bağlamamaktadır. Çünkü BM, ABD'nin Güvenlik Konseyi ile alakasız olan ve barış ortamını zedeleyen ülkelere destek veren tutumunu sadece kınamaktadır (BM Anlaşması, V. Bölüm 25. Md.; Szewczyk,2012: s.7-8). Bu bağlamda ABD'nin BM kararlarını dikkate almadan karar vermesi ve uygulamaya geçmesi diğer devletler tarafından eleştirilmektedir. 26 Eylül 2019 tarihli Anadolu Ajansı haberine göre,

ABD'nin İran'a uyguladığı ekonomik ambargoya BM'nin tepkisiz kaldığı belirtilmektedir. Bu durumu eleştiren İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, "74. Genel Kurul konuşmasında ABD'nin kendi faydasını artırmak için BM gibi bir örgütün müdahale şekillerini kullandığını ifade etmiştir." Malezya Cumhurbaşkanı Mahathir Muhammed, büyük ve güçlü sıfatıyla belirtilen ülkelerin BM'nin kararlarını umursamadığını belirtirken, aynı toplantıda Ukrayna Cumhurbaşkanı da "BM'nin arızalandığını ve bu arızanın başarısız veya etkisiz kalmasının esas nedeni olduğunu vurgulayarak, BM'nin yenilenmesi gerektiğini önermiştir" (Anadolu Ajansı Haberi, Erişim: 10.06.2020).

BM'nin yapısı da eleştirilere konu olmaktadır. Üyelerin adil bir coğrafi dağılıma uygun şekilde seçilmesi talep edilirken, geçici olmayan üyelerin seçimi adil olmamıştır. Örneğin her kıtanın ve bölgenin temsilcilerinin olması gerekirken, bazı kıtaların ve bölgelerin daimî temsilcisi bulunmamaktadır. Afrika, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın daimî temsilcisi bulunmazken, Avrupa ve Amerika güçlü bir şekilde temsil edilmekte ve Asya yeteri kadar temsil edilmemektedir. BM yapısının antidemokratik olduğu ve antidemokratik yapının zayıf devletleri güçlü devletler karşısında koruyamadığı belirtilmektedir (Fitzgerald, 2000: s.342-343; Cox,2009: s.108; Schlichtmann,1999: s.508).

Eleştirilere karşın öneri sunanlar da vardır. ABD ve SSCB gibi iki güçlü devletin etkisiyle 1990'a kadar iki kutuplu olan dünya düzeni, 1990 sonrasında Soğuk Savaşın bitmesi ve SSCB'nin dağılmasıyla tek kutuplu hale dönüştüğü ve ilerleyen zamanlarda da güçlü devletlerin sayıca çok olmasıyla çok kutuplu bir hale geldiği iddia edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, 1945 düzeninin 2000'lerde değişerek yeni bölgesel güçler yarattığı öne sürülmektedir. Bu durumda yeni ekonomik düzenin güçlü devletleri, ayrıcalıklı olduklarını düşünerek, daimî temsil gücüne haiz olan öncelikli devletlerin imtiyazları konusunda farklı önerilerde bulunmuşlardır. Yeni düzene göre güçlü olan devletlerin de gücü oranında ağırlıklı oy sistemine katılması gerektiğini önerenler veya yeni menfaatlere göre yeni daimî üyelerin seçilmesi gerektiğini

önerenler olmuştur. Örneğin İtalya, bölgesel temelli reform fikrini öne sürmüştür. “The Small Five” adı ile anılan Ürdün, Singapur, Lichtenstein, Kosta Rika ve İsviçre de reformun gerektiğini belirtmiştir. İngiltere ve Fransa tarafından desteklenen Brezilya, Hindistan, Japonya ve BM askeri gücü ile kuvvetleneceğine inanan Almanya, yeni daimî üyeler olarak kendilerini uygun görürken, Güney Afrika Cumhuriyeti de Afrika kıtasının temsilcisi olmak arzusunu taşımıştır. Panama önerisine göre de 2 Asya, 2 Afrika, 1 Latin Amerika ve Karayıp, 1 Batı Avrupa ve diğerleri için olacak şekilde beş yılda bir yenilenebilecek altı ek koltuk önerilmiştir. Altı ek koltuğun dört dönem halinde arka arkaya seçilmesinin otomatik olarak sürekli üyeliğin önünü açması gerektiği konusunda fikir yürütülmektedir (Sağlam,2014: s.5-6; Szewczyk,2012: s.26-38; Cox,2009: s.112; Wilson,2018: s. 9-10).

Daimî üyeliğin ayrıcalıklarının tamamen kaldırılmasını önerenler de vardır. Ayrıca devletlere değil de bölgesel örgütlere daimî üyeliğin verilmesiyle daha çok ülkenin daimî üyelik statüsüne sahip olacağını önerenler de bulunmaktadır. 17-27 Eylül 2019 tarihinde yapılan 74. Genel Kurul toplantısında Türkiye tarafından iki yıllık dönüşüm fikri öne sürülmüştür. Ancak var olan daimî üyeler, eleştirileri dikkate almamaktadır. Bu eleştirilere karşın, bağımsızlığını kazanan tüm ülkelerin BM üyelik talepleri artmıştır. Sonunda da BM’nin üye sayıları yükselmiştir (Sağlam, 2014: s. 5-6; Szewczyk,2012: s. 26-38; Schlichtmann,1999: s. 511-512).

1. 1. 3. BM Üye Sayılarının Yükselişi

BM’nin kuruluş yılından sonra sömürgelerin özgürleşmesi nedeniyle BM üye sayısı yükselmiştir. Avrupa ülkeleri içinde sömürgelerinin çokluğu ile dikkat çeken ve güneşi batmayan ülke olarak anılan İngiltere’dir. İngiltere’nin sömürgelerine zımni bağımsızlık vermesiyle 49 ülke bağımsızlığını elde etmiştir. Daha sonra bağımsız olan ülkelerin, BM üyelik talepleri gündeme gelmiştir. BM Anlaşmasında BM üyesi olmak isteyen ülkelerin neler yapması gerektiği belirtilmektedir. Anlaşmanın ilgili bölümüne göre, anlaşmada yer alan sorumlulukları yerine getirebileceğini taahhüt eden ülkelerin, taleplerini belirten resmî belgeyi BM sekreterliğine vermeleri gereklidir. Sonunda da

BM'nin kuruluşunun ilk 20 yılında gerekli prosedürü yerine getiren birçok ülkenin üyelik istekleri kabul edilmiştir. Sonunda 1963 yılına kadar birinci dekolonizasyon dalgasıyla birlikte BM üye sayısı 114'e yükselmiştir (Weiss, 2003: s.148).

Bu durumda 1960'lı yıllar, genel olarak dekolonizasyon ve self determinasyon süreci olarak bilinen yıllar olup, BM'ye üyelik talebinde bulunanların sayısında ciddi artışa yol açmıştır (Çakmak, 2014: s.36). ABD, Arjantin, Beyaz Rusya, Brezilya, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Filipinler, Fransa, Haiti, İran, Küba, Lübnan, Lüksemburg, Mısır, Nikaragua, Paraguay, Polonya, Rusya, Suriye, Suudi Arabistan, Şili, Türkiye, Ukrayna, Yeni Zelanda, Yunanistan, Hindistan, Peru, Avustralya, Kosta Rika, Kolombiya, Liberya, Güney Afrika, Meksika, Kanada, Etiyopya, Panama, Venezuela, Bolivya, Guatemala, Norveç, Hollanda, Honduras, Uruguay, Ekvator, Irak, Belçika üye olmuştur. 1946 yılında alınan kararla Afganistan, İsveç, İzlanda ve Tayland (Siam), 1947 yılında alınan kararla Yemen, Pakistan ve Hindistan, 1948 tarihli kararla Birmanya Birliği=Burma, 1949 tarihli kararla İsrail, 1950 tarihli kararla Endonezya Cumhuriyeti, 1955 tarihli kararla Avusturya, Bulgaristan, Finlandiya, Nepal, Sri Lanka, Romanya, Arnavutluk, Ürdün, İrlanda, Portekiz, Macaristan, İtalya, Kamboçya, Laos ve İspanya, 1956 tarihli kararla Sudan, Fas, Tunus ve Japonya, 1957 tarihli kararla Gana ve Malaya Federasyonu, 1958 tarihli kararla Gine, 1960 tarihli kararla Kamerun, Togo Cumhuriyeti, Madagaskar Cumhuriyeti, Somali Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Dahomey Cumhuriyeti (Benin), Burkina Faso, Nijer, Yukarı Volta Cumhuriyeti, Fildişi Sahili Cumhuriyeti, Çad Cumhuriyeti, Gabon Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kıbrıs Cumhuriyeti, Dominik Cumhuriyeti, Senegal Cumhuriyeti, Mali Cumhuriyeti, Nijerya Federasyonu, 1961 tarihli kararla Sierra Leone, Moğolistan, Moritanya İslam Cumhuriyeti, Tanzanya, 1962 tarihli kararla Ruanda Cumhuriyeti, Burundi Krallığı, Jamaika, Trinidad ve Tobago, Uganda, Cezayir, 1963 tarihli kararla Zanzibar, Kuveyt ve Kenya, 1964 tarihli kararla Malavi, Malta ve Zambiya Cumhuriyeti, 1965 tarihli kararla Gambiya, Maldiv Adaları ve Singapur üye olarak kabul edilmiştir. İlerleyen zamanlarda 1966 yılında Guyana,

Lesotho, Botsvana ve Barbados, 1968 yılında Mauritius, Swaziland ve Ekvator Ginesi üye olmuştur (Erdal ve Kütükçü, 2011; Heywood,2014: s.66).

1970’li yıllarda petrol krizinin yaşanması ile ekonomik durgunluk sürecinin başlaması, BM üye sayılarının artışı kısmen yavaşlatmış olsa da durduramamıştır. Daha sonra da 1971 yılında Bahreyn, Butan, Katar, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri, 1973 yılında Fiji, Almanya, Bahamalar, 1974 yılında Bangladeş, Grenada ve Gine Bissau, 1975 yılında Sao Tome Principe, Yeşil Burun, Papua Yeni Gine, Komor, Surinam, 1976 yılında Seyşel Adaları, Angola, Samoa, 1977 yılında Cibuti ve Vietnam, 1978 yılında Solomon Adaları ve Dominika, 1979 yılında Saint Lucia, 1980 yılında Eski adı Rodezya olan Zimbabve Cumhuriyeti, Saint Vicent ve Grenadinler, 1981 yılında Belize, Antigua ve Barbuda, 1983 yılında Saint Kitts ve Nevis, 1984 yılında Brunei, 1990 yılında Namibya ve Lihtenştayn üye olmuştur. 1990 sonrasında SSCB’nin dağılması üzerine Doğu Blokunda yer alan ülkeler bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığını kazanan ülkeler BM üye sayısının artmasında etkili olmuşlardır. 1991 yılında Estonya, Güney Kore, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Marşal Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, 1992 yılında Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, San Marino, Tacikistan, Türkmenistan, Bosna Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Gürcistan, 1993 yılında Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Makedonya, Eritre, Monako, Andorra, 1994 yılında Palau, 1999 yılında Kiribati, Nauru, Tonga, 2000 yılında Tuvalu, Sırbistan, 2002 yılında İsviçre ve Doğu Timor, 2006 yılında Karadağ, 2011 yılında Güney Sudan üyelik hakkı kazanmıştır. Öncesinde 136 ülke, 1975 yılından Güney Sudan üyeliğinin kabul edildiği 2011 yılına kadar 57 ülke BM tarafından üyeliğe uygun görülüp kabul edilmiştir. Vatikan ve Filistin ise gözlemci üye statüsüne uygun görülmüştür (Kütükçü ve Erdal, 2011: s.74-238; Heywood,2014: s.66; Denk, 2015).

BM üye sayılarının artmasının ardından küresel ölçekli tüm çalışmaların temelinde insan haklarını koruma fikri yer almıştır. Devletler tarafından oluşturulan kurumlardan biri olan ve uluslararası anlamda insan haklarının korunmasını amaçlayan BM; sözleşmeler, anlaşmalar, bildirimler, beyannameler ve uzmanlık

kuruluşlarının belgeleri ile hedeflerine ulaşmaya özen göstermiştir. Bu bağlamda 1968-1969 yılları arasında 2398 (XXIII) ve 2581(XXIV) sayılı Genel Kurul toplantılarında, “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, “Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, “Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi” ve insan haklarını önemseyen diğer sözleşmeler, beyannameler, işleyiş kuralları ve ilkelerde insan hakları vurgulanmıştır. Ayrıca insanın yaşamını etkileyen ekolojik düzen de insan hakkı kapsamında değerlendirilerek, BM konferanslarında, zirvelerinde ve hedeflerinde yer almıştır. Ekolojik düzen ile ilgili ilk düzenlemeler arasına girebilecek olan ve 1972 yılında yapılan Stockholm toplantısında insan yaşamını etkileyen faktörler de insan hakkı ile ilişkilendirilmiştir (Barsh, 1991: s.11-17; Tokol, 2017: s.81; Çakmak, 2014).

Çeşitli belgelerle insan hakkının önemini belirten BM, insan hakkı ihlalini tamamen sona erdirememiştir. Örneğin 1945 yılından kısa bir süre sonra başlayan Kıbrıs sorunu, İsrail-Filistin sorunu, Keşmir, Kolombiya, Endonezya, Batı Sahra, Kongo iç karışıklıkları uzun yıllar devam etmiştir. Yakın geçmişte başlayan Suriye krizi de sonlandırılmamıştır. Sorunların devam ettiği ülkelerde de ağır insan hakkı ihlalleri devam etmiştir (Kütükçü ve Erdal, 2011; Denk,2015).

Diğer yandan, BM, insan hakkı ihlallerine karşı kuvvet kullanabilme yetkisine sahiptir. BM anlaşmasının VII. bölümünde belirtilen maddeleri gereği müdahale edebilme ve kuvvet kullanabilme yetkisi, kuruluş amacına binaen ortak güvenliği sağlamak uğruna gerekli müdahalelerin yapılması ile bağlantılıdır. Ancak BM'nin sorunların başlayıp, büyüüp olgunlaşmasını beklemesi nedeniyle kök salan ve dallanıp budaklanan sorunlar yok edilememektedir. Bu durumda sorunların yok edilebilmesi için çözüm odaklı hassasiyet gerekmektedir (Kütükçü ve Erdal, 2011; BM Anlaşması,1945).

1. 1. 4. BM ve Sosyal Politika İlişkisi

BM'nin kurulmasında etkili olan bir dizi konferanstan biri de Atlantik Şartıdır. Gülmez, (2018: s.140) Atlantik Şartının sosyal bir belge olduğunu belirterek, belgede sosyal güvenlik teriminin kullanıldığını öne sürmektedir. Bu haliyle, BM'nin kurulumunda sosyal meselelerin etkili olduğu düşünülebilir. Ancak BM Anayasasında sosyal ilerleme haricinde sosyal adalet ve sosyal güvenlik ile ilişkili bir kelime geçmemektedir. BM Anayasasının başlangıcında, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin yeniden gündeme getirilmesine, özgürlük içinde sosyal ilerlemenin kolaylaştırılmasına ve en iyi yaşam koşullarının oluşturulmasına istekli olduğu ifade edilmektedir. Bu konuda sorumluluğun BM'ye ait olduğu da belirtilmektedir. Bu haliyle, sosyal meseleler ve BM arasında 1945 yılına dayanan bir bağlantı kurmak mümkündür (Gülmez, 2018: s.144).

Sosyal politika, sosyal konuları ve sosyal konularla bağlantılı ekonomik temel hak ve özgürlükleri önemsemektedir. Sosyal politika ile öncelikle işçi ve işveren ilişkilerinin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak zamanla tüm insanların asgari yaşam koşulları önemsenmiştir. Böylece sadece çalışan ve çalıştıran arasındaki konular ve sorunlar gündeme alınmamıştır. Eğitim, sağlık, barınma gibi çalışma öncesini ve çalışma sonrasını etkileyen yaşam da sosyal politika kapsamında değerlendirilmiştir. Zamanla toplumsal güçlerin ve toplumsal hareketlerin etkisi ile farklı konular da önemsenmiştir. Sosyal politika, ayırım yapmaksızın yaşamı etkileyen ve yaşamı olumsuzluğa sürükleyen sorunlarla mücadeleye yönelmiştir (Koray,2020: s.33-37; Serdar,2020: s.3-4).

Sosyal politikanın taraflarından biri devlettir. Devleti ifade etmekte kullanılan kamu, kişilerin haklarını korumaktadır ve birtakım hizmetler sunmaktadır. Ancak kamu çalışmaları kısa süreli değil de sürekli olmalıdır. Bu haliyle, yoksulluk ve açlık başta olmak üzere pek çok sorun ile mücadele etmek mümkün olur. Yoksullukla ve açlıkla mücadele edebilmek için eğitimin kalitesi ve işgücü piyasasının koşulları

önemlidir. Alınan eğitim kaliteli olmalı ve işgücü piyasası ayrımcılıktan uzak olmalıdır. Bu bağlamda özellikle işgücü piyasası ve eğitim ile ilişkili beklentiler için koordineli sosyal politikaya ihtiyaç duyulmaktadır (Gülmez, 2018: s.188; Devereux ve McGregor,2014: s.301).

Zamanla sosyal sorunların etki alanı genişlemiştir. Ulusal sınırlar içinde olan ve ulusal yöntemlerle çözülebilen sosyal sorunlar sınırları aşarak, uluslararası seviyeye ulaşmıştır (Şenkal, 2018: s.205). Sosyal sorunlar, ulusların imkanları ile sınırlandırılmamış olan örgütlerin çalışma alanlarına dahil olmuştur. Ulusal sınırlar içerisindeki sorunlara çözüm bulunamaması nedeniyle ulusal sosyal politikadan küresel sosyal politikaya doğru dönüşüm gerçekleşmiştir. Açıkça ifade etmek gerekirse, küresel hale gelmiş sorunların çözmek için bir hareket söz konusudur. Bağlantılı olarak, sosyal politikanın yapısının değiştiği belirtilmelidir. Bu durumda küresel aktörlerin de rolünü sergilemesi için bir fırsat doğmuştur (Şenkal,2018: s. 206).

BM de uluslararası sosyal politikanın meydana gelmesine destek vermektedir. Bildirgeler, sözleşmeler ve beyannameler, denetleme organları, “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi” kararları aracılığıyla ulusal düzenlemeleri etkilemektedir. BM uluslararası alanda oluşturulan normların temel dayanaklarından. BM Genel Sekreterinin 2001 yılında küreselleşen bir dünyada sosyal korumanın artırılması ve kırılganlığın azaltılması konulu raporu da BM sosyal politikasının önemli belgelerindedir (Tokol,2019: s.97; Tokol,2020: s.102; Deacon, 2005: s.9).

BM, 1980’li yılların sonundan başlayarak, sosyal konular ile ilişki durum tespiti yapmıştır ve sosyal konular kapsamında olan yoksulluk ve açlık ile ilişkili raporlar hazırlatmıştır. Zamanla BM, sosyal konular ile bağını kuvvetlendirerek, tüm insanların kişisel, kültürel, sosyal ve ekonomik haklardan yararlanması gerektiğini belirtmiştir. Belirtilen haklarla ilişkili Kopenhag Toplantısı kararları önemlidir. Bu toplantıda sosyal içerikli konular konusundaki hassasiyet de pekiştirilmiştir. 32 maddeden oluşan

Binyıl Bildirgesinde de sosyal sorunların ortadan kaldırılacağı belirtilerek, sosyal sorunlarla alakalı sekiz temel hedef belirlenmiştir. Bildirgenin 19. maddesinde açlık ve susuzluk çekenlerin sayısının azaltılacağı taahhüt edilmiştir. Bunun yanı sıra hastalık, yoksulluk, yoksunluk, anne ve çocuk ölümleri ve işsizlik konuları da gündeme alınmıştır. Gündeme alınan sorunların kararlı bir dille yok edileceği belirtilmiştir (Gülmez, 2018: s. 189-194).

BM, sürdürülebilirliğe önem vermektedir ve normatif beklentileri düzenlemek için sürdürülebilirlik konulu konferanslar düzenlemektedir. Bu konferanslar, sürdürülebilir kalkınma ile sosyal politika ilişkisini ortaya koymaktadır. Rio Konferansları ile başlayan sürdürülebilir kalkınma teması, zamanla genişlemiştir. Bu genişlemede BM Genel Sekteri Ban 'ın, katkısını belirtmek gerekmektedir. Ban, sürdürülebilir kalkınmanın ölçülebilir ve belirgin hedeflerle ifade edilmesi gerektiğini öne sürmüştür (Handl, 2012: s.4). Günümüzde de sürdürülebilir kalkınmanın farklı boyutları önemsenmektedir. Çevrenin korunması, ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi birbirine bağımlı ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirebilecek sütunlar olarak kabul edilmektedir (Handl,2012: s.5; HDR, 2002: s.29). Bu şekilde yoksulluğun, sosyal dışlanmanın ve işsizliğin ortadan kaldırılabilceği belirtilmektedir (Ghai, 2001: s.1).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak ve ulaşılan noktada kalabilmek önemlidir. BM Genel Sekreterlerinden biri olan Ban Ki Moon da 2013 yılında BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada en savunmasız insanların haklarına ve ihtiyaçlarına dikkat edilmesi gerektiğini belirterek, yeni hedefler koymak ve toplumları daha dayanıklı hale getirmek için öneriler sunmuştur. Bu önerilerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ve evrensel eylem planına yardımcı olacağı tahmin edilmiştir. Bu haliyle de insani gelişimi de sağlama potansiyeline imkân tanıyan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin zemini oluşturulmuştur (HDR, 2014: s.2).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2016 yılında yürürlüğe girmiştir ve 2030 yılına kadar UNDP planlarına ve programlarına bir rota çizeceği tahmin edilmektedir. Açıkça belirtmek gerekirse, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Binyıl Kalkınma Hedeflerini de kapsayan, yaşam koşullarının farklı özelliklerini ön planda tutan 17 ana hedefi vardır. Bu hedeflerin birincisi ve ikincisi sırasıyla yoksulluğa ve açlığa son vermektir. Bunun yanı sıra sağlık ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizlikler, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu üretim ve tüketim, iklim eylemi, su ve karasal yaşam, barış, adalet ve güçlü kurumlar ile amaçlar için ortaklıklardır. Bu bağlamda BM ile sosyal politika ilişkisini belirtmek mümkündür (UNDP Türkiye, 02.05.2020).

1. 1. 5. Uluslararası Barışın Tesisi ve Muhafazası

BM tarafından esas önemsenen konu uluslararası barışın tesisi ve muhafazasıdır. Hem ülke içinde hem de ülke dışındaki ilişkileri kuvvetlendiren barış, iktidarın otoritesini güçlendirmek ve toplumun birliğini artırmak üzere meşru iktidar tarafından kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, “uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörünün” barış anlamına geldiğini belirtmektedir. BM’nin kurucu metninde nesillerin korunması için barışın sağlanması gerekliliği belirtilmektedir. BM’nin performansı ile insanlığın savaştan ve ölümcül askeri çatışmalardan kurtarılacağı öne sürülmektedir. 1945 yılından sonra üçüncü bir dünya savaşının çıkmaması da BM’nin performansı olarak değerlendirilmektedir (Parchami,2009: s.13; Heywood, 2014: s.516).

ILO, barışın adaletle kurduğu ilişkiye önem vermiştir. Bu bağlamda barış ortamının adaletle oluşturulduğu öne sürülmüştür. Bu konuda adaletin hukuksal bağlılıkla olan ilişkisi belirtilmelidir. Hukuksal bağlılığın devam etmesinin adaleti bozmadığı, adaletin bozulmadığı ortamda herkesin hakkının korunduğu ve hakkın korunduğu ortamda da barışın var olduğu ve devam ettiği belirtilmektedir. BM’nin temeli de kurucu bir şart ile atıldıysa, şarta uyum göstererek devam etmekle adaletle

mümkün olur ve bağlantılı olarak barış ortamı sağlanmalıdır (ILO,1920: s.3; Hobbes, 2016: s.113-114).

Toplumun baskın unsurları, barışın tesis edilmesinde ve muhafazasında etkili olmuştur. Diğer bir ifadeyle, genellikle yaşam koşullarını tesiri altına alan unsurlar barışın kurulumunu ve devamlılığını etkilemiştir. Birçok toplumda baskı unsuru olarak toplumu tesiri altına alan inançlar, din ve ibadetler barışı tesis eden düzenlemelerle ilişkilendirilmiştir. İnançların etkisiyle yasal düzenlemelerin dinle ilişkilendirilmesi, barışın tesisinin de dinle ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Özellikle Graeco (Greko-Roman) kültüründe ve Antik Yunan'da barışın tesisi ve muhafazası için inançların ve ibadetlerin gerekli olduğu iddia edilmiştir. İbadetlerin eksiksiz yapılmasının barışa yol açtığına inanılırken, ibadetten uzak kalmanın gerginliklere, askeri yenilgilere, afetlere ve hatta salgın hastalıklara neden olduğu öne sürülmüştür. Dini yakarışların, şenliklerin ve törenlerin yapılması gerektiği belirtilerek, barışı sağlama ve koruma anlaşmalarına dinsel öğeler rehberlik etmiştir (Parchami,2009: s.13; Keskin,1998: s.15; Hobbes,2016: s.95).

Yönetim biçimleri de barışın tesisinde etkili olmuştur. Akıl, ahlak ve akla dayalı iradenin bütünleşmiş hali olan barış, ülkelerin yönetim biçiminden etkilenmiştir. Paine'ye göre, monarşi ile yönetilen ülkeler, demokrasi ile yönetilen ülkelere nazaran daha az uzlaşmacı ve daha az barışseverdir (Paine, 2019: s.14-15). Bu bağlantıda iç politikası demokrasi ile harmanlanmış ülkelerin daha fazla barışsever olduğu öne sürülmektedir. Doğal olarak yeni dünya düzeninde otoriter devletler yerine, meşruluğun tek ciddi kaynağı olan demokratik yönetimler tercih edilmektedir (Sandıklı ve Kaya, 2013:5). Devletler arasındaki ilişkinin biçimlenmesinde önemli role sahip olan demokrasi, ekonomi politik ve sosyal koşulları kontrol etmektedir ve ekonomik büyüme ile pozitif yönlü ilişki kurmaktadır. Bu konuda Sen'in (1999) belirttiği doğrultuda demokrasiler ekonomik kalkınmanın hem bir amacı hem de aracıdır. Demokrasi ile sosyoekonomik gelişim arasında bir ilişki olmaktadır. Ayrıca seçimle seçilmiş kişinin kalıcı olmaması ve seçimle gidebileceği bilgisi demokrasiyi

çekici kılmaktadır (Lebovic,2004: s.932-933; Parchami,2009: s.13; Bariagaber,2008: s.843; Fukuyama, 2015: s.53-54; Adjangba,1999: s.49).

Barışın tesis edilmesi ve korunması birçok alanda faydayı artırmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda tesis edilmiş barış ile ekonomik, politik ve sosyal menfaatlerin korunduğu öne sürülmektedir. Örneğin mülk edinmek ve edinilen mülkün zarar görmemesi ve hayatların daha da mükemmel olması ortak akılcı doğanın biçimlendirdiği barış ile mümkündür. Doğal olarak sonsuz barışın göstergesi olan huzur ve güvenlik durumlarına erişim, insanlar ve devletler arasındaki ilişkileri önemli kılmaktadır (Rousseau,2018: s.12; Primosch,1994: s.428-429).

İnsanlar ve devletler arasındaki ilişkinin güçlendirilmesinin gerekliliği uluslararası arenada bir uyuma yol açar. Hugo Grotius'un kaleme aldığı Jus Pacisac Belli'de uluslararası barış ortamı ile uyumun ilişkisine vurgu yapılarak, uluslararası arenada bir uyumun gerçekleştirilmesi ile barışseverliğin oluşumuna katkı sağlanacağı veya barışseverliğe katkı sağlanmasıyla uluslararası arenada bir uyumun gerçekleştirileceği belirtilir. Şu an uluslararası arenada barışı, barışseverliği ve uyumu vurgulayan Avrupa, gayri resmi olarak ilk barış yanlısı toplantıları 1815 sonrasında gerçekleştirebilmiştir. Bu bağlamda Avrupa uyum toplantılarının çok uzun geçmişe sahip olduğu söylenemez. Bu duruma hem kişilerin hem de devletlerin sonlamaz kin ve nefretinin etkisi olmuştur. Nitekim devletlerin çabaları ile barışın tesis edilemeyeceği ve devletlerden daha etkili bir yapının gerekli olduğu gündeme getirilmiştir. Daha sonra devletler üstü bir federasyonun barış ortamını oluşturabileceği kanaati geliştirilmiştir (Keskin,1998: s. 16; Bariagaber,2008: s.834-835; Primosch,1994: s.426).

Gayri resmi uyum toplantılarından yaklaşık 105 yıl sonra devletler üstü bir federasyon olarak MC kurulmuştur. Ancak MC' nin barışı tesis etmekte etkisiz kalmasıyla şu an devam eden evrensel bir yapı olan BM kurulmuştur. Küresel amaçları

bulunan ve amaçlarına binaen metinlerle altyapı oluşturan BM, 111 maddesi olan anlaşmasının yaklaşık dörtte biri olan 27'sinde barış kavramına değinerek barışı tehdit edebilecek durumların ortadan kaldırılması gerekliliğini ısrarla vurgulamıştır. Aynı zamanda BM anlaşmasının ilk maddesinde barışın tesisinin ve korunmasının zorunluluk olduğunun belirtilmesi de barışın diğer konulardan öncelikli olduğunu gösterir (BM Anlaşması,1945).

BM, sadece metinlerde barışı koruyan bir örgüt değildir. BM'nin barışın tesisi ve korunması için yaptığı ve halen devam ettirdiği çalışmalar mevcuttur. BM'nin, Soğuk Savaş sonrasında bilinen yöntemlerin dışına çıktığı belirtilir. Savaşın sonra çok boyutlu ve çok uluslu operasyonların başlatıldığı öne sürülür. Örneğin Afrika, Orta Amerika ve Afganistan'da barışı oluşturma ve barışın devamlılığını sağlama çalışmaları da geleneksel yöntemlerden farklıdır (Forsythe,1997: s.343; Walt,1998: s.29-32; Zara ve Büyükkakıncı,2018: s.450).

Barışın devamlılığı için diplomatik ilişkiler de önemsenmiştir. Ghali'nin hazırladığı raporda BM barış operasyonlarının dört ana kavrama dayandırıldığı belirtilir. Dört ana kavramdan biri de diplomasi'dir. BM, ülkeler arasındaki diplomatik ilişkileri iyileştirmek üzere uzlaşmacı kimliğin ortaya çıkartılmasıyla arabuluculuk görevi yürütülmüştür. Örneğin El Salvador ve Kamboçya'da diplomatik ilişkileri önemseyerek, seçimleri düzenleme, denetleme ve değerlendirme görevi yerine getirilmiştir (Forsythe,1997: s.343; Walt,1998: s. 29-32; Zara ve Büyükkakıncı,2018: s.451).

BM, barışı tesis etme ve koruma misyonunu kuvvetlendirmek için bir merkez de kurmuştur. Yeni bir yaklaşımın ürünü olan barışı koruma merkezinin kurulmasına karar verilmesinin ardından barışı koruma merkezine "Barış Yapıcı Komisyon" adı verilmiştir. Bu komisyon, hükümetler arasında danışma kurulu niteliğinde, özel ve özerk olarak planlanmıştır. Ancak komisyon, çatışma öncesinde değil de çatışma

bittikten sonra iyileşmeye yönelik tavsiyeler vermek üzere kurulmuştur. Tavsiyeleri de Güvenlik Konseyine ve Genel Sekretere vermesi gerektiği öne sürülmüştür. Ancak bir süre sonra Güvenlik Konseyi kararı ile tavsiye verebileceği belirtilmiştir. Bu durum, komisyonun özel ve özerk olan planlanmasına aykırıdır. Komisyon, Güvenlik Konseyi'nin etkisinde kalmaksızın tavsiye veremeyeceğinden özel ve ayrı sıfatını kaybetmiştir (United Nations,2000: s.73-74).

BM, karışıklığın olduğu alanlarda ve acil durumlarda “Barış için Birleşme Kararı” çerçevesinde yer alan “Acil Durum Gücünü” (ADC) görevlendirmiştir. Kurucu metinde merkezi belirtilmeyen “Acil Durum Gücü”, ilk toplantısını Londra’da yapmıştır. Kuruluşundan bir süre sonra New York’ta yer alan binasına taşınan, Viyana’da, Nairobi’de ve Cenevre’de bölgesel merkezleri bulunan ADC, gerilimleri ortadan kaldırmak ve gerilimli ortamları kontrol altına almak için kurulmuştur (Denk,2015: s. 147; Çakmak,2014: s. 37; Klabbers,2011: s.17).

1960 yılında Dag Hammarskjöld’ün diplomasi ile barışı önleme önerisi de önemlidir. Öneriye göre, kriz seviyesine gelmeden önce diplomatik ilişkilerle çözüm oluşturulabileceği öne sürülmüştür. 1989 yılında da BM Genel Sekreteri olan Javier Perez de Cuellar, BM’nin barış yapımı çalışmalarının süper güçler olarak nitelendirilen güçlü ülkeler tarafından engellenmemesi için BM’nin evrensel rolüne sadık kalması gerektiği üzerinde durmuştur. Kofi Annan da barış inşasına, barış yapımına, barış kurulumuna ve barışın devamlılığına önem vermiştir. Barışın oluşturulmasında bölgesel güce sahip olan AB, Afrika Birliği, NATO gibi örgütlerden yararlanılması gerektiği de belirtilmiştir (Denk,2015: s. 147; Çakmak,2014: s. 37; Klabbers,2011: s.17).

Zamanla, BM’nin barış çalışmaları niceliksel olarak artmıştır. BM diplomasisinin eksik kaldığı, terörizmin ve içsel karışıklıkların arttığı bölgelerde 1945 yılından 1991 yılına kadar 22, 1988 ile 2008 yılları arasında 50 barış operasyonu icra

eden BM, 1992 yılından 2007 yılına kadar 18 barışı sağlama misyonunu Afrika’da gerçekleştirmiştir. Güvenli bir çevrenin oluşturulması, politik kurumların ve ekonominin rehabilitasyonu amacıyla barış çalışmalarının kapsamı geçmişe nazaran genişletilmiştir (Bariagaber,2008: s.834-835; Primosch,1994: s.426; Durch vd 2003: s. 37-38).

BM’nin, nicelik olarak barış yanlısı çalışmalarını artırması, barışın tesisi ve muhafazası için yeterli olmamıştır. Farklı etkiler öne sürülse de BM’nin barışı sağlama sorumluluğunda en önemli etken finanstır. BM’nin barış yanlısı çalışmalarında finansal sorunlar engelleyici olmuştur. Çünkü barışı sağlamak için görev alan personelin ve gereksinimlerin bir maliyeti vardır. Bu maliyetin karşılanamaması nedeniyle istenilen çözümlere ulaşılamamaktadır. Örneğin 2008-2009 yıllarında barışı sağlama görevini yerine getiren 92,876 BM personelinin 7,6 milyar ABD doları maliyeti olmasına karşın, BM katkı paylarının 1,58 milyar ABD dolarının ödenmemesinden dolayı fon sıkıntısı yaşanmıştır. Maliyetlerin karşılanamaması nedeniyle bağlantılı şekilde personel sıkıntısı yaşanmıştır. Genel olarak bazı ülkeler maddi katkı sağlarken, bazıları da insan gücü ile destek olmuştur. BM’nin barış operasyonlarına mali katkı sağlayan ülkeler ile operasyonlarda görev alan görevlilerin vatandaşı olduğu ülkeler farklıdır. BM’nin barış operasyonlarına katkı sağlayan ülkelerin başında ABD varken, sırasıyla Japonya, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Çin, Kanada, İspanya, Güney Kore, Hollanda, Avustralya, Rusya, İsviçre, Belçika, İsveç, Avusturya, Norveç, Danimarka ülkeleridir. BM operasyonlarında görev alanlar en çok Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Nijerya, Nepal, Gana, Ürdün, Ruanda, İtalya, Uruguay, Senegal, Çin, Fransa, Etiyopya, G. Afrika, Fas, Benin, Brezilya, İspanya, Mısır ülkelerinin vatandaşlarıdır (Çakmak, 2014: s.37, Cox, 2009: s.101; Wilson,2018: s. 15).

Barış operasyonlarının nicelik olarak arttığı öne sürülse de pek çok alanda barışın tesisi mümkün olmamaktadır. Çünkü Küresel Barış Endeksi “Global Peace Index” (GPI) 2019: s. 2-6)’a göre, 2008’den beri karışıklıklar ve gerginlikler tamamen yok olmamıştır. Bu durumda küresel bir barışın tesis edildiğini söylemek imkansızdır.

Ancak barışın tesis edilemediği ve karışıklıkların olduğu ülkeler barışsever olmayanlar olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda GPI 2019’da barışsever olmayan ülkeler listesinin ilk sırasında Afganistan yer alırken, listenin devamında Suriye, Güney Sudan ve Yemen bulunmaktadır. Barışseverliğin düşük olduğu bölgelerin değerlendirilmesine bakılacak olursa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu listenin başındadır (Lebovic,2004: s. 932-933; Parchami,2009: s. 13; Bariagaber,2008: s.843). Bu duruma sosyal anlamda bütünleşememenin de etkisi olduğu iddia edilebilir.

1. 1. 6. Uluslararası Sosyal Bütünleşmenin Sağlanması.

BM’nin önemseydiği konulardan bir diğeri de uluslararası sosyal bütünleşmenin sağlanmasıdır. Ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardan engelsiz bir şekilde yararlanmak olarak belirtilen sosyal bütünleşme, Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Raporu’na göre, sosyal bütünleşme ile kalkınmanın sosyal boyutunun tamamlanmasıdır. 2013 İnsani gelişim Endeksi’ne göre de sosyal bütünleşme, toplumun devamlılığını sağlayan bir unsurdur (United Nations,2002: s. 65; Muncie,2008: s. 109-111, HDI, 2013: s. 34; Dominelli, 1999: s.14-22).

Bütünleşmeyi devletler nezdinde ele alanlar da fiili bir durum olan karşılıklı bağımlılığın artmasının bütünleşme olduğunu iddia eder. Tek taraflı ve yüksek derecede çıkar içeren bir olayın diğer devletleri zarara uğratmasının bütünleşmeye zarar verdiği öne sürülür. Toplumlarda da benzer bir mantık yürütülürse, karşılıklı bağımlılık kuralına uyarak birilerinin çıkarının (potansiyel durumunun) yüksek oranda düşünülmesinin diğerlerinin zarar görmesine neden oluyorsa, bütünleşmeden söz edilememektedir (Cingi,1995: s. 116).

Sosyal bütünleşmenin olmaması ile ortaya çıkan sosyal dışlanma; ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardan yararlanamamakla birlikte toplum içerisinde ötekiler, berikiler şeklinde gruplaşmaları meydana getirir. Diğer bir ifadeyle, belirli grupların sistematik olarak dezavantajlı duruma düşürülmesidir. Daha sonra da sayıca az

olanların, çoğunluğun içinde ayrımcı uygulamalara maruz kalması ile neticelenir. Bu durum sosyal dışlanmışlıkken, içinde yaşanan toplumdaki faaliyetlere tam anlamıyla katılmayan ve ayrımcılığa maruz kalanlar da sosyal dışlananlardır (Çakır,2002: s. 84; Omilola ve Kaniki, 2014: s.23).

BM İnsan Hakları Komiserliği tarafından Viyana Kongresi Eylem raporuna göre, aktif olarak hakların kullanılmaması dışlanmaya yol açar. Bu durumun ayrımcı zihniyete sahip olan insanın eseri olduğu belirtilir. Bu sebeple sosyal dışlanma ile mücadele edebilmek için öncelikle sosyal bütünleşme gerekli görülür. Sosyal bütünleşme, politik güvenliğin sağlanması açısından da önemlidir. Ayrımcılıktan uzak, eşitlikten yana ve hakkın korunmasını tasvip eden unsurları ile tüm yurttaşların etkileyen sosyal bütünleşme bir tür dayanışmadır. Ancak yeni liberal düşüncenin toplumda etkili olma kanalları ile dayanışmanın ve bütünleşmenin zayıflatılmasına yol açmaktadır (Dominelli,1999; Kapar, 2006: s.2-20).

İnsan hakkı konusunda referans olarak kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde de sosyal bütünleşme mesajı verilmektedir. Beyannamenin birinci maddesinde özgür ve haklar bakımından eşit olan insanların birbirlerine kardeşlik zihniyeti ile yaklaşması gerektiği öne sürülür. Bu açıdan sosyal bütünleşmenin oluşturulması için kardeşlik zihniyetine sahip olmak ve bu zihniyetin hayatın tüm alanına sirayet etmesi gerekir. Ayrıca ya herkes için geçerli olan bir şeyi ya da hiçbir insanın yapmaması gereken bir şeyi belirten beyanname, akıl ve irade sahibi tüm insanların yapabilecekleri ve yapamayacakları konusunda eşit olduğunu belirterek, sosyal bütünleşmenin önünde bir engelin olmadığını işaret eder (İnsan Haklar Evrensel Beyannamesi, 1948).

Toplumun tamamının yararı için sosyal bütünleşme gereklidir. Ancak çocukların sosyal bütünleşmesi daha fazla önemsenir. Çünkü çocuklarını önemseyen toplumlar ve devletler daha da gelişebilir. Bu anlamda birçok devlet, çocuklara yönelik

faaliyetlere önem vererek, sosyal bütünleşmeyi sağlamayı ve sosyal dışlanmayı önlemeyi hedefler. Hem aile birliği içinde olan çocuklar, hem de aile birliği içinde olmayıp kurumlarda kalan çocuklar, sosyal bütünleşme çalışmalarının merkezinde yer alırlar. Bu bağlamda öncelikle tüm çocukların temel eğitimden yararlanması amaçlanır. Bu durumda temel eğitimin zorunlu olması ve bu zorunluluğu ihlal edenlerin idari veya para cezası ile cezalandırılması, çocukların ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanması ve şartlı nakit transferlerinde eğitim ve sağlık konusuna ağırlık verilmesi örnek teşkil eder. Ayrıca çocukların daha aktif olması için okul konseylerinin kurulması ve çocuk parlamentolarının kurulması da önerilir (Muncie,2008: s. 109-111; Mahon, 2019: s. 126).

BM, çocukları ve çocuk gelişimini önemser. Çocukların özel olarak yardım görmesi öngörülür. Çocuk Hakları Sözleşmesi doğrultusunda 18 yaşından küçük her birey çocuk kabul edilir. Her çocuk da koruma kapsamında değerlendirilerek, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Çocukların önemsenmesi de sosyal odaklı yaklaşıma uygundur. Özellikle çocukluk döneminde yatırım yapılması salık verilir. Çocuklu dönemi yatırımlarının sosyal politikanın bir uzvu gibi görülür (Gülmez, 2018: s. 153-184; Öztürk, 2014: s.65).

Karşılıklı saygı, dayanışma ve makul bir yaşam standardının oluşturulması olan sosyal bütünleşme, sosyal politika çalışmalarının hedeflerinden biridir (Ersöz, ty: s.11). Bu bağlamda küçük etnik grupların bütünleşmesi de önemlidir. Çünkü özellikle göç etmiş olan küçük etnik grupların bütünleşmemesiyle karşılıklar çıkabilir. Diğer bir ifadeyle, farklı etnik kökene sahip grupların varlığı bir tür tehdit olarak algılanmaktadır. Bu sebeple siyasi, sosyal ve toplumsal huzurun sağlanması için etnik grupların kimlik problemlerinin artmamasına yönelik çalışmalar gerekir. BM de özel kişilerle ilişkili durumları kapsayan sözleşmeler oluşturarak, vatansızları ve mültecileri özel olarak önemseyişini göstermiştir. Vatansızların Statüsüne İlişkin ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmede mültecilere ayrımcılık yapılmaması gerektiği öne sürülmüştür. Taraf devletlerin kamu yardımları, gelir getirici işler, mülkiyet, kişisel statü, hak kullanımı konusunda eşitliği önemsemesi gerektiği öne

sürülerek, yurttaşlar ile mülteciler arasında ayrımcılık men edilmiştir (Muncie, 2008: s. 117-118; Gülmez,2018: s.154).

Sosyal bütünleşme, genel olarak fırsat eşitliğini gerektirir. Yeteneklerinin belirlenmesi ve belirlenen yeteneklere göre istihdam olanakları ve eğitim olanakları sunmak da bütünleşmeye yöneliktir. Ayrıca farklı etnik kökene sahip insanların suçlu potansiyeline sahip olduğunu düşünmemek gerekir. Bu bağlamda iyi tarafların gözlemlenerek ödüllendirici olan ve cezalandırıcı olmayan çalışmalar sosyal bütünleşmeyi sağlar. Bu durumda adil bir düzenin sağlanması için adalet anlayışı gereklidir (Muncie, 2008: s. 117-118).

1. 1. 7. Uluslararası Adalet Anlayışı

BM'nin önemseydiği ve bilim insanların binlerce yıldır ilgilendiği konulardan biri de adalettir. Kaynakların bireyler arasında adilce dağılımını ve adaleti konu edinen ilk çalışmalar, Aristoteles tarafından ortaya konmuştur. Daha sonra 17. yüzyılda Locke'un insan hakları ile ilgili yazılarında, Hobbes'un çalışmalarında ve Mile'in klasik faydacılık kavramında adalet yer verilmiş ve adaletin çerçevesi çizilmiştir (Greenberg ve Colquitt,2005: s.5-6).

Adalet; kaynak dağılımında, çalışma koşullarının belirlenmesinde ve iş iletişiminde önemlidir. Hakkı olana hakkını verilmesi olan adalet insan hakları, ekonomik ve sosyal haklar ile ilişkilidir. Çünkü adalet, aşırıya kaçmadan, doyumsuzluk etmeden, eksik de kalmadan orta yolda olmak olmaktır. Ancak bir düşünce okulu, adaletin piyasa sisteminin sonucu olduğunu ve engellerle karşılaştığı belirtmektedir (Kapar, 2006: s.5; Ghai, 2001: s. 28-41).

Adalet, kavram olarak değerli olanın değerinin korunması ile ilişkilendirilmiştir. Metinlerde yer alanların dışında uygulamaya dönüştürülenler de adalet ve değer

ilişkinin kurulumunu gösterir. Bu bağlamda çalışma koşullarının, kaynak dağılımının ve iş iletişiminin dürüstlük temelinde yapılması da adaletin uygulamaya dönüştürülmesi olarak kabul edilir. Çalışmanın adaletle kurabileceği pozitif ilişkinin değerlerin korunmasına, toplumun savunmasız kesimlerinin haklarının korunmasına yönelik olduğu belirtilir (Greenberg ve Colquitt,2005: s.138; Kapar, 2006: s.6; Piron, 2004: s. 3).

Emeğin, emeğinin karşılığını alabileceğinden emin olduğu, beklentilerin karşılandığı, sömürü korkularının olmadığı bir ortam adalet ile mümkündür. Çalışma ortamında da adaletin varlığı, örgütsel bağlılık ile birlikte iş memnuniyetini artırmaya yöneliktir. Bu bağlamda adaletin olduğu ortamlarda insanların, gereksinimlerine odaklanarak ay sonunda gelir elde edecekleri herhangi bir iş tercih etmek yerine yapmaktan mutlu oldukları işi tercih ederek, onur zedeleyici ve küçük düşürücü davranışların sergilendiği ortamlardan uzaklaştıkları gözlenecektir. Bu durumda uçucu, güvensiz çalışma ortamı da etkisiz kalacaktır. Doğal olarak adaletli tutum ile yıkıcı davranış sergilemek isteyenlerin cesareti kırılmış olacaktır (Greenberg-Colquitt,2005: s. 39; Gorz,2014: s. 86).

Doğal olarak, evrensel adalet anlayışının geliştirilmesi gereklidir. BM anlaşmasında adalete uymanın, uluslararası uyuşmazlıkların ve barışın ihlaline yol açabilecek durumların düzeltilmesini sağlayacağı belirtilir. BM Anlaşmasına ek olan metinde de görülmektedir. Bu bağlamda evrensel adalet anlayışını geliştirmek amacıyla istinaden ihtilaflar hakkında görüş bildirilebilmesi için 1946 yılında kurulmuş olan Uluslararası Adalet Divanı, BM'nin asıl organlarından biridir. Uluslararası Adalet Divanı, BM'nin adaletle ilgili ilk işlevleri arasında sayılır. BM uzmanlık kuruluşlarından biri olan ILO da 1920 yılına ait raporunda adaletin evrensel barış için gerekli olduğunu vurgulamıştır (Denk,2015: s.199; Kütükçü ve Erdal,2011: s.26-28; ILO,1920).

BM'nin uluslararası adalet anlayışını oluşturma isteğine karşın adalet, ortak değerlere sahip insanlar arasında benzerdir. Toplumların kültürel değerleri ve ortak geçmişi tüm politikaların hazırlanmasında, uygulanmasında, sürdürülebilir olmasında veya olmamasında ve denetiminin yapılmasında; insanların davranışlarında, çalışma karşısındaki tutumunda ve adalet anlayışında belirleyicidir. Bu konuda yürütülmüş çalışmada Çin, Amerikan, Japon ve Kore olarak dört toplumdan örneklerin incelenmesi sonucunda bireysel çıkarların önemsendiği toplumlar ile toplumsal çıkarların önemsendiği toplumların birbirinden farklı eşitlik normları ve adalet anlayışları olduğu gözlenmiştir. Coğrafi olarak Batı'da yer alan ülkelerin insanları Batı toplumları olarak, Doğu'da yer alan ülkelerin insanları Doğu toplumları olarak nitelendirilmiştir. Batı toplumlarında "insan insanın kurdudur" sözünü destekler nitelikte rekabet üstün tutulmakta ve bireysellik, bireysel iyi oluş daha önemli olmaktadır. Bireysel menfaatlerin ön planda tutulması bireysel adalet anlayışını da üstün kılmaktadır. Doğu toplumları için bireylerden daha önemli olan ortak değerler ile donatılmış olan içinde yaşanılan toplumdur. Bu açıdan doğu toplumlarında toplumun en küçük birimi olan aileye, ailevi değerlere, topluma, ortak iyi oluşa ve toplumsal adalete önem verilmektedir. Bu anlamda toplumların sosyal koruma anlayışında ve çabasında da farklılık olmaktadır (Farh vd., 1997: s. 3-4; Dost,2010: s.78).

1. 1. 8. Uluslararası Sosyal Koruma Çabası

Son zamanlarda BM tarafından önemsenen ve asıl meselesi insan olan sosyal koruma hem bireyler hem de toplumlar için önemlidir. Bu doğrultuda temelinde adil dağılımın olduğu, kapsayıcı ve sürdürülebilir modern sosyal koruma sistemlerinin oluşturulması BM Genel Kurulu raporlarının büyük bir kısmında belirtilmektedir (General Assembly,2015:15- s. 21).

BM belgelerinin bazılarında sosyal hedefler belirtilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedeflerinde belirtilen ve uluslararası arenada kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşmak için eşitsizliğin ve sosyal dışlanmanın azaltılması, yoksulluğun ortadan

kaldırılması şart koşulmuştur. Bu açıdan sosyal korumayı geliştirmeyi amaçlayan kapsayıcı, şeffaf ve yerinde girişimler şiddetle teşvik edilmiştir (UN,2015-a: s. 11; UN,2015-b: s. 5; UN,2015-c: s. 36).

Sosyal sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik detaylandırılmış hedefler belirlenmiştir. 21 Ekim 2015 BM Genel Kurul raporunda tüm insanların açlık, hastalık ve yoksulluktan arınmış bir şekilde gelişimi için dönüşümün gerekliliği vurgulanarak tüm insanların asgari yaşam koşullarına sahip ve sosyal koruma kapsamında olması gerektiği 2030 hedefleri ile taahhüt edilmiştir. Ayrıca açlığın ve yetersiz beslenmenin sona erdirilerek gıda güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda “Committee on World Food Security’nin” görevleri üzerinde durularak “Rome Declaration on Nutrition” ve “Framework for Action’nın” önemli olduğu belirtilmiştir (General Assembly,2015: s. 7).

Riskin daha da belirginleştiği kriz anlarında sosyal korumanın önemi artsa da sosyal korumanın kesintiye uğrama riski bulunur. Herhangi bir kriz durumunda yaşanan mali sorunlar olumlu durumu tersine çevirebilir. Kriz anlarında kamu yatırım stratejileri ile ilişkili olan ulusal sosyal koruma sistemleri doğrudan etkilenirken, uluslararası sosyal koruma sistemleri dolaylı olarak etkilenmektedir. Bu durumda risk kontrolüne yönelik makro ekonomik politikalar ile geniş tabanlı büyüme istikrarının oluşturulması gerekmektedir (General Assembly,2015: s. 7).

Gelirsiz bir yaşamın zorluğu, sosyal korumanın istihdamla yakın ilişkisini ortaya koyar. Bu kapsamda ILO; özgürlük çerçevesinde, ayrıma maruz kalmaksızın maddi ve manevi ilerlemelerin gerçekleştirilebilmesine imkân tanıyacak istihdam politikalarının oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Hem kayıtlı sektörde hem de birtakım gerekçelerle kayıt dışı sektörde çalışanların istihdam politikalarına ihtiyaç duyduğunu ifade ederken, güvenceli istihdam anlayışını da kapsayıcı sosyal korumanın tezahürü olarak deklare etmektedir (ILO Phedelpia Bildirgesi,1944: s.2).

Sosyal korumanın sosyal adaletle de ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü BM Genel Kurulunun 2012 tarihli raporunda insan refahına katkı sağlayacak her faktörün sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sağlayacağı belirtilmektedir (General Assembly,2012: s. 29). BM Genel Kurul 2012 raporunda sosyal adalet ve sosyal koruma bağlamında sürdürülebilir büyüme hedefinin gerçekleştirilmesi için uluslararası faaliyetlerin etkisini artıracak küresel diyalog ile yerel ve bölgesel sosyal koruma çalışmalarına özen gösterilmesi gerektiği vurgusu yer alır (General Assembly,2012: s. 6- 30).

Sosyal korumanın hedef kitlesi için belirlenmiş bir sınıf yoktur. Genel Kurul Raporunda herkes için Binyıllık Kalkınma Hedeflerinin bitirilememiş işlerini bitirebilmek için yoksulluk sınırının en altında olan kırılğanlar, engelliler, yerliler, göçmenler, çocuklar, yaşlılar ve gençler için mali açıdan devamlılığı olan ve ulusal açıdan uygun sosyal koruma sistemlerinin sağlanacağı ifadesi yer almaktadır (General Assembly, 2015).

Sosyal koruma, sosyal güvenliğin daha geniş içerikli haline sahiptir. Bu anlamda yapısal uyum sürecinden etkilenenleri korumak için DB tarafından oluşturulan güvenlik ağı “Social Safety Net”, sosyal koruma adı altında kapsamı genişletilmiştir. Sosyal korumanın sosyal güvenlik ağından farkı, insan hakları üzerine inşa edilen kapsamı geniş uygulamalardandır. Bu açıdan sadece geçim sıkıntısı çeken, yoksullukla mücadele eden kişiler sosyal koruma kapsamında yer almamaktadır. Haklarının ihlal edilmesi sonucu mağdur edilenlerin tümü sosyal koruma içerisinde yer almaktadır. Çünkü her bireyin yaşamını devam ettirecek olan asgari hakları vardır. Her birey, asgari haklarını kullanabilmelidir. Bu açıdan politika araçlarının üreticisi olanlar, üst düzey fayda sağlamaya yönelik uygulanabilir çözümler bulma amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Politikalar, sosyal hiyerarşinin en altında bulunan insanların zorlukların üstesinden gelmelerine yönelik planlanmaktadır (Kapar,2003:5; Saunders,2004: s. 1; Nagel,2001: s.1).

BM tarafından kabul edilen uluslararası belgelerde de sosyal koruma ifade edilmektedir. Ancak belgelerin bir kısmında doğrudan sosyal korumadan söz edilirken, bir kısmında da dolaylı olarak sosyal güvenlikle ilişkilendirilen sosyal koruma vurgusu yapılmaktadır.

- “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” madde 23’te, madde 22’de ve madde 25’te sırasıyla insan haysiyetine yakışan bir yaşam için sosyal korumayı tamamlayacak adil ücretten, sosyal güvenlikle ve evlilik birliği içinde veya dışında doğmuş her bireyin sosyal güvence hakkına sahip olduğundan bahsedilerek doğrudan veya dolaylı olarak sosyal korumadan vurgulanmaktadır.
- “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin” 28.maddesinde sosyal koruma kavramı kullanılarak engellilerin yeterli yaşam standardına ulaştırılması için sosyal korumadan ve yoksulluk azaltıcı programlardan yararlanması gerektiği belirtilmektedir.
- “BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi” madde 11-14,
- “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi” madde 5,
- “Tüm Göçmen Çalışanların ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi” madde 27-61,
- ILO’nun Philadelphia Bildirgesinde ve “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi” madde 9’da sosyal güvenlik hakkı bağlamında devletin sosyal koruma sağlama yükümlülüğü ifade edilmektedir (ILO,2011:10; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,1948:23-25; Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme,2006:28; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi,1979:11-14; Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi,1965:5; Tüm Göçmen Çalışanların ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi,1990:27-61; Philadelphia,1944:9; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Uluslararası Sözleşmesi,1966:9).

Sosyal koruma, genel olarak kamu politikasıdır. Aşamalı sorumlulukların olduğu ve asıl sorumlunun da devlet olduğu belirtilir. Sosyal koruma ile alakalı hizmetlerde marjinal gruplar öncelikli olsa da acil durumu olanların dışında herkesin yararı önemsendir. Bu sebeple bir tür yoksulluk karşıtı çalışmalar olarak düşünülür (Nagel,2001: s.1). Düşük gelirli hanelerin kırılabilirliğini azaltmak amacıyla taşıyan kalkınma söylemlerinin önemli bir parçasıdır (Phase I Report, 2002:3).

Birçok sebep yaşam alanların terk edilip yeni alanlarda bir düzen kurmayı gerektirebilir. Yeni yaşam alanlarında düzen kurma sürecinde yoksullukla karşılaşmamak için yoksulluk karşıtı programların yumuşak geçiş sağlayan gücünden yararlanılabilir. Bu durum alt gelir grubunda olanlar ile orta gelir grubunda olanların yaşam standardını bir üst gelir grubuna taşımak için yararlıdır (Nagel,2001: s.2).

Sosyal korumanın temel konusu yoksulluk ve temel hedef kitlesi de yoksulluk içinde olanlardır. Ancak bireysel gelirin eksikliği veya azlığı nedeniyle meydana gelen yoksulluk, mutlak bir sınır ile belirlenmemektedir. Ancak hayatın devamlılığını tehlikeli hale getirdiği muhakkaktır. Belirlenmiş bir yoksulluk ölçüğü olmaması nedeniyle tamamen değişmez bir yoksulluk tanımının olduğunu da söylemek mümkün olmamaktadır. Normatif ve ideolojik olarak geniş bir alana sahip olan yoksulluk, genel olarak gelirin varlığı, yokluğu veya azlığı gibi bir ölçüye tabi tutulmaktadır. Geleneksel bir ölçü olan gelir, kişilerin veya ailelerin yoksulluğuna karar verebilmek için güçlü bir belirleyicidir. Ayrıca bireyin ve bireyin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hayatını etkileyen diğer faktörler için bir araçtır (Saunders, 2004: s.3; Yılmaz, 2018: s.185-186).

Her bölgenin yaşam koşullarını belirleyen bir maddi karşılık vardır. Maddi kazanca göre, kimi bölgelerde yaşamak kolayken, kimi bölgelerde yaşamak zordur. Bu durum değişmez bir yoksulluktan bahsedilemeyeceğini somutlaştırmaktadır. Yoksulluk ölçütlerinde temel alınan gelir bir tür araçtır. Beslenme, barınma, ısınma,

giyim, tıbbi bakım ve eğitim gibi belirleyicilerden yararlanabilmeyi ve bir yaşam standardı oluşturmayı mümkün kılan gelirdir. Yapılan araştırmalarda asgari olarak bir yaşamın belirlenmesinde yetersiz beslenmeyi ortaya çıkartmayacak miktarda proteinli ve kalorili beslenme, kış aylarında donmayacak kadar ısınma, her mevsimin koşullarına uygun şekilde tasarlanmış barınak, asgari kültürel standartları sağlayacak giysiler, nüfusa yetebilecek kadar tıbbi bakım ölçüt olarak belirlenmiştir. Baz alınan ölçüte göre, insan ömrünün uzayacağı, hastalıkların azalacağı, çocukların ve annelerinin hayatta kalabileceği, çalışma gücünün artacağı ve yoksulluğun azalacağı umulmuştur. Belirtilenler, bir tür asgari sosyal koruma önerisidir (Robb ve Nagel,2001: s. 26-28; Harrison: 1993: s.129-130).

1. 2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPISI VE ORGANLARI

Amaçlarına esas ve yardımcı organları aracılığı ile ulaşan BM, altı esas organı ile temel faaliyetlerini yürütmektedir. Esas organları Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve BM Sekreterliğidir. BM Anlaşması ve diğer kaynaklar kapsamında altı ana organla ilişkili bilgi verilecektir (Singh, 1955: s.35; BM Anlaşması, 1945: III. Bölüm).

1. 2. 1. Genel Kurul

BM, üyelerinden oluşan evrensel yapıya sahip en büyük siyasi platformdur. 193 üyesi bulunan Genel Kurulda her üye devletin en çok beş temsilcisi bulunur. BM Sözleşmesi kapsamında yer alan temel konularla ilgili sorunlar görüşülüp karara bağlanır. Özellikle son iki savaşta çekilen büyük acıların tekrar etmemesi amacıyla uluslararası barışı zedeleyecek herhangi bir nokta önemsiz olarak gündeme taşınır. Gündeme taşınan konularla bağlantılı şekilde tavsiye talebi üzerine Genel Kurul, uluslararası barışın korunması amacıyla silahsızlanmanın veya müdahalenin gerekliliği konusunda üyelere ve Güvenlik Konseyi'ne tavsiyeler verir. Üye olmayan herhangi bir ülkenin uluslararası barışı zedeleme ihtimali Genel Kurul tarafından görüşüldüğü esnada ilgili ülkelerin üyeler arasında olmaması, Genel Kurul'da ilgili

konunun görüşülmesine engel değildir. BM organları içerisinde eşitliği benimseyerek uygulayan tek organın Genel Kurul olduğu belirtilmelidir (BM Anlaşması,1945: IV. Bölüm).

BM üyelik yolu barışsever olan ve BM kararlarını kabul edip sorumluluklarını yerine getireceğini taahhüt eden tüm ülkelere açıktır. Ülkelerin üyelik şartlarını kontrol edip üye olabileceklerini belirtecek organ Genel Kurul olsa da ön değerlendirmeyi yapan Güvenlik Konseyidir. En son karar mercii Genel Kurul olmasına karşın ön değerlendirmeyi geçen ülkelerin üyeliğinde pürüz çıkmamaktadır. Ancak üyelerin taahhütlerini yerine getirmemesi, BM kararlarını ihlal etmesi ve bu konuda uyarıları dikkate almaması üyelikten çıkarılma nedenidir Üyeliğin son bulmasında, üyeliğin askıya alınmasında ve üyelik kapsamında kullanılacak imtiyazlarda da Güvenlik Konseyi tavsiye kararları etkilidir. Üyelerin imtiyazları ve üyelik ile ilgili ilişkilerinin tüm şekilleri Güvenlik Konseyi tavsiye kararları doğrultusunda biçimlendiğini söylemek doğru olacaktır (BM Anlaşması, 1945: II. Bölüm).

Genel Kurul, öncelikle insan haklarını muhafaza ederek uluslararası barışa destek olma sorumluluğunu üstlenir. Daha sonra ise olumsuzlukların giderilerek ülkelerin genel refahını destekleyecek barışçıl düzenlemeler önerir. Genel Kurulun görev alanı geniştir. Genel Kurulda genel olarak ekonomik, sosyal, kültürel konular görüşülür. Ancak özel olarak sağlık ve insan haklarının muhafazasını içeren çalışmaların yürütülmesinde de öneriler sunulabilir. Genel Kurul, Güvenlik Konseyi'nin tutumlarını destekleyen çalışmalarının raporlarını görmek isteyebilir. Özel durumları içeren raporlar gerekli zamanlarda incelenir. Ancak diğer raporlar da her yıl düzenli olarak incelenir. Genel Kurul, diğer BM organlarından rapor talep edip değerlendirmekle birlikte BM tarafından stratejik olarak görevleri belirlenmemiş olan alanlar için uluslararası müteveli sistemine ilişkin görevlerini yerine getirir (BM Anlaşması, 1945: IV. Bölüm).

Genel Kurul tarafından onaylanan BM bütçesinin gelirleri BM üyelerinden alınmaktadır. Üyelerin katkıları ile sağlanan bütçe ile BM giderleri karşılanmaktadır. BM adına Genel Kurul tarafından eşitlik gözetilerek üye ülkelerin ödeyeceği miktarlar üst ve alt sınırlar ile belirlenmektedir. Alt sınır ülkelerin bütçeleri göz önüne alınarak belirlenirken üyelerin ödeyeceği miktarların üst sınırı da bulunmaktadır. Üst sınırın gerekçesi üyelerin eşit güce sahip olduklarını vurgulamaktır. Genel Kurul, 2000 yılında bir üyenin BM bütçesine yapabileceği katkının toplam BM bütçesinin yüzde 22'sini aşamayacağı yönünde karar vermiştir. Üst sınırın bulunması ile Genel Kurulda güçlü bir etkiye sahip olmak isteyen üyeler engellenmektedir. Belirlenmiş olan üyelik miktarının ödenmemesi oy kullanımının durdurulması anlamına gelmektedir. Ancak üyenin kontrolü dışında üyelik katkısının ödenmediği kanıtlanırsa oy kullanımına devam edilebilmektedir (BM Anlaşması, 1945: IV. Bölüm).

Eşit temsil ilkesini benimsemiş olan Genel Kurulda her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Genel Kurul toplantısında mevcut olan üyelerin üçte iki çoğunluğu ile herhangi bir konu hakkında karar alınması mümkün olmaktadır. Güvenlik Konseyi uluslararası barışı sağlama misyonunu üyeler arasındaki uzlaşmazlık yüzünden gerçekleştiremediğinde konuyu 24 saat içinde Genel Kurul'a getirmektedir. Genel Kurul, uluslararası barışı sağlamak adına çözüm gerektiren bölgeye müdahaleyi tavsiye eden kararını üçte iki çoğunluk ile almaktadır (BM Anlaşması, 1945: IV. Bölüm).

Diğer görevleri ise şunlardır: Genel Kurul'un düzenli yıllık toplantıları olduğu gibi gerekli durumlarda özel toplantıları da olmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin talebi üzerine Genel Sekreter tarafından Genel Kurul'un özel toplantı yapması için resmi çağrı yapılmaktadır. Bu çağrı BM üyelerinin çoğunluğu tarafından da yapılabilmektedir. Genel Kurul her oturum için başkanını seçmektedir. Kendi işleyişi ile ilgili kurallarını kendisi belirlemektedir. İşleyişine yardımcı olacağını düşündüğü alt organlar kurma yetkisine sahip olmaktadır (BM Anlaşması, 1945: IV. Bölüm).

1. 2. 2. Güvenlik Konseyi

BM'nin yürütme organı olan Güvenlik Konseyi, on beş üyeden oluşmaktadır. Geçici üyelerin dışında Çin Cumhuriyeti, dağılmadan önceki adı ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yeni adı ile Rusya Federasyonu, İngiltere, ABD, Fransa daimî beş kurucu üyedir. Genel Kurul, on beş üye şartını tamamlamak için beş daimî üyenin dışında BM anlaşmasının 23. maddesinde belirtildiğine göre adil bir coğrafi dağılımı göz önünde bulundurduğunu savunarak, uluslararası barışı korumak isteyen, görev süresi iki yıl olan ve tekrar seçilebilme hakkına sahip on kalıcı olmayan üye seçilmektedir. BM'nin belirlemiş olduğu sorumluluklar çerçevesinde programını yürüten Güvenlik Konseyi, üyelerine bir oy hakkı ve bir temsilci hakkı tanımaktadır. Prosedür ile ilgili kararlar dokuz üyenin olumlu oyu ile alınırken diğer kararlar ise oy birliği ile alınmaktadır (BM Anlaşması, 1945: VI. Bölüm; Cox, 2009: s.92).

Üyelerin istemesi halinde hükümet yetkilileri ile periyodik toplantılar düzenlenmektedir. Gündemle ilişkili olarak çalışmayı kolaylaştırmak için New York'ta yer alan BM binasının dışında da Güvenlik Konseyi toplantısı yapılmaktadır. BM üyesi olup güvenlik konseyi üyesi olmayanlar kendilerini ilgilendiren sorunlarda toplantıya katılabilme hakkına sahiptir. Ancak Güvenlik Konseyi üyesi olmayan üyeler, ender durumlarda toplantılara katılabilir ve oy kullanabilirler (BM Anlaşması, 1945: VI. Bölüm).

Gerekli olduğu takdirde var olan sorunu çözmek için ortak iş birliği organları kurulabilir. İş birliği organları Güvenlik Konseyinin daimî veya geçici olan (Ad-Hoc)¹ alt komiteleridir. Daimî Komiteler: 1-Barışı Koruma Komisyonu 2-Yaptırım Komitesi 3-Antiterör Komitesi 4-Tazminat Komitesi 5-Silahlı Çatışma ve Çocuklar Üzerine Komite 6-Dokümantasyon Çalışma Grubudur. Ad-Hoc Komiteler ise 1- 1540

¹ Ad- Hoc Güvenlik Konseyi tarafından belirli bir sorunu çözmek için kurulmuş özel komitelerdir.

Komitesi 2- Eski Yugoslavya Uluslararası Suçlar Komitesi 3- Ruanda Uluslararası Suçlar Komitesidir (Birdişli,2010: s. 175-179).

Herhangi bir karışıklığın çözümü için var olan birçok yöntem içinden en uygun yöntem tercih edilir. BM uluslararası ortak güvenlik kaygısı ile ihtilafların çözümünde müzakere, soruşturma, arabuluculuk, uzlaştırma, tahkim, hâkim kararı ile çözüme, bölgesel kurumlarla çözüme veya kendi aralarında belirledikleri başka çözüm arama yöntemlerinden bir veya birkaçı uygulanır (BM Anlaşması, 1945: VI. Bölüm).

Herhangi bir tehdit ve saldırganlık durumunda uluslararası barış ortamının devamlılığı için BM sözleşmesi maddelerine aykırı olmayacak kararlar alınır. Kararlar sonuçlanana kadar ihtilafın çözüme ulaştırılması için geçici tedbirler düşünülmektedir. Geçici tedbirlere tarafların uyum göstermesi taraflar hakkında alınacak kararlara sirayet eder. Güvenlik Konseyi gerekmediği sürece silahlı müdahaleyi uygun görmemektedir. Öncelikle BM anlaşmasının 7. maddesi gereği ekonomik ilişkiler askıya alınır. Deniz, hava, demiryolu ulaşımının iptal edilmesi, telgraf, radyo ve diğer iletişim araçlarının kesilmesi gibi farklı alternatif müdahale yöntemleri denir. Askeri güç kullanılmasından önce uygulanması gereken yöntemlerin yetersiz kalması durumunda barış ve güvenlik ortamını yeniden sağlamak ve korumak için abluka, gösteri veya diğer operasyonlara başvurulmaktadır (BM Anlaşması, 1945: VII. Bölüm).

Silahlı güç kullanımının gerektiğine karar verildiği zaman askeri komite Güvenlik Konseyi'ne yardımcı olur. Askeri komite, Güvenlik Konseyi'ne askeri müdahale öncesinde ve sonrasında asistanlık yapmaktadır. Gerekli gördüğü takdirde bölgesel alt komiteler kurma yetkisi vardır. Askeri Komite, Güvenlik Konseyi'nin daimî üyelerinden veya temsilcilerinden oluşan Genel Kurmay Başkanlarından oluşur. Yapılan müdahaleden ekonomik olarak etkilenen devlet, sorununun giderilmesine

yönelik Güvenlik Konseyi'ne başvurabilir. Başvuru yapılması için üye olma zorunluluğu vardır (BM Anlaşması, 1945: VII. Bölüm).

Bölgesel barışın ve güvenliğin sağlanması, uluslararası barışı ve güvenliği etkileyecek olumsuzlukların azaltılmasına veya ortadan kaldırılmasına katkı sağlar. BM anlaşmasının 8. maddesi gereğince BM prensiplerini göz önünde bulunduran bölgesel alt komisyonların kuruluşu tasvip edilir. Güvenlik konseyi alınan kararları bölgesel komisyonlar aracılığıyla yürütebilir. Bölgesel kuruluşlar, Güvenlik Konseyi'nin bilgisi dahilinde olmayan faaliyetlerde bulunabilecek şekilde yetkilendirilmiştir (UN, 1950: s.2; Fitzgerald, 2000: s.325).

Herhangi bir müdahale esnasında BM birlikleri, BM bayrağı altında BM komutasında görevlendirilmesi gerekir. Ancak Güvenlik Konseyi, 7 Temmuz 1950 tarihli belgesinde Kore'ye yapılması planlanan müdahale için farklı bir tavsiyede bulunmuştur. BM üyesi devletlerin BM bayrağı altında ABD komutasında olması tavsiye edilmiştir. Üyeler arasında eşitliği belirtmesine karşın BM prensiplerine aykırı olarak ortak birlikler tarafından komuta edilmemesi eleştiri konusu olmuştur (UN,1950: s.2).

1. 2. 3. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Ekonomik ve Sosyal Konsey, BM prensipleri doğrultusunda ekonomik ve sosyal konularda çalışmalarını yürütmektedir. BM anlaşmasının 9. maddesi gereğince uzmanlık kuruluşlarının politikalarının koordinasyonu ve faaliyetleri için tavsiyelerde bulunup gerekli durumlarda yeni ajanslar kurmak için üyeler arasında gerekli müzakereler başlatır (BM Anlaşması, 1945: IX. bölüm).

BM anlaşmasının 10. maddesine göre Ekonomik ve Sosyal Konsey, Genel Kurul tarafından üç yıl için seçilen 54 BM üyesinden oluşur. Ekonomik ve Sosyal Konsey

üyelerinden 18 tanesi her yıl 3 yıllık dönem için seçilir. Her üyenin bir temsilcisi olmaktadır. Her üye emekli olduktan sonra yeniden seçilme hakkına sahiptir (BM Anlaşması, 1945: X. Bölüm).

Konsey, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık konularıyla ilişkili sorunlarda çalışmalar başlatabilir. BM üyelerine, Genel Kurul'a ve uzmanlık örgütlerine, alt komisyonlara önerilerde bulunabilir. Ayrıca insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi konusunda önerilerde bulunma hakkına sahiptir. İlgili olduğu konularda Genel Kurul için taslak hazırlayabilir. Bunun yanında BM adına kurallara uygun olarak konferanslar düzenleyebilir. Özel ihtisas komisyonlarının faaliyetlerini koordine edebilir. Uzmanlık ajanslarının faaliyetleri ile ilişkili düzenli raporlar talep edebilir. Ayrıca tavsiye vermekle yükümlü olduğu organlardan rapor talep edebilir. Rapor ile ilgili izlenimini Genel Kurul ile paylaşır. Ekonomik ve Sosyal Konsey, isteği doğrultusunda Güvenlik Konseyi'ne ve Genel Kurul'a yardımcı olacak bilgiler verebilir (BM Anlaşması, 1945: X. Bölüm).

BM Anlaşmasınının 10. maddesine göre Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerinin bir oy hakkı bulunmaktadır. Kararlar mevcut bulunarak oy kullanan üyelerin çoğunluğu ile alınmaktadır. Toplantılarına gerek gördüğü takdirde Ekonomik ve Sosyal Konsey, üyesi olmayan BM üyesi olan devletlerin temsilcilerini oy kullandırmadan davet edebilir. Ayrıca herhangi bir uzmanlık alanında kurulmuş olan komisyonların oy kullanmaksızın toplantılara katılması mümkündür (BM Anlaşması, 1945: X. Bölüm).

Ekonomik ve Sosyal Konsey, ekonomik ve sosyal anlamda yardımcı olmak için ve insan haklarının desteklenmesi için alt komisyonlar kurabilir. Konsey, sorunlar ile ilgilenebilme ehliyetine sahip hükümet dışı örgütler ile organizasyonlar düzenleyebilir. Kendi usullerine göre, başkanını seçebilen ve işlevlerini yürütebilen Ekonomik ve Sosyal Konsey, kurallar kapsamında gerekli gördüğü zamanlarda

üyelerinin çoğunluğunun kararı ile toplantı yapabilir (BM Anlaşması, 1945:X. Bölüm).

Konseyin uzmanlık gerektiren alanlarda çalışmalar yapıp tavsiyelerde bulunan dokuz çalışma komisyonu bulunmaktadır. Dokuz çalışma komisyonu: 1-İstatistik Komisyonu, 2- Nüfus ve Kalkınma Komisyonu 3- Sosyal Kalkınma Komisyonu 4- İnsan Hakları Komisyonu 5- Kadının Statüsü Komisyonu 6-Narkotik Komisyonu 7- Suçu Önleme ve Ceza Hukuku Komisyonu 8-Bilim ve Teknoloji Komisyonu ve 9- Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonudur (Kütükçü ve Erdal,2011: s.24-25).

Konsey bölgesel ekonomik ve sosyal konuları önemsemektedir. Bu açıdan beş tane bölgesel komisyona sahiptir. Beş bölgesel komisyonu: 1-Merkezi Etiyopya'nın Addis Adaba kentinde olan Afrika Ekonomik Komisyonu 2- Merkezi Tayland'ın Bangkok kentinde olan Asya Pasifikler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu 3- Merkezi İsviçre'nin Cenevre Kentinde olan Avrupa Ekonomik Komisyonu 4- Merkezi Şili'nin Santiago kenti olan Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu ve 5- Merkezi Lübnan'ın Beyrut kenti olan Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonudur (Kütükçü ve Erdal,2011: s.24-25).

Birçok konuda uzman birime sahip Konsey, kendisine rapor sunan programlar ve ajanslar ile eşgüdüm halindedir. Eşgüdüm halinde olduğu programlar ve ajanslar: UNDP, UNEP, UNICEF, UN-HABITAT, UNFPA, WHO, ILO, FAO, UNESCO'dur. Ekonomik ve sosyal alanda etkin olan Konsey, faaliyetlerini Dünya Ekonomik Araştırması (World Economic Survey), Dünya Sosyal Durumuna İlişkin Rapor (Report on the World Social Situations), BM İstatistiği Yıllığı (The United Nations Statical Yearbook), BM Nüfus Yıllığı (The United Nations Demografic Yearbook) ve BM İnsan Hakları Yıllığı (The United Nations Yearbook on the Human Rights) gibi yayınlar ile somut veri haline getirmektedir (Kütükçü ve Erdal,2011: s.24-25).

Bağımsızlık kadar önemsenen diğer bir konu ise ortak güvenliğin ekonomik-sosyal güvenlik ile ilişkilendirilmesidir. Ortak güvenlik için ekonomik-sosyal güvenlik önlemlerini içeren faaliyetler tasvip edilmektedir. BM anlaşmasının 11. maddesinde ülkelerin bağımsızlığının korunması gerekliliğinin yanı sıra her ülkenin kendine özgü yaşam koşullarının varlığından bahsedilir. Ülkelerin kendilerine özgü yapıları siyasi, ekonomik, sosyal ve bilimsel yapıya sirayet etmektedir. Her toplumun öz değerleri ile var olması ve ilerleme kaydedebilmesi için ekonomik ve bilimsel amaçlara erişimini kolaylaştıracak kuruluşlar ile iş birliği yapması gerekliliği belirtilmektedir (BM Anlaşması, 1945: XI. Bölüm).

Belirlenen amaçlarla ilişkili olarak Sekretaryaya düzenli olarak bilgi verilmektedir. Bilgiler, bölgesel eğitim koşullarını, ekonomik ve sosyal konuları içermektedir. BM üyeleri, ülkeler ticari ilişkilerinin gelişiminde öncelikle komşularına ihtiyaç duyar kararında hemfikirdir. Bu mantıkla anayasal temellere dayanarak ekonomik sosyal ilişkilerini kuvvetlendirmesi gereken ülkelerin, komşularıyla insan haklarını gözeterek iyi geçinmesi tasvip edilir (BM Anlaşması, 1945: XI. Bölüm).

Ekonomik ve Sosyal Konsey, insan haklarının tanınmamasının yarattığı vicdansızlıkların önlenmesini ve insan hakkının güvence altına alınmasını amaçlayan küresel düzeyde tek olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan etmiştir. Ekonomik Sosyal Konsey, Haiti ile ilgili çözüm önerilerini ifade etmek için Güvenlik Konsey'ine davet edildiği 1998 yılından itibaren aktif şekilde iletişimlerini sürdürmektedir (Birdişli,2010: s. 177; Tokol,2017: s.83).

1. 2. 4. Vesayet Konseyi

Birleşmiş Milletler Anlaşmasında yer alması ile alakalı olarak çalışmamızda değineceğimiz Vesayet Konseyi, tüm ülkelerin bağımsızlığına kavuştuğu iddiası ile çalışmalarına son vermiştir. Vesayet Konseyi, bazı bölgelerde yönetimi ve denetimi sağlamak için bireysel sözleşmelere dayanarak, güvenlik sistemi kurulabileceğini ve

bölgelerin gelecekte kendi yönetimlerine kavuşana kadar emanet görüleceğini kabul eden bir organdı. Organ, uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak, bölgenin yerli halkının siyasi, sosyal, eğitim ve ekonomi alanında gelişimini sağlamak, dil, din, cinsiyet, ırk ayrımı olmaksızın özgür olunabileceği konusunda, insan haklarından yararlanabileceği konusunda ve Dünya üzerinde diğer yaşayanlar ile dayanışma halinde olunabileceği konusunda bilinçlendirmek sorumluluğunu almıştı. Diğer taraftan, ticaret en başta olmak üzere ekonomik, sosyal ve adaletle ilgili konularda tüm üyelerin önyargıya maruz kalmaksızın eşit işlemlerde bulunabileceğinin garantisini sağlamak gibi geniş bir çalışma alanına sahipti (BM Anlaşması, 1945: XII. Bölüm).

Mütevelli Heyeti olarak da isimlendirilen Konsey, üç noktada yetki sahibi ve etkili olmuştur. 1-vesayet altında olan bölgelerde, 2-İkinci Dünya Savaşı sonrası düşman devletlerden bağımsızlığını kazanmış bölgelerde ve 3-gönüllü olan bölgelerdedir. Etkili olduğu bölgelerde ise ilgi göstermekten ileri giderek yasa değişikliğine müdahale edecek güce sahip olmuştur. Vesayet Konseyi'nin etkili olması planlanan bölgelerde yapılacak sözleşmelerde gecikmenin ve ertelemenin olması ile ilgili toprak verilmesi gibi bir yaptırım söz konusu değildi. Yönetimin belirlenmesi ve yöneticilerin atanması BM tarafından bir veya birkaç devlet tarafından yapılabileceği gibi örgütün kendisi tarafından da yapılabilirdi. BM, Stratejik alanlarla ilgili fonksiyonlarını sözleşme içeriğiyle belirlemekteydi. Yapılacakların yer aldığı sözleşmeler, güvenlik ile ilgili önyargılar olmaksızın Güvenlik Konseyi tarafından yapılabilirdi. Güven altına alınan bölgenin barış içinde olması idare eden otoritenin görevi olmaktaydı. İdare eden otorite, yetkilerin yerine getirilmesinde yerel savunma sağlama ve hukukun korunması için gönüllü kuvvetlerle birlikte tesisler kurabilirdi. Vesayet Konseyi sorumluluklarını Genel Kurul'un yetkisi dahilinde yaparken bir nevi Genel Kurul'a yardımcı rolündeydi (BM Anlaşması, 1945: XII. Bölüm).

Vesayet Konseyi, güvenli bölgelerin yönetiminden sorumlu olan BM üyelerinden oluşmaktaydı. Toplantılarını prosedürlerine göre, üyelerinin çoğunluğunun talebi üzerine yapan Konsey, kararlarını hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alabilirdi. Üç dönemliğine seçilen üyeler içinde nitelikli bir kişi başkan

sıfatı ile seçilirdi. Seçilen bu kişi özel olarak seçilmiş temsil gücü olan kişiydi. BM üyeleri arasında oluşturulan Mütevelli Heyetinde eşit dağılımdan sorumlu olan Genel Kuruldu. Genel kurul ve Mütevelli Heyeti vesayet sözleşmesinin şartlarına tabi olarak idare makamı tarafından sunulan raporları dikkate alırdı. Dilekçeleri idare makamı ile birlikte kabul eder ve incelerdi. İdare makamı ile mutabık olunan zamanlarda güven altına alınmış bölgelere düzenli ziyaretler yaparak vesayet altına alınmış güvenli bölgelerin ekonomik, sosyal, politik ve eğitim durumunu gösteren yıllık raporları incelenirdi (Birleşmiş Milletle Anlaşması, 1945: XII. Bölüm).

BM uluslararası korumacı gücü ile ülkeleri bağımsızlıklarına kavuşana kadar vesayet altına almaktaydı. BM anlaşmasında yer alması sebebiyle detaylı olarak anlatılan ve Milletler Cemiyetinden devralınan bu sistem, günümüzde önemini kaybetmiştir. BM üyesi olan bölgelerin egemenliğini devam ettirme noktasında eşit haklara sahip olması Vesayet Konseyi'ni etkisiz kılmıştır. Dünyadaki son vesayet bölgesi olan, ABD mandası altındaki Pasifik Adalarının da bağımsızlığını kazanıp kendi hükümetini kurmasıyla, günümüzde vesayet altında ülke bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu organ önem ve işlevini yitirmiştir (BM Anlaşması, 1945: XII. Bölüm). Ancak koşullara göre yeniden gündeme gelebilmek haklı saklı kalarak 1994 yılında süresiz tatil edilmiştir.

1. 2. 5. Uluslararası Adalet Divanı

Uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasında ve uluslararası uyuşmazlıkların çözülmesinde etkisi olan Uluslararası Adalet Divanı, uluslararası örgütlenmenin öneminin anlaşıldığı II. Dünya Savaşı sonrasında önemli bir organ haline gelmiştir. BM'nin ana yargı organı olarak faaliyet yürüten Uluslararası Adalet Divanı, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nce salt çoğunlukla seçilen ve görev süresi dokuz yıl olan 15 yargıçtan oluşmaktadır. Yargıçlık görevine seçileceklerin ülkelerinde en yüksek adli yetkilere sahip, uluslararası hukuk alanında yetkilerle donatılmış ve itibarı yüksek kişiler olmaları tercih edilmektedir. Adil bir yöntem olduğuna inanılan yargıçların değişimi yöntemiyle yargıçların üçte birlik bölümü tekrar seçilebilme hakkına sahip olarak her üç yılda bir yenilenebilmektedir (Doğan,2016: s.132-133).

Divanın bazı kısımları güncellenmiştir. Güncellenen kısımlar, tamamlayıcı vasfı ile BM anlaşmasına ek olarak 70 maddelik Uluslararası Adalet Divanı metnine sahip olmaktadır. Tüm BM üyelerinin tarafı olduğu Uluslararası Adalet Divanı, Hollanda'nın Lahey kentindedir. Bazı ülkeler, BM üyesi olmadığı halde Uluslararası Adalet Divanı'nın tarafı olabilir. Ancak kişilerin, örgütlerin veya şirketlerin Uluslararası Adalet Mahkemesine girme hakkı olmamaktadır. Mahkemeye taraf olabilme kararı Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından verilmektedir (Kütükçü ve Erdal:2011: s.26-27).

Uluslararası Adalet Divanı, devletler arasında meydana gelen anlaşmazlıklar konusunda karar alma yetkisine sahip olmaktadır. Aldığı kararlara tüm BM üyelerinin ve tarafların uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Uluslararası Adalet Divanında ihtiyari karar ve asıl karar olarak iki tür karar verilmektedir. İhtiyari karar asıl karar sonuçlanana kadar tedbir amaçlı verilen karardır. Asıl karar ise itiraz edilemeyen nihai karardır (BM Anlaşması, 1945: XIV. Bölüm).

Uluslararası Adalet Divanı taraflarından birinin iyi performans sergilememesi, diğer tarafın tavsiye sunmak için Güvenlik Konseyi'ne başvuru hakkına yol açmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı, talepler doğrultusunda danışmanlık yapma yetkisine de sahip olmaktadır. Güvenlik Konseyi veya Genel Kurul, Uluslararası Adalet Divanı'ndan yasal bir soru üzerine danışmanlık vermesini talep edebilmektedir. BM organları ve diğer özel ajanslar da mahkemeden danışmanlık talep edebilme hakkına sahiptir (BM Anlaşması, 1945: XIV. Bölüm).

1. 2. 6. Sekretarya

Görevleri sırasında tarafsız karar vermekle yükümlü olan sadece BM'ye karşı sorumluluk taşıyan Sekretarya, genel sekreter ve organizasyonun gerektirdiği personelden oluşan organdır. Sekretaryanın en yetkilisi olan Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından görevlendirilir. Genel Sekreter,

Genel Kural'a çalışmalarını içeren yıllık raporlar sunma, uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğine inandığı ve önemseydiği her konuyu Güvenlik Konseyi'nin gündemine taşıyabilme yetkileri ile donatılmıştır. Genel Sekreter, diğer organlar tarafından kendisine emanet edilen toplantılarda aynı şekilde performans gösterir (BM Anlaşması, 1945: XV. Bölüm).

BM organlarında görev yapan çok sayıda kişi vardır. Memurlar, Genel Kurul tarafından belirlenmiş yönetmeliğe göre Genel Sekreter tarafından atanır. Sekretarya memurlarının bir kısmı gerekli olduğu durumlarda Ekonomik ve Sosyal Konsey'e veya diğer gerekli organlara atanabilir. Dokunulmazlığı bulunan ve geniş bir coğrafi alandan temin edilen BM çalışanları üyelerinin topraklarında imtiyazlı görevlilerdir. Verimlilik ve güvenlik konularının önemsenmesi ile alakalı olarak istihdam edileceklerde dürüstlük ve yetenek aranılan niteliklerdendir. Genel Sekreter ve faaliyetlerini yürüten memurlar, objektif olmak adına araştırma yaparken hiçbir organizasyondan ve devletten talimat almamalıdır (BM Anlaşması, 1945: XV. Bölüm).

Sekretarya, tüm BM anlaşmalarını ve diğer belgelerini hem yayımlar hem de kayıt altına alır. Kuruluş anlaşmasının diğer anlaşmalardan öncelikli olması nedeniyle herhangi bir anlaşmazlık durumunda ilk dikkate alınması gerekenlerdendir. BM metinlerinin revize edilmesi için gerekli değişiklikler Genel Kurul'a sunulur. Değişiklik Genel Kurul üyelerinin kullandığı oyların üçte ikisi ile yürürlüğe girebilir. Bu doğrultuda, BM'nin organları ve yardımcı kuruluşlarının katkısıyla yürüttüğü yoğun çalışmalarda BM hedefleri ve hedeflerine yönelik faaliyet alanları esas alınmaktadır (BM Anlaşması, 1945: XVI. Bölüm).

1. 3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN HEDEFLERİNE YÖNELİK FAALİYET ALANLARI

BM, ortak menfaatlerin korunması için ortak güvenliği onayan bir örgüt olarak asıl amacını ana organları ile yürütmeye çalışırken, uzmanlık örgütleri ve alt

komisyonları aracılığıyla da ulaşım altyapı, iletişim, eğitim, sağlık ve ekonomi ile ilgili sorunlara çözümler üretmektedir. BM'nin hedef kitlesi içerisinde öncelikle çocuklar, gençler, kadınlar, işsizler, engelliler gibi ekonomik- sosyal durumlar karşısında hassas olan kişiler yer alır. BM, hedef kitlesi ile alakalı şekilde faaliyetlerini gerçekleştirir (Wolfrum, 2005: s.653; Yearbook of United Nations,1947: s. 19-20; Mahon,2019: s.126).

1. 3. 1. Uluslararası Kalkınmayı Gerçekleştirme Hedefi

Uluslararası kalkınmayı gerçekleştirebilme hedefi genel olarak ekonomik büyüme ile ilişkilendirilmektedir. Kalkınma ise, sanayiye dayanan ekonomik büyüme ve milli gelir artışı ile ifade edilmektedir. Milli gelir artışı olan ve sanayiye dayalı büyüme gerçekleştiren ülkelerin; işsizliği, gelir dağılımı adaletsizliğini ve istikrarsızlığı çözebileceği kanaati geliştirilse de 1970'li yıllarda ekonomik büyüme sergileyen ülkelerde siyasi istikrarsızlıklar, işsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği sorunları gündemde yer almıştır. Kalkınmanın ekonomik sorunlar ile toplumsal sorunlar için bir çözüm olduğunu düşünenlere karşın kalkınma ile toplumu ilgilendiren sorunların çözülemediği ve hatta yoksulluğun azaltılamadığı ileri sürülmüştür (Erdem ve Çelik, 2019: s. 17).

Ülkeler arasında farklılıklara neden olan etmenler vardır. Olanakların ve sorumluluğun adil bölüşülmemesi dengesiz gelir dağılımına neden olmuştur. 1980 sonrasında Neo liberal iktisat politikalarının ortaya çıkardığı sorunlar ülkeleri krizlere sürüklemiştir. Krizler de sosyal sorunları artırmıştır. Ülkeler arasında bir dengesizlik meydana gelmiştir. Aslında, ülkeler arasındaki dengesizliği artıranlardan en belirginini de Uruguay görüşmeleridir. Bu görüşmelerle ülkelerin ticaretinin rekabeti sınırlandırılmıştır. Dünya ticaretini etkileyen görüşmelerde alınan kararlara binaen gelişmiş ülkelerin ticareti serbestleştirilirken ve gelişirken az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ticareti sınırlandırılmıştır. Bu şekliyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin uzun vadede karlı çıkacağı ve gelişebileceği iddia edilmiştir. Ancak sık sık ekonomik sorunlarla mücadele etmek durumunda kalan ülkelerin uzun vadede nasıl

karlı çıkacağı açıklığa kavuşturulmamıştır. Açık bir eşitsizlik ürünü olarak değerlendirilebilecek olan görüşmelerde sosyal hükümlerle ilişkili bir düzenleme de bulunmamaktadır (Tokol,2017: 114-115; Heimer, 2007: s.558).

Diğer taraftan küresel kalkınmanın insani yüzü için daha ciddi ve çok boyutlu atılımlar gerekli hale gelmiştir. Kapitalist ekonomiye sosyal bir yüz kazandırma gayretlerinin bir parçası olarak 1999 yılında BM Genel Sekreterlik görevini yürüten Kofi Annan da işletmeleri, işçi sendikalarını, sivil toplum örgütlerini uluslararası çevresel ve sosyal ilkeleri desteklemeye çağırmıştır. Bu çağrı, 26.07.2000 tarihinde BM merkezinde yapılan toplantı ile karşılığını bulmuştur. Toplantıda BM Kalkınma Programının öncülüğünde Küresel İlkeler Sözleşmesi kabul edilmiştir. Bilgi paylaşımı, öğrenme, bilinçlenme, diyalog ve ortaklığın önemsendiği sözleşmede sert denetim mekanizması bulunmamakta ve mecburi katılım söz konusu değildir. Ancak sözleşmeye katılmak isteyen işletmelerin en yüksek yetkilisinin BM Genel Sekreteri'ne imzalı bir belge sunması yeterli sayılmıştır. Sürdürülebilirliği esas alan on ilkeden ibaret Küresel İlkeler Sözleşmesinde öne çıkan başlıklar insan hakları, çevresel sorunlar, yoksullukla mücadele ve çalışma koşullarıdır (Tokol,2017: s.97-98).

Ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma bireyler ve toplumlar için önemlidir. Ekonomik büyümesi yüksek ülkelerin veya ekonomik büyümesi düşük ülkelerin ekonomik büyümeleri ile insan refah seviyeleri paralel ilerlememektedir. Ekonomik seviyesi yüksek ülkelerin insan refah seviyesi yüksek olmayabileceği gibi ekonomik büyüme seviyesi düşük ülkelerin insan refah seviyesi düşük olmayabilir. Bu ilişki, ekonomik büyüme ve insani konuların birbiri ile ilişkili olmadığı çıkarımını ortaya koymaktadır. Ayrıca 1980'li yıllarda da IMF ve WB gözetiminde uygulanan yapısal uyum reformlarında da insani konularda sorunlar yaşandığı belirtilmektedir. Ancak bazı eleştirmenler de mevcut programlarla daha vahim krizlerin engellediğini iddia etmiştir. (Erdem ve Çelik, 2019: s.17; Logan ve Mengisteab, 1993: s.1-2).

1. 3. 2. Sosyal Barışı Sağlama Hedefi

BM anlaşmasının birinci maddesinde belirtilen, çalışma konularının ve söylemlerinin merkezinde barışın tesisini engelleyecek unsurların yok edilmesi yer alır. Ancak uyuşmazlıkları ve çatışmaları yok ederek gelişimin önünü açacak öge sosyal barıştır. Kalıcı barışın önemsenmesi ile alakalı olarak 2000 yılında 189 ülkenin katılımı ile sekiz bölümden oluşan, sekiz temel hedefi olan ve BM Milenyum Zirvesi'nde (United Nations Millennium Assembly) kabul edilen BM Binyıl Bildirgesi yayınlanmıştır. 1990 yıllarındaki küresel durumun dikkate alınmasından sonra ortaya çıkan sekiz hedef, 21. yüzyılın ihtiyaçları ve ortak değerlerini göz önünde tutmaktadır. Bu bildirge sosyal barışı sağlama bildirgesi olarak kabul edilebilir. Bildirgenin farkındalık yaratma amacını perçinlemek için 2005 yılında “Dünya Zirvesi”, 2008 yılında “Binyıl Kalkınma Hedeflerine Yönelik Üst Düzey Etkinlik” ve 2010 Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri Zirvesi olarak üç etkinlik yapılmıştır. Daha sonrasında da küresel eylem çağrısı oluşturulmuştur (Tokol,2017: s.93-94; Roelen, 2014: s.63).

1. 3. 3. Yaşam Koşullarını İyileştirmeye Yönelik Hedefler

BM'nin birçok çalışmasının temelinde yaşam koşullarını iyileştirme isteği yer almaktadır. Bu bağlamda 2000 yılından 2015 yılına kadar 15 yıllık süre içerisinde açlığın ve yoksulluğun yok edilmesi, evrensel ilköğretimin sağlanması, çocuk ölüm oranlarının azaltılması, HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi, anne sağlığının iyileştirilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi konularında ilerleme kaydetme isteğinin tüm dünyaya yayılmadığı ortaya çıkmıştır. 2015 yılına gelindiğinde “İnsani Gelişmişlik Endeksi”, “Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi” ve belirli zamanlarda ülkeler tarafından oluşturulan raporlara göre birçok ülkede sorunların devam ettiği ortaya çıkmıştır. Bu durumda olumlu sonuçlara ulaşılmaması, müdahale süresinin uzun olmamasına bağlanmıştır (Denk, 2015: s.318; Tokol,2017: s.95).

Her türlü zorluğa karşın Dünyayı dönüştürme isteğinden vazgeçilmediği 2015 yılında 70. Genel Kurul toplantısında “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde belirtilmiştir. Bu açıdan “Dünyamızı Dönüştürmek” bildirgesi” yayınlanmıştır. Açıkça ifade etmek gerekirse, “2002 Dünya Zirvesi”, “2010 Binyıl Kalkınma Hedefleri Zirvesi”, “2012 Rio Konferansı”, içerikleri ve sonuçları çerçevesinde ele alınan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi 2030 yılına kadar bitirmek istenen planlarla kapsamlı bir harekettir. Önceki yıllarda oluşturulmuş olan Binyıl Bildirgesinin içeriğinin genişletilmiş haline sahip olan Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, eşitsizlikleri azaltmak ve gelir dağılımında adaleti sağlamakla ilişkili 17 hedef ve 169 amaca sahiptir. Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin yaşam koşullarını iyileştirebileceğine ve çok boyutlu yoksulluğun önüne geçebileceğine inanılmaktadır (Tokol,2017: s.95; Devereux ve Wheeler,2004: s.14).

Ancak yeni ekonomik planlar oluşturan 20. yüzyılın gelişmiş ekonomileri, 21. yüzyılın hizmet sektöründe gelişmiş ekonomilere dönüşürken dünyanın üretici fabrika ve çiftlikleri üçüncü dünya ekonomilerine yönlendirilmiştir. Üçüncü dünya ülkeleri bu haliyle kapitalizmin ana üreticisi olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu gelişmeler ışığında, birçok iktisatçı ve sosyolog, dünya kapitalizminin yeni bir aşama içerisine girdiğini ve bir tür üçüncü dünya kapitalizminin yaşandığını belirtir. Üretimin üçüncü dünya ülkelerinde artması çevre kirliliğini de artırmaktadır. Bu durum en başta insan sağlığını etkileyerek insanın temiz bir çevrede sağlıklı şekilde yaşama imkanını sınırlandırmaktadır. Ayrıca üçüncü dünya kapitalizmi olarak tanımlanan bu evrede, sosyal dışlanmışlığın ve yoksulluğun artmasıyla birlikte sosyal koruma ihtiyacının da arttığı gözlenmektedir (Yeldan, 2009: s.70-71; Dicken, 2007: s.177-180).

Sosyal koruma ihtiyacı en fazla Sahra Altı Afrika’da görülmektedir. Sosyal dışlanmışlık ve yoksulluk konusunda en acı tabloyu oluşturan Sahra-Altı Afrika, önüne geçilemeyen bulaşıcı hastalıklarla, yok edilemeyen fakirlikle, kaliteli sağlık hizmetlerinden halkının yüzde 30’unun faydalanabilmesiyle ve yaşam süresinin 70 yıldan az olmasıyla tanınmış bir bölgedir. Bölge halkının yüzde 74’ü yetersiz beslenmekte ve sadece yüzde 47’si temiz içme suyuna erişebilmektedir. Dünya yeni

teknolojilerle günün koşullarına uyum sağlamak gerektiğini konuşurken, Sahra–Altı Afrika ülkeleri hastalıklarını tedavi edemeyerek, temiz suya erişemeyerek insan onuruna yakışmayan bir hayatın içindedir. 2010 ve 2019 insani gelişme raporlarına göre, Sahra Altı Afrika bölgesinin insani gelişimi hızla ilerlememektedir (HDR,2010; HDR,2019; Heywood, 2014: s.435; Kydd vd., 2004: s.3-6).

BM faaliyetleri kapsamındaki programlar, genel olarak en az gelişmiş ülkelere tavsiyeler vermekte ve yardımlar yapmaktadır. En az gelişmiş diye anılan en yoksul ülkeler grubundaki ülkelerin büyük bir kısmında yıllık kişi başına düşen gelir ortalama 750 doların altındadır. Bu bağlamda geliri çok az olan ekonomilere sahip ülkelerde yıllık ortalama geliri 750 doların altında olan 1 milyar insan olduğu tahmin edilmektedir. Afrika'nın Sahra Altı coğrafyasında yaşayan 400 milyon insan ve Latin Amerika'nın yaklaşık yüzde 30'u bu grupta yer almaktadır. Özellikle şu an en az gelişmiş ülkeler grubuna giren Afrika ülkeleri, sadece bağımsızlık dönemine denk gelen zamanlarda büyüme yaşamıştır.1950-1975 arasında yüzde 2'lik bir büyümeden söz edilebilir. Ancak daha sonra büyüme hızı 1980-2000 arasında yüzde eksi 0.5'e düşmüştür. Büyüme hızının düşmesi ile gelir dağılımının kötüleştiği tahmin edilmektedir. Ancak küresel ekonominin yapay bir genişleme içinde olduğu 2006-2008 arasında yaklaşık yüzde 7'lik bir büyüme elde edilmesine karşın, 2008 sonrasında meydana gelen küresel krizden oldukça etkilenilmiştir. Dolayısıyla uzun süren işsizlik, gelir eksikliği ile yoksulluk daha da derinleşmiştir. Bu bağlamda yaşam standartlarının düştüğünü söylemek gerekir (Yeldan, 2009: s.70-71; Dicken, 2007: s.177-180; Saunders, 2004: s.2).

Diğer taraftan Asya ve Latin Amerika ülkelerinin üretimin büyük bir kısmını sürüklediği belirtilir. Üretim konusunda ana kaynağın artık Amerikan ve Avrupa ekonomileri yerine Asya ve Latin Amerika'nın seçilmiş bölgelerinde yer alan ekonomilerdir. Bu durum farklı bir boyutu ortaya çıkartmıştır. Çünkü üretimin büyük bir bölümünü karşılayan ve kaynaklara sahip bölgeler ve bu bölgelerin insanları, sosyal güvenceden ve sosyal korumadan mahrum kalanlardır (ILO Raporu, 2017-2019; Devereux ve White, 2010: s.23; Lund ve Srinivas,2000: s.7).

Dünya üzerinde 4 milyar insanın sosyal korumadan mahrum olduğu belirtilmektedir. 1,3 milyar çocuğun da sosyal güvenceden yoksun olduğu iddia edilmektedir. Yani her üç çocuktan birinin korunduğu ve ikisinin korunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum tüm çocukların yüzde 35'inin korunduğunu gösterirken tüm çocukların yüzde 65'inin korunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumda derin bir sosyal koruma açığı ortaya çıkmaktadır (ILO Raporu, 2017-2019; Devereux ve White, 2010: s.23; Lund ve Srinivas,2000: s.7).

Sosyal koruma açığı olanakların yetersizliği ile ilişkilidir. Olanakların yetersizliği yoksunluğu artırarak yoksulluğu kronikleştirmektedir. Bu tablo tüm insanların doğuştan gelen haklarının kullanımını zorlaştırmaktadır. Hakların kullanımının zorlaşması eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi ihtiyaç kalemlerinden mahrum kalmaya yol açarken sosyal korumaya gereksinimi artırmaktadır. 2019 yoksulluk endeksi verileri dikkate alındığında temel ve alt başlıklardan oluşan çok boyutlu yoksulluğun Afrika, Arap ve Asya devletlerinde yaşandığı görülmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasını gündemine alan BM raporları ve kararları yayınlanmaktadır. (Global Multidimensional Poverty Index, 2019: s. 6; ILO, 2014-a: s. 1).

BM, tüm ülkeler tarafından kabul edilebileceği tahmin edilen hedefler belirlemektedir. BM tarafından belirtilen kalkınma hedeflerine üretimi ve üretime dayalı ihracatı artıran Çin ulaşmıştır. Ancak Çin kalkınma hedeflerine ulaşabilmek uğruna otoriter tutumla insan haklarını göz ardı etmiştir. İş güvencesinin olmaması, ücretlerin düşük olması, üretici nüfusun artması ve tüketici nüfusun azalması uğruna tek çocuk politikasının uygulamaya konması, hava kirliliğinin vahim hale gelmesi, oksijen satan dükkanların olması sosyal korumanın özüne aykırıdır. Yaşam koşullarının kötüleştirilmesi de sosyal korumanın ihmal edildiğini gösterir. Yaşam koşullarını iyileştirmeyen Çin, sosyal korumanın göz ardı edilmesini kalkınmanın maliyeti olarak kabul etmiştir. Ancak tüm ülkelerin belirlenen hedefler doğrultusunda sosyal

korumayı ihmal etmeden olumlu adımlar atabilmesi gereklidir (Heywood, 2014: s.435).

1. 3. 4. Diğer Hedefler

BM hedefleri insan hakları kapsamında yankılanmaktadır. Tüm insanların talep edebileceği bir çerçeveden bahsedilmektedir. Bu durumda hakkın korunması önceliklidir. Evrensel bir temelde hakkın korunması BM hedeflerindedir (Devereux ve McGregor, 2014: s.302-308).

BM, hedefleri doğrultusunda diğerlerine bir rota çizmektedir. En bariz olanı da ayrımcılıkla alakalıdır. BM, hedefleri bağlamında etnik köken, dil, din, cinsiyet ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı tasvip etmemektedir. Bu anlamda ayrımcılık yaratan tüm faaliyetlere karşı çıkmaktadır. Özellikle 1990’larda cinsiyet ayrımcılığı konusundaki farkındalığını artıran BM, öncelikle cinsiyet ayrımcılığını ve eril güç karşısında kadına yönelik ayrımcı tutumları önleme çabasına girişmiştir. Bu doğrultuda “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” de örnek oluşturmaktadır (Devereux ve Wheeler, 2004: s.24).

Diğer alanlarda da ayrımcı tutumlar men edilmiştir. Özellikle küresel sağlık alanında hastalıkların utanılacak bir şey olmadığı ve her insanın başına gelebileceği belirtilerek, kişilerin veya bölgelerin ayrımcı zihniyet ile ötekileştirilmemesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda HIV/AIDS hastalığı ile ayrımcı bir tutum içerisinde olmadan mücadele etmek için 2001 yılında oturum gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda HIV/AIDS hastalığının her insanın başına gelebileceği ve hastaların utanmaması gerektiği belirtilmiştir (Devereux ve Wheeler, 2004: s.25).

Açıkça söylemek gerekirse, ayrımcılığın ve ötekileştirilmenin yoksullukla bağlantısı vardır. Ayrımcılığın ve benzeri durumların kimi zaman yoksulluğa sürüklediği kimi zaman yoksulluktan kaynaklandığı ve hatta dolaylı olarak birçok

soruna neden olduğu belirtilir. Yoksulluk konusunda BM kararlı açıklamalar da bulunmaktadır. BM'nin sürdürülebilir hedefleri kapsamında en iddialı olanı ise "her türlü yoksulluğun her yerde sona erdirilmesidir." Bu bağlamda belirtilen hedef kapsamında BM, öncelikli hedef kitlesi tüm yoksullar olan sosyal koruma müdahalelerini 2030 yılına kadar uygulamayı öne sürmektedir. Bu anlamda BM'nin sosyal koruma faaliyetlerinde alt bileşenler olarak kabul edilen ve faaliyetler yürüten kuruluşlar ve programlar da sorumluluk almaktadır (Shriwise, 2020: s.20).

1. 4. SOSYAL KORUMA VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL KORUMA FAALİYETLERİNİN ALT BİLEŞENLERİ

Sosyal koruma, öncelikle belirli bir toplum içerisindeki savunmasızlık, risk, yoksunluk ve yoksulluk düzeylerine yanıt olması için kamu tarafından tasarlanan eylemler olarak tanımlanır. Sosyal koruma, özellikle gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde ilgili kurumlar tarafından hazırlanan ve sunulan sosyal sigorta, sosyal yardım, istihdamın korunması ve teşvik edilmesi gibi programları içermektedir (Vincent ve Cull, 2009: s.4-5; Barrientos ve Hulme, 2008: s.5).

Sosyal koruma, risklerle mücadeleyi amaçlamaktadır. Sosyal koruma, yoksullara destek olmayı ve savunmasız kişileri geçim risklerine karşı korumayı amaçlayan, ekonomik-sosyal-politik konulardan dışlanmış olanların haklarını kullanabilmelerini sağlayan, sosyal statüleri geliştiren tüm girişimler olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda birçok ülkede sosyal koruma çatısı altında sosyal dönüşümü sağlamaya yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca hızlı müdahale aracı olarak hem aynı transferler hem de okul ücreti, ilaç ve bakım yardımları ile nakit transferler önemsenmektedir (Vincent ve Cull, 2009: s.4-5; Barrientos ve Hulme, 2008: s.5).

Son zamanlarda sosyal koruma daha fazla önemsenmektedir. Devletlerin yanı sıra ulusal ve hatta uluslararası alanda faaliyet gösteren topluluklar ve örgütler

tarafından da sosyal korumanın önemsendiği görülmektedir (Vincent ve Cull, 2009: s. 5). Bu açıdan uluslararası alanda güçlü bir duruşu olan BM, uzmanlık kuruluşlarının iş birliği ile sosyal korumayı sağlama amacını gerçekleştirme girişimindedir. Tüm BM kuruluşlarının işlevselci çizgide sosyal koruma faaliyetleri ile ilişkili olsa da sosyal koruma girişimlerinde başrolde olan kuruluşlar vardır. Yani, kuruluşlar ekonomik-sosyal ihtiyaca binaen kurulmuş ya da geliştirilmişlerdir. Bunlardan biri olan ILO, kurulduğu tarihten itibaren belirgin şekilde çalışma hayatının normlarını düzenleme ve denetleme işlemlerini yürütmektedir. Sağlık ile ilgili konularda sorumluluk üstlenen WHO iken, eğitim ile ilgili konularda UNESCO sorumluluk almaktadır. Diğerleri de kendi çalışma sahalarında sosyal koruma faaliyetlerine değinmektedir (Heywood, 2014: s.517).

1. 4. 1. ILO ve Çalışma Hayatı

International Labour Organization (ILO), çalışma hayatıyla ilgili standartlar belirleme ve uygulanmasına katkı sağlamak amacıyla olan sosyal koruma bileşenidir. ILO, MC' e bağlı özerk bir kuruluş olarak 1919 yılında Versailles Barış antlaşmasına dayanarak kurulmuştur. Zamanla değişen konjonktürde ILO da değişikliklerden payını almıştır. Önceleri MC üyesi olanlar ILO üyesi olurken ilerleyen zamanlarda MC üyesi olmayıp ILO üyesi olanlar olmuştur. Örneğin, ABD 1934 yılında MC üyesi değilken ILO üyesi olmuştur. ILO üye sayısı 1919 yılında 44, 1924 yılında 56, 1929 yılında 55, 1934 yılında 62 olmuştur. Daha sonra Avrupa'da Hitlerin güvenlik zafiyetine neden olan tutumları üye sayısının düşüşüne etki etse de 1990 sonrasında hızlı bir artışla 1991 yılında 153 üyeye ulaşılmıştır. 1999 yılında 173'e çıkan üye sayısında 2000'li yıllarda bir durağanlığın olduğu belirtilse de son bilgiler ışığında 28.02.2017 tarihi itibarıyla 187 üyeye ulaşılmıştır. Fakat ILO üyesi olan ülkeler, ILO'nun politika ve standartlarının oluşturulmasında özel oy hakkına sahip değildir. Sosyal diyalogun geliştirilmesi ile bağlantılı olarak karar alma süreçlerinde devletler de işçi ve işverenler kadar söz hakkına sahiptir (Rodgers vd., 2014: s.10; Tokol,2017: s.16-17).

İlk uluslararası Çalışma Konferansını Washington'da yapan ILO, organlarının belirlediği, altı sözleşme ve tamamlayıcı nitelikte olan altı tavsiye kararını kabul etmiştir. II. Dünya savaşının başlaması ile MC lağvedilirken merkezini geçici olarak Kanada'ya taşıyan ILO, savaş döneminde de çalışmalarına devam etmiştir. 1946 yılında BM anlaşmasının 57. maddesine dayanarak BM ile ILO arasında iş birliği anlaşması imzalanmasından sonra ILO, BM'nin uzmanlık kuruluşu olarak kabul edilmiştir (Tokol,2017: s. 16-17; Rodgers vd.,2014: s.9).

ILO, uluslararası sosyal politika için sosyal adaleti geliştirme misyonunu da yüklenen ve çalışma hayatı ile ilgili üç taraflılık ilkesine dayalı normlar hazırlayan kuruluştur. Üç taraftan biri devlet, diğeri işçi, diğeri de işverendir. Kararların alınmasında üç tarafında oyu gerekirken, yılda bir kez düzenlenen Genel Kongre; 2 devlet temsilcisi, 1 işveren temsilcisi, 1 de işçi temsilcisinin katılımı ile gerçekleştirilir. ILO'nun İkinci Dünya Savaşı zamanında hayatta kalma mücadelesinden bahseden bir yazar, üçlü temsil ilkesinin hem bir can yeleği hem de bir deli gömleği olduğunu belirtmiştir. Bu bakış açısı, uluslararası anlamda üçlü temsil ve üç tarafın katılımı ile karar alma anlayışının tam anlamıyla benimsenmemiş olduğunu ya da zorlu süreçlerde uygulanmasının hem gerekli hem de zor olduğunu vurgulamıştır. ILO'nun programlarına iş ve işgücünü politikalarını dahil etmesinde sosyalist olan ve ILO'nun ilk başkanlık görevini üstlenen Albert Thomas'ın etkisi olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda ILO, kurulduktan sonra yaklaşık 75 yıl boyunca faşist ve komünizm etkileri ile ülkelerinde baskıcı politikalar izleyen, işçi ve işverenlerin hareketlerini kontrol altında tutan, diktatörlerle mücadele etmiştir. Aslında katılımcı demokrasiyi benimsemiş olan ILO'nun mücadele ettiği devletler, işçi ve işveren haklarını, işçi ve işveren taleplerini göz ardı eden devletlerdir (Tokol,2017: s.16-17; Rodgers vd., 2014: s.12-13).

Uluslararası çalışma normları ile çalışma koşullarını iyileştirme görevini üstlenen ILO, toplamda 183 sözleşmenin 87'sini 1919 ile 1949 yılları arasında kabul etmiştir. İlk genel müdürü Albert Thomas'a göre ILO hem normlar koyan hem de uygulanıp uygulanmadığı ile ilgilenen bir tür kontrol edici kuruluştur. Bu açıklama,

ILO'nun uzun bir geçmişe sahip olduğunu ve kısmen tarafsızlığını da iddia etmektedir. 1944 yılında Batı bloku ile Doğu bloku arasında görüş alışverişinde tarafsız bir noktada yer alan ILO, 1948 yılında uluslararası uzmanlık kuruluşuna dönüşmüştür. Sosyal korumanın sağlıklı bir piyasa ile gerçekleştirileceğine inanan ILO, çalışma koşullarını iyileştirip rekabeti azaltma amacına uygun faaliyetlere özen göstermiştir. Aynı zamanda Dünya barışına verdiği önemden dolayı 1969 yılında Nobel barış ödülü ile takdir edilmiştir (Koray,2012: s.101-103).

ILO, tavsiye ve sözleşmeleri ile öncelikle çalışma hayatını düzenleme çabası içerisine girmiştir. Hedefine binaen sosyal güvenliğin asgari standartlarını belirten 102 sayılı sözleşme ile sosyal korumanın asgari çerçevesini çizmiştir. Ayrıca 101. Uluslararası Çalışma Konferansında kabul edilen "Tavsiye Kararı" ile doğumdan ölüme kadar süren yaşam serüveni içerisinde sosyal korumanın gerekliliğini deklare etmiştir. 1999 yılında insana yakışır iş kavramının hem kadınlar hem de erkekler açısından önemli olduğunu belirterek, insana yakışmayan işlerin koruma ile alakasız olduğunu gündeme getirmiştir. Ayrıca ILO, sosyal koruma tabanlarının oluşturulması ve sürdürülmesi için üyelere rehber olmayı üstlenmiştir. ILO'nun çalışma hakkı kapsamında değerlendirdiği sosyal koruma, beşerî sermayenin geliştirilmesiyle de kopmaz bağı sahiptir. Çünkü ILO'ya göre yaşamın başlangıcından itibaren temel sağlık hizmetlerine ve temel eğitim hizmetlerine erişebilen bireyler ve toplumlar temel ihtiyaç gelirini elde ederek asgari korumaya ulaşabilecektir. Bu haliyle, sağlık hizmetlerinden ve temel eğitim hizmetlerinden yoksun olanlar da sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilecektir. Çünkü, sağlık ve eğitim hakkından yoksun kalmak bir işten ve bir gelirden yoksun kalmak manasına gelmektedir (Bierbaum vd., 2015: s.6).

Bazı gerekçelerle sosyal güvenlik ön planda olmamıştır. Sosyal güvenliğin imtiyazlı bir hak haline gelmesi ve kapsamının yetersiz olması sebebiyle sosyal korumanın gerisinde kalmıştır. Bu anlamda ILO da 2012 yılından itibaren resmi internet sayfasında temel ilgi alanları bölümünde sosyal güvenlik başlığı yerine sosyal korumayı kullanmaya başlamıştır. Bu değişiklik, 202 Sayılı ILO Raporunun alt başlığı

olan “ekonomik iyileşme, kapsayıcı gelişme ve sosyal adalet inşası” ile ilgilidir. 202 sayılı Ulusal Sosyal Koruma Tabanlarının Oluşturulması Tavsiye Kararı, sosyal güvenliğin sosyal koruma çatısı altında yer alarak 21. yüzyıl ihtiyaçlarına uyum sağlayabileceğini belirtir. 2002 yılında ILO tarafından meydana getirilen “Küreselleşmenin Sosyal Boyutları Dünya Komisyonu (World Commission on the Social Dimension of Globalization) başlıklı rapor sonrasında başlayan üçlü diyalog neticesinde 10 Haziran 2008’de gerçekleştirilen 97. Uluslararası Çalışma Konferansında adil bir küreselleşme için sosyal adalet bildirgesi yayınlanmıştır. Bildirge ile üye ülkelerin üçlü diyalog ekseninde ilerleme vizyonu kurumsallaştırılıp stratejiler oluşturulmuştur. Çalışanın kendisini koruyan çalışmaya bağlı sosyal güvenlik anlayışından toplumun tamamını kapsayan sosyal koruma anlayışına geçilmiştir. ILO’nun yenilenme çabası olarak değerlendirilen bu çalışma, BM tarafından desteklenmiştir (ILO,2008: s.3-4; Tokol,2017: s.55; Piron,2004: s.9-10; Kapar, 2006: s.3).

Sosyal koruma kilit bir role kavuşmuştur. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın entegre bileşenlerinden biri olan sosyal koruma, modern toplumların işleyişinde kilit role sahiptir. Son yıllarda yaklaşık 136 ülkeye teknik yardımlar yapan ILO’ya göre, küresel krize karşı etkili ve hızlı yanıt veren ülkeler yeterli sosyal koruma sistemine sahiptir. Fakat hükümetlerin kriz dönemlerinde sosyal koruma yerine finansal yapıyı düşünmeleri dünya nüfusunun %73’ünü yeterli sosyal korumadan mahrum yaşatmaktadır. Dünya nüfusunun %27’si sosyal korumadan yararlanabilmektedir (ILO 2014-a: s.6-7; ILO, 2014-a: s.1; Lund ve Srinivas,2000: s.7).

Dünya, derin bir sosyal adalet krizi yaşamaktadır. Ekonomik krizler, yaşam standardını tehdit ederek, eşitsizlikleri ve yoksul insan sayısını artırmakla sosyal koruma açığını gündeme getirmektedir. Krizlerle birlikte geçici işlerin ve geçici işlerde çalışanların sayısı artmaktadır. Görünürde istihdam edilenlerin sayısı artsa da her an işten çıkarılabilecek bir kitle oluşturularak, güvensiz ve korunmasız yaşamlar oluşturulmaktadır. Bu minvalde BM’nin sosyal koruma faaliyetlerinin alt bileşenlerinden WHO’da sosyal koruma açığını kapatmak için çalışmalar yapmaktadır

(ILO 2014-a: s.6-7; ILO, 2014-a: s.1; Lund ve Srinivas,2000: s.7; Yılmaz, 2018: s.200).

1. 4. 2. WHO ve Sağlık

World Health Organization (WHO), sağlıkla ilgili standartlar belirleme ve uygulanmasına katkı sağlamak amacıyla olan sosyal koruma bileşenidir. Hayatın devam edebilmesi için vazgeçilemez öneme sahip sağlık, sosyal koruma çalışmalarının bir parçasıdır. BM bünyesinde uluslararası sağlık konulu çalışmaları yürüten WHO, güçlendirilmesi gereken ve kırılgan grupta yer alan kişilerin sosyal koruma planlarından eşit ve eksiksiz olarak yararlanmasına özel önem vermektedir (WHO,2014: s.10).

WHO Anayasası, 22 Temmuz 1946 yılında 61 ülkenin temsilcilerinin olduğu toplantıda imzalanmıştır. WHO anayasasının meşru hale geldiği 7 Nisan 1948 yılına kadar ara bir dönemin geçmesi beklenmiştir. Ara komisyon dönemi olarak bilinen süreçte WHO'nun sorumlulukları Yugoslavya kökenli Prof. Dr. Andrija Stampar tarafından yürütülmüştür. Koordineli hizmet biçimini benimseyen WHO; genel kurul, yönetim kurulu, sekreteryaya, bölge ofisleri ve bölge temsilciliklerinden oluşturulmuştur. Koordineli çalışma prensibiyle bağlantılı şekilde her yıl mayıs ayında Genel Kurul toplantısı yapılması kararlaştırılmıştır. Bu toplantılara üye olan ülkelerin temsilcilerinin katılabilmesi kararı alınmıştır (WHO, 2014: s.30-31).

Genel Kurul, örgüt adına önemli işler yapmaktadır. Genel Kurul, sağlık ile ilgili anlaşmalar yapmaktadır. Bunun dışında örgüt politikasını belirlemek, bütçeyi inceleyip, onaylamak, Genel Müdürü seçmek, gerekli komisyonları kurmak, Yönetim Kurulu üyelerini seçmek gibi çeşitli görevleri vardır. Ayrıca belirlediği konularda bölgesel farkındalık yaratmak ve bilinçlendirmek amaçlı konferanslar düzenlemektedir. Bu konferanslara uluslararası örgütler ve üye devlet temsilcileri katılmaktadır (WHO, 2014: s.30).

Yönetim Kurulu ise görev süresi 3 yıl olan 30 üye ülkeden oluşmaktadır. Her yıl üçte bir üye yeniden seçilmektedir. Her üyenin tekrar seçilme hakkı saklıdır. Yönetim Kurulu görev çizelgesini oluşturan Genel kuruldur. Genel Kurulun belirlediği görevler yerine getirilmektedir. Örgütün teknik ve idari çalışanlarının oluşturduğu Sekreteryaya ise her birimin katıldığı toplantılara doğal olarak katılma hakkına sahiptir. Uluslararası alanda etkin olan personellerin seçiminde adil bir dağılım olduğu belirtilir (WHO, 2014: s.30).

WHO, bölgesel amaçlarını bölge komiteleri ve bölgesel ofisler aracılığı ile yürütmektedir. Üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan bölge komiteleri; kendi tüzüklerini hazırlamak, bölgesel sorunlara çözüm üretmek, teknik toplantılar yapmak, gerekli olduğu zamanlarda diğer uluslararası kuruluşların birimleri ile iş birliği yapmak, bölgesel ofislere rehberlik etmek, bölgesel ofisleri denetlemek görevlerini yürütmektedir. Bölge Komitesinin idari kolu olan Bölgesel ofisler ise Genel Kurul'un kontrolü altında Genel Müdür'ün yönetimindedir. Merkezi Danimarka'da olan Avrupa Bölge Ofisi, Merkezi Mısır'da olan Doğu Akdeniz Bölge Ofisi, Merkezi Kongo'da olan Afrika Bölge Ofisi, Merkezi Washington'da olan Amerika Bölge Ofisi, Merkezi Hindistan'da olan Güney-Doğu Asya Bölge Ofisi, Merkezi Filipinler'de olan Batı Pasifik Bölge Ofisi olarak altı bölge ofisi bulunmaktadır. Personeli ise Genel Müdür ve Bölge Müdürü tarafından alınan ortak karara göre atanmaktadır (WHO,2014: s.173-176).

WHO bütçesi aidatlardan ve diğer desteklerden oluşmaktadır. WHO bütçesinin bir kısmını üyelerin aidatları oluşturmaktadır. Ancak her üye ülkenin toplam örgüt bütçesinin yüzde otuz üçünden fazlasını veremeyeceği belirtilir. Diğer kısmı ise özel kuruluşların, gönüllü kuruluşların, vakıfların ve yardım kuruluşlarının desteklerinden oluşmaktadır. Her yeni yılda ülkelerin ekonomik yapıları değerlendirilerek ödenecekleri tutarlar belirlenir. Ödenmesi gerekli tutarlar ABD doları veya İsviçre Frangı olmak zorundadır (WHO, 2014: s.106-108).

WHO, daha çok çocukları önemsemektedir. WHO, sağlıklı gelecek oluşturmak için çocukların beslenmesine ve sağlıklı gelişimine dikkat edilmesi gerektiğini belirterek ilk derece okul müfredatlarında ve ulusal yönergelerde beslenme kurallarının olması gerektiğini öne sürmektedir. Ulusal sağlık planlarının inanç ve kültür ile olan ilişkisi uluslararası değişmez düzenlemelerin olmasını imkansızlaştırırsa da WHO, inanç ve kültür gibi öğeler göz ardı edilmeden sağlıklı beslenme planları oluşturabileceğini iddia etmektedir (WHO,2014: s.17).

WHO tarafından önemsenen bölgelerin başında Sahra Altı Afrika gelmektedir. Sahra Altı Afrika, birçok sorun ile mücadele eden bir bölge olmasına karşın 1991 tarihli İnsani Gelişme Raporlarında son yıllarda gelişim kaydettiği belirtilmiştir. Ancak Sahra Altı Afrika için tahmin edilmeyen bir gelişme olduğu düşüncesi ile dikkat çekse de ciddi bir gelişim kaydedilememiştir. Bölgede beş yaş altı bebek ölümlerinin yüzde 37 azalması, insan ömrünün 40'tan 52 civarına yükselmesi, her canlı doğan bebekten 178'inin ölmesi ilerleme olarak görülmüştür. Sahra Altı Afrika'da 2015 yılındaki verilere göre de canlı doğum yapan annelerin 549'unun hayatını kaybetmesi, 2018 yılında yayınlanan İnsani Gelişim Endeksi verilerine göre Sahra Altı Afrika'da insan ömrünün en fazla 60 olarak belirtilmesi gelişmeler olarak kaydedilse de yüksek insani gelişimin olduğu ve büyük bir sorun olmadığı müddetçe her canlı doğum yapan annenin ve doğan bebeğin yaşadığı ülkelere nazaran ilerleme diye bir şey yoktur (Dugbatey,1999: s.2).

WHO, transferlere ve teknik desteklere önem vermektedir. Sağlıklı toplumları oluşturma gayesi ile hareket eden WHO, Afrika kıtasında ve özellikle Sahra Altı Afrika'da anne ve bebek ölümlerinin önüne geçmek için teknik destek ve transfer programlarına önem vermektedir. 2011 yılından 2013 yılına kadar istenildiği gibi ilerleyemese de 2013 yılından 2015 yılına kadar düzenli toplantılarla aile planlaması yapılması konusunda bilinçlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda Burkina Faso, Nijerya, Sierra Leone gibi ülkelerde yürütülen çalışmalarda pozitif ayrımcı uygulamalar ile

öncelikle çocuklar ve kadınlar kapsama alınmıştır. Her yıl yaklaşık 50 milyon Afrikalı kadına cinsel sağlığını koruma ve cinsel hastalıklardan korunma eğitiminin verildiği öne sürülür. WHO, eşitsizlik mağduru olan kadın ve çocukları korumak amacını göstermiştir. Ayrıca sosyal korumanın diğer parçası olan eğitim de UNESCO tarafından özenle yürütülmektedir (WHO,2019: s.28-29; Kumar- Thomas, 2016: s.86).

1. 4. 3. UNESCO ve Eğitim

United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO), öncelikle eğitimle ilgili standartlar belirleme ve uygulanmasına katkı sağlamak amacıyla olan sosyal koruma bileşenidir. Merkezi Paris'te olan ve 1946 yılında kurulan UNESCO, eğitimin yaşamları dönüştürme gücünden yararlanarak çalışmalar yapar. Kalkınma sürecini başarıyla tamamlamış ve barış içinde yaşayan toplumlar oluşturma amacıyla olan UNESCO, kapsamlı eğitim politikalarına sahip tek BM ajansıdır. BM anlaşmasına göre BM üyesi olan her devlet UNESCO'nun da üyesi olmaktadır. Her üye ülkede UNESCO için ulusal komisyon kurulmuştur (UNESCO,03.04.2020; Deacon,2007: s.72).

UNESCO, Sekreterlik, Genel Konferans ve Yürütme Konseyi olarak üç organa sahiptir. UNESCO, yaşamın önemini kavramaya yönelik eğitim çalışmaları yapmak, kültürel değerleri korumak ve bilime katkı sağlamak amaçlarını taşımaktadır. 195 üye devletin temsilcilerinden oluşan ve 1954 yılından önce her yıl toplanan UNESCO, 1954 yılından itibaren iki yılda bir toplanma kararı almıştır. En yetkili organ olan Genel Konferans, çalışma planlarını, politikaları, bütçeyi, yürütme konseyi direktörünü ve yürütme kurulu üyelerini belirlemekle görevlidir. Daha çok Genel Konferans tarafından beklenen görevleri yerine getiren ve 58 üye devletten oluşan Yürütme Konseyi, bütçeyi inceler, yeni üyeler hakkında tavsiyede bulunur ve gerektiğinde konferans düzenler. İhtiyaç duyulan bölgelerde 1996 yılından itibaren bazı yıllar iki tane konferans düzenlenmiştir (UNESCO,03.04.2020).

UNESCO, bilinçlendirmeyi sağlama amacıyla bilgi paylaşımına özen gösteren bir kuruluştur. 1994 yılında yapılan “World Heritage Education Programme” ile hem gelişimin yolu açılmak istenmiş hem de gençlerin kültürel değerlere yönelik farkındalıklarının artırılması amaçlanmıştır. UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Mirasları Koruma Sözleşmesi’ni kabul etmesi üye ülkelerin hassas davranmasına yol açmıştır. Böylece 500’e yakın ögenin yitip gitmesi önlenmiştir. Sosyal korumanın kapsamında olan diğerleri için de sosyal koruma çalışmaları yapan BM kuruluşları, programları bulunmaktadır (UNESCO, 03.04.2020).

1. 4. 4. Diğerleri ve Sosyal Koruma Çalışmaları

BM’nin diğer uzmanlık kuruluşları ve programları da standartlar belirleme ve uygulanmasına katkı sağlamak amacıyla olan sosyal koruma bileşenleridir. Bu bağlamda BM’ye bağlı ve Genel Kurulun yardımcı organı olarak görev yapan sosyal koruma faaliyetleri ile ilgilenen fon ve programlar vardır. Bunlardan bazıları UNICEF ve UNDP başta olmak üzere WFP, UNIFEM, UNFPA, UNHCR, UN-HABITAT, UNEP VE UNCTAD’ tır (Kütükçü ve Erdal,2011: s.24-25).

Hayata hazırlık safhasında yer alan çocukların haklarını savunarak potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan ve BM ajansı olarak 190 ülkede faaliyet yürüten United Nations International Children’s Emergency Fund (UNICEF), program ve fonlar içerisinde önemli bir duruşa sahiptir. UNICEF barışın sağlanamadığı bölgelerde çocuklara giysi, yiyecek, çadır ve ilaç yardımı yapmakta ve gerektiğinde oyunlara dâhil olarak çocuk psikolojisini iyileştirmeye çalışmaktadır. Daha çok çocuğa ulaşabilmek adına, UNICEF’in internet sitesinde bağış yapmak isteyenler için link bulunmaktadır. Bu linkten tek seferlik bağışlar yapılabildiği gibi düzenli bağışlar yapılabilmektedir. UNICEF beş yaş altı ölümlerle, yeni doğan ölümleri, erken çocukluk gelişimi, çocuk evliliği, kadın sünneti, çocuklara yönelik şiddet ve çocuk disiplini konuları ile ilgilenmektedir. Ayrıca temiz içme suyuna ve temiz yiyeceğe erişimi kolaylaştırmak, temizlik konusunda farkındalık yaratmaya

çalışmak ve gereken zamanlarda aşı kampanyaları düzenlemesine destek olmaktadır (UNICEF, 2019: s.23-27).

Gıda teminini zorlaştıran nedenler vardır. 2019 Dünya Gıda Güvenliği ve Beslenme Raporu'na göre çatışmaların ve afetlerin olduğu bölgelerde sağlık sorunlarına yol açan yeterli beslenememe sorunu vardır. Bu durumdan en çok Afrika etkilense de Latin Amerika ve Karayiplerde de yavaşça ilerleyen artış vardır. Dünya üzerinde 820 milyon insan açtır. 2 milyar insan gıda güvensizliği yaşamaktadır. Açlık çeken bölgelerde çocuk sağlığı tehdit altındadır. Sağlıklı beslenememenin çocuk sağlığını olumsuz etkilemesi nedeniyle cücelik, devlik ve salgın hastalıklar çok yüksektir (UNICEF Report:10.10.2020). Bundan dolayı UNICEF, afetlerin ve çatışmaların neden olduğu tahribatları en aza indirmek için çocuklara ve annelere yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu anlamda Mali'de 2019 Ağustos ayı içerisindeki çatışmalarda 85 çocuğun öldürülmesi, Yemen'de ise dört yıldır süren savaşta anne ve çocukların mağdur olması ve her iki saatte bir anne ve altı yeni doğan bebek ölümünün yaşanması neticesinde Mali ve Yemen de UNICEF faaliyetleri artırılmıştır. Ayrıca Madagaskar'da beş yaş altında 24.000'den fazla çocuğun aşısız ve hastalıklara karşı korunmasız olması, Moğolistan'da hava kirliliğinin varlığı da UNICEF'i çalışmalara yönlendirmiştir. BM, kuruluşlarının yanısıra programlarının da çalışma alanlarını dikkate alır (UNICEF Report:10.10.2020).

Öte yandan BM, sosyal koruma faaliyetlerinin alt bileşenlerinden bir diğeri de Dünya Bankasıdır (DB). Sosyal koruma çalışmalarına katkıları ile bilinen Dünya Bankasının kurulmasına 1944 yılında ABD'nin New Hampshire Eyaletine bağlı Bretton Woods kasabasında yapılan toplantıda karar verilmiştir. Bir yıl sonra Dünya Bankası kurulmuştur. Dünya Bankasının 2017 yılı üye sayısı 189'dur. Dünya Bankasının kararlarını Governörler Kurulu verir. Governörler Kurulunu üye ülkelerin maliye bankaları ve merkez bankası başkanları oluşturur (Tokol,2017: s.103-105).

Dünya Bankasında kararlar verilirken de oylama yapılırken de üye ülkenin ekonomik gücü belirleyici olmaktadır. Katkı düzeyi yüksek olan veya kredi veren ülkeler, diğer ülkelerin kaderlerini etkileyecek konularda oy kullanabilmektedir. Dünya Bankası özgür hareket etmesine karşın BM ile bağlantısız değildir. Toplantılarda BM temsilcileri ve diğer uzmanlık örgütleri ile fikir alışverişinde bulunması gereklidir (Tokol,2017: s.103-104).

Dünya Bankasının çalışmalarının sonuçlarını somut halde sunduğu raporları bulunmaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmişliğin mukayesesi için düzenli şekilde Dünya Kalkınma Raporunu yayımlamaktadır Dünya Bankası Raporları, 90'lı yıllardan itibaren sosyal güvenlik sistemlerinin yeniden yapılanmasıyla alakalı tartışmalarda etkili olmaktadır. Dünya Bankası, 1993 yılında kendini yenilemiştir. Teknik destek personelinin sosyal politika ve ilişkili departmanlarda görevlendirmiştir (Chalamwong ve Meepien, 2012: s.2-3; Şenkal, 2018: s.227).

Dünya Bankasına göre, sosyal koruma çok ayaklı bir yapıdır. Sosyal korumanın öncelikle temel güvenceden oluştuğu belirtilir. Diğer sosyal koruma ayağı ise özel uzmanlar tarafından finansmanının oluşturulmasıdır. En sonuncusu ise yoksulluk karşıtı kamu politikalarıdır. Doğal olarak her sosyal koruma politikasının da bir ideolojik eser olduğu gerçektir (Chalamwong ve Meepien, 2012: s.2).

BM programlarından biri olan ve sosyal korumanın alt bileşenlerinden kabul edilen United Nations Development Programme (UNDP), 1949 yılında kurulan “Genişletilmiş Teknik Yardım Programı” ve 1958 yılında kurulan “BM Özel Fonu'nun” bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. UNDP, küresel bir kalkınma ağının bilgi, deneyim ve kaynaklara gereksinim duyduğunu savunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, demokratik yönetim, barışın tesisi, iklim ve afet konularında çözümlerin üretilmesine ve bilgi paylaşımına destek olan UNDP, 170 ülkede çalışmalarını yürütmektedir. Demokrasinin gelişimini önemsediğini öne süren UNDP,

kendi raporuna göre son yirmi yılda seçim organizasyonlarında kullanılmak üzere 80'den fazla ülkeye 2,5 milyar dolardan fazla yardım etmiştir. İdari olarak BM'ye bağlı olan UNDP, mali açıdan özerktir. 1990 yılından beri İnsani Gelişme Endeksini içeren “İnsani Gelişme Raporu”nu “yayımlayan UNDP, 2013 sonrasında İnsani Gelişme Endeksine “Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi” eklemiştir (Toko,2017: s.101-102; Murshed vd.,2017: s.6).

UNDP'nin 130 ülkede ofisi bulunur. Ofisleri aracılığı ile ülkelere özgü faaliyetler yürüttüğü belirtilir. Sürdürülebilir Kalkınma hedeflerini uygulamayı amaçladığı da eklenir. Her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eden UNDP, geniş bir çalışma alanına sahiptir. Ülkelerde kurumsal kapasite inşa etme, yeteneklerin geliştirilmesi, lider olma ve liderliği geliştirme becerilerinin aşılmasına gayret edilir. Daha çok ülkelerin politikalar üretebilme becerisine erişmesi, sürdürülebilirliği önemsemesi ve benimsemesi için faaliyetler yürütülür (Şenkal, 2018: s. 239).

1. 5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOSYAL KORUMA İDEOLOJİSİ

İnsanlığın başlangıcından günümüze gelene kadar yaşam koşullarının değişimi, sosyal politikanın bir bileşeni olan sosyal korumanın ideolojik yapısında farklılık yaratmıştır. Bu farklılıklar uluslararası platformda etkili bir konumda duran ve sosyal koruma ile bağını kuvvetlendirmeye çaba gösteren BM'nin ideolojisine de sirayet etmiştir (Devereux ve McGregor,2014: s.308). Öncelikle sosyal koruma ve ideoloji bağlantısı kurulacaktır. Daha sonra da BM'nin sosyal koruma ideolojisi belirtilecektir.

1. 5. 1. Sosyal Koruma ve İdeoloji Bağlantısı

Sosyal koruma politikalarının ideolojiden bağımsız bir anlatımı mümkün değildir. Bu bağlamda her dönemin belirgin özellikleri ideolojik yaklaşımlarla birlikte ekonomik, sosyal ve siyasal merkezi konuları farklılaştırmıştır. Yani yatırım yapılacak noktalar topraktan, sanayiye ve sanayiden bilgiye doğru ilerlemişken terimlerde de

değişiklikler yaşanmıştır. Toprağa bağlı üretimin yoğun olduğu dönemlerde toprak sahibi olmak ve toprağa yatırım yapmak önemliyken sanayi devriminde sanayi alanında bilginin önemli hale geldiği zamanda innovasyona yapılan yatırım artmıştır. Ayrıca bakış açısı ile birlikte sanayi işçisi, bilgi işçisi gibi yeni terimler meydana gelmiş ve talep edilen konularda da ideolojik bir yenilik olmuştur. Eşitlik, adalet ve özgürlük istemi geleneksel yapıdan farklı olarak toplumsal hareketlerin öncelikleri arasına girmiştir. Ancak her dönem, bir önceki döneme nazaran pozitif farklılıklar gösterse de tamamen sorunsuz olarak nitelendirilememiştir (Vogt,2016: s.370-371).

Doğal olarak, her dönemin meşru yönetimleri de toplumun gidişatını etkileyen ideolojiden bağımsız olmamıştır. İdeolojileri, otoritelerinin meşruiyetine anlam kazandırma aracı olarak kullananlarla toplumları manipüle etme amacı için araç olarak kullananlar da olmuştur. Nitekim kitleleri peşinden sürükleyen ideolojiler; olayların, olguların, savaşların meşru görülmesinde etkisiz olmamıştır. Bu bağlamda sosyal yapıyı etkisi altına alan faktörlerin arka planında ideolojinin varlığını söylemek gerekir. Sosyal yapı için önem arz eden eğitim planlarının da kapsayıcı olup olmamasında da ideolojinin etkisi görülür. Örneğin Güney Afrika'da 1970'lerin eğitim planlarının ideolojik oluşumunda ırk ayrımı göz önünde tutulmuşken 1994 sonrasında apartheid'in kaldırılmasının ardından ırk ayrımının sona ermesiyle eğitim planlarının ideolojik yapısı da değişerek bütüne hitap etmiştir (Orkin,1995: s.533).

Modern toplumların esnek yapısı katı ideolojilerle uyumlu değildir. Fikir sistemlerinin militanlığı azalmakta ve ideolojiler yumuşamaktadır. Çünkü modern toplumların devamlılığı için olması gereken planların aniden gelişen olaylara ve durumlara hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu açıdan çağdaş kapitalist sanayi toplumlarında rijit kuralların aksine esneyen yapıdan söz edilmektedir. Dogmatik ideolojiler zamana uyum gösteremezken, daha uygulanabilir ve yumuşak kurallara sahip pragmatik ideolojiler zamanın talepleriyle örtüşebilmektedir. Bu anlamda İkinci Dünya Savaşını bir kırılma noktası olarak kabul etmek gerekir (Mardin, 2018: s.174; Oskay, 1980: s.208; Eckstein,1988: s.792).

II. Dünya Savaşından sonra geçmiş ekonomik, siyasi ve toplumsal yapı önemini yitirmiştir. Modern toplumlarla modern toplumları yöneten modern ideolojiler doğmuştur. Ayrıca II. Dünya savaşından sonra Faşist ideolojilerin tamamen yok olmasıyla sosyalizmin ve kapitalizmin yaygınlaşmasının neticesinde sosyalist düşünceler de gücünü yitirerek yerini kapitalist düşünceye bırakmıştır. Ancak tüm açıklamalarını bireysel faydayı artırmakla ilişkilendiren kapitalist fikirlerin toplumsal dinamikler ile farklı zamanlarda farklı etkileyicileri olmuştur. Ancak zaman zaman dini ve milli duyguların, zaman zaman serbestleşme ile önü açılan ticaretin hem etkilediği hem de etkilendiği nokta menfaat dürtüsü olmuştur (Goldin ve Reinert, 2010: s.335).

Toprağa bağımlı üretimin var olduğu günlerden beri hak ettiği değeri görememiş ve kötü koşullara maruz kalmış emek sahiplerinin talepleri, kapitalizmin doğduğu zamanlardan sonralara değin kısmen değişse de temelde değişmemiştir. Taleplerin en başında yer alan hak ve adalet kavramlarının önemsenmemesi evrensel fikirler ardında gizlenen menfaat dürtüsünün galip gelişindedir. Ancak geri plana itilen konuların bir gün çok korkunç hale gelmesi gibi kimi değerlerin geri plana itilmesi de sosyal yapı için bir fecaat olmuştur. Bir taraf, elde edilen kazancın büyük bir kısmıyla toplum içerisinde iyi koşullara sahip olurken, diğer tarafın elde edilen kazancın küçük bir dilimi ile yetinmesi beklenmiştir. Bu durum hakkın gözetilmemesi ve adaletsizliğin adalet gibi kabul ettirilme çabasıdır. Adaletsiz dağıtımın sosyal sorunların doğuşundaki rolü sosyal çalışmaların ideolojik yapısının mihenk noktası haline gelmiştir (United Nations, 2002: s.65).

Rasyonel bir varlık olan insanın bireysel çıkarlarını artırması gerektiği realist bir düşüncenin söylemsel halidir. Bu minvalde toplumun her kesimi için kapsamlı sosyal çalışmalar barındıran sosyal korumanın önemi savunulmaktadır. Yaşamın her aşamasında olumsuzluk çağrıştıran savaşta, krizde, kıtlıkta, doğal afette ve olumlu çağrışımları olan koşullar altında yaşamını devam ettirmekle yükümlü olan ve sosyal

bir varlık olduğu gerekçesiyle tek başına yaşama imkânı olmayan birey için sosyal koruma, her düşünce sisteminin parçası olarak savunulmaktadır (United Nations, 2002: s.65). (Sutton vd,1989: s.37)'a göre II. Dünya Savaşı sonrası, insanın geleceği hakkında derin ideolojik tartışmaların başlangıcıdır. Geçmişten günümüze gelene kadar düşünce sistemlerinde farklılıklar olsa da ülkelerin iletişiminin arttığı son 76 yılda sosyal korumanın en önemli aktörü BM olmuştur.

1. 5. 2. Birleşmiş Milletlerin Sosyal Koruma İdeolojisi

BM örgütü kuruluşundan beri çok çeşitli konularla ilgileniyor olsa da özel ilgi alanını bireysel ve toplumsal risklerle mücadele gücü bulunmayanların ekonomik ve sosyal sorunları oluşturmuştur. Genel yapısı itibariyle uluslararası iş birliğini önemseyerek müdahale olmaksızın çıkarlara ulaşmayı hedef edinen BM'nin kuruluşunda liberalizmin etkili olduğunu söylemek gerekmektedir. Liberalizm, karşılıklı ilişkileri artırarak ülkeleri birbirine bağımlı kılma ve küresel dengeleri koruma fikridir. Bu fikrin temelinde ekonomik bağ ile bağlanmış ülkelerin sosyal sorunlarının azalacağı inancı yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, rasyonel olan insanın aklını kullanarak kendisi için en karlı olanı tercih etmesi üzerine inşa edilebilen realist düşünceyle insanların doğuştan eşit haklara sahip olduğunu, özgür bireyin sınırlandırılmayacağını, devlet otoritesinin asgari sorumluluklara sahip olduğunu belirten liberalizmin dengeleri sarsmayacak şekilde uygulamaya yansıtıldığı iddia edilmektedir. BM, ilkeleri ve düşünce yapıları ile bütüncül bir bakış açısı ortaya koyarken zorluklarla karşılaşmasına karşın gelişim fikrinden vazgeçmemektedir (Joseph ve Nye Jr, 1992: s.84).

Ortak güvenliği oluşturma teminatından sonra insan hakkını çalışma konularının arasına yerleştiren BM, Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi ile tüm halklar için ekonomik- sosyal konularda standartlar oluşturmak istemiştir. Ancak dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılamayacağını belirtmesine karşın kadınlara pozitif ayrımcılığın yapılması, temelde oluşturulmak istenen ayrımcılık yasağı fikri ile çelişmektedir. Liberal söylemlere rağmen kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığında korumacı ideolojik yapı sergilenerek 1976 yılında Kadına Karşı Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi,

1993 yılında ise Kadına Karşı Her Türü Şiddetin Yok Edilmesi Beyannamesi hazırlanmıştır. Benzer düşünceler neticesinde özellikle ataerkil toplumlarda korunaklı bir yapı olarak düşünülen ailenin koruma kapsamına alınması, geleneksel yapıya gösterilen itina ile alakalı olarak muhafazakâr ideolojinin tezahürü olarak değerlendirilmiştir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,1948: s.1-2-16).

3 Aralık 2006 tarihinde A/RES/61/106 tarihli kararla kabul edilmiş ve 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olan engellilerin haklarının muhafazasını konu edinen sözleşmede sosyal korunmanın bireysel bir hak olduğunu ve eşitliği belirterek, engellilere yönelik sosyal koruma vurgusu yapılmaktadır (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2006: Md.28). Bireysel özgürlük vaatleri üzerine kurulu liberalizm ideolojisinin revaçta olduğu dönemde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 1990 tarih ve 45/158 sayılı kararla kabul edilmiş ve imzaya açılmış olan Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasını amaç edinen sözleşme, muhafazakarlığa yakın durmaktadır. Nitekim sözleşme, ülkelere, göçmenlerin kendilerine ve ailelerine sosyal güvenlik ve sosyal yardım yapma sorumluluğu yükleyen ve maliyetleri artıran yapısıyla bağlantılı olarak 2003'te yürürlüğe girebilmiştir (Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Sözleşmesi, 1990: Md.27-61).

Küresel ideolojilerini eyleme dönüştürerek yenilikçi fikirlerini somut hale getirme amacıyla olan BM, kendi içinde tutarlı bir ideoloji yaratmasına karşın küresel sorunlara müdahale ederken tutarlı bir ideoloji sergileyememektedir. BM'nin her kültürün, inancın tesiri altında ortaya çıkan ve sorun teşkil eden güncel konulara müdahale edebilecek yapıda olması, ideolojik yapısının esnekliği ile açıklanmaktadır (Therien,2015: s.225-226; Bertrand,1995: s.358).

BM'nin bütüncül yapısı kapsamında olan ve hassas gruplar içerisinde yer alan aile üyeleri, kadınlar, çocuklar sosyal gelişimin başrolünde yer alan sosyal korumanın

öznelidir. BM, İnsan Hakları Komitesinin 35. oturumunda Genel Yorum No 17 madde 24, çocuk haklarının korunmasına ilişkin devletin aileye yardım etmesini belirterek ailenin öncelikli sorumluluklarına vurgu yapmaktadır. Devlet ve aile ilişkisinde aileye yüklenen rol muhafazakâr düşünceye yakınsanırken, İnsan Hakları Komitesinin 68. oturumunda 28 numaralı Genel Yorumun 3. maddesinde ayrımcılığın ortadan kaldırılarak kadın haklarının korunması ise feminist fikirlerle bağlantılı ilerleyişi göstermektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tedricen ilerleyişi küresel gelişim ideolojisinin benimsendiğini de somutlaştırmaktadır (İnsan Hakları Komitesi Kararları,1989 ve 2000).

Diğer taraftan BM, bugünün gereksinimlerini karşılarken geleceğin yok edilmemesi amacını taşıyan popüler çalışmalara da sahiptir. Dünya nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak için sürdürülen üretim, doğanın tahribatına yol açarak tüm canlı yaşamını riske atmaktadır. Canlı türlerinin yaşamını tehlikeye atarak, su kaynaklarının yetersizliğine, doğanın eski cömertliğinden mahrum kalmasına neden olan ekonomik ve politik sistemler, çevre dengesini koruma taraftarları tarafından kaygıyla karşılanmaktadır. Bu kaygıya kayıtsız kalmayan BM, insanın korunması için çevrenin gözden çıkarılmaması gerektiğine vurgu yaparak doğayı koruma çağrısında bulunmaktadır. Bu bağlamda BM'nin Stockholm'de gerçekleştirdiği uluslararası konferansla doğanın tahribatının düzeltilemez hale geldiğinin altı çizilerek durumun korkunçluğu ifade edilmiştir (Hak vd., 2016: s.566; UNEP, 1972: s.1-2).

Ayrıca BM, küresel değişiklikleri göz önünde tutarak küresel kavramların bağlılığına dayanan ideoloji de geliştirmiştir. Bu değişiklikte soğuk savaşın etkisi gözlenmektedir. Soğuk savaş sonrasının fikirleri güvenliğin, kalkınmanın ve insan haklarının oluşturulmasına ve geliştirilmesine odaklanmaktadır. Sosyal sorunlarla geçmiş dönemlere nazaran daha fazla ilgileneceğini taahhüt eden, bunu da 1990'lı yıllarda gerçekleştirdiği yedi büyük zirve ile gösteren BM, diğer ülkeleri de benzer taahhüt altına sokmuştur. Bu şekilde uluslararası ekonomik iş birliğinin yansırı uluslararası sosyal iş birliği adımlarının atıldığı söylenebilir (Özaydın, 2008: s.175; Tokol,2017: s.73).

Bir üçgenin köşeleri gibi güvenlik, kalkınma ve insan haklarının birbiri ile ilişkili olan ideolojik yapısı güncel konuların hareketli halinden etkilenmektedir. BM ideolojisi değişen güç dengeleri ve ilişkiler minvalinde gelişme göstermektedir. Bütüncül bakılacak olursa dünya ölçeğinde eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin ortadan kaldırılması yönünde gerçekleştirilen çalışmalar, sosyal demokrat içeriği ile dikkat çekmektedir. Bu durum küresel sosyal demokrasiyi sağlama amacından ileri gelmektedir (Therien,2015: s.232; Cecchini,2014: s. 26; Adjangba,1999: s.50).

BM'nin koordineli olarak çalışmalar yürüttüğü uzmanlık kuruluşlarıyla ilişkileri de önemlidir. BM'nin ilişki halinde olduğu ILO'nun kuruluşunda siyasi ve ekonomik koşulların sosyal adaletsizliğe yol açması etkilidir. Bu açıdan 1919 öncesinde acımasız çalışma koşullarının insan onurunu yok etme çabasına karşı çalışma normları oluşturularak sosyal adalet dağıtma isteğinin ideolojik zemini oluşturulmuştur. ILO'nun kuruluşunda kapitalist sanayi devletlerin etkili olduğu iddiasına rağmen zaman zaman kapitalist sisteme karşı politikalar ürettiği de düşünülmektedir. Ancak ILO'nun kuruluş fikrinde insanın korunması güdüsüyle hazırlanan politikaların varlığını unutmamak gerekmektedir. Sonuçta ILO, BM'nin ideolojisine sirayet ederek, BM koruma ideolojisini etkileyebilecek güçtedir (ILO Anayasası, 1944: 8.madde).

Kapitalist sanayi devletleri 1980 sonrası küreselleşmenin öncüleri arasında yer alarak ülkelerin karşılıklı ekonomik ilişkilerini artırılmasında etkili olmuşlardır. Bu durum ülkelerin birbirine ekonomik bağımlılığını artırarak rekabeti daha olağan bir şey haline getirmiştir. Açıkça ifade etmek gerekirse hem ekonomik sistemin devam ettirilmesi hem de sosyal yapının adaletli uygulamalarla donatılması, çalışma standartlarının oluşturulmasında belirleyici olan ILO'nun amaçlarındandır. Nitekim çalışan, çalıştıran ve devlet arasında fikir alışverişi ortamı oluşturan ILO, sınıfsal farklılıkların olmadığını ve ekonomik sistemi devam ettirebilmek için dayanışmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Zamana uyum gösteremeyen ideolojiler yerine yumuşak kurallara sahip, sosyal diyaloga özen gösteren ve sosyal uyumun

bozulmamasını sağlayacak ideolojik tablonun oluşturulduğu gözlenmektedir. Liberalleşme eğilimi göstermediği anlaşılmaktadır (97. Oturum Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi).

1919 yılından itibaren uzun bir süre ekonomik politikalar ve istihdamla ilişkili konularda rakipsiz olan ILO, 1930'ların sonuna kadar kırdan kente göç eden ve yetenekleri kentte iş bulmaya yeterli olmayan kitlenin istihdam edilebilmeleri ve kent ortamına sosyal uyumlarıyla ilgilenmiştir. Ancak 1940'lar yeni yapılanma sürecinde sosyal hedeflerle ilgilenme dönemi olmuştur. 1950 ve 1960'lı yıllarda daha fazla sosyal politika çalışmalarına vakit ayrılmıştır. Ancak 1950'lerde ekonomik ve istihdam arasındaki ilişkinin ele alınmasında az gelişmiş ülkeler yerine gelişmekte olan ülkelere danışmanlık ve teknik iş birliği projeleri yapılmıştır. Bu kapsamda BM Teknik Yardım Programı kapsamında olan yaklaşık 40 ülke mesleki eğitim sistemini daha ileri düzeylere taşımak için destek almıştır. 1970'lerin konuları arasında ilk giren, işsizlik ve eğitilmiş işsizlik. Bununla birlikte eğitim sisteminin işlevsizliği, istihdamla bağlantının zayıflığı fikirleri eğitim ve istihdam reformunun gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu durumda ekonomik konularla devam eden ilişkiye rağmen çözümlenmeyi bekleyen sosyal sorunlar gündeme gelmiştir (Rodgers vd., 2014: s.145-168).

1980'ler ise sanayileşmesini tamamlamamış ülkeler adına zor yılların başlangıcı olarak kabul edilir. Sanayileşmesini tamamlamış ülkelerin iyi koşullarının ve tam istihdam anlayışının sonu olarak değerlendirilmiş olsa da Latin Amerika'da gelirin durağanlaşmasından Sahra Altı Afrika'da ise gerilemesinden söz edilmiştir. Daha sonra 1990'larda ise soğuk savaşın bitimi ve SSCB'nin dağılması, Komünizmin çöküşü ve küreselleşmenin tesirinin artması gibi önemli değişiklikler yaşanmıştır. Yoksulluk kavramının ILO çalışma programlarına girişi ile ILO'nun sorumlulukları ile birlikte çalışma konuları kümülatif olarak artmıştır. ILO'nun istihdamda denediği yeni planlar, sosyal diyalog ve esneklik kavramları, 2000'lerin önemli konuları arasında dahil olmuştur. Ayrıca güvenceli esneklik gibi yeni kavram üretilerek istihdamın

biçimi ve istihdam için gerekli nitelikler değişmiştir. Sonuçta yenilikçi bir taraf ortaya çıkartılmıştır (Rodgers vd., 2014: s.45-168).

BM ile koordineli bir şekilde çalışmalar yürüten Dünya Bankası ise ülkelerin ödemelerinde dengesizlik yaşanmasına yol açan ekonomik sorunların II. Dünya Savaşı ile başlayıp petrol şoku ile ağırlaşması sonucunda önemli hale gelmiştir. Bu çerçevede 1980 sonrasında Dünya Bankasının yapısal uyum programları adı altında ülkelerin ekonomik yapılarından itibaren sosyal ve siyasi yapılarına müdahale etmesi kolaylaşmıştır. Bu bağlamda Dünya Bankası, 1950'li yıllarda Harrod-Domar modelini kabul etmişti. Modelin ütöpik yapısı ilerleyen zamanlarda terk edilmesinde rol oynamıştır (AY,2014: s.60-85).

IMF ile benzer yapılara sahip olan Dünya Bankası, önceleri ülkelerin ödeme güçlerine bakarak kredi verirken, 1960'da Uluslararası Kalkınma Birliğinin kurulması ile ödeme gücüne bakmaksızın kredi vermeye başlamıştır.1980'li yıllarda ise karşılıklı üstünlükleri önemseyerek ülkelerin iyi oldukları noktada en iyi olmalarını ve diğer ülkelere üstünlük kurmalarını salık vermiştir. Ancak alt yapı çalışmalarını öncelikleri arasına alan Banka, kredi alan ülkelerin ödeyemez duruma gelmesinin neticesinde ülkelerin ödeme gücünü artıracaklarını iddia ettiği projeleri yürütmeye başlamıştır. Ancak programları kimi ülkeler için iyi sonuç vermemiştir. Hatta ekonomik yapı ile birlikte siyasi ve sosyal yapıya da negatif etki ettiği öne sürülmüştür. Örneğin Dünya Bankası ve IMF, ortaklığında Hindistan'da bir program başlatılmıştır. Bu programla ödemeler dengesinin sorunlarını gidermek ve mali açıkları kapatmak amaçlanırken, ülke açısından üzücü bir tablo meydana gelerek alt yapı yatırımları, sübvansiyonlar ve sosyal harcamalar kısıtlanmıştır. Daha sonra Liberalizmin ekonomik etkileri olarak kabul edilen yabancı sermaye girişleri artarken ülkenin dış piyasadaki gücü azaltılmıştır. Bu durum Hindistan'ın sosyal barışına zarar vererek dini ve etnik çatışmaları, kutuplaşmaları artırmıştır. Benzer şekilde uygulamalara maruz kalan Bosna Hersek ve Somali'de de programların negatif etkileri görülmüş ve sosyal koruma harcamalarında kısıtlamalar yaşanmıştır (AY, 2014: s. 60-85).

Diğer taraftan hedef kitlesi olarak belirlenen savunmasızların savunmasızlıklarını giderilmesi sorumluluğunu üstlenen BM, özellikle çocukların her türlü sömürünün mağduru olmaması için çalışmalar yürütmektedir. Bu konuda farkındalık yaratmakla birlikte ahlaka, genel örf ve adetlere uygun olmayan koşullarda yaşatılmaya zorlanan çocukların sorunlarını hızlı şekilde çözümlmek için en etkili programlar UNESCO ve UNICEF'tir. Bu durumda İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Haklarının Teşviki ve Korunması Alt Komisyonu hiçbir ferdin özellikle çocukların kötü koşullarda yaşamalarına müsaade etmemektedir. Bu bağlamda ILO'nun da çocuk işçiliği sorununu engellemeye yönelik çalışmaları mevcuttur. Ayrıca ILO'nun 15, 58,59, 123 ve 138 No'lu temel sözleşmeleri istihdam edilebilmek için asgari yaş sınırlaması getiren sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerle çocukların zorunlu eğitimden uzak kalmaması, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve bu anlamda evrensel standartlar oluşturmak hedeflenir (Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi; 15,58,59,123,138 No'lu temel ILO Sözleşmeleri). Sonuçta BM ile koordineli olanların faaliyetleri de BM sosyal koruma ideolojisinin anlatılmasına katkı sunmaktadır.

Sosyal koruma ideolojisinin de etkileyenleri mevcuttur. Küreselleşmenin değişen yüzü, çalışma ilişkileri başta olmak üzere sağlık, eğitim ve yaşam standartları üzerinde belirleyici olarak 1990 sonrasında bir dönüşüme yol açmıştır. Uluslararası organizasyonların ekonomik ve sosyal konuları birbiriyle ilintili bir şekilde ele alması emeğin ve sermayenin hareketliliğinin dışında sosyal sorunların hareketliliğini de gündeme taşımıştır. Ancak sosyal sorunların ulusal sınırları aşan yapısı, risklerin artması ve çeşitlenmesiyle alakalıdır. Ülkelerin kendi değerlerini oluşturan sosyo-kültürel yapısı ile meydana gelen sorunlara kendi içinde çözümler bulmak yerine uluslararası organizasyonların belirledikleri evrensel değerlere göre çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Sonuçta kimi ülkelerde pozitif etkinin meydana gelmesi kimi ülkelerde beklenenin aksi ile karşılaşılması yerel değerlerin gözden ırak olmaması gerektiğine işaret etmektedir. Bu çerçevede Dünya Bankası tarafından Brezilya, Meksika ve Şili için yapılan transferlerde de farklı tesirler meydana gelmiştir. Transferlerden sonra

Meksika ve Brezilya’da gelir dağılımında görülen büyük etkiye rağmen Şili’de gelir dağılımı aynı şekilde etkilenmeyerek sınırlı bir düzelme yaşanmıştır (Cecchini,2014: s. 31-32; Hickey, 2011: s.431).

Küreselleşmenin yenilik ve yaratıcılıkla ilişkili söylemlerine karşın risklere açık hale gelen insan sayısındaki yükselme sosyal koruma açığına neden olmaktadır. Ekonomik ve Sosyal Konsey’e göre, işini kaybeden ve düzenli gelirden mahrum kalan ailelerin sayısındaki artma sosyal koruma açığına neden olmaktadır. Açığın kapatılması için gerekli olan çeşitli çalışmalar sosyal koruma harcamalarını artırmaktadır. Sosyal koruma harcamalarındaki artış ise sosyal korumanın mali tabanını genişletmektedir. Sosyal koruma politikalarının yaşadığı en dikkat çekici problem ekonomik sorumluluğunun alınmayacağı korkusudur. Ayrıca ekonomik sorumluluğun korkutucu bir hal almaması için üretimin ve verimliliğin artırılması da dolaylı olarak sosyal politikayı etkileyecek faktördür (United Nations,2000: s.4).

BM, birey için maksimum özgürlüğü savunan ve liberal temellere sahip olmaktadır. Ancak bazı durumlarda var olanı muhafaza etmeye yönelik ideolojik esnemelere sahiptir. Bu durumda BM’nin sosyal koruma anlayışını iyi okumak gerekmektedir. Ekonomik ve sosyal risklerin hassasiyeti artıran yapısı küresel güç sıfatı ile tanınan BM’yi harekete geçirmektedir. Ani gelişen durumlar karşısında özellikle kriz anlarında küresel istikrarın devam etmesini isteyen BM, sosyal koruma anlayışını müdahale aracı olarak kullanmaktadır (Bonnet vd.,2010: s. 66).

Ani durumlarla değişen politikalardan sosyal koruma politikaları da etkilenmektedir. Kriz anlarında müdahale yönteminin etkin olması, gelir kaybı yaşayan kitlenin yaşam şartlarının kolaylaştırılması demektir. Bu durumda sosyal koruma kapsamında programlar bulunmaktadır. Aslında sosyal korumanın kritik noktası, kriz anlarında hayat standartlarının korunmasına, yoksulluğun önlenmesine

ve yoksulluk riski ile karşılaşanların kapasite artırımına yönelik çalışmalar hazırlamaktır (Hassan,2010: s.4).

Güney Doğu Asya ülkeleri için hazırlanan politikalar, sosyal korumanın yoksulluğu önleme gücüne bir örnek oluşturmaktadır. 1960'lı yıllarda dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Endonezya, Dünya Bankasının 30 yıllık çalışması neticesinde yılda %6'nın üzerinde bir büyüme gerçekleştirmiştir. Dünya Bankası; kalkınma, sosyal koruma, yoksulluğu önleme çalışmaları ile sosyal konulu çalışmalarda yer almasına karşın açıklamaları ile belirli bir çizgi çizememekte zaman zaman sosyal liberalizm zaman zaman sosyal korporatizm olarak değerlendirilmektedir (Cook ve Pincus, 2014: s. 2-4). Ekonomik ve sosyal sistemler arasındaki sinerjinin etkileşime geçmesiyle sosyal çatışmaların ve diğer gerginlik yaratacak durumların yumuşatıldığı söylenebilir (Hujo,2013). Bu minvalde mikro ve makro yaklaşımlarla ilişkili sosyal korumanın kavramsal çerçevesi de önemlidir

İKİNCİ BÖLÜM

2. SOSYAL KORUMA KAVRAMI

2. 1. SOSYAL KORUMA VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2. 1. 1. Sosyal Koruma Anlayışı

Sanayi Devriminden sonra çalışma koşullarının iyileştirilmesi için İngiltere, İsviçre gibi devrimi yaşayan bazı ülkelerin sosyal politika düzenlemeleri olmuştur. Ancak düzenlemeleri yapan ülkelerin yanı sıra düzenleme yapmayan veya yapamayan ülkeler de vardı. Rekabette eşitsizlik yaratan bu durum, uluslararası alanda etkili olacak olan uluslararası sosyal politikayı gerektirmiştir. Ancak sosyal politika, ilk zamanlarda sadece ekonomiyi, ticareti, işvereni, sermayeyi ve üretimin devam etmesini sağlayacak şekilde hazırlanan planlar olarak 1990'lara kadar devam etmiştir. 1990'lı yıllarda SSCB'nin dağılması, komünizmin sona ermesi ile yeni riskler ve önceden dikkate alınmayan sosyal haklar önemsenmiştir. Bu bağlamda ihtiyaçlar, hak anlayışı, çalışmadan beklentiler, çalışma dışı hayattan beklentiler değişerek, korumanın sosyal ön eki ile geniş kapsama erişmesine yol açmıştır. Bu haliyle, anlam genişlemesine uğradığı öne sürülerek, bir ülkenin insanlarının bugünü ve geleceğini garanti altına almayı planlayan, aralarında sıkı bir bağ olan kurumların bütünü sosyal güvenlikten daha çok sosyal korumayı önemser hale gelmiştir. Sosyal güvenliğin amacının sosyal koruma olduğunu öne süren öğretinin de haliyle değiştiğini söylemek gerekir (Gülmez, 2011: s. 15-16; Gökbayrak,2010: s.142; Kapar,2006: s.2).

Bu bağlamda toplumun bir bütün olarak korunmasını ön planda tutan anlayış da gelişmeye başlamıştır. Önceliği kadınlar ve çocuklar olan bir anlayışın tüm insanları kapsayacak düzeye gelmesiyle temel koruma anlayışı da kısa süreli düzenlemelerin yerine uzun süren çalışmalarını içeren, kişisel beceriyi ve donanımı artıran bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Bu bağlamda sosyal koruma, bireyin nitelik artırımına

odaklanan, yaşam koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan düzenlemeler olarak belirtilebilir (Scarpetta,2019: s. 55).

21. yüzyılda risklerin artışı ve insanların yarınları hakkında endişe etmesi korumanın kıymetini daha da artırmıştır. Aslında birbiriyle bağlantılı olan sosyal ve ekonomik düzensizliklerin ortadan kaldırılması için müdahale etmek olarak değerlendirilen koruma, bir tür sosyal reform olarak kabul edilmiştir. Topluma yönelik olumlu fikirleri vurgulamak için kullanılan sosyal koruma, çalışan ve çalışamayan bireyin iyi yaşam koşullarına eriştirilmesi için risklerin minimize edilmesini ve liberalizmin aşırılıklarının yumuşatılmasını amaçlamaktadır (Kapar,2010: s. 1; Gülmez,2015: s. 81).

Bu durumda sosyal koruma anlayışı yaşamın devamlılığı esnasında karşılaşılan ihtimali olan durumları dikkate almaktadır. Yine de çalışma merkeze alınarak, çalışma öncesi dönemde, çalışma safhasında ve çalışma sonrası dönemde beşerî sermayenin nitelikli hale getirilmesi hedeflenmektedir. Hedeflenen kitlelere yönelik yatırımı öngören eğitim, sağlık ve istihdam ve sorunları da önemsenmektedir. Sosyal koruma anlayışı doğrultusunda hazırlanan politikalar, sağlıklı ve eğitimli toplumlar yaratmak amacı ile ilerleme sağlama amacının kesiştiği noktadadır (ILO, 2014-a: s.7; Lund ve Srinivas, 2000: s.7; Morel vd.,2009: s.19).

Sosyal koruma, ekonomik ve sosyal dengeyi korumaya eğilimlidir. Sosyal koruma politikalarının verimliliği, iç tüketimi ve gelirleri destekleyerek bütünleşmeye katkı sunduğu kabul edilir. Bu bağlamda birçok ülkede sürdürülen sosyal koruma çalışmalarının amacı eşitsizlikler ve yoksunluklar ile karşı karşıya olan nüfusun oranını azaltmaktır. Bu açıdan sosyal koruma, yoksunluklarla karşı karşıya olan insanların ekonomik ve sosyal hayatını iyileştirmeye yönelik kamusal ve özel teşvikler olarak belirtilir (ILO, 2014-a: s.7; Lund ve Srinivas, 2000: s.7; Wheeler, 2004: s. 12-14).

Ekonomik büyüme ile sosyal koruma arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinin sonucunda uzun süreli sosyal korumanın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki yaptığı savunulmuştur. Dolayısıyla çalışmalar, düşük gelirli ülkelerin uzun dönemli sosyal koruma ile ekonomik büyüme sağlayabileceği yönündedir. Hassan'ın Sudan için yaptığı çalışma sonuçlarına göre de sosyal koruma, kişi başı düşen gayri safi yurt içi hasılayı uzun vadede arttırmaktadır. Bu bağlamda emeklilik fonuna yapılan hükümet katkılarıyla ilaç yardımı, elektriğin sübvansede edilmesi, öğrencilere tıbbi destek sunumu gibi sosyal yardımların uzun vadede sağladığı faydalardan bahsedilmektedir (Hassan,2010: s. 2-3).

Yolsuzluk ve sosyal koruma arasındaki ilişkide de yolsuzluğun azaltılması için sosyal korumanın artırılması gerektiği belirtilmektedir. Aliyu ve Elijah yaptıkları çalışmada, yolsuzluğu barındıran bir büyüme modeli kullanmış ve yolsuzluğun beşerî sermayenin gelişimi, iktisadi büyüme ve toplam istihdam üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yani birilerine hizmet sunmak için harcanacak paranın, hakkı olmayan bir başkasının cebine girmesi doğrudan olmasa da dolaylı olarak sosyal koruma hakkının ihlal edilmesidir (Aliyu, Elijah,2008).

Patterson ve Patterson emek, sermaye, ihracat ve sosyal korumanın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 21 Sahra Altı Afrika ülkesi için 2005-2006 yılları arasında incelemiş ve devletin emek, ihracat ve sosyal koruma politikalarını geliştirmesi ile verimliliği ve ekonomik büyümeyi artırabileceği sonucuna ulaşmıştır. Ancak Gwartney, Lawson ve Holcombe tarafından 1999 yılında yaptıkları çalışmada, sosyal koruma harcamalarının büyüme için iyi olmadığını ve sosyal koruma harcamalarının eşitlik ve verimlilik arasında bir dengeyi sağlarken, ekonomik, yenilikçi ve girişimci kapasitenin kaybına neden olabileceğini belirtmektedir. Fakat genel olarak sosyal korumanın, gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğa karşı etkili bir politika oluşturduğu, ekonomik ve sosyal kalkınma stratejilerinin önemli bir bileşeni olduğu görüşleri mevcuttur (Patterson, Patterson, 2012).

Evrensel nitelikli bir hak olan sosyal koruma, gelişmiş olmayan ülkeler tarafından da önemsenmektedir. Son zamanlarda önemli hale gelen sürdürülebilir sosyal koruma, geleceğe güvenle ulaşmak isteyen ülkeler tarafından daha çok benimsenmiştir. Örneğin 2003 yılında 14 ülkenin imzalayarak kabul ettiği Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Temel Sosyal Haklar Şartında sosyal koruma hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda Güney Afrika’da sosyal yardımlar özellikle kamusal ve özel desteklere ihtiyaç duyanların yoksulluğunun azaltılmasına odaklanmaktadır. Ancak risk faktörlerinin ve sosyal yapının değişimi, sosyal yardım mekanizmalarının yapısal değişimine neden olmaktadır. (Department for International Department, 2003: s. 21).

Olumlu anlamlar yüklenen sosyal korumanın temelinde yer alan ekonomik ve sosyal haklar, klasik hakların oluşumunda bir araçtır. Klasik haklar, insanla anlamlı hale gelen haklardır. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinde ulusal ve uluslararası alanda insan onurunu koruyan ve kişiliğin gelişmesine olanak tanıyan hakların, özgür bireyi koruma vasfına sahip olduğu belirtilmektedir (Koray,2012: s.70; Tokol 2017: s.82-83). Bu anlamda yaşlanmayla alakalı emekli aylığı planları da diğer emek piyasası çalışmaları kadar önemsenmektedir. Bu bağlamda birtakım amaçlar doğrultusunda maliyeti düşük ve primsiz desteklerin hassasiyeti yüksek kitlenin sorunlarının üstesinden gelme planları doğrultusunda yapıldığı bilinmektedir. Bu konuda Brezilya ‘da var olan ve kökenleri 1963 yılına dayanan katkısız (primsiz) ve bireye maliyet yüklemeyen emeklilik projeleri, kırsal kesimde yaşayanların göçünü durdurmak, buldukları yerde yaşama imkanlarının önünü açmak ve arazi reformu taleplerine cevap vermek için 1970’lerde iyileştirilmiş ve geliştirilmiştir. Yaklaşık beş yıl kadar devam ettiği, olumlu sonuçlarıyla sonraki yıllara da eriştiği belirtilen programlar, kırsal kesimde yaşayanlarla kayıt dışı sektörde çalışanların sorunlarına kayıtsız kalınmadığını göstermektedir. Aynı zamanda sosyal koruma anlayışının kapsamlı ve uzun geçmişini de ortaya koymaktadır (Department for International Department, 2003: s. 5-10-12).

2. 1. 2. Sosyal Korumanın Ortaya Çıkışı

Sanayi devriminden sonra kapitalist toplumların tarihi ile sosyal korumanın gelişimi arasında bir bağ olduğu muhakkaktır. Sanayileşmenin ardından ortaya çıkan yeni ekonomi modeli ve toplum yapısı, 19. yüzyılın ekonomik ve sosyal sorunlarına ortam hazırlamıştır. İlerleyen safhalarda farklı ülkelerden hammadde elde etmek veya üretilenler için yeni pazarlar bulma ihtiyacı hem daha farklı hem de daha sorunlu dönemlere yol açmıştır. Ekonomiyi korurken ekonomik ilişkilerin yol açtığı zararların minimize edilmesine imkân tanıyan modeller de gerekmiştir. Bu dönemler refah devleti anlayışının gelişerek koruyucu tedbirlerini artırmasında rol oynamıştır (Rodgers vd., 2014: s.17-120).

Özellikle insanı korumak için geliştirilen modellerin başında gelen sosyal korumanın ortaya çıkışını insanlığın başlangıcına kadar götürebilmek mümkündür. Sosyal koruma mantığına uygun olarak bir başka insanın veya ailenin yaşam standardının gerilemesini önlemek ve hayatını kolaylaştırmak için yardım edenleri de ilk sosyal korumacılar olarak belirtmek gerekir. Bu anlamda basit el araçları ile basit üretim ilişkilerinin var olduğu günlerden günümüze gelene kadar teknolojinin her an gelişmesi; üretim ilişkilerini, riskleri, risklerin ortadan kaldırılma yöntemini, insan ilişkilerini ve yardım anlayışını tamamen olmasa da formel anlamda değiştirmiştir. Bu durumda koruma, her dönemin yapısıyla bağlantılı şekilde farklı içerikler, farklı araçlar ve farklı amaçlar ile yeniden ele alınmıştır (Öztürk, 2014: s.45; Kapar, 2006: s.2).

Üretim ilişkilerinden başlayan toplumsal ilişkilerini de etkileyen değişimler, her dönemin favori terimleri, ilgi alanları ve yaşam şekilleri olduğunu göstermiştir. Önceleri toprak ve toprakla ilişkili her şey önemli olurken, sonraları sanayi, fabrika, hammadde, pazar gibi terimler ve sanayi ile ilgili her şey birinci planda olmuştur.

Ancak son zamanlarda bilginin, topraktan ve sanayiden daha güçlü olduğu kanaati gelişmiştir. Bu durumda da bilgiye sahip olmak iyi yaşam koşullarına sahip olmak anlamına gelirken, bilgiye sahip olacak imkanlardan mahrum olmak veya başka nedenlerle bilgisiz olmak kötü koşullarda yaşamak ve hatta karşılanamayan ihtiyaçlar anlamına gelmektedir. Sonunda da ihtiyaçlarını karşılayamayan insanların gerek mutlak ihtiyaçları gerekse de görelî ihtiyaçlarının şiddeti artar. Bu doğrultuda sosyal korumanın en büyük kaygısı öncelikle ihtiyaçların şiddetini azaltmak olmuştur (Standing, 2007:4-7; Patterson ve Patterson,2012: s. 3-4; Örs, 2016: s. 8).

İnsanı ilgilendiren konularla ilgilenen sosyal koruma hak ihlallerini görmezden gelmemektedir. Bu durumda yaşam döngüsü içerisinde var olan doğal yaşamsal hakların korunması da ihtiyaçlar kadar mühimdir. Canlı kültür taşıyıcısı olan insanın hem ihtiyaçlarının karşılanması hem de haklarının muhafaza edilmesi için gerekeni yapma sorumluluğunu almış olan sosyal korumanın adaletle de yakın ilişkisi vardır. Önemli olan, tüm insanlara adalete uygun bir şekilde sosyal koruma sunmak olduğundan adalete atıf yapılması gerekir. Toplum inşasında önemli rolü olan, modern bir kavram olmayan adalet, Rawls'ın ufuk açıcı çalışması olan Adalet Teorisinde yer alarak sosyal ve ekonomik kurumların meşruiyetini içerecek şekilde genişletilen sosyal sözleşmenin merkezinde yer almıştır. Bu sözleşme ile sosyal koruma programlarını üretenler, uygulayanlar ve faydalananlar arasında en iyi yolun bulunduğu kanaati geliştirilmiştir. Aslında öncelikle Almanya, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkelerin vatandaşlığın sosyal haklarını sosyal sözleşmenin merkezine yerleştirmesiyle de sosyal koruma sosyal sözleşmeye dayandırılmıştır (United Nations,2006: s.30-35; Hickey,2011: s.428-430).

Adalet ile sosyal koruma ilişkisine göre de adaletin olmadığı yerde sosyal korumanın var olduğunu söylemek mümkün değildir. Eğitim, sağlık ve istihdam olanaklarından mahrum kalan, yoksulluk ve yoksunluk içinde yaşamak zorunda bırakılan insanların yaşadığı ve adaletin eksik olduğu Afrika, Asya ve Latin Amerika'da sosyal koruma da eksik kalmaktadır (United Nations,2006: s.30-35; Hickey,2011: s.428).

Sosyal korumanın olmadığı veya kısmen var olduğu alanlarda birçok sorun bulunur. Örneğin sorunların en başında gelirin azlığı veya yokluğu yer alır. Bu durum statü elde etmek, toplumsallaşmak, bir yere ait olmak, saygınlık kazanmak ve ihtiyaçlarının karşılanması için araç olarak kullanılacak geliri elde etmek gibi birçok fırsat sunan işgücü piyasasında yer alamamak veya kötü koşullarda, adaletsizliğe, haksızlığa baş kaldıramayarak yer almak ile alakalıdır. İşgücü piyasasında yer alamamaya veya kötü koşullarda yer almaya yol açan da vasıfsızlık, nitelik eksikliği ve eğitimsizliktir. Sosyal korumanın önemseydiği konulardan olan eğitim, çalışma hayatına girmeyi, nitelik kazanmayı ve işgücü piyasasının sunduğu fırsatları elde etmeyi sağlamaktadır (Standing, 2007: s. 4-7; Patterson ve Patterson,2012: s. 3).

Sosyal koruma hem üreten insanları hem de üretmeyen insanları savunan mekanizmalar olsa da üretebilecek güçte, sağlıkta, donanımda ve istekte olanların işsizlikle karşılaşmamaları için gerekli tedbirlere öncelik verdiği muhakkaktır. Bu açıdan sosyal korumanın istihdam, eğitim ve sağlık programları ile üç köşeli ana yapı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu şekliyle toplumu oluşturan her bir ferde kapsamlı ve eksiksiz koruma hizmeti sunabilmek gerekmektedir. Bu konuda toplumsal riskleri yöneten ve sosyal korumanın sorumluluğunu alan sosyal koruma aktörlerinin önemi de artmaktadır (Standing,2007: s. 10; Chalamwong ve Meepien, 2012: s.3).

2. 1. 3. Sosyal Korumanın Aktörleri

2. 1. 3. 1. Devlet

Devlet, farklı ideolojiler tarafından farklı roller yüklenen bir aktördür. Ekonomik ve sosyal konuların devlet eli ile yürütülmesi gerektiğini belirten görüşlere göre, 19. yüzyıl ekonomik yapısındaki değişim sosyal sorunları artırarak, devletin sorumluluklarını ve sorumlulukları ile bağlantılı rollerini artırmıştır. Büyük kitleleri

etkileyebilecek durumda olan belirgin sosyal risklere karşı koruma sağlamak kamusal ödevler arasında kabul edilip devletin yükümlülüklerinden sayılmıştır. Dengeli bir şekilde ilişkilerin sürdürüldüğü uyumlu toplum ya da toplumsal uyum için gerekli planların, düzenlemelerin ve politikaların devlet eli ile yürütülmesi gerekliliği öne sürülmüştür. Bu bağlantıda sosyal sorunlarla mücadele edebilmek için devletin en azından asgari düzeyde sosyal koruma sağlama sorumluluğu da dile getirilmiştir (Koray, 2012: s.246-247).

Sosyal korumanın aktörü olarak sorumluluk alanlar refah seviyesinin yükseltilmesini de amaçlamışlardır. Ekonomik göstergelerde gelişme kaydedilmesi refahın yüksek olduğuna işaret etmemektedir. Refah seviyesinin yüksekliği insani koşullarda yaşama olanaklarına sahip olmakla ilişkilidir. Yeterli donanımına sahip olmayanın rekabet edemediği ve yeterli olanaklara da sahip olamadığı zamanlarda devletin sosyal koruma vasfı harekete geçmekte ve insanları zor koşullarda kalmaktan korumaktadır (Sarıipek,2017: s. 15).

Sosyal korumanın refahı sağlama amacı refah modellerine değinmeyi gerektirmektedir. Wilensky ve Lebeaux'un 1958 yılında yaptıkları çalışmanın sonucuna göre refah modelleri iki anlayış üzerine inşa edilmiştir. Birinci anlayış olan kurumsal refah anlayışında devletin refah sağlama konusunda öncelikli role sahip olduğu belirtilirken, ikinci anlayış olan kalıntı refah anlayışında ise öncelikle piyasanın ve ailenin refah sağlama konusunda sorumluluk aldığını en son noktada ise devletin bulunduğu belirtilmiştir. Bu konuda Titmus ise refah modellerini kurumsal veya sosyal demokrat, liberal veya kalıntı ve Katolik veya muhafazakâr refah modeli olarak üç başlıkta ortaya koymuştur. Leibreid, Kolberg ve Therborn gibi araştırmacılarında refah devleti sınıflandırmaları bulunmasına rağmen en çok ilgi göreni Esping Andersen

tarafından yapılan liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat refah modeli sınıflandırmasıdır (Albayrak ve Birinci 2017: s. 70; Toprak, 2015; s. 155-156).

Temel kamusal hizmetlerin devletin sorumluluğundan çıktığı bir dönem olmamıştır. Liberal düşünceye dayanan ekonomik sistemde devletin rolünün sınırlandırılması isteğine karşın devletin rolünün arttığı söylenebilir. Kamu hizmetlerini tamamen piyasaya bırakmayan, sosyal hakları meta olmaktan uzaklaştırmaya gayret eden ve sosyal harcamaları artıran devlet hali, halkın birliğini sağlama misyonu ve halkın güvenini kazanma amacıyla aynı doğrultuda gelişmektedir. Ayrıca emeğin metalaşmasına mâni olmak isteyenlerin, tam istihdamın sağlanmasını ya da mali yükünün tasavvur dahi edilemeyeceği vatandaşlık asgari gelirin oluşturulması gerektiğini belirten düşünceleri, karşıt düşüncede olan araştırmacılar tarafından reddedilmektedir. Diğer araştırmacılar, tam istihdamın hayalden öteye gidemeyeceğini belirterek ve tam istihdam fikriyle başka ülkelerden göç etmiş ve vatandaş olmayanların dışlandığını öne sürerek vatandaşlık geliri fikrini eleştirmişlerdir. Bu durumda ülkelerin ideolojik yapısıyla alakasız olmayan ve dışarıya karşı korunaklı bir yapı çizme kararı da gündeme getirilmiştir. Bu süreçte yerel kaynakların kullanılmasının sürecin iyi değerlendirilmesi açısından mantıklı olacağına inanılmaktadır (Andersen, 1990: s.50-58; Hugo, 2001, s. 23-25).

Bireyin karşılaşacağı riskleri önleme görevinin hangi aktör tarafından üstlenildiği tartışılan ve tamamen tutarlı bir açıklamaya eriştirilememiş konudur. Bu konunun daha çok içinde yaşanan, değerleri benimsenen toplum özellikleriyle bağlantılı olduğu kabul edilse de kapitalist ekonomik sisteme uyum sağlama girişimleri esnasında karşılaşılan sorunlara karşı geliştirilen politikalarla biçimlenir.

Sonuçta piyasanın da sosyal korumanın aktörü olarak sorumluluk aldığı alanlar mevcuttur (Albayrak ve Birinci, 2017: s. 67; Tokol 2000: s. 1; Koray 2008: s. 35).

2. 1. 3. 2. Piyasa

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de var olan ekonomik sistem ve ekonomik sistemle bağlantılı olaylar, olgular, durumlar yaşamın nasıl devam ettirileceğini ve hayatta kalma biçimini etkilemiştir. Bireyin kendi hayatı ile alakalı kararlarda söz hakkının bulunmadığı dönemlerde kişinin hayatta kalmasına kutsal kabul ettiği kilise, ilahi güçle kutsandığına inanılan lordlar ve kısmen de ailesi karar veriyorken; üretime, tüketime ve yaşam koşullarına sirayet eden fikirler değiştikçe kişinin var olmasına ve varlığını nasıl sürdürmesi gerektiğine karar veren merciler de değişmiştir (Andersen, 1990: s. 16-17; Albayrak ve Birinci, 2017: s. 66).

Piyasa, insanların hayatlarını nasıl biçimlendireceklerine karar verecek mercii halini almıştır. Devletin sorumluluğunun ve mali yükünün krize sürüklenmeye neden olmasının neticesinde Amerika ve İngiltere'nin liderliğinde kendini gösteren Neo-liberal anlayış refah devletlerinde sağlanan hizmetler de dönüşümü tetiklemiştir. Bu dönüşüm, neoliberal politikalar ekseninde devletin küçülmesini ve devletin eğitim, sağlık ve güvenlik alanlarında kalmasını hedeflemiştir. Avrupa refah devleti anlayışında, devlet sadece sosyal politikaları belirleyen ve denetleyen bir mekanizma değil, bunlara ilaveten bu politikaları bizzat uygulayan bir işleve de sahip olduğundan, devletin üstlendiği sosyal politika uygulamalarının piyasaya bırakılması gerektiği ileri sürülmüştür. Piyasa, güç ilişkilerine dayandırılmadan özgür kararların verilebileceği ve tercihlerin yapılmasının önünde hiçbir engelin oluşmadığı bir ortam olarak önemli olmuştur. (Freeman'dan çev. Topuzkanamış, 2015: s. 175-176).

Günümüz özgür bireyini piyasa ile emeğini arz etmek üzerine yaptığı iş sözleşmeleri sınırlandırmaktadır. Bu durum emeğinden başka dayanağı olmayanların

piyasa tarafından sömürüldüğünü belirten Marksistlerin ve Latin Amerika bağımlılık okulunun çevre- merkez, eşitsiz mübadele konulu düşünceleri ile eleştirilmektedir. Marshall ise piyasanın sınıf sorununa yol açtığını sosyal vatandaşlığın sınıfsal ayrımları yok edecek role sahip olduğunu belirtmektedir. Sosyal korumanın piyasanın konusu haline getirilmesinin büyük eşitsizliklere neden olduğunu iddia edenlere göre de meydana gelecek sorunlar toplumsal bütünlüğü tehdit edecek güçtedir. Ancak yapılan eleştiriler piyasa etkisini azaltmaya yönelikken piyasanın gerçeğini değiştirmemektedir. Bu bağlamda Neo- Liberal sistemde sosyal koruma gereksiniminde diğer aktörlerin rolleri sınırlandırılırken piyasanın aktif rol oynadığı görülmektedir (Andersen, 1990: s. 16-17; Albayrak ve Birinci, 2017: s. 66; Kapar, 2006: s.12; Cingi,1995: s.116).

2. 1. 3. 3. Aile

Toplumun en küçük birimi olarak geleneksel anlayışın mihenk taşı ve risk önleyicisi olan ailenin, modern kültürün tesiriyle etkisi azalsa da yok olmamıştır. Tarımsal üretimin bir halkası olarak kırsal alanlarda yoğunlukla görülen ve kültürün nesilden nesile aktarılmasında rol sahibi olan geniş aile, geleneksel değerleri korumaya çalışan toplumlarda sosyal korumanın güçlü aktörü olarak yerini korumaktadır. Ancak tarımın büyük aileleri geçindirme vasfını yitirmesi ve güvencesi olan işlerin cazibesinin artması gibi nedenlerle tarım alanlarından ayrılıp hizmet veya sanayi sektöründe çalışan insanlar, sadece ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan çekirdek aileyi benimsemiştir. Ayrıca çekirdek aile yapısının da değiştiğini söylemek gerekir. Özellikle eğitim, başka şehirlerde çalışma isteği veya boşanma ile yalnız yaşayanların sayısının artmasıyla aile anlayışı giderek küçülmüş ve tek kişilik veya iki kişilik bir hal almıştır. Bu durum tek ebeveynli aileler kavramını da literatüre katmıştır. Ancak ailenin kısmen azalan rolünün tamamen azalmadığı hatta zor zamanlarda korumacı aile figürünün devam ettiği görülmektedir (Celkan,1991: s.1-4; Lund ve Srinivas, 2000: s.16; Jenson and Lewis, 2006: s.4-6).

Geleneksel değerleri koruyanlar arasında zorluklar karşısında birlik olma duygusu gelişmiştir. Bu anlamda fiziksel olarak bağımsız olan bireyin başına gelen sorunlarda ilk adım olarak ailesinden destek görmeyi beklemesi, korumacı aile anlayışının tesirinde kaldığını göstermektedir. Bu konuda Esping Andersen'in 1999 yılındaki kitabında defamilialization'a değinilerek, refah devletleri aileden bağımsızlık derecelerine göre sınıflandırılmıştır. Ancak sınıflandırmada aileleri yakınlarının ekonomik sorumluluğundan uzaklaştırmak amaçlansa da bireyden daha çok topluma ve toplumun en küçük birimi aileye önem verilen doğu toplumlarının yapıları ile çelişmektedir. Doğu toplumlarında ailenin desteğinin beklenmesi veya aile üyelerini sorunlardan koruma güdüsü, aile yeleri arasında duygusal bağımsızlığın olmadığını göstermektedir. Ancak aile ilişkilerinin zayıf olduğu, bireyin salt kendi varlığını ve geleceğini düşündüğü batı toplumlarının defamilialization sınıflandırması ile benzer noktaları bulunduğu söylenebilir. Ancak ailenin dışında menfaat dürtüsü olmaksızın sosyal koruma aktörü olma vazifesini üstlenmiş STK'lar da vardır (Andersen,1999: s.20-26).

2. 1. 3. 4. STK

Demokratikleşmenin önemli bir koşulu olarak kabul edilen ve gelişim evresi içinde ulusal sınırları aşarak küresel nitelik kazanan STK'lar, kitleleri ilgilendiren sorunlardan bağımsız olmamıştır. Bu bağlamda STK'lar, kapitalist sistemin neden olduğu sorunlara alternatif fikirler üretme gayesinin ürünü haline gelmiştir. Daha uzun geçmişi olan STK'ların günümüzdeki biçime gelmesini tarihsel olarak 19. yüzyıla kadar götürebiliriz. Bu doğrultuda STK'lar, liberalizm ile sosyalizm gibi iki rakip ideolojinin arasında kalarak alternatif bir yol öneren ve ortaya çıkan sorunları kapitalist sistem içerisinde çözmeyi amaçlayan bir yaklaşım olan üçüncü yol yaklaşımıyla çok benzerdir. Aktif olmayı, siyaset, toplum ve birey arasında yeni ilişki türü geliştirmeyi hedefleyen üçüncü yol yaklaşımı, insan ilişkileri başta olmak üzere tüm alanlarda tavsiyeye ihtiyacı olanlara tavsiye vermeyi de tercih eder. 1980 sonrasında liberalizmin egemen paradigma şekline dönüşmesiyle sosyal devlete niteliksel olarak yeni anlamlar yüklenmesi gerektiğini belirten Giddens, nc yol yaklaşımını politik

iktisadın içeriği haline getirmiştir. Ayrıca üçüncü yol yaklaşımının devletin küçültülmesini öngören neoliberal politikalarla devletin genişlemesi gerektiğini öngören sosyal demokrasinin tam ortasında durduğu belirtilmiştir (Acar,2017: 254-255; Öztürk,2011: s.104-105).

Bağımsız biçimde faaliyetlerini yürüten STK'lar üçüncü yol yaklaşımının bir parçası olarak kabul edilir. Gönüllü çalışmaları ile sosyal korumanın sürdürülmesinde sorumluluk alan STK'lar, toplumun gelişimine odaklanarak eksik noktaların tamamlanmasında da aktif rol alırlar. Bu bağlamda kütüphaneler, hastaneler, müzeler, tiyatrolar, parklar ve halk eğitimi alanında faaliyet gösteren yapılarla amaçlarını gerçekleştirmeye gayret ederler. Ancak STK'ların daha girift rollere sahip olabileceğini tahayyül edenler de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Hayek de STK'ların yoksulluğun azaltılması, şehirlerin yapılandırılması, kültür, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunulması gibi geniş alanlarda faaliyet yürütebileceğini belirtir (Alp,2009: s.271-272).

Toplumu ilerletme görevini üstlenen ve bu görevi yürütürken devletten bağımsız olan ve herhangi maddi beklenti içerisinde olmayan STK'lar, toplumların dönüştürülmesinde önemli adımlar atan organizmalardır. Antik Yunana dayanan geçmişine rağmen kurumsallaşması modernleşme ile mümkün olan STK'lar birtakım özelliklere sahiptir. Bu anlamda bürokrasi ile yakın bağı olmadığı gibi bürokratik bir organizmaya sahip olmayan, gönüllük esasına dayanarak kar isteğinden uzak olan STK'lar, kararların alınıp uygulanmasında katılımcı bir yapı sergiler. Ayrıca STK'lar sosyalizmin teorik yapısından uzaklaşarak uygulanabilir hale getirilmesi ve liberalizmin sosyal tarafının ortaya çıkartılması amacını taşır. Bu bağlamda STK'lar hayırseverlik adı altındaki faaliyetlerle eğitsel- kültürel faaliyetleri destekleme gibi iki ana görev çizgisine sahiptir. Yani STK'lar aynı ve maddi yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederek, toplumun ilerlemesini sağlayan eğitsel- kültürel faaliyetler yürütür. Bu anlamda devletin kamusal sorumluluk alanına giren eğitim, sağlık, bireysel özgürlüklerin geliştirilmesi; yoksunluğun ve yoksulluğun azaltılması veya önlenmesi faaliyetlerinin de üçüncü sektörün mümessili olarak görülen STK'lar tarafından

yapılması bazı endişelere bağlı olan eleştirileri artırmıştır (Alp,2009: s. 272-274; Özaydın,2008: s. 177-178).

Küreselleşmeyle birlikte anılan serbestleşme hareketinin olası sonuçları vardır. Serbestleşme hareketinin etkisiyle devletin sorumluluklarında farklılıklar gündeme gelmiştir. Devletin tek çare olarak görüldüğü geleneksel düşünce yapısından son çare olarak görüldüğü düşünce yapısına geçilmiştir. Bu anlayışta STK'lar kolay, hızlı, daha az maliyetli hizmet sunumu yaparken, devlet daha kapsamlı çalışma planlarına yönelmekte ve bürokratik engellere takılmaktadır (Giddens,2008: s. 37).

Bir taraftan insanlığın vicdanı olarak tabir edilen STK'lar diğer taraftan eleştirilmektedir. Kâr amacı ile kazanç elde etme gayesinin birlikte ilerlediğini belirtenler tarafından yapılan eleştiriye göre, kar olmazsa kazanımında olmayacağı belirtilmektedir. Ayrıca kazanç gayesi olmaksızın yürütülen işlerin motivasyonunun eksik kalacağı ifade edilmektedir. Bu bağlantıda STK'larda yetenek ve verimlilik yerine fedakârlığın daha önemli olduğu öne sürülmektedir. Bazen de daha kolay ve hızlı hizmet sunmak üzere mali gücün veya politik gücün daha etkili olduğu ve öne çıktığı iddiası vardır. Eleştirilere göre, şeffaflık ve liyakat göz ardı edilmektedir. Son zamanlarda önemli görevler üstlenerek toplumun gelişimine ön ayak olan STK'lar olsa da değişen durumlarla paralel olarak üretilen alternatif fikirler, farklı sosyal koruma aktörlerini gündeme getirmektedir (Alp,2009: s. 275; Paul, 2000).

2. 1. 3. 5. Çok Uluslu Şirketler

Çok uluslu şirketler çoğunlukla üretim, işgücü ve dağıtım maliyetinin az olduğu politik zorluklarla karşılaşmadıkları ülkelerde üretim yapan ve merkezi noktası farklı bir ülkede olan şirketlerdir. Öncelikli amaçları yönetim merkezinin bulunduğu ülkeye kar sağlamaktır. Birden çok ülkede bulunan bu şirketlerin büyük kısmını Amerikan şirketi oluştururken, Batı Avrupa ve Japon şirketleri de azımsanmayacak sayıdadır.

Birden fazla ülkede iktisadi faaliyetler yapan çok uluslu şirketler, dünya ekonomisi için ve buldukları ülkelerin ekonomisi için önemlidirler. Bu açıdan devletler ile çok uluslu şirketler arasındaki ilişkiler gelişmiştir. Ancak Liberalizm, devletlerin pasifize olmadan çok uluslu şirketlerle iş birliğini önermiştir. Bu durum çok uluslu şirketlerin tercih ettiği ülkeleri değiştirebilme gücünden kaynaklıdır. Ancak ülkelerin, çok uluslu şirketleri tercih etmelerindeki en önemli neden sosyal faydalar sunmalarıdır. Bu doğrultuda çok uluslu şirketlerin ülkelerarası serbest dolaşımına müsaade edilmektedir (Walt,1998: s.32; Aktan ve Vural, 2006 s.8-9).

Çok uluslu şirketler birçok farklı ülkede mal ve hizmet üreten, pazarlama ve satış yapan uluslararası ekonomik değere sahip firmalar olsalar da firmalarının bulunduğu ülkelerin ekonomik ve sosyal anlamda değişmesine katkı sunulmaktadır Genellikle çok uluslu şirketlerin yoksul ülkelere teknoloji ve bilgi transfer eden, bu ülkelerin istihdamına katkıda bulunan yatırımları destekleyen, işgücünün niteliğini artıran, eğitimleri destekleyen, yeni teknikleri gündeme getiren ve rekabeti canlı tutarak yerel firmaların hareketlenmesini sağlayan özellikleri öne sürülür. Çok yönlü faydaları nedeniyle ülkeler, çok uluslu şirketlerin yatırımlarıyla kalkınmak isterler. Dolayısıyla 1945 sonrasında aşama aşama ulus devletlerin içine nüfuz ederek etkilerini artıran çok uluslu şirketler, zamanla devletlerle iş birliği noktasına gelmiştir (Walt,1998: s.32; Aktan ve Vural, 2006: s.8-9; Mulinge ve Lesetedı, 2002: s.62).

Çok uluslu şirketlerin hem toplumsal, çevresel ve ekonomik faaliyetleri hem de fikirleri, kültürleri ve teknolojileri dünyanın dört bir tarafına tanıtma gibi katkıları vardır. Sermayenin ve üretimin sınır ötesi hareketliliğini ve kitle üretim araçlarının tüketimi artıran gücünü kullanan çok uluslu şirketler, etki alanını genişletmiştir. Son zamanlarda çok uluslu şirketler, sosyal politika çalışmalarının bir parçası ve iş piyasalarının önemli uzvu olarak istihdam yapısının şekillenmesinde söz hakkına sahip olmuştur. Küreselleşmenin unsuru olan çok uluslu şirketler sosyal sorumluluk projelerinde rol alarak sosyal politikanın parçası ve sosyal korumanın bir aktörü olarak sorumluluk aldıklarını göstermişlerdir (Walt,1998: s. 32).

2. 1. 4. Sosyal Korumayı Etkileyen Unsurlar

2. 1. 4. 1. Demografik Yapı

Demografi, demos(halk) ve graphein(yazmak) kelimelerinin birleşiminden oluşan Yunanca kökenli bir kelimedir. Bu kelime birleşiminden demografinin halkla ilişkili bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Demografik yapının biyolojik olarak ele alınan bileşenleri ölüm ve doğum iken, biyolojik olmayan çerçevede ele alınan birleşeni ise göçtür. Bu bileşenler demografik değişimlerin yaşanmasında etkileyicidir (Kainth, 2010. s.1). Bu bağlamda demografik yapı, sosyal koruma politikalarının belirleyici unsurlarındandır.

Gelecek tahminlerinde doğurganlık oranının azalacağı ve yaşam beklentisinin artacağı belirtilir. Bu tahminlerin sonucunda da doğurganlıktaki azalmanın nüfus artışını yavaşlatması, nüfusun yaşlanması ve yaşlı nüfusun beklentilerine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği öne sürülür (UN,2013: s.20). Gelişmiş ülkelerde nüfusun en az yüzde 23'ü 60 yaş üzerindedir. Bu oran 2050'de yüzde 32'ye, 2100'de yüzde 34'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Şu an gelişmiş ülkelerdeki yaşlı sayısı, 15 altındaki çocuk nüfusundan fazladır. 2050'de ise yaklaşık olarak çocuk sayısının iki katı kadar yaşlı nüfus olacaktır. 2100'de ise yaşlı nüfus ile çocuk nüfus sayısı bir hayli değişecektir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde şu an olmasa da 30 yıl kadar sonra nüfusun yaşlanması beklenmektedir. Dünya üzerinde gelişmekte olan 100'e yakın ülkenin 2050 yılına kadar medyan yaşının 40'ın üzerinde olacağı tahmin edilmektedir (UN, 2013: s.6).

Ülkelerin demografik yapıları sosyal koruma politikalarını etkileyen önemli bir değişkendir. Gereksinimlerin, zorunlulukların, beğenilerin ve tercihlerin insan hayatını biçimlendirdiği ve hayatın devam etmesinde etkileyici olduğu iddia edilirken,

sosyal korumanın etkilemediğini düşünmek imkansızdır. Çünkü insan, sosyal korumanın varlığında ve devamlılığında yegâne öznedir. Bu doğrultuda yedi milyarı aşmış olan dünya nüfusuna yılda yaklaşık olarak seksen milyon kişinin eklenmesi ve bu insanların yaşamını devam ettirme çabası demografik yapıyı önemli hale getirmektedir (Wolf, 2019).

Her yaş grubunun farklı ihtiyaçları olmaktadır. Sosyal koruma politikalarında da yaşın ve cinsiyetin etkisiz olmadığını söylenemez. Bu durumda sosyal koruma politikalarının belirlenmesinde koşullarla birlikte yaş aralığının ve cinsiyetin önemsenmesi gerekir. Bu bağlamda ekonomik, politik, siyasi, sosyal ve daha birçok disiplinle ilişkisi olan sosyal koruma özellikle nitelik ve maliyet planları bakımından doğum, ölüm, yaşlanma, evlilik ve göç gibi unsurlardan etkilenmektedir (Koray,2012: s.30).

Hem sosyal korumayı etkileyen hem de sosyal korumadan etkilenenlerden biri olan göç ile bir bölgenin nüfusu hem azalmaktadır hem de artmaktadır. Bu anlamda sosyal koruma politikaları, göçlerle artan veya azalan nüfusun tesirinde kalabilmektedir. Genel olarak göçleri çeken alanlarda öncelikle çalışma çağı nüfusu olmak üzere nüfus artmaktadır. Artan nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına bağlı olarak sosyal koruma politikaların değişmesi gerekmektedir. Ancak göçlerle nüfusu azalan bölgenin de genellikle çalışma çağı dışı nüfusu fazlalaşmaktadır. Ancak sadece belirleyici olan çalışma isteği değildir ve demografik yapı da göç edenler ile göç ile gelenlerden etkilenmektedir. Eğitim ve sağlık imkanlarının iyi olduğu alanlar da yaşam standardının yüksek olduğu alanlardır ve bu alanlar, yaşam standardının yüksekliği nedeniyle göç çekmektedir (Botlhale,2015: s.16; UN,2015: s.35).

Bölgelerin birtakım itici ve çekici özelliklerinin dışında farklı faktörlerde belirleyici olabilmektedir. Örneğin, geçmiş zamanlara nispeten kadının istihdam edilme, istihdam edildikten sonra kariyer yapma isteğinin artması da evlenme yaşını

geciktirmekte ve doğurganlığı azaltmaktadır. Bu durum da önceden çok fazla olan çocuk sayısının artık bir, iki ya da 0 olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, genel olarak nüfus gençleşmemekte yaşanmaktadır. Yaşlanan nüfusun risklerinin değişmesi sosyal koruma politikalarını da değiştirmektedir (Angucia ve Katusiimeh,2015).

2. 1. 4. 2. Küreselleşme

Doğu blokunun çökmesinden sonra alanın uzmanları tarafından kullanılan küreselleşme kavramı, soğuk savaş sonrasında ideolojik çift başlılığın sona erip ideolojik tekelleşimin başlangıcı olarak belirtilebilir. Küreselleşme; toplumsal, siyasi ve iktisadi bağlantıların geliştirilmesiyle ulusal sınırları aşma şeklinde de ifade edilebilir. Ancak küreselleşme, farklı bakış açılarına göre olumlu ve olumsuz çağrışımlarla açıklanır. Kimilerine göre değişim ve gelişmelerin önündeki engelleri kaldıran kimilerine göre modern sömürü yönteminin önünü açandır. Küreselleşme, küreselleşme karşıtlarına ve küreselleşme taraftarlarına göre farklı yorumlanmaktadır (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2007: s. 11; Buğra,2015: s. 36).

Küreselleşme, Robetson'a göre dünyanın küçülmesi ve küçülen dünyanın bilinçli hale gelmesidir. Waters'a göre ekonomide, politikada kısıtlamaların kaldırılmasıdır. Giddens'a göre kilometrelerce uzaktaki yerel aktivitelerin şekillendirilmesiyle dünyanın birleşmesidir. Ancak bir açıdan da karşılıklı bağımlılığı artırarak, bu bağımlılığı olması gereken bir şey haline getiren küreselleşmenin ayrımları ortadan kaldırdığı belirtilir. BM 1999 İnsani Gelişim Raporunda küreselleşmenin insanlık için fırsat olduğu ortaya konsa da daha çok gelişmiş ülkeler lehine olduğu belirtilmektedir (Akbaş vd., 2016: s:90; Barrientos ve Hulme, 2008: s.7).

Küreselleşme taraftarları, küreselleşme ile ortaya çıkan yeniliklerin yaşamı kolaylaştırdığını ve insanların bir arada yaşamasının mümkün olduğunu belirtir. Ayrıca ticaretin, sermayenin ve emeğin sınır ötesi hareketliliğinin artması olarak da

belirtilen küreselleşme, “vatani olmayan sermayenin ve emeğin dünyayı tek piyasa haline getirmek için attığı adımlardan oluşmaktadır.” Hemen her konuda toplumları değişikliğe yönelten küreselleşme; gelişmiş sanayi toplumlarını bilgi toplumuna, emek yoğun üretim tarzını benimsemiş toplumları sermaye yoğun üretim tarzını benimsemiş toplumlara dönüştürmüştür. Bu anlamda gelişmesini tamamlamış ülkeler ile gelişmesini tamamlamamış ülkeler arasında kaynaşmayı hızlandırdığı iddia edilmektedir. Aynı zamanda 2000'lere kadar ekonomik ve refah ile alakalı iyiliklerin ve gelişmelerin kaynak noktası olarak kabul edilmiştir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2007: s.11; Buğra,2015: s.36; Serdar,2020: s.25).

Diğer taraftan da küreselleşme karşıtlarına göre teknolojik yenilikler ekonomik ve sosyal anlamda uçurumu artırmıştır. Bu durumda küreselleşmenin adaletle olan zayıf ilişkisi gündeme gelmektedir. Küreselleşme ile dünyanın dört bir tarafına yayılan teknolojik yenilikler adaletli bir şekilde dağıtılmadığından ve insanların hizmetine sunulmadığından kimi insanlar lüks hayatlar yaşarken kimileri de ilkel koşullar içindedir. Sosyal bir varlık olarak insanın diğer insanlarla bir arada yaşaması ve bir tür ilişki kurması gerekir. Ancak dağılımdan farklı şekilde pay alan insanların ilişkileri zayıflamakta ve hatta kriz yaratan durumlara neden olabilmektedir. Bu nedenle küreselleşme karşıtlarına göre küreselleşme ve adalet ilişkisinin üzerinde düşünülerek tutarlı ve yaratıcı çalışmalar ortaya çıkartılmalıdır (Şenkal,2011: s.3-53; Buğra ve Keyder,2015: s.20).

Bir taraftan dünyayı tek bir pazara dönüştüren ve standart yaşama alışkanlıkları kazandıran küreselleşmenin yerelleşme süreciyle karşıtlık yarattığı da ifade edilmektedir. Diğer tarafta gelenekleri, kendine özgülüğü öne süren yerelleşme ile küreselleşmenin birbirini tamamladığı iddiası vardır. Çelişki gibi görülen düşünceler, farklı bakış açılarıyla birlikte küreselleşmenin karmaşık halinin sonuçlarıdır. Küreselleşme, bir taraftan toplumların kendine özgü değerleri, gelenekleri, kültürleri göz ardı edildiği için eleştiriler artmaktadır ve diğer taraftan toplumların sınırlarını yıkarak etkileşimi artırdığı için takdir toplamaktadır (İnce, 2009: s. 259-275).

Ayrıca küreselleşmenin serbestleşmeyi telkin ettiği öne sürülür. Serbestleşme ve serbest pazar, daha çok üretim ilişkilerinde ve ticarete görülmektedir. Ancak bu durumda küreselleşme, farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiştir. Küreselleşme taraftarları tarafından serbestleşme, ülkelerin rekabeti üstün tutarak üretmesi ve ürettiğini ticari kabiliyeti doğrultusunda ihraç etmesi ve karşılığında ülkeye nakit girişini artırması olarak düşünülmüştür. Ancak karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayanılarak çevre ülkeler olarak ifade edilen ülkelerin emek yoğun ürünleri üretmeleri ve sermaye yoğun ürünleri de merkez ülkelerin üretmeleri ve bu durumun bu şekilde devam etmesi kapitalist ekonomik sistemin rekabet anlayışına aykırıdır. Ancak kimileri de küreselleşmenin etkisiyle daha da genişleyen serbestleşmenin toplumları dönüştürürken risklere açık hale getirdiğini iddia etmektedir. Yeni risklerin minimize edilmesi amacıyla ortaya çıkan fikirlerle önceki sistemlerden çok farklı yapılar ortaya çıkarılmıştır. Böylece sosyal politikaların çalışma alanları ve hedef kitlesi de değişime maruz kalmıştır (Friedman, 1999:108-111; Ogar ve Ogar, 2018: s.36).

Özellikle küreselleşme karşıtları tarafından küreselleşmenin ekonomik ve sosyal yapılar ile ilişkili sorunları beraberinde getirdiği öne sürülür. Dolayısıyla küreselleşmenin 1980 sonrası için iç açıcı durumlara vesile olmadığı iddia edilir. Özellikle istihdamda yer bulamayanların yaşadığı işsizlik, 1980 sonrasında yaşanan sorunların en başında yer alır. Yani istihdamda yer alabilmek için vasıflı olmanın önemi artmıştır. İleri seviyede teorik ve uygulama bilgisine sahip olmak işsiz kalmamak için gerekli kriterler arasına girmiştir. Ancak bu durum vasıflı olanların işsiz kalmamasına yol açarken, vasıfsız olanların işsiz kalmasına neden olmuştur. Bu insanlar işsizliğin neden olduğu tüm sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. En başta gelir eksikliğini yaşayanlar, temel ihtiyaçlarını temin edemeyecek duruma gelmiştir. Bu anlamda küreselleşmenin etkisi ile kişi başına elde edilen gelir de düşmüştür ve birçok yerde hayatta kalmayı imkansızlaştıran ücretler söz konusu olmuştur. Ayrıca Dünya üzerinde 900 milyon kişinin yoksulluk sınırının altında günde 2 dolara veya daha az ücret karşılığı çalışan haline geldiği tahmin edilmektedir. Bu olumsuz veriler, sosyal devlet ve sosyal politika uygulamalarına gereksinim duyanların sayısını artırmıştır.

Ancak küreselleşmenin sosyal politika uygulamalarında hızlı bir düşüşe neden olduğu da öne sürülür. Ayrıca küreselleşmenin politik, ekonomik, kişisel, kültürel, finansal açıdan yarattığı dönüşümün yeni tehditler meydana getirdiği vurgulanmaktadır. Ancak var olan koşullar altında sosyal koruma talebinin arttığı da belirtilmektedir (Şenkal,2011: s.95-97; Koray,2012: s.157-158; Kapar, 2006: s.17; ILO, 2012: s.9).

Sonuçta yaşam standardı düşen insanların geçmişe nazaran sosyal koruma gereksinimi artmıştır. Ancak gelir durumu ile sosyal korumadan yararlanan arasındaki ilişkinin araştırılmasında gelir durumu ile sosyal korumadan yararlanabilme arasındaki pozitif yönlü ilişkiye ulaşılmıştır. Buna göre orta ve üst seviyede geliri olanlar sosyal korumadan daha fazla yararlanırken, daha fazla ihtiyaç duymalarına karşın alt gelir grubunda olanlar ise sosyal korumadan daha az yararlanmaktadır. Diğer bir deyişle, alt gelir grubunda yer alan ve sosyal hiyerarşinin dibinde yer alanlar sosyal korumadan dışlanmaktadır. Yani günümüzde sosyal koruma ihtiyacı olanlar sosyal koruma açığını gündeme getirir (Sandmo,2001: s.5-10).

2. 1. 4. 3. Diğer Unsurlar

Sosyal koruma politikalarına karar verecek, hazırlayacak ve uygulamasını yapacak yapının iç ve dış durumlar karşısında takındığı tavır da önemlidir. Sosyal koruma kararını verecek, politikalarını hazırlayacak ve uygulanmasını uygun bulacak olan kurum ve kuruluş da sosyal korumayı etkilemektedir. Bu bir devlet veya ulusal ya da uluslararası misyonu ve vizyonu olan bir örgüt olabilir. Sosyal korumanın hedeflerini belirlemede kriterler vardır. Sosyal koruma politikalarının hedef kitlesinin genel olarak düşük gelirli olanlardan olması eşitsizlik yaratmaktadır. Bu durum seçim sisteminin odağında olan gelirle ilişkilidir (Niehues, 2010: s. 20).

Refahı sağlama unsurlarının bir bileşeni olan sosyal koruma, devlet tarafından yapılıyorsa, devletin iç dinamikleri olarak da belirtilen kendine özgü faktörlerden

etkilenmemesi imkansızdır. Kamusal hizmetleri sunmakla vazifelendirilmiş devletin öngörülü olması, doğal afetlere, sağlık sorunlarına, eğitimde meydana gelecek aksaklıklara karşın bütçesini hazır tutması, uygulamalarını duruma göre esnetebilmesi gerekir ve ansızın gelişen olaylar, durumlar için öngörülü olması gerekir. Ansızın gelişmeyen sürdürülen durumlar için de uyguladığı planı vardır (Niehues, 2010).

Devletin dış faktörlerden nasıl etkilendiği de önemlidir. Krizler, uluslararası toplumu ilgilendiren olaylar ve durumlar karşısında ülkenin durumu kontrol altında tutulmalıdır. Halkın refahını tehdit edecek durumların olabilme ihtimali gözden geçirilmelidir. Sosyal koruma sunucu olarak bir örgüt düşünüldüğünde, örgütün ideolojisi ve neyi amaçlayarak kurulduğu, planlarının neler olduğu, çalışma alanları, çalışanlarının niteliği, hatta çalışanlarının örgütü temsil etme durumları ve diğer örgütler tarafından nasıl algılandıkları, üyelerin kimler olduğu sosyal korumayı etkiler. (Niehues, 2010: s. 19-20).

2. 1. 5. Sosyal Koruma Politikalarının Girdileri

2. 1. 5. 1. Finans ve Materyaller

Sosyal korumanın en önemli girdilerinden olan finans ve materyaller, Neo liberal politikaların etkisinde kalmış sosyal politikaların yürütülmesinde gereklidir. Özellikle sosyal demokrat, muhafazakâr, liberal refah devletlerinin harcamalarına dikkat edildiğinde hükümetlerin sosyal harcamaları, ek mali kaynağa gerek duyulmaksızın finanse edilmektedir. Bu durum sosyal tarafların sorumluluk bilincinde olmasını gerektirmektedir. Çünkü genel olarak çalışmadan sosyal yardım almayı hedef edinmiş pasif nitelikli harcamalardan arttırılan miktarlar işe teşvik etmeye yönelik bir yardım mekanizması olan aktif nitelikli sosyal harcamalara ayrılmaktadır. Bu durumun finansman dengesini sarsıcı nitelikte olduğunu belirtenlere karşın çalışma ahlakının geliştirilmesi önerilmektedir. Böylece emek vermeden yaşamın mümkün olmadığı ve çalışmanın yaşamın olmazsa olmaz prensibi olduğu yaygınlaştırılabilir.

Bu şekilde finansman ve materyallerin yükü de azaltılmış olur (Öztürk, 2011: s.120-143; Weeks, 2014: s.72; Thandika, 2016: s.1).

Genellikle sosyal koruma uygulamalarının finansmanı için ayrı bir sosyal bütçe bulunmamaktadır. Sosyal koruma finansmanı çalışanların, işverenlerin ve devletin katkısı oluşturmaktadır. Ancak bu durumun olumsuz tarafları da vardır. Öncelikle finansmanın genel bütçeden karşılanıyor olması, sosyal korumanın maliyetli görülüp göz ardı edilmesine yol açabilecek risktir. Bu durum sürdürülebilir sosyal koruma sistemlerine sahip olmayı imkânsızlaştırabilir. Ancak sosyal koruma sistemlerinin finansmanının genel bütçeden karşılanmaması halinde finansmanı sağlayacak ayrı bir bütçenin kurulup kurulmayacağı, hangi kuruluşun finansör olacağı, politikaların hedef kitlesi, uygulanma zamanı gibi birçok soruya cevap bulunması gerekecektir. Açıkça söylemek gerekirse, sosyal koruma ile bağlantılı değerlendirilen sosyal yardımlar, transferler ve işgücünün niteliğini artırma faaliyetleri devletlerin bütçe dengeleriyle ilişkilidir. Her ülkenin ekonomik yapısı, maliyetini karşılayabileceği sosyal koruma politikalarını tercih etmesine neden olur. Diğer bir ifadeyle, her ülke finanse edebileceği sosyal koruma politikalarına yönelmektedir. Bu durum finansal dengesizlik yaşamama isteğiyle alakalıdır (Cichon vd., 2004: s.219; Lund ve Srinivas,2000: s.11; Kapar,2006: s.16).

Dönemsel özellikler de finansmanı ve materyaller girdilerini etkilemektedir. Her dönemin sorunlarına aynı dönemin koşullarıyla cevap verme zorunluluğu yöntem değişikliğine neden olmaktadır. Yöntem değişikliği de farklı materyaller kullanımına yol açarken finansmanı da önemli kılmaktadır. Dönemsel risklerle bağlantılı şekilde riskleri minimize etmek için geliştirilen çözümler, özellikle bireyi ve toplumu etkileyecek sosyal koruma politikalarında kendisini gösterir. Ancak en az finansman kadar etkili olanlardan diğeri de insan kaynağıdır (Scarpetta,2019: s. 53-55).

2. 1. 5. 2. İnsan Kaynağı

Sosyal korumanın önemli unsurlarından bir diğeri de insan kaynağıdır. Öncelikle insanı hedef alan sosyal koruma, insanın birtakım özelliklerine göre değişebilmektedir. Bu anlamda yaş cinsiyet, engellilik, etnik köken ve hastalık gibi özelliklerin bilinmesi sosyal koruma politikalarında faydalı olacaktır. Özellikleri farklı olan insanların toplam nüfus içerisindeki sayısı, durumu ve konumu sosyal koruma politikalarının hizmet sunumunda ve süresinde belirleyicidir. Örnek vermek gerekirse; bir bölgede yaşayan yaşlıların veya çocukların sayısını bilmekle o bölgeye sağlık hizmetlerini yönlendirmek kolaylaşır. Diğer taraftan, yetişkinlerin sayıca fazla olduğu bölgelerde öncelikli sosyal koruma politikalarını istihdama hazırlık safhası için gerekli olan nitelik artırıcı eğitim ve istihdam planları oluşturur. Bu durumda kısa dönemli veya uzun dönemli sosyal koruma politikaları gündeme gelir. Kısa ve uzun dönem sosyal koruma politikalarının etki düzeyleri ve bütçeleri birbirinden farklıdır (Holzmann ve Jorgensen,1999; Greenberg ve Colquit:2005: s.4-31).

Açıkça belirtmek gerekirse, hedefteki bölgenin insan kaynağı özellikleri politikaların içeriğini de belirlemektedir. Örneğin 15 yaş altındaki insanların yoğun olduğu alanlarda kreş, park, kütüphane, eğlenme ve dinlenme alanlarının yapımı ve eğitim olanaklarının artırılması için politikalar yoğundur. Ancak 65 yaş üstünde ki insanların yoğun olduğu alanlarda hastalıkların tedavi edilmesi üzerine sağlık olanaklarının artırılmasına özen gösterilmektedir. Ayrıca 15 yaş üstü ve 65 yaş altında ki nüfusun yaşadığı alanlarda istihdamı kolaylaştırmaya yönelik çalışmalara ağırlık verilmektedir. Ayrıca kırdan veya kentte yaşamının da sosyal koruma politikaları üzerinde etkisi vardır. Kırdan yaşayan insanların imkanlarıyla kentte yaşayanların imkanları aynı olmamaktadır. Bu durumda yaşanan ortamın imkanlarından etkilenilmektedir.

2. 1. 5. 3. Diğer Girdileri

Finans ve materyaller ile insan kaynağı başat sosyal koruma girdileri olsa da bu iki unsurun dışında sosyal korumanın var olmasında ve gelişmesinde katkısı olan diğer

girdiler de vardır. Toplumun sahip olduğu, geçmişten günümüze gelene dek sürdürülen değerler ve düşünce yapısı da karar verebilme ve uygulama gücü etkileyen girdiler arasında sayılabilir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 93).

Sosyal korumanın değişimden etkilenmesi girdilerini de değiştirebilmektedir. Sosyal koruma sisteminin değişime uyum sağlaması için öncelikle zihniyet değişikliğinin göz önünde tutulması gerektiği belirtilir. Zihniyet değişikliğinin göz önünde tutulması konusundaki fikir birliğinin kolaylaştırıcı yanından bahsedilir. Öncelikle muhtaçlara fayda sağlamak için büyük çaplı kampanyaların yürütülmesinde ve bu kampanyalar ile farkındalığın artırılmasında etkili olacağına inanılır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 93).

2. 1. 6. Sosyal Koruma Politikalarının Çıktıları

2. 1. 6. 1. Yapılan Yardımlar

Sosyal koruma politikaları kapsamında yapılan yardımlar, birtakım koşullara bağlıdır. Yapılan yardımlar, bazen sıraya bağlı kalınarak bazen ihtiyaç sahibinin ihtiyacının şiddetine göre bazen de hak sahibi olana hakkını vermek gerekçesi ile yapılır. Hangisinin doğru ve yerinde hizmet sunumu yaptığı tartışılmaktadır. Bu tartışmanın esas dayanağı ise; gereksinimleri yüksek, iktisadi, sosyal ve siyasal alanlardan uzak kalmış kişilerin sorunlarını azaltıp maddi ve manevi güçlerini geri kazanmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda sosyal koruma politikalarının nerelere ve kimlere yapılacağına doğru tespiti gereklidir (ILO, 2014, s. 10-15).

Resmi olarak devlet temelli sosyal koruma ya herkesi kapsayan ya da gelir testine göre ödenen çeşitli primli veya primsiz yardımlardan oluşur. Resmi olmayan sosyal koruma ise, toplum ve aile temelli sistem tarafından sağlanır. Aslında

genişletilmiş bir güvenlik ağı sağlayan kapsamlı bir sosyal politika ve programlar dizisidir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 82).

Sosyal koruma politikaları genel olarak uzun vadede olumlu geri bildirim alan politikalarlardır. Bu anlamda çocukları hedef alan ve bir tür sosyal koruma faaliyeti olan, eğitim ve sağlık ile ilgili şartları olan nakit transferleri önemsenir. Nakit transferinin geleceğe daha emin adımlarla ilerlemeyi kolaylaştıracadı iddia edilir. Nakit transferleri, düşük ve orta gelirli ülkeler tarafından yoksulluğu azaltma ve sosyal koruma stratejilerinin merkezi unsurları olarak zamanla daha fazla benimsenmektedir (Roelen,2014: s. 3; Hassan,2010: s. 4; Bastagli, vd., 2016).

Sosyal koruma politikaları kapsamında çocukları önemseyen 56 nakit transferinin incelenmesinin sonucunda çocukları hedef alan programların yararlı olduğu belirtilmiştir. İncelenen nakit transferlerinin sonuçlarına göre okul kayıt oranlarının, ğrencilerinin test puanlarının, sağlıklı beslenenlerin ve sağlık kuruluşlarından yararlananların sayısının arttığı belirtilir. Faydalarını göz önünde tutarak transfer miktarının artırılması önerilmektedir. Ancak karşıt görüşe sahip olanlar, nakdi ve ayni transferlerin kişileri ve aileleri tembelliğe iterek devlete bağımlılığu artıracadıını ne sürer. Ayrıca çalışmadan ve herhangi bir emek sarf etmeden tüketmek isteyenlerin sayısının artacağı ve bu durumu alışkanlık haline getirenlerin üretim seviyesinin ve sermaye yatırımlarının düşmesine, ekonomik büyümenin azalmasına neden olacağı ifade edilir. Ancak endişelere karşın yardımlar hanelerde iyi sonuçlara yol açmıştır. Yardımlarla hane halkı varlıkları ile geçim kaynaklarının arttığı belirtilir. Örneğin Afrika'da yapılan yardımların sonucunda hayvan sahibi olanlarının sayısının yüzde 34 arttığı, tüketim malları sahipliinin yüzde 10 arttığı belirtilir (Roelen,2014: s. 3; Hassan,2010: s. 4).

2. 1. 6. 2. Ulaşılan Nihai Sonuçlar

Sosyal koruma politikaları, birtakım faktörlerle bağlantılı olarak nihai sonucunu etkiler. Ekonomik ve sosyal sistemin devamlılığu uğruna yürütülen sosyal koruma

faaliyetlerinde nihai sonuç belirleyicidir. Hedef kitle olarak seçilenler amaca binaen iyileştirilirse sosyal koruma politikalarının motivasyonu artar. Aksine hedef kitle olarak seçilenlerin amaca binaen iyileştirilememesi sosyal koruma politikalarında yanlış giden bir şeylerin olduğunu ortaya koyar. Bu durumda sosyal koruma aktörünün mali yükü ve sorumluluğu artar. Karşılığı olan sosyal koruma faaliyetlerinin mali yükü çok fazla olmazken, karşılığı olmayan sosyal koruma faaliyetleri mali yükü fazla olur. Bu durumda sosyal koruma aktörü olarak öncelikle devletin sorumluluğu artar. Öncelikle çevre olarak belirtilen ülkeler sarsılır. Çevre ülkelerin ekonomik sorunları aşamamış olmasıyla meydana getirilen zayıf sosyal koruma politikalarının beklenen olumlu şekilde sonuçlanmaması kötü gidişatın başlangıcı olabilir. Bütçeyi kısıtlamak, sosyal koruma harcamalarını azaltma gibi tedbirlere girilir. Hülasa yeteneklerin geliştirilmesi için fırsat yaratılması, istihdam edilmek ve iyi koşullarda yaşama imkanları bir hayal olarak kalabilir (Arjona vd 2003: s. 2-7; Harrison,1993: s. 60; Lund ve Srinivas,2000: s.12).

Nitekim sosyal koruma kararlarında ülkenin ekonomik durumu etkisiz değildir. Ülke gelirleri sosyal koruma politikalarını etkileyip ulaşılan nihai sonucun tesirini etkileyebilir. Çünkü yüksek gelirli ülkelerle düşük gelirli ülkelerin sosyal koruma faaliyetleri için ayırdıkları bütçe aynı olmamaktadır. Düşük gelirli ülkelerin basit sosyal koruma harcamalarını karşılayabilmesi için kaynak yaratması beklenirken, vergilerin ve diğer katkıların çok olduğu yüksek gelirli ülkelerde gelişmiş sosyal koruma faaliyetleri için ayrılacak büyük bir kaynak bulunmaktadır. Sosyal koruma politikaları işlevlerinin çeşitliliği teorik ve pratik alandaki etkisini yükseltmektedir (Djankov ve Saliola,2019: s. 70).

2. 1. 7. Sosyal Korumanın İşlevleri

2. 1.7. 1. Önleme İşlevi

Sosyal koruma araçları ile yapılan müdahaleler sosyal korumanın işlevlerini desteklemek içindir. Sadece yardım etmekle ilişkilendirilemeyecek kadar kapsamlı hale gelen sosyal koruma, tehlike yaratacak durumların ortaya çıkmamasını amaçlayarak önleyici işlevini ortaya koymaktadır. Önleme işlevi, genellikle işgücü piyasası ile ilişkili olarak ortaya çıkan düşük gelir, işsizlik gibi durumları azaltmaya yöneliktir (Özaydın; 2020: 3054). Ancak iktisadi ve sosyal hayattan uzak kalan ve iktisadi ve sosyal olanaklardan yoksun olan kişinin kendi kendine yetebilmesi de amaçlanır. Çünkü belirli temel tüketim ihtiyaçlarını karşılamayacak düzeyde geliri olan ve ortalama standardın altında tüketim yapanların risklerden korunarak yaşayabilmesi gerekir. Bu anlamda da riskin dağıtılması ile riskin etkisi hafifletilebilir. Örneğin bir çiftçinin farklı zamanlarda kazanç sağlayacağı iki ekini ekmesi riski hafifletme stratejisine örnek olabilir (Özaydın; 2020: s.3054; Cichon vd., 2004: s. 3-55).

Riski artıran ve daha rahat yaşayabilme imkanını azaltan ise yoksulluktur. Hayatın devam etmesini sağlayacak imkanların olmaması olarak tanımlanan yoksulluk, zaman içinde farklı kavramlarla anılmıştır. Bireyin yoksulluğunun ailenin yoksulluğu ile bağlantılı olarak düşünülmesi de bireysel önleyici faaliyetlerle birlikte aileye yönelik önleyici faaliyetlerin aktif hale getirilmesine neden olmuştur. 1901 yılında Sebohm Rowntree bireysel yoksulluk yerine ailenin yoksulluğuna vurgu yaparak yoksulluğu ailelerin fiziksel verimliliğini devam ettirecek asgari gereklilikleri karşılayamama hali olarak belirtmiştir (ILO,2014: s. 121-127).

Asgari gerekliliklerden yoksun kalmakla yoksulluk beraber anılır. En temel anlamda tüketilecek mal ve hizmetlere erişememekle ortaya çıkan yoksunluk öncelikle

mutlak yoksulluğu artırmaktadır. Yoksunlukların azaltılması ile mutlak yoksulluğun azaltılacağı ifade edilmektedir. Ancak en temel mal ve hizmetlere erişim, kişinin kendisini yoksul olarak kabul ettiği /varsaydığı göreceli olarak belirtilen yoksulluğun azaltılmasında etkisiz kalmaktadır (Sen,1981: s. 19).

Neo-liberal ekonomi politikalarının tesiri ile ortaya çıkan göreceli yoksunluk ve göreceli yoksulluk kavramları sübjektif bir özelliktedir. Olmaması halinde diğer insanlar karşısında utanç duyulmasına yol açan göreceli yoksunluğun ve ilişkide olduğu göreceli yoksulluğun sosyal koruma politika araçları ile önlenebileceği düşünülmektedir (Sarıipek,2018: s. 39; Sen,1981: s. 19). Açıkça ifade etmek gerekirse, düşük ve orta gelirli ülkelerde temel bir bileşen olarak kabul edilen sosyal koruma yoksulluğun azaltılmasının en güçlü yollarından biridir.

Sen ise, genel olarak bir nedensellik ilişkisi kurmuştur. Sen'e göre en başta gelirden, yiyecek maddelerinden, ilaçtan, sağlık hizmetlerinden ve barınacak bir yerden yoksun kalmak yoksulluğu artırmaktadır. Yani yoksulluk ile yoksunluk arasında zayıflatılması gereken bir ilişkiden bahsedilir. Bu ilişkinin tüketilecek mal ve hizmetlere erişimin artırılması ile zayıflatılacağı savunulmuştur. Bu anlamda koruma işlevinin de önemi artmaktadır (ILO,2014: s. 121-127; Sen 1982: s. 9; Sen,1988: s. 80; Sen,1981: s. 17).

2. 1. 7. 2. Koruma İşlevi

Koruma işlevi ile tehdit unsurlarının oluşturduğu risklere karşı mücadele edilmektedir. Sosyal koruma, yaşamları tehdit eden ve aniden meydana gelen olaylara kayıtsız kalmamaktadır. Öngörülemeyen ekonomik kriz dönemlerinde, afetin veya çatışmanın olduğu zamanlarda olumsuzlukla karşı karşıya kalanların korunmasını yüklenmektedir. Ayrıca kısmen nakdi kısmen aynı destekler ile koruma işlevinin

gereklere yerine getirilmektedir (Sengenberger, t.y: s.65; Asian Development Bank, 2013: s. 20).

Sosyal koruma ile dengesizlikler dengelenebilmektedir. Afet, çatışma veya kriz anlarında konut ısıtılması, aydınlatılması, su ihtiyacının karşılanması, temel gıda teminine yönelik dağıtımın yapılması gibi aynı desteklerle zor dönemin atlatılmasına katkı sunulmaktadır. Ayrıca hane halkının harcanabilir gelirinin düştüğü anlarda var olanın hemen tüketilmemesi için nakdi destekler ile koruma sağlanabilmektedir (European Parliament, 2013: s. 13-14).

Diğer taraftan da terk edilmiş çocuklar, öksüzler, yetimler gibi çalışamayacak durumda olan çocukların karşılaştığı veya karşılaşma ihtimali olan risklere karşı koruma sunan sosyal hizmetlerdir. Ancak risklerle mücadeleyi asıl kolaylaştıran ise geliştirme işlevidir (Kasseah ve Ragoobur, 2011: s. 84).

2. 1. 7. 3. Geliştirme İşlevi

Geliştirme işlevi, kişileri toplumların geliştirilmesine dönük sosyal koruma politikalarını hedeflemektedir. Sosyal koruma politikaları ile sorumluluk alamayan ve bu anlamda hakları kısıtlanmış olan insanlar, sorumluluk alabilecek düzeye getirilir. Aslında kapasite gelişimi ile mümkün olan yeterlilik ve yapabilirlik, istihdamda yer alabilmeyi ve bir işyerinde uzun süre çalışma ihtimalinin kalmaması durumunda da farklı alanlarda iş bulunmayı kolaylaştırır. Böylece işsizlik sürecinin getireceği sosyal tahribatlardan uzaklaşılır. İşsizliğin neden olduğu sorunları ortadan kaldırmanın en etkili yolu emeği aktifleştiren uygulamaları yaygınlaştırmaktır. Bunun için cömert refah devleti anlayışının yaygınlaştırılması ve kalıntı refah devleti anlayışının sorumluluklarının azaltılması gerekir. Çünkü düşük işleri sübvans etmek için aşırı derecede vergi istisnasının kullanılması, sayıca çok fazla kişinin olması sosyal politikaları ve aktif emek piyasasının rollerini sınırlandırmaktadır. Böylece sadece

emeğin niteliğini geliştirmek için bütçe ayırmak imkânsız hale gelir. Sonunda sosyal koruma harcamalarının devamlılığı mümkün olmaz (Öztürk 2011: s. 124; Clasen ve Clegg, 2006: s. 528; Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.84).

Eğitim, geliştirme işlevi için yegâne yöntemdir. Gelişmiş insan sermayesi ile ekonomik büyüme arasında ilişkinin olduğunu belirten araştırmacılar, ekonomik büyüme için eğitimin gerekli olduğunu öne sürmüşlerdir. 1970'lerde, kapitalist ekonominin itici gücünün artık fiziksel sermaye yerine insan sermayesi olduğunu öne süren David Bell, artı değerın maddeden değil fikir ve yaratıcılıktan geldiğini iddia etmiştir. Üretkenliği gelişimi ve beceri kazanmak için gerekli bilgilerin elde edilmesi ve paylaşılması gerektiği öne sürülmüştür. Bu durumda bilginin edinilmesinde ve kazanılmasında eğitimin rolü artar. Bu açıdan sosyal korumanın en etkin işlevlerinden biri olan geliştirme işlevinin odağında insana yatırımı gerektiren eğitim yer alır (UNESCO, 03.04.2020; Uzoamaka vd., 2016: s.40).

Kişinin farklı alanlarda bilinçlenmesine ve gelişmesine destek olan eğitim, toplumları ilerleten güçlü araçlar arasında sayılır. Bu bağlamda birçok olumlu durum eğitime dayandırılır. Bunun nedeni ise eğitimin bakış açısına değinebilme gücüdür. Doğaya, diğer insanlara, sorunlara farklı açıdan bakan eğitilmiş kişi, var olma sebebinin yıkmak, kırmak ve parçalamak olmadığını farkına varabilmektedir. Dolayısıyla eğitilmiş nüfus oranının yüksek olduğu bölgelerde çatışmalar, iç karışıklıklar gibi huzur bozucu eylemlerin gerçekleşmediği söylenebilir (UNESCO,03.04.2020; Uzoamaka vd., 2016: s.40).

Dünyanın en huzursuz bölgeleri en eğitimsiz bölgeleri olarak belirtilir. En huzursuz bölgeler olarak değerlendirilen Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da 60 milyonu kız çocuğu olan 100 milyondan fazla çocuk okuryazar değildir. Eğitim almamış ötekileştirilmiş ve eğitimsizliğin getireceği bütün riskleri karşılamak zorunda olan büyük bir nüfustan bahsedilmektedir. Hayat boyu kazanımlar sağlayacak dinamik bir

faktör olan eğitimden mahrum kalanların dinginlikten uzaklaştıkları ve bir kıvılcımda büyük tahribatlara sebep oldukları iddia edilmektedir. Bu durumda beşerî sermayeye yapılan yatırım olan eğitim ile gelişmesi gereken kişilerin dünyayı ve yaşadıkları hayatı dönüştürmeleri kolaylaşacaktır. (UNESCO, 03.04.2020).

2. 1. 7. 4. Dönüştürme İşlevi

Sosyal korumanın işlevlerinden biri de kâinatı daha yaşanılabilir hale dönüştürmektir. Bu bağlamda özellikle dışlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmışların topluma kazandırılması çalışmaları yürütülmektedir. Topluma kazandırma çalışmalarının ilk adımı insanın üretmesine destek sunmaktır. Çünkü üretmek topluma katkı sunan insan, diğer insanlara bağımlı olmayacaktır. Bu şekilde topluma ve ekonomiye katkısı olan kişilerin özgüveni artacak ve geleceğe dair ümitleri olacaktır (Baybora,2006: s. 2-3; Williams,2016: s. 8; Singh, 2010: s. 3).

Topluma kazandırma işlevi olarak da ifade edilen dönüştürme işlevi fırsat eşitliğini ve fırsatlara erişimi artırıcı çalışmaları önemser. Fırsat eşitliğinin sağlanması da cinsiyet, etnik köken, sınıf gibi unsurlarla bağlantısız şekilde kişinin kendi motivasyonu ve yetenekleri ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Tüm insanlara toplum içerisindeki sorumluluklarını gerçekleştirebilecekleri fırsatlar yaratmak gerektiği de öne sürülür (Kapar, 2006: s.5; Gooby,2005: s.2).

Genellikle toplumsal cinsiyet algısının tesiri altında psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalan kadınlar, dönüştürme işlevi çalışmalarından faydalanmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet algısının meydana getirdiği olumsuzlukların azaltılması amacıyla birlik duygusu ön plana çıkarılmıştır. Hindistan'da Self Employed Women's Association (SEWA) olarak kısaltılmış haliyle bilinen sendika, kadın işçilere destekleyici hizmetler sunmaktadır. Diğer bir destekleme hizmeti de Grameen Kalyan

isimli bir mikro finans kurumudur. Grameen Kalyan, geliri olmayanların gelir getirici iş yapabilmelerini sağlayacak mikro kredi vermekte ve gelir seviyesi düşük olanlara sağlık hizmeti sunmaktadır. Sonuçta ötekileştirmenin dayanışma ve dönüştürme çalışmalarıyla aşılabileceğine inanan SEWA'nın hedef kitlesi Hindistan kadınlarıyken Grameen Kalyan'ın hedef kitlesi "Dünya İnsanlarıdır" (Ellis vd., 2009: s. 18; Lund ve Srinivas, 2000: s. 1-5).

2. 1. 8. Sosyal Korumanın Meydana Getirilmesinde Önemli Temel Noktalar

2. 1. 8. 1. Politika Üreten Yetkili Mercii

Sosyal korumanın meydana getirilmesinde önemli bazı noktalar olsa da meydana getirilmesinde politika üreten yetkili merciinin sorumluluğu daha fazladır (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.1). Politika üreten merciiiler, kimi zaman gereksinimlerin kimi zaman maliyetlerin kimi zaman ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal politikalarını yönlendiren uluslararası risklerden etkilenmiştir. Bangladeş sosyal koruma politikalarında gereksinimlerin belirleyici olduğu söylenebilir. Tüketicilere fiyat sübvansiyonları ile yardım eden ülkelere olan Bangladeş'te 1960'lı ve 1970'li yıllarda yeterli gıdaya erişemeyenlere gıda temin edilmesine yönelik politika izlenmiştir. Uzun yıllar etkili bir sosyal koruma politikası olarak önemini koruyan gıda sübvansiyonları, gıda fiyatlarının uzun vadede düşüşe geçmesi ile etkisini yitirmesine karşın 2007-2008 yıllarında reel fiyatlardaki artışlar ile yeniden ön plana gelmiştir (Roelen,2014: s.3).

Politika üreten yetkili merciinin farklı bakış açılarından da etkilendiği öne sürülür. Farklı bakış açıları ile hazırlanmış politikalar; istihdam düzeyinin nasıl olduğu, işsizliğin hangi boyutuyla ilgilenmek gerektiği, bütçe hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı ve eşitliğin önemsenip önemsenmediği konuları ile farklı açılardan ilgilenir. Örnek vermek gerekirse; benimsenen sosyal demokrat ideoloji, yüksek istihdam ve yüksek eşitlik düzeyini önemsemektedir. Benimsenen muhafazakâr

ideoloji ise; yüksek eşitliği, yüksek istihdamı önemseyip bütçe dengesine odaklanmaktadır. Ancak benimsenen liberal ideoloji ise; dengeli bütçeyi önemseyip, özgürlük ve eşitlik nidaları altında kişilerin işsizliğini, istihdamda hangi koşullar altında olduğunu göz ardı etmektedir (Beblavy vd., 2013: s. 3).

Politika üreten mercinin, mevcut rejimin etkisinde kaldığını da söylemek gerekir. Dikta rejimlerini benimseyenlerin ürettiği politikalar yaşamın ince ayrıntısına dair sınırlamalar içerirken, dikta olmayan rejimlerde üretilen politikalar daha geniş özgürlükleri içerir. Bu bağlamda belirtilen birinci rejimde katı politikalar benimsenirken ikinci rejimde yumuşak politikaların benimsendiğini söylemek gerekir. Veri tabanlarının oluşturulması da sosyal korumanın meydana gelmesinde önemlidir (Beblavy vd., 2013: s. 3).

2. 1. 8. 2. Veri Tabanının Oluşturulması

Sosyal koruma politikaları belirlenirken, her yararlanıcı için uygun yardım düzeyinin de belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda veri tabanları önemli olmaktadır. Veri tabanı ile programlardan faydalanacakların hedeflenmesi, programların entegre bir şekilde yürütülmesi, yürütülen programların kriterlerinin daha iyi uyumlaştırılması kolaylaşmaktadır (Kasseah ve Ragoobur, 2011: s. 93).

Politikaların sınırlarını çizerek bir plan dahilinde kalabilmeyi sağlayan veri tabanlarının oluşturulmasında etkili unsur bakış açılarıdır. Sosyal koruma harcama planlarında veri tabanları farklı olan dört yöntem kullanılmaktadır. ESSPROS, SOCX, SSI, COFOG yöntemleri sosyal riske, sosyal korumanın hedef kitlesinin belirlenmesine ve sosyal korumanın kapsamının kimlerden oluşması gerektiğine dair farklı bakış açıları vardır (Yentürk, 2013-a: s. 433-464. Yentürk, 2013-b: s. 1-5).

AB tarafından kullanılan ESSPROS, dar bir kapsama sahiptir. Bu yöntem geleneksel mantığa daha yakın durarak risk altındaki hanelerin harcanabilir gelirini arttırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu haliyle ESSPROS'un tüketici nüfusun artışına ortam hazırladığı savunulmaktadır. Bireylere tahsis edilen yardımlara odaklanan ve yeniden dağıtımını esas almış olan yöntem, kamu sağlığı ve aktif emek piyasası programları için yapılan harcamaları sisteme dahil etmemektedir (Yentürk, 2013-a: s. 433-464. Yentürk, 2013-b: s. 1-5; Bedir, 2020: 1145).

Türkiye'de AB kriterlerine uyumlu olan ESSPROS kullanılmaktadır. ESSPROS metodolojisinde kamu sosyal koruma harcamaları hesaplanırken kamunun genel devlete dahil olan kurumları hesaba katılmaktadır. Türkiye'de bu kurumlar 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda ayrıntılı olarak sıralanmıştır. Buna göre Merkezi Yönetim, Sosyal Güvenlik Kurumu, Mahalli İdareler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDTF), İşsizlik Sigortası Fonu, Döner Sermaye Kuruluşları arasından sosyal koruma harcaması yapanlardan sayılır (Yentürk, 2013-a: s. 433-464. Yentürk, 2013-b: s. 1-5).

OECD ülkeleri tarafından kullanılan SOCX yöntemi ise daha kapsamlı sosyal harcamalar yapan veri tabanı türüdür. Ancak eğitime yönelik sosyal harcamalarını detaylı olmayan açıklama notu şeklinde sunmaktadır. Ayrıca yaşlılık, vefat, iş görmezlik, sağlık, aile, çocuk, aktif işgücü piyasası programları, işsizlik, konut ve diğer sosyal koruma uygulamalarına ilişkin verilere sahiptir. Sosyal koruma harcamalarında vergiden arındırılmış olan SOCX, gerektiği takdirde ESSPROS verilerinden yararlanmaktadır (Yentürk, 2013-a: s. 433-464. Yentürk, 2013-b: s. 1-5; Bedir,2020: 1145).

ILO tarafından kullanılan SSI, temel eğitime yönelik sosyal harcamaları ve emek piyasası programlarını kapsamına dahil eden geniş yöntemdir. Ancak BM ve IMF tarafından 2001 yılında benimsenmiş olan COFOG sınıflandırma yöntemini kullanır.

COFOG sınıflandırma yönteminde ise, birinci ve ikinci seviye konular vardır. Birinci seviyede 10 esas konu varken, ikinci seviyede 50 alt konu vardır. Birinci seviyede yer alan sosyal korumanın hastalık, engellilik, yaşlılık, yaşam mücadelesi işsizlik ve istihdam, aile ve çocuk, sosyal içerme ve hedef kitlesi ve konu olarak geniş sosyal koruma alt başlıkları yer alır (System of National Accounts 2008, 2009: s. 144-525; OECD).²

2. 1. 8. 3. Maddi Destekler

Maddi destekler, sosyal koruma politikalarının üretilmesinde, uygulanmasında ve veri tabanının oluşturulup geliştirilmesinde gereklidir. Sosyal koruma politikaları çalışan, devlet ve gönüllü katkıları ile finanse edilmektedir. Finansmanın büyük bir kısmı çalışan ve devlet katkılarından oluşmaktadır. Ancak sosyal koruma aktörünün kamu olmadığı durumlarda gönüllü katılardan söz etmek mümkündür. Gönüllü katılar kamu yükünün azaltılabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak gönüllü katılımın azaldığı ya da hiç olmadığı zamanlarda birtakım sorunlar oluşmaktadır. Ya sosyal korumanın ne derecede önemli olduğu anlaşılammıştır. Ya da kişilerin gelirleri çok düşmüştür ki gönüllü katkıdan kaçınmaktadırlar (System of National Accounts 2008, 2009; Özşuca ve Toksöz,2003: s. 14-15).

Çalışanlarının katkılarının azalması veya artması istihdamla ilişkili istikrarsızlıkları gündeme taşımaktadır. Kararlı bir şekilde gelişen istihdam politikasının benimsenmesiyle çalışan sayıları ile çalışan katkıları artırılır. Ancak istihdam politikalarının istikrarsızlığı üretimden uzak kalan ve kazancı olmayan bir kitlenin yaratılması anlamına gelecektir. Açıkça söylemek gerekirse, tam istihdamın yürütülmesi veya tam istihdama yakın istihdam politikalarının yürütülmesiyle sosyal koruma politikalarının maddi yükü hafifletilebilecektir (Özşuca ve Toksöz,2003: s. 14-15).

² <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=354/> Erişim Tarihi: 24.06.2020.

2. 1. 9. Sosyal Korumanın Hedef Kitleleri

2. 1. 9. 1. Ekonomik Anlamda Risk Altında Olanlar

Zamanla dar anlamdan geniş anlama doğru ilerleyen sosyal korumanın hedef kitesinde öncelikle ekonomik anlamda risk altında olanlar yer almıştır. Bu anlamda dul, yetim, engelli, hasta, niteliksiz olanların risklere karşı savunmasızlıklarını, üretim ve tüketim şoklarına karşı mağduriyetlerini azaltmak için müdahaleler geliştirilmiştir. Ancak geniş anlamda sosyal koruma; üretim ve tüketim şoklarına karşı mağduriyetleri gidermek yerine geniş bir yaklaşımı benimseyerek eğitim ve sağlık sübvansiyonları, iş yaratma, mikro kredi uygulamaları ile şoklara karşı müdahale geliştirmek amacındadır. Bu amaçlar doğrultusunda sosyal koruma müdahalelerini gelir ve tüketim ile sınırlandırmak yerine eşitliğin, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların geniş kitlelere ulaştırılması gerekliliği öne sürülmüştür (Devereux ve Wheeler,2004: s.3).

Ekonomik olarak risk altında olanlar bazı bölgelerde resmi olmayan sosyal koruma müdahale yöntemleri ile korunur. Bu durum geniş anlamda olan hakları göz önünde bulunduran sosyal koruma anlayışından uzak olsa da vicdanın veya dini inançların gereği olarak önemsenir. Dini inançlar gereği ekonomik olarak risk altında olanlara zekât, sadaka ve fitre verilmesi bir tür koruma metodudur (Devereux ve Getu, 2013: s.2).

Ekonomik anlamda risk altında olanların büyük bir kısmını liberal politikaların büyüttüğü enformel sektör çalışanları oluşturmaktadır. Yaklaşık 50 yıldır ILO'nun gündeminde yer alan enformel sektör, genellikle formel sahada iş bulamayanlar tarafından tercih edilir. Formel sahada iş bulamayıp enformel sahada çalışmak durumunda olanlar; resmî belgelerde çalışma kaydı olmayan, resmi makamlar

tarafından tanınmayan, hükümetin çalışma ilişkilerine yönelik hazırladığı düzenlemelerden yararlanamayan ve korunmayanlardır (ILO,2002: s. 5-7; 9 Kasım 2020 ILO Videosu; Kapar, 2006: s.17). Enformel sektörde çalışanlar; eğitim ve beceri düzeyleri düşük, organize edilmiş pazarlara ve teknolojiye erişimde eksiklik yaşayan ve kötü koşullara maruz kalanlardır. Resmî belgelerde kayıtlı olmadıklarından çalışma süresi belirsiz olan enformel sektör çalışanları, işverenin vicdanına göre belirlenmiş istikrarsız koşullara tabii olmak zorundadır (ILO,2002: s. 5-7; Lema,2018: s. 87-88).

Enformel sektör çalışanlarının sayıları ile birlikte sosyal koruma korunma gereksinimi de her geçen gün artmaktadır. İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı (Swedish International Development Cooperation Agency) verilerine göre Afrika'da kayıt altına alınmayan ve hiçbir düzenleme kapsamında olmayan çalışan nüfus artmaktadır. Ayrıca Afrika'da geçtiğimiz on yıl boyunca enformel sektörün genişlediği belirtilmektedir. Genel bir inceleme, tarım dışı kırsal istihdamın %80'i, kent istihdamının %60'ı, yeni işlerin ise %90'dan fazlası enformel sektör içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Cinsiyet bazında bir inceleme sonucu ise, enformel sektör işlerinin %71'inin erkekler %95'inin kadınlar tarafından yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca Sahra Altı Afrika'da enformel sektör işi olarak bilinen işlerin büyük bir kısmının kadınlar tarafından yapıldığı belirtilir (ILO, 2002, s. 12-59; Becker,2004: s. 18).

Latin Amerika ülkelerinde de yavaşta olsa bir artış vardır. Latin Amerika'da 1990'larda kamu harcamalarının azaltılması, teknolojik ilerlemenin sağlanması ve enflasyonun düşürülmesi ekonomik iyileşmeye katkı sağlasa da tamamen etkili olmamıştır. Borç krizi ile bağlantılı olarak yapısal düzenlemelerin, ekonomik büyümenin, ticaretin ve doğrudan yabancı yatırımın sektöre uğradığı Latin Amerika ülkelerinde enformel sektör yavaş bir artış içerisine girmiştir. İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı verilerine göre kentsel istihdam içerisinde enformel sektör istihdam oranları 1990 yılında %52 iken 1997 yılında %58'e çıkmıştır (Becker,2004: s. 20; ILO,2002: s. 21).

Ekonomik anlamda risk altında olan kadınların erkeklerden daha az korunduğu öne sürülür. Bu bağlamda kadınlar ile erkeklerin kıyaslanmasında kadınlarda sosyal koruma açığı daha yüksektir. Genel olarak 2013 yılında çalışan kadınların ve çalışan erkeklerin korunmasını konu edinen çalışmada, kadınların ve erkeklerin korunma kıyaslanmasının neticesinde savunmasız kadınların oranının yüzde 60, savunmasız erkeklerin oranının yüzde 54 olduğu belirtilmiştir. Ancak bazı bölgelerde cinsiyetler arası savunmasızlıklar yüksektir. Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve Kuzey Afrika’da kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal koruma açığı yüzde 10’u aşmaktadır (Millennium Report,2014: s. 10-11).

Günümüzde koruma içeren ve doğrudan bir güvenlik sağlayan iş daha önemli hale gelmiştir. Bu bağlantıda ILO, işleri bir standarda tabi tutar. ILO, işleri insani standartları koruyan ve insana yakışır iş çerçevesinde ele alır. İşler, yoksulluktan kaçış için bir çare olarak planlanmakta ve yoksulluğun azaltılması yönünde bir araç olarak umut vericidir (Barrientos ve Hulme, 2008: s. 13).

Kendi adına ve hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile içinde çalışanlar da ekonomik anlamda risk altındadır. 2003 ve 2008 arasındaki beş yıllık dönemde ücretsiz aile işçisi ve kendi adına ve hesabına çalışan sayısı, 2008 ve 2013 arasındaki beş yıllık dönemde 2,8 puan ve yüzdeler olarak karşılığı 0,4 puan düşmüştür. Ancak 2013 yılı verilerine göre gelişmiş ülkelerde yüzde 10 civarındayken gelişmekte olan ülkelerde yüzde 56 civarındadır. Ne yazık ki gelişmekte olan ülkelerde de azımsanmayacak kadardır. Zor koşullar altında çalışan ve sosyal korumadan mahrum kalan kendi adına ve hesabına çalışanlarla ücretsiz aile işçileri bir tür insan hakkı ihlaline maruz kalmaktadır. Bu insanlar, enformel sektöre yönelerek enformel sektörde çalışan insanların sayısını artırmaktadır (Millennium Report,2014: s. 10).

Ülkelerin ve ülke içerisindeki kentlerin gelirleri ve fırsatları açısındaki farklı olması yoksulluk durumunu, gelir oluşturma faaliyetlerini ve sürdürülebilir olabileceğini etkilemektedir. Açlıkla ve yoksullukla mücadele çabaları, yaklaşık olarak 1 milyar insanın aşırı yoksulluk içinde yaşamasına ve 1 milyar 793 milyon kişinin de kronik olarak yetersiz beslenmesine engel olamamaktadır. 2030 gündeminde sürdürülebilir kalkınma için yoksulluğun ortadan kaldırılması gerekliliği tarımsal yapısal dönüşüm planlarına ihtiyacı artırmıştır. Bu bağlamda yoksulluk, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ve 2030 gündeminin önemli başlıkları arasına girmiştir. Çünkü gıda güvenliğini sağlamanın, açlığı azaltabilmenin, yetersiz beslenmenin önüne geçebilmenin, kalori eksikliği sorununu çözebilmenin, hastalıklarla mücadele edebilecek güçte olmanın hem sağlıklı olmakla hem de yoksulluk karşıtı planlar arasında olan tarımı geliştirme faaliyetleri ile ilişkisi vardır. Bu durumda tarım, beslenmeyle ilişkili sorunların çözümünde ve istihdam yaratabilme de etkisi yüksek sektör olarak kabul edilir (United Nations FAO, 2017: 1).

Kırsal alanda yaşayan insanların sosyal korumaya gereksinimleri yüksektir. Dünya çapında, gıda güvensizliği yaşayan, yoksul olan ve sosyal koruma ihtiyacı duyan insanların çoğunluğu kırsal alanlarda yaşarlar. Ayrıca sürdürülebilir geçim kaynaklarından mahrum yaşayan insanların, yerel veya ulusal ekonomik büyümeye ve ekonomik üretime katkı sunma kapasiteleri sınırlıdır (United Nations FAO,2017 s. 5).

Enformel sektör çalışanları göçe eğilimi olanlardır. Buldukları ülkede, ülkelerin iç dinamiklerinden ve kişisel beceri eksikliğinden kaynaklı olarak formel sektörde çalışamayan ve sosyal koruma kapsamında yer alan sosyal güvenlik, sağlık hizmetlerinden ve iyi yaşam koşullarından yoksun kalan kişilerin ülkelerini terk etme isteği artar. Ayrıca bazı ülkelerde formel sektörde çalışmakla enformel sektörde çalışmak arasında büyük bir farkın olmaması da ülkeyi terk etme isteğini artırır (Adato vd., 2004: s. 5-6; Lund, Srinivas,2000: s.34).

Ekonomik anlamda risk altında olan insanların sayısı ülkelerin ekonomik görünümü ile ilişkilidir. Ekonomik anlamda risk altında olan insanların kısa dönemli programlar yerine uzun dönemli programlara ihtiyacı vardır. Ayrıca iktisadi ve sosyal hayattan mahrum kalanların uzun dönemli, konu olarak ve hedef kitle olarak geniş çerçeveli programlarla şokların etkisinden kurtulabileceği ve yoksulluktan korunabileceği belirtilir. Belirtilen şekilde programlar hazırlamak için mali yeterlilik gereklidir. Doğal olarak resmî belgelerde çalışan olarak kayıtlı olanlar ve resmî belgelerde çalışan olarak kayıtlı olmayanlar için hazırlanması gereken sosyal koruma politikaları, ülkelerin ekonomik durumunu ortaya koyarken bütçe dengelerini de etkileyip sarsabilir (Adato vd., 2004: s.1-4).

Sosyal koruma politikalarının olumlu sonuçları ekonomik sıkıntıları da iyileştirebilir. Yapılan birçok araştırmanın sonucu da sosyal koruma harcamaları olumlu sonuçlarını ortaya koymuştur. Niehues 'in çalışmasında 1993-2000 döneminde 15 Avrupa ülkesinde devletin yaptığı sosyal harcamaların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini dinamik panel veri analizi yöntemiyle test etmiş ve işsizlik yardımları, emekli maaşları gibi sosyal koruma harcama türlerinde yapılan harcamaların gelir eşitsizliğini azalttığına yönelik bulgulara ulaşmıştır. Holzner 'in çalışmasında 1989-2006 döneminde 28 geçiş ekonomisi üzerinde eşitsizlik, büyüme ve kamu harcamaları ilişkisini panel veri analizi yöntemiyle test etmiş ve sağlık ve sosyal koruma harcamalarının gelir eşitsizliğini azalttığını tespit etmiştir. Martinez-Vazquez ve diğerlerinin çalışmalarında 1970-2009 döneminde 150 gelişmiş, gelişmekte ve geçiş ekonomisinde vergi ve harcama politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini panel veri analiziyle test etmişlerdir. Analiz sonucunda kişisel ve kurumlar vergisinin gelir dağılımı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ve eğitim, sağlık gibi harcamaların yanında sosyal koruma harcama kapsamında konut harcamaları ile refah artırıcı harcamaların da gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuşlardır. Woo ve diğerlerinin çalışmalarında 1960-2011 döneminde 155 ülkede maliye politikası verilerini panel veri analizi yöntemiyle test etmişler ve sosyal yardımların gelir eşitsizliğini azalttığına yönelik tespitte bulunmuşlardır. Afrika'da da 1980 ve 1990'larda gelir eşitsizliğinin arttığı ve daha sonra önemli ölçüde azaldığı iddia edilir. İlgün'ün çalışmasında 1995-2012 döneminde 17 OECD ülkesinde kamu sosyal harcamalarının gelir dağılımı

üzerindeki etkisini panel veri analizi yöntemiyle test etmiş ve sosyal koruma adı altında işsizlere, dul ve yetimlere yapılan harcamaların gelir dağılımını olumlu etkilediğine yönelik bulgulara ulaşmıştır. Murshed ve arkadaşlarının hazırladığı çalışmada 1990-2010 döneminde gelişmekte olan ülkelerde devletin mali yapısı ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemiyle test etmişler ve mali yapısı güçlü olan ekonomilerin daha fazla sosyal koruma harcaması yaptıklarını ve sosyal koruma harcamalarının ekonomilerde gelir eşitsizliğini azalttığını tespit etmişlerdir. Bergh ve arkadaşları, çalışmalarında 1990-2010 döneminde 78 ülkede ekonomik küreselleşme, gelir eşitsizliği ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkiyi en küçük kareler yöntemiyle analiz etmişler ve küreselleşme eğilimlerinin gelir eşitsizliğini arttırdığına, sosyal koruma harcamalarının ise gelir eşitsizliğini azalttığına yönelik bulgulara ulaşmışlardır. Bu bağlamda sosyal koruma harcamalarının mali sorumluluğunu alabilen ülkelerin eşitsizlikleri azaltabileceği bilgisinden hareketle enformel sektör ile formel sektör arasındaki eşitsizlikleri de azaltabileceği kanısına ulaşılabilir (Erkaçar, Güvenoğlu,2018: s. 49-50; Woo vd., 2013: s.5; Murshed vd., 2017).

2. 1. 9. 2. Kronik Yoksullar

Kronik yoksulluk, genel olarak sakat bırakan bir hastalık veya mal varlığının kaybı gibi ciddi bir şok sonucu meydana gelen durumdur. Bu durum içerisinde yer alan ve bu durumdan asla kurtulma imkânı olmayanlar da kronik yoksullardır. Bu anlamda yoksulluğun ortaya çıkmasında, insanların yoksulluk içinde kalmasında ve yoksulluğun bir nesilden diğerine geçişinde risk ve savunmasızlık gibi kilit kelimeler vardır. Ancak riske açık ve savunmasızların kaynak aktarımı ile nesilden nesile devam edecek olan sorunlarının çözümü söz konusu olabilir (Devereux ve Wheeler, 2004: s.7-8).

Gelir eksikliğinin devam etmesi halini yaşayan yoksullar da sosyal korumanın hedef kitlesi içerisinde yer almaktadır. Gelir eksikliği veya azlığının esas nedeni de maddi unsurların bölüşümünde yaşanan adaletsizliğin sonucunda bir taraf büyük bir pay

alırken, diğer tarafın çok az pay alması ile oluşan uçurumdur. Bu uçurum toplumsal sınıfların oluşumunu da ifade eder. Adaletsizliğin devam etmesi ile toplumsal sınıflar arasındaki maddi uçurumun kapanmaması ile sosyal uçurum da artar. Bu durumun devam etmesi de gelir eksikliğinin kişiler ve toplumlar için kronikleşmesine yol açmaktadır. Kronikleşme ile varlıkların korunamaması ve birikim yapılmaması bir kısır döngüyü meydana getirir. Gelir eksikliği yaşayanların mevcut durumunun devam edip düzeltilememesi durumu meydana gelir (Brunori ve O'Reilly, 2010: s. 4-6; Kapar,2010: s. 60).

Yoksulların dörtte üçü genel olarak kırsal alanlarda yaşamayı tercih edip düşük riski olan ve düşük getirisi olan, geleceği olmayan geçim kaynaklarını temin etmektedir. Bu durumda da kronik yoksulluk döngüsü içinde kalmaktadırlar. Üretim ve tüketimin birbiriyle bağlantılı hali, üretimde daha çok rol alanın daha fazla tüketme imkanını ortaya koymaktadır. Daha çok kazananın gıda ürünlerine erişimi kolay olup tüketimi de artmaktadır. Ekonomik ve sosyal engellerin kaldırılıp tüketimin iyileştirilmesi açısından sosyal korumanın rolü açıktır. Bu durum da gıda güvenliği ile insan sermayesinin geliştirilmesinin önünü açar. Yeni tahminlere göre gelecek 15 yıl için dünyadaki açlığın kaldırılabilmesi, yoksulluk içinde olanların gıdaya erişmesi ve geçimlerini daha iyi sağlamaları için hem kırsal ve kentsel yatırımlar hem de sosyal korumaya bağlılık gerekecektir (Department for International Development,2004: s.8-10).

Kronik yoksullar, maddi unsurlarla bağlantılı olan gıda ürünlerini temin etmekte zorlandıklarında isteklerini geri plana iterler. Hatta bazen zorunlu ihtiyaçlarını da karşılayamazlar veya karşılamayıp bekletirler. Bu bağlamda gıdanın temin edilememesi ve beslenmenin mümkün olmaması ile gıda güvenliğinin önemi artar. Hatta hayatta kalacak kadar gıda temin edemeyenler için ölmeyecek kadar beslenebilmeyi sağlayacak yardımlar yapılır. Asya Mali Krizinden sonra WB Başkanı James Wolfensohn, bankanın üç temel hedefinden birinin Asya'da yoksullar için sosyal korumanın güçlendirilmesi olduğunu belirtmiştir (Department for International Development, 2004: s. 1-4; Donaldson, 2001: s.27).

Yoksulluğun devam eden hali uluslararası kuruluşlar tarafından önemsenir. Yoksulluk; BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi'ne göre münasip yaşam koşullarından, medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklardan yararlanmak için zorunlu olan kaynakların, gücün, isteklerin süreğen mahrumiyetini ifade eden insanlık halidir. İnsanlık hali olarak ifade edilen yoksulluk, 1990 sonrasında BM'nin ilgi alanına girmiştir. Bu doğrultuda 1992 yılının 17 Ekim günü yoksulluğun yok edilmesi uluslararası günü olarak ilan edilmiştir. 1996 yılı da yoksulluğun yok edilmesi yılı olarak belirlenmiştir. 1997 ile 2006 yılı yoksulluğu yok edilmesinin birinci on yılı olarak kutlanmıştır. Bu özel günlerin varlığı BM'nin yoksulluk ile bağlantısını artırmıştır. Kopenhag'da 1995 yılında yapılan zirvede ilk defa yoksulluk ve kalkınma ilişkisi belirtilmiştir. Zirvede yoksulluğun ekonomik ve sosyal konularla ilişkili olduğu ifade edilerek etraflıca incelenmesi gerektiği öne sürülmüştür. Ayrıca yoksulluğun sürdürülebilir bir yaşam için gerekli olanları yok eden bir durum olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. 2000 yılında Milenyum amaçları doğrultusunda hazırlanan belgelerde yoksulluğun sonlandırılması vurgusu yapılmıştır (Çolak, 2019: s.77; Şenkal,2018: s.225- 228; Sariipek, 2018: s.52).

Yoksulluk yaratabilecek riskler, ILO'nun da düzenlemelerinin konusu olmuştur. Sosyal güvenlik ile sosyal korumayı birbiri ile bağlantılı şekilde kullanan ILO'nun 102 sayılı sosyal güvenliğin en temel normları sözleşmesinin belirlediği dokuz risk ve koruma tedbirleri, risklere karşı mücadele gücünü artırmayı amaçlar. Öncelikle bireylerin gelir kayıplarının ve gider artışlarının zararlarının minimize edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca binaen hastalık durumunda kişiye sağlık yardımı yapılması ve gelir kaybını önleyecek miktarda ödenek verilmesi gerektiği belirtilir. Ayrıca bugün çalışma gücünde olan kişinin yarın veya ilerleyen günlerde çalışma gücünü yitirmesi halinde muhtaç duruma düşmemesi amaçlanır. Bu amaca binaen iş kazası, meslek hastalığı, analık, herhangi bir sakatlık durumu, yaşın ilerlemesi durumunda meydana gelen yaşlılık ve ölüm halinde kişinin kendisine veya bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerine yapılacak koruma yöntemleri belirtilir. ILO tarafından belirlenmiş ve temel ilkeler içeren sözleşmenin ülkelerin onaylaması ve onayladıkları sözleşme

standartlarını benimsemeleri tavsiye edilmiştir. Ülkelerin onaylamasında da birtakım şartlar vardır. Örneğin 102 No'lu sosyal güvenliğin en temel standartlarının belirlendiği sözleşmede analık dışında en az 3 riskin seçilmesi gerekli görülür. Bu sözleşmenin çok kapsamlı olduğu söylenemese de geniş kapsamlı koruma olan sosyal koruma için temel oluşturduğunu söylemek gerekir (Lund ve Srinivas, 2000: s.16; Kapar, 2006: s.3).

2. 1. 9. 3. Sosyal Anlamda Korunmasızlar

Mutlak gelirin eksikliğini yaşamayıp beklenmedik durumlar karşısında kendisini yetersiz hissedenler de sosyal koruma kapsamındadır (Kumitz 2013: s. 6-22). Yani gözlenebilen ihtiyaçların dışında duygusal ihtiyaçlar dikkate alınmaktadır. Bu anlamda kişisel nedenlerle ilişkili olan bireysel ihtiyaçların karşılanması amaçlanmaktadır. Böylece hissedilen ve ifade edilmesi için herhangi bir engelle veya isteksizlikle karşılaşmayan ihtiyaçların karşı tarafına açıklanmasıyla ihtiyacın tatminine yönelik ilk adım atılır (Sarıpek,2017: s. 6-8).

Sosyal anlamda marjinalleşme ile ekonomik anlamda savunmasız olmanın etkileşime geçen hali birbirini güçlendirmekte ve toplumun en zayıf üyeleri hem ekonomik hem de sosyal anlamda risk altında olmaktadır. Güvenlik açığının bileşik doğası nedeniyle ekonomik ve sosyal durumlar her zaman çakışmaktadır. Örneğin etnik azınlıklar, AIDS veya başka bir hastalıkla yaşamak zorunda olanlar, engelliler, ölümcül hastalıkla mücadele etmek zorunda kalanlar, dilenciler düşük statülü, düşük gelir sağlayan faaliyetler ile sınırlandırılmış bir hayat yaşamaktadırlar. Bu bağlamda çoğunlukla en büyük ve en acil sosyal koruma planlarına ihtiyaç duymaktadırlar (Devereux ve Wheeler, 2004: s.12).

Hedeflenen gelir transferleri, ekonomik risklere ve geçim kaynaklarının zayıflığına karşın ekonomik koruma sağlamak içindir. Ancak sadece kaynak aktarımı

yoluyla sosyal koruma müdahaleleri olmamaktadır. Sosyal savunmasızların farklı şekillerde çözüme eriştirilmesi gereken sorunları için sosyal hizmet programları ile sosyal koruma müdahaleleri yapılması gerekebilmektedir. Aslında burada güç dengesizliklerini dönüştüren bir yapıdan bahsedilmektedir (Devereux ve Wheeler, 2004: s.9; Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.83).

Genel olarak sosyal anlamda savunmasız olan, ekonomik- sosyal- kültürel anlamda eksiklik yaşayanlardır. Bu anlamda zorluk yaşayan insanların büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Çünkü kadın ve erkek arasındaki güç dengesizliğinin fazla olduğu alanlarda, benimsenmiş birtakım değerler nedeni ile kadınlar ekonomik-sosyal- kültürel anlamda geri kalmaktadır. Bu anlamda kadın ve erkeklerin yasal mevzuatlardaki durumu, hakları ve sorumlulukları bağlamında bilinçlendirici eğitim programları gerekmektedir (Devereux ve Wheeler, 2004: s.9; Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.83).

Sosyal anlamda korunmasız olanların sosyal koruma politikalarının kapsamına alınmasıyla ekonomik anlamda olmasa da sosyal anlamda zayıf kişilerin hayatları merkeze alınır. Böylece kendilerini mutsuz ve kötü hissedenden iyi hissetmesi için çalışılır. Geniş kapsamı ile literatüre girmiş olan sosyal koruma politikalarının şemsiye bir kavram olduğu bilgisi de güç kazanmış olur. Sosyal koruma politikalarının sadece maddi ve aynı yardımların, gelir ve gider dengesiyle ilgilenmeyen özgün bir tarafı ortaya çıkartılmış olur (Lund ve Srinivas, 2000: s.26-27).

2. 1. 10. Sosyal Koruma Yaklaşımları

2. 1. 10. 1. İhtiyaç Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı

İhtiyaç, sosyal koruma politikalarında önemli bir kavramdır. Birçok disiplin tarafından farklı bakış açıları ile değerlendirilen ihtiyaç, sosyal koruma politikalarında belirsizliği ve çoğunlukla sübjektifliği ortaya koyar. İhtiyaçların kişiden kişiye ve

toplumda topluma değişen hali sübjektifliğini ve belirsizliğini artırmaktadır. Bu anlamda tek bir ihtiyaç tanımı yapmanın mümkün olmadığı gibi tek bir ihtiyaç listesinden de bahsetmek mümkün değildir. Genel ihtiyaç tanımının yapılmasında ve genel ihtiyaçların belirlenmesinde içinde bulunulan toplumun özellikleri belirleyicidir. Örneğin benzer kültürel özellikler içinde yaşayan insanların ihtiyaç olarak belirlediğini farklı kültürel özellikler içinde yaşayan insanlar tarafından ihtiyaç olarak belirlenmeyebilir. Ya da gelişmiş ülkelerde olmazsa olmaz ihtiyaç olarak kabul edilenlerin gelişmekte olan ülkelerde gerekli olmadığı görülebilir. Örneğin üç öğün yemeğin olmazsa olmaz bir ihtiyaç olarak görülmesine rağmen bazı toplumlarda bir öğün veya iki öğün yeterli görülebilmektedir. Bu bağlamda ihtiyaç kavramı; sosyal koruma politikalarının söylem dilini etkilemektedir. BM kalkınma hedeflerinde de ihtiyaç söylemi sıklıkla vurgulanmaktadır (Sariipek,2017: s. 3-4; Barrientos ve Hulme, 2008: s. 6).

İhtiyaç, kavram olarak sübjektiftir. Bu nedenle somutlaştırılması zordur. Ancak sosyal koruma politikalarını üretenler tarafından asgari ihtiyaçlara odaklanılmasıyla somutlaştırılır. Önceleri ölmeyecek şekilde yaşamın devamlılığını sağlayan beslenme, giyinme, ısınma, barınma asgari ihtiyaçlar arasındayken, daha sonra zihinsel ve fiziksel sağlık için gerekli olanların belirlenmesi ve karşılanması post modern toplum yapısının bilgiye dayalı ve teknolojinin gelişmesiyle ilişkili karmaşık sorunlarının ve ihtiyaçlarının çözümüne yönelik olmuştur. Bu bağlamda gelirin artırılması veya gelirin sağlanması için istihdam, güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetleri de ihtiyaç olarak kabul görmüştür. Bu ihtiyaçlar özünde insani ve ekonomik kalkınmanın bir ön koşulu olan temel insan ihtiyaçları arasında sayılmış. İnsanın geliştirilmesine yönelik dönüşüm geçiren temel insan ihtiyaçlarının karşılanması için de sosyal koruma öngörülür (Cantillon, 2011: s. 432-439; Barrientos ve Hulme,2008: s.7).

Asgari olarak belirlenen ihtiyaçların neler olduğu ve nelerle bağlantılı olduğu tartışılan ve tamamen sonuçlandırılmamış bir konudur. Ancak insan yaşamını tehlikeli durumlarla karşılaştırmayacak sınırın üstünde kalmasına ve fiziksel tatmin sağlanmasına özen gösterilmiştir. Kalkınma stratejilerinin temel ihtiyaçlar kapsamında

tartışılması barınma, beslenme ve ısınma gibi fiziksel tatmine yönelimi artırmıştır. Asgari ihtiyaçlar ifadesi yaklaşık olarak 1970’li yılların ortalarında ILO’nun literatürüne girmiştir. Ancak daha sonra diğer beşerî ihtiyaçların da en az asgari ihtiyaçlar kadar önemli olduğu kanaati gelişmiştir. ILO’nun Dünya İstihdam Programında beşerî ihtiyaçların karşılanması gerekliliği de yer almıştır. Ayrıca BM ve IMF gündeminde de beşerî gereksinimlere yer verilmiştir (Hausermann, 2011: s. 6-17).

2. 1. 10. 2. Hak Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı

Alternatif sosyal koruma yaklaşımlarından biri olan hak temelli yaklaşımın odak kavramı “hak” kavramıdır. Hak kavramı geleneksel düzende çok dikkate alınmasa da son zamanlarda iddialı kavram haline gelmiştir. Aslında vatandaşlık ile gündeme gelip vatandaşın sahip olması gerekenlerin hakla ilişkilendirilmesi demek daha doğru olur. Bireyin varlığının sürdürülebilir olması ve insani gelişim çabaları hakkın gözetilmesini gerekli kılmıştır. Diğer bir ifadeyle, şimdiki zamanla gelecek zaman arasında bağ kurulmuştur. Bağımsız öznelerin hem çıkarlarını gözetmek hem de haklarını muhafaza etmek için sözleşmeye dayalı toplum modelinin geliştirilmesi “hak” kavramının değerini perçinlemiştir. Hukuki boyutta hak olanın dokunulmaz olmasından dolayı, bireylerin var olan hakları, bir başkasından gelebilecek tehlikelere karşı engelleyici olmaktadır. Hak kavramının bir şekilde kapitalizm karşıtlığının ürünü olduğu yönündeki iddialar öne sürülse de piyasada kurulan sözleşmeler bir taraf için değil de iki taraflı hakkın gözetilmesi içindir. Ancak sadece dönem dönem bazı haklar revaçta olurken bazı haklar görünür olmamıştır. 19. yüzyılda siyasal haklar daha revaçta ve sosyal haklar görünmez gibiyken 20.yüzyılda sosyal haklar da modern bir görünüm kazanarak zirveye çıkmıştır. Günümüzde BM Zirvelerinde, Binyıl Hedeflerinde ve Sürdürülebilir hedeflerde sosyal hakların modern yüzünün korunması için söylemler geliştirilmektedir. ILO, IMF ve diğer BM ajanslarında gündeme getirildiği gibi, Dünya Bankasının yoksulluk programlarında da benzerlikler bulunmaktadır (Özügürlü, 2003 s. 68-69; Man, 2011: s. 167; Barrientos ve Hulme, 2008: s.6; Roelen, 2014: s.64; Akinola,2017: s. 22).

İnsan hakkı olan sosyal koruma birtakım değişimlerden etkilenmektedir. Meydana gelen olaylar ve toplumun durumunda meydana gelen değişimler sosyal koruma politikalarını etkilemektedir. Ancak belirli kurallara bağlı olunması, hak ve sosyal koruma politikaları arasında müphem bir ilişki yaratmamaktadır. Sosyal koruma politikalarının ana amacı; insanları hak kavramının çerçevesinde toplamak ve bireyleri haklarının farkında olan vatandaşlar haline getirmektir. Hak kavramı ile sosyal koruma ilişkisi, sosyal koruma politikalarının karmaşık olmasını veya kültüre, geleneklere ve diğer değişkenlere bağlı olarak farklılaşmasını önlemektedir. Bu bağlamda hak temelli sosyal koruma yaklaşımının söylem dilinde de hakkın varlığı ve hakkın korunması gözetilmektedir. Bu doğrultuda ülkelerin sosyal koruma sunumunu, hedef kitlesini ve neleri ne zaman yapacağını belirleyebilen yasaları vardır. Bu yasalar ve diğer hukuksal düzenlemeler ile sosyal koruma hakkının sınırları çizilmektedir (Why We Need SOCIAL Protection, 2018: s: 2; Akinola,2017: s.101-102; Hickey, 2011: s. 429- 435; Ghai, 2001: s.2).

2. 1. 10. 3. Hayırseverlik Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı

Alternatif sosyal koruma yaklaşımlarından bir diğeri de hayırseverlik/ yardımseverlik yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, resmi ilişkilerin gelişmemiş olduğu, hak kavramının öneminin anlaşılmadığı ve küreselleşme döneminden çok önce “beşikten mezara” kadar koruma sunmak için tasarlanmıştır (Jeong, 2001: s. 62-63).

O anın gereksinimlerine odaklanan hayırseverlik esaslı yaklaşımın zaman ve mekân kavramı genel olarak dardır. Hayırseverlik esaslı yaklaşımın anlık tüketime odaklanmasıyla gelecekle bağlantısı ve yatırım sağlama olanağı zayıflar. Hayırseverlik veya yardımseverlik, çoğunlukla bulunulan coğrafi konumda yerel hayırseverler/ yardımseverler tarafından yapılır (Appau ve Churchill,2019: s. 1118-1121).

Bağış veya sadaka ası altında tamamen vicdani bir sorumlulukla veya inançların gereği olarak yapılanlar resmi dayanağa sahip değildir. Bu anlamda kurumsallaşmamış, muğlak ve herhangi bir temele dayanmayan ilişki mevcuttur. Bu ilişkide fedakârlık ve paylaşımında bulunma isteği mevcuttur. Fedakârlık ile eşitsizliğin giderilmesi ve ötekileştirilmiş insanlara temel güvence sunulması amaçlanmıştır (Jeong, 2001: s.62; McDonnell vd., 2020: s. 3-5).

Diğer taraftan hayırseverlik ilişkisinde veren el ile alan el arasında, veren elin üstünlüğü ile alan elin mahcubiyeti veya minnettarlığı söz konusu olabilir. Fakat iyi niyetin olmaması halinde resmi bir zorunluluğa bağlanmamış hayırseverlik anlayışı, tembelliğe ve üretimde yer almakta isteksiz olmaya da neden olabilir. Bu durumda iki taraftan biri çaba göstermeyen kişi olarak kabul edilirken, diğer taraf cömertliği ile dikkat çeken kişi, kurum veya kuruluş olarak kabul edilir. Cömert olanın olanakları ve isteğiyle paralel seyreden bir ilişki, hayırsever veya yardımsever olanın sahibi olduğu gelir, mal veya mülkten pay vermesiyle muhtaç olanın başkasının hakkı olandan gerekçesiz şekilde pay almasına dayanır (Izarali vd., 2019).

2. 1. 10. 4. Yeni Sosyal Risk Temeline Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı

1990’larda Dünya Bankasının sosyal koruma anlayışı olarak güçlenmeye başlayan sosyal risk yönetimi, risklerin etkilerinin azaltılması için bilimsel ve kurumsal tekniklerin de kullanılmasını gerekli gören bir yaklaşımdır. Önleme, azaltma ve başa çıkma stratejileriyle bireylere, hane halklarına ve topluluklara yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Özaydın,2020: s. 3046; Holzman ve Jorgensen,2001).

İnsanın karşılaştığı birtakım risklerin yönetilmesi ve etkin olan araçlar vurgulanmaktadır. Avrupa Komisyonu da sosyal riskler karşısında insanları korumak için oluşturulmuş olan transferlerin tamamını sosyal koruma olarak kabul etmektedir. Yoksulluktan çıkmak amacıyla temel geçim kaynağını muhafaza etmek veya daha

yüksek kazanç elde etmek için risk almak teşvik edilmektedir. Devereux ve Sabates-Wheeler'a (2004) göre sistematik ayrımcılığa ve marjinalleşmeye atıfta bulunan riskler yapısal sosyal risklerken, ekonomik ve çevresel olanlarsa koşullu sosyal risklerdir. Kısa süreli olan ve geçimi tehdit eden risklerle mücadele etmek için yöntemlerin geliştirilmesi gerektiği de belirtiliyor. Bireylerin ve gelir getirici faaliyetlere girişebilmesi için öncelikli olanın tasarruflar riskleri yönetebilmesi olduğu öne sürülür. Tasarrufların birikimi ile toplumların sosyal riskleri yönetebilme yeteneği artacağından büyümenin de önü açılacaktır. Bireylere, hanelere yardımların yapılması ile sosyal riskler daha iyi yönetilmiş olacaktır. Genel olarak riskleri yönetip yeterli sosyal koruma sağlayabilmek için devletin rolü gerekir (Lenneye, 2005: s. 23-61; Akinola,2017: s.2-94; Kapar, 2006: s.3)).

Kişilerin veya toplumların diğerlerinden daha savunmasız olduklarını belirlemek için risk ve güvenlik açığı değerlendirmesi yapılır. Bu değerlendirme sonucunda savunmasız olan kişi veya grup için en mantıklı ve gerekli dağıtım sistemine karar verilir. Ayrıca ülkenin müdahale edebilecek finansman gücü ve sürdürülebilirlik kapasitesi değerlendirmeye alınır. Özel müdahalenin gerekli olduğu kişilerin finansman yeterliliği de ayrıca değerlendirilir. Kentleşme hızı, çekirdek aile yapısı, HIV-AIDS salgını gibi yaşam koşullarının ortaya çıkardığı sosyal riskler, geleneksel güvenlik ağının etkisiz kalmasına neden olabilir. Ancak demografik yapının değişimi de sosyal riskleri farklılaştırabilir. Çocuklar, gençler, yetişkinler, yaşlılar, kadınlar, erkekler farklı risklerle karşı karşıya kalabilir. Risklerle karşılaşmaların tamamının sosyal güvenceden yararlanamaması nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde sosyal güvenlik ağından yararlanmak isteyenlerin mücadele içinde oldukları öne sürülür (Kakwani ve Subbarao, 2005: s. 4-5).

2. 1. 10. 5. Çok Yönlü Bakış Açısına Dayanan Sosyal Koruma Yaklaşımı

Dünyanın ekonomik, beşerî, sosyal ve çevresel konularda dönüşüm yaşaması, sosyal koruma yaklaşımını da dönüştürmüştür. Artık tek yönlü bakış açısının yerini gelir ve kaliteli bilgi ediniminin, yoksul yanlısı olmanın, savunmasızların

savunmasızlıklarını gidermenin, sağlıklı olmanın ve sağlıklı uzun yaşamın önemsendiği çok yönlü bakış açısı almıştır. Çok yönlü bakış açısı, baskın yaklaşım olarak insani gelişimin gereklerine dayandırılmaktadır. Çok yönlü bakış açısı, şemsiye bir kavram olan sosyal korumanın konu ve hedef kitle bakımından geniş haline uyum sağlamaktadır. Bu bağlamda çok yönlü bakış açısı, birçok ekonomik ve sosyal problemin azaltılması için gerekli olan ihtiyaçları, hakları ve zaman zaman da vicdani yükümlülükleri barındıran çok yönlü yaklaşımı içermektedir. Bu açıdan ekonomik ve sosyal konularla ilişkili olan sorunların tek bir boyutu üzerine odaklanan yaklaşımların verimli olmadıkları belirtilmektedir. Sosyal korumanın ekonomik ve sosyal güvence sağlayarak bireylerin ihtiyacını karşılayan, insan potansiyelinin gelişimine yönelik, hayat standardının yükseltilmesinde ve ekonomik dinamizmin geliştirilmesinde aktif rol alması çok boyut üzerine odaklanmayı gerektirir. Bu durumda çok yönlü yaklaşımın en az gelişmiş ülkelerin yoksulluk yanlısı ekonomik büyümelerine, beşerî sermayelerini geliştirmelerine ve sosyal eşitliği yakalamalarına yararlı olacağı kanaati yüksektir (Akinola,2017: s.94-97; Hickey,2011: s.434).

Bu anlamda OECD, AB ve BM tarafından yapılan araştırmalarda sıkça yer alan sosyal koruma, kişilere sunulan sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet başlığı altında değerlendirilen tüm faydaları kapsamaktadır. Bu doğrultuda öncelikle genel olarak çocuklara, bireylere ve ailelere, daha sonra ortalama gelir testi kapsamında gelirin durumuna bağlı olarak yoksulluk sınırının altında olanlara, en sonda da sürekli gelir sağlama amacına binaen bireyin istihdam edilme durumuna ve istihdam edilirken yaptığı katkıya bağlı olan işsizlik sigortası, emekli maaşı gibi kapsamlı amaçları olan çalışmalara önem verilir (Şener,2010: s. 2). Bu bağlamda sosyal korumanın amacına uygun şekilde, ortaya çıkan sorunların çözülmesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda sorunların çok fazla olduğu Afrika'nın sosyal koruma bilançosunu bilmek ve sosyal koruma tablosunu çizmek iyi olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AFRİKA SOSYAL KORUMA POLİTİKALARI

3. 1. AFRİKA SOSYAL KORUMASINDA ETKİLEYİCİ UNSURLAR

3. 1. 1. Sosyal Korumayı Etkileyen Ekonomik Unsurlar

3. 1. 1. 1. Borçlar ve Yardımlar

Genel olarak hakkında olumlu şeyler söylenen “Sanayi Devrimi”, tüm yeryüzünde sömürgeciliğin yayılcı bir hale gelmesine yol açmıştır. Yeni yatırım alanlarının gerekliliği, artan nüfusa yeni yerleşim alanları bulma, yeni hammadde ve yeni pazarlar bulma isteği 15. yüzyıldan beri var olan sömürgeciliğin hızlanmasının ve yayılmasının nedenlerindedir. Belirlenmiş isteklere uygun nitelikte olarak sömürülebilir alanlardan biri Asya iken diğeri Afrika olmuştur. Afrika'nın Hint Okyanusu ve Uzak Doğu Limanlarının, deniz üslerinin, uğrak noktalarının ve ticaret merkezlerinin değeri ekonomik çıkarlarla, siyasi ve askeri amaçlarla birleştirilmiştir. Çünkü hem sömürge sahibi olmak hem de sömürülen yerlerin sayısını artırmak itibarı artırıcı ve büyük ülke olarak anılmayı gerektiren özellikler arasındaydı. Kendi üstünlüklerini gösterme amacıyla olanların eseri olarak değerlendirilen sömürünün bir yarış halini aldığı ve çığırından çıktığını söylemek gerekir. Ancak sömürü, yapanların lehine olsa da sömürülen alanlarda yaşayanların aleyhine olarak kötü gidişatın nedenleri arasında yer almıştır. 1960'larda büyük çoğunluğu bağımsız olan Afrika ülkelerinin parlak bir geleceğinin olacağına inanılmıştır. Bu inanç 1970'lerde Afrika ülkelerinin otokrasi ve diktatörlüğe dönüşen siyasi yapısı ve bocalama yaşayan ekonomik yapısı ile yok olmuştur. Afrika ülkelerinin hem siyasi hem de ekonomik olarak kötüleştiği dönemlerin başladığı söylenebilir. Bu dönem yardımların da başlangıcıdır (Sander, 2017: s.225-229; Collier ve Gunning, 1999: s.3; De Waal,1997: s.213; Ataöv, 2018: s. 47).

Afrika ülkelerinin ekonomisini etkileyen yardımlar, özellikle gelişmiş ülkeler veya uluslararası kuruluşlar tarafından verilen karşılığı olmayan hibelerden, teknik yardımlardan veya anaparasından çok daha fazla faiz karşılığı olan kredilerden oluşmaktadır. Ancak yardım adı altında yapılanların veya verilen paraların belirli şartlara bağlandığı görülmektedir. Öncelikle yüksek faiz karşılığında verilen kredilerin belirli süreler sonunda taksitler halinde ödenmesi beklenirken, karşılığı olmayan hibelerin veya teknik yardımların belirlenmiş şartların yerine getirilmesi koşulunda verilmesi veya yapılması söz konusudur. Bu bağlamda kimi zaman yardım alan ülkenin kamu harcamalarını kısıtlaması, sosyal harcamaları sınırlandırması, özel sektörü genişletmesi, liberalleşme konusunda adımlar atması, çalışan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları göz ardı etmesi beklenmektedir. Bu beklentiler farklı isimlerle ifade edilebilen yardımların temelinde yer alan manipüle etme isteğiyle alakalıdır. IMF ve Dünya Bankası'nın yardım yaptığı ülkelere yapısal uyum programlarını imzalatma isteği de ülkelerin iç dinamiklerinde etkili olma amacını göstermektedir. Bu bağlamda Dambisa Mayo, “ölüm yardımları” başlıklı eserinde şartlar öne sürerek yapılan yardımların rüşvetten farklı olmadığını belirtmektedir (Şenkal,2018: s. 61; Moyo,2013: s. 21; Allegret ve Dulbecco, 2007: s. 2-3).

Afrika'ya yapılan yardımların bir süreliğine de olsa büyüme umutlarını beslediğini söylemek gerekir. Bu doğrultuda Afrika ülkelerinin birçoğunun bağımsızlığını kazandığı yıllar olan 1960'lar büyüme umutlarının en canlı olduğu zamanlardır. Ancak 1970'lerde umutları devam ettirmek konusundaki ısrarlar sürse de sorunların yavaş yavaş ortaya çıkmasına mâni olunamamıştır. 1980'ler ise farkındalığın yüksek olduğu zamanlardır. Çünkü yardımların büyümeyi sağlayamadığı, meşruiyeti zayıflattığı ve bağımsızlığı zedelediği anlaşılmıştır. Bazı analistler de ekonomik durgunluğun sebebini borçlanmayla ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda yardım yapan ülkeler yardımlarını devam ettirmek istemese de BM'nin yardımları devam etmiştir. IMF, Dünya Bankası ve UNDP'nin öncülüğünde 1970'lerde yüzde 23 olan yardım miktarı, 1990'larda yüzde 30'a yükselirken 1996'da yüzde 90'a kadar çıkmıştır. Ayrıca “örtülü” dış müdahaleler ya da “gizli” müdahaleler olarak belirtilen mali yardımlar, en fazla IMF ve Dünya Bankası aracılığı ile yapılmıştır. Dünya Bankası ve IMF'nin borçları hafifletmeye ve yoksulluğu azaltmaya

yönelik 1996 yılından beri başlattığı programlar ile 32 tanesi Sahra altı Afrika’da olan 41 ağır borçlu ülkeye yardımlar yaptığı iddia edilir (Sartre,2001: s.30; Moyo,2013: s. 43-45; Allegret ve Dulbecco,2007: s.15-58; Logan ve Mengisteab, 1993: s.1-3; Ndulu ve Q’Connell, 1999: s.59; Ibnouf, 2008: s.30).

Afrika’da yardımların doğru kullanılmasıyla büyüme ve gelişme gerçekleştirilebilirdi. Ancak Afrika’da kimi zaman iç dinamikler kimi zaman dış dinamiklerin etkisiyle olumlu tablolar çizilememiştir. Alınan yardımların etkin kullanılmaması ve ödenemeyeceğini bilerek çok fazla yardım almak olumsuz gidişatı ne durdurabilmiş ne de tersine çevirebilmiştir. Yardım alan ülkelerin yardımlara bağımlı bir anlayış geliştirmesi ve bu anlayıştan kaynaklı olarak girişimciliğin azaldığı ve kalkınma emareleri gösterilmediği iddia edilmektedir. Bu durumda Perkins, uluslararası kuruluşların ödenemeyeceğini bilerek yardım adı altında kredi vermesini “dizginleri elde tutma strateji” olarak kabul eder (Sartre,2001: s. 30; Moyo,2013: s. 43-45; Altınbaş,2011: s.38).

Afrika’ya yapılan yardımların büyük bir kısmı Sahra Altı Afrika için yapılır. Ancak kimi araştırmacılar, en az gelişmiş ülkelerin yer aldığı Sahra Altı Afrika’ya yapılan yardımların gelişime mâni olduğunu belirtir. Bu bağlamda 1970-1999 yılları arasında yapılan yardımlarla gelişim arasında ters ilişki olduğu belirtilmiştir. Yani, yardımların en fazla olduğu dönemlerde gelişimin en az olduğu ifade edilirken, yardımların azalmasıyla ülkelerin gelişimini gösteren grafik çizgisinin yukarılara çıktığı belirtilir. Bir lanet gibi olan yardımların kişileri ve devletleri, girişimden, yatırımdan, tasarruftan uzak tuttuğu da belirtilir (Easterly,2003: s. 34-35; Moyo, 2013: s.2-3).

Bağımsızlık sonrası politik sorunların kalkınmayı engellediğini iddia eden Dünya Bankasının 1981 tarihli raporuna göre, Sahra Altı Afrika’nın kalkınması için dış yardımlarla politik eylemlerin birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Ancak 2002

tarihli Dünya Bankası raporuna göre de Sahra Altı Afrika'da yolsuzluk ve kötü yönetim nedeniyle yardımların etkin kullanılmadığı ve yardımların gelişime yol açmadığı belirtilmektedir. Verimsizliğe neden olan yolsuzluğun ihmalin önünü açtığı da iddia edilmektedir. Yolsuzlukla ilişkili olarak Dambisa Moyo, yardımların fazla olduğu 1970 ve 1998 arasındaki dönemde yoksulluk oranının %11'den %66'ya çıktığını belirtmektedir. Fukuyama da Afrika'da bulunan devletlerin çoğunun bağımsızlıklarını kazandıkları sırada şimdiki durumundan daha iyi olduğunu öne sürmektedir (Easterly,2003: s. 34-35; Moyo,2013: s.2; Fukuyama,2015: s.68; Mulinge ve Lesetedi,2002: s.58).

Afrika'ya yapılan yardımların nedeni konusunda kesin bir açıklama yapılamamaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, bazen acımasız bir diktatörün lideri olduğu bir ülkeye bazen de demokratik bir liderin liderlik yaptığı bir ülkeye yardım yapılmaktadır. Kimi zaman liderin karakteri kimi zaman da halkına göre tutumu dikkate alınarak yardım yapılmaktadır. Ancak dış yardımların motivasyon unsurunun ne olduğunun anlayamadığı kesindir. Fukuyama da Sahra Altı Afrika bölgesindeki yapısal reform tavsiyelerine uyan ve uymayan ülkelere giden yardım miktarının değişmediğini öne sürer. İngiltere'nin eski kolonisi olan Kenya'nın yozlaşmış rejiminin desteklenmesi ve yolsuzluklarla anılan Mobutu Sese Seko'nun yönetimindeki Demokratik Kongo Cumhuriyetinin komünizme muhalefet olması nedeniyle desteklenmesi örnek verilebilir (Moyo,2013; Mulinge ve Lesetedi, 2002; Fukuyama,2015: s.64).

Yardımlar, sonuçlarına bakılmaksızın devam ettirilir. 1998-2001 yılları arasında Sierra Leone'ye yapılan 45 milyon dolarlık Dünya Bankası rehabilitasyon ve bakım projesi yardımının 33 milyon dolarlık bölümü faydalı olamamıştır. Bu duruma ülke içi çatışmaların neden olduğu belirtilmiştir. Seçim hazırlıklarında kullanılması üzerine 2006 yılında da Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne 432 milyon dolarlık yardım paketi hazırlanmıştır. Fakat bu yardımın etkisi konusunda net bir açıklama bulunamamaktadır (Easterly, 2003: s. 37).

Afrika'ya yapılan yardımların tamamının başarılı şekilde sonuçlandığını söylemek mümkün olmasa da Afrika dışında başarılı olmuş yardım örnekleri belirtilebilir. Brezilya'nın Ceara bölgesine 70 milyon dolarlık dış yardımın neticesinde bebek ölümlerinin azalması, kırsal alanlara elektriğin ulaşması, suya erişimin olması ve arazi kullanımı konusunda olumlu gelişmelerin yaşanması başarılı olarak nitelendirilir (Easterly, 2003: s. 37). Diğer yandan, Avrupa ülkelerinde çalışanlar tarafından havale edilen paralar, kıtanın ekonomisini etkileyip ekonomik kaynak olarak kabul edilir.

3. 1. 1. 2. Havale Edilen Paralar= Afrika Dışından Afrika'ya Gelen Dövizler

Afrika ülkelerinin ekonomisini etkileyenlerden bir diğeri de Afrika dışından Afrika'ya havale edilen paralardır. Bir ülkede yaşayanların başka ülkede yaşayan ailelerine havale ettikleri paralar, Afrika ülkelerinin ekonomik kaynakları içerisinde yer alır. Havale edilen paraların başışçı ülkelerin yaptığı dış yardımlardan fazla olduğu iddia edilmektedir (Aybar, 2017: s. 50).

BM'ye göre, 33 milyon Afrikalı kendi ülkelerinde yaşamak yerine Avrupa ve ABD'de yaşamaktadır. 33 milyonun büyük bir kısmının ABD, Fransa ve Hollanda gibi ülkeleri tercih ettiği belirtilir. Nijeryalıların ve Ganalıların genellikle ABD'yi tercih ettiği, Malili ve Senegalli olanların genellikle Fransa'yı tercih ettiği, Kongoluların genellikle Hollanda'yı tercih ettiği tahmin edilir. Ayrıca Afrika'nın yüzde 5 kadarının Avrupa'da göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Bu insanların ailelerine gönderdikleri dövizler Afrika ülkelerinin ekonomileri için önemlidir (Moyo,2013: s.177-179).

Afrika'ya aktarılan paraların raporunu hazırlayan BM, 2000-2003 yılları arasında 17 milyar doların Afrika'ya aktarıldığını öne sürmüştür. Dünya Bankası ise,

kayıtlı miktarın bilgisine ulaşılabilsede kayıtlı olmayanların tahmin edilenden çok olduğunu belirtmiştir. Havale edilen paralar; Güney Afrika'da 1,5 milyar dolar, Angola'da 1 milyar dolar, Nijerya'da 5 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Somali'nin 2006 yılı GSYH'nin yüzde kırkının gelen dövizlerden oluştuğu iddia edilmektedir. Birleşik Krallık Uluslararası Ajansı tarafından yapılan ankete göre, Afrika dışında çalışan Afrikalıların yüzde 30'undan fazlası Afrika'da yaşayan ailelerine döviz göndermektedir (Adams Jr ve Page,2005: s. 1645-1669).

2000 yılından sonra döviz miktarları artmıştır. 2006 yılında 20 milyar dolar işçi dövizlerinin Afrika ülkelerine havale edildiği tahmin edilmektedir. 2006 yılında Mozambik'e 565 milyon dolar, Uganda'ya 642 milyon dolar aktarıldığı iddia edilir. Asya ve Latin Amerika ülkelerine de yüksek miktarlarda döviz gönderilmektedir. Ancak konunun Afrika'yla alakalı olması sebebiyle Afrika dövizleri önemsenmektedir (Moyo,2013: s. 177-179).

Afrika ülkelerine gönderilen dövizlerin miktarı çok yüksektir. Dünya Bankası ekonomistleri, gelen dövizlerin birey başına yüzde 10 artmasıyla yoksul insan sayısının yüzde 3,5 düşebileceğini belirtmiştir. Afrika ekonomisinde dövizlerin önemli bir yeri olsa da ailelere ulaşabilen dövizler, Afrika kıtasında etkili kullanılamamaktadır. Ayrıca kıta genelinde etkili bankacılık uygulamalarının gelişmemiş olması ve komisyon kesintilerinin yüksek olması, gelen döviz miktarını azaltmakta veya tamamen kesintiye uğratmaktadır (Adams Jr ve Page,2005:1645-1669). Yaygın olmasa da Kenya'da Safaricom, Nijerya'da Glomoney ve birkaç ülkede Cellpay gibi yerel girişimci kuruluşlar ile transfer ve para çekme ücretlerini düşürmek planlanmaktadır (Lumumba, 2009: s. 85). Afrika'da çok yüksek miktarlarda olmasa da ekonomiye katkı sunan diğer kaynaklar da bulunmaktadır.

3. 1. 1. 3. Diğer Ekonomik Unsurlar

Afrika'nın ekonomik sistemine etki eden farklı kaynaklar da bulunmaktadır. Birçok Afrika ülkesinde yer altı kaynakları varken, bazı Afrika ülkelerinde de tarım ve hayvancılık, bazılarında da sadece tarım ya da sadece hayvancılık yer alır. İlkel metotlarla yapılan tarım ve hayvancılığın ülke ekonomisine katkısı olmasa da modern metotların kullanıldığı bazı tarım ürünleri önemli ihraç kalemleri arasındadır. Kakao, pamuk ve kauçuk hemen hemen her ülkenin ihraç ettiği tarım ürünleri arasındadır. İhraç kalemleri arasında yer alan pamuk, Çad'da yoğun şekilde yapılır. Ancak ülke ihracatının yüzde seksenini meydana getiren pamuğun Fransız kökenli Cottonchad adlı şirketin tekelinde olduğu öne sürülür. Britanya kökenli Lonhro kuruluşu da 1,5 hektarlık çiftlik tapusu ile Afrika'nın en büyük gıda üreticisi olduğu ve yapı işinin her anında yer alabilecek teknik düzeneğe de sahip olduğu iddia edilir. Birçok Afrika ülkesinde tarım ve hayvancılık başlıca geçim kaynağıdır. Mısır ve Sudan'da da pamuk, Etiyopya, Kamerun ve Uganda'da kahve, Gana, Kamerun ve Togo'da kakao, Gana'da kauçuk, Somali ve Yukarı Volta'da hayvancılık, Tanzanya ve Burkina Faso'da da tarım ve hayvancılık önemlidir. Gıda güvencesi puanı düşük olan Sahra Altı Afrika'da iklim değişikliğinin toprak üzerindeki etkilerinin azaltılmasıyla verimin %100 ile %300 arasında artırabileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda gıda çeşitliliği ve çiftçilerin gelirlerinin artacağı da iddia edilmektedir (Özey, 2017: s. 11-12; Ataöv, 2018: 28- 93; Koç ve Uzmay, 2019: s.241).

Afrika, zengin yer altı kaynaklarına da sahiptir. Kıtada petrol, altın, uranyum ve magnezyum gibi kaynak açısından zengin ülkeler mevcuttur. Ancak Afrika kıtası, işleme tesislerinin yetersizliği, fiziksel altyapının, tamamlayıcı endüstriyel politikaların eksikliği ve nitelikli insan sermayesinin eksikliği nedeniyle topraklarının altında yer alan zenginlikten kısmen yararlanabilmektedir. Bu bağlamda kaynaklar ya hammadde olarak satılmakta ya da yüksek pay alan çok uluslu şirketler tarafından ihraç edilmektedir. Gabon'da senede 1000 tondan fazla uranyum filizi elde edilmektedir. Fakat Gabon'un toprakları içerisinde bulunan magnezyum işletmesinde yüzde 10, petrol işletmesinde yüzde 25, diğer madenleri çıkaran ve geliştiren tesislerde

yüzde 25 ortaklık payı olduğu belirtilir. Etiyopya’da da 2010 yılının sonunda maden arama ve işletme lisansına sahip ülke sayısı 171’e ulaştığı ve sektörde Çin, ABD, Güney Kore, Malezya, Hindistan, Güney Afrika ve Kanada gibi ülkelerin firmalarının faaliyet gösterdiği öne sürülmektedir. Sudan’da yer alan 15 yabancı petrol firmasının çoğunluğunun Çin, Malezya ve Hindistan kökenli olduğu belirtilir. Sudan petrol pazarının yüzde 95’ine yabancı firmaların sahip olduğu ve yüzde 5’ine de sadece ulusal petrol firmalarının sahip olduğu iddialar arasındadır. Bölge petrolünün yüzde 80’ine sahip olan Güney Sudan ve petrol endüstrisine, petrol boru hatlarına, rafinerilere, ihraç alt yapılarına sahip Sudan, doğal gaz rezervleri fazla olan Nijerya, altın ve diğer yer altı kaynakları olan Orta Afrika, Gine, Güney Afrika, Kongo Demokratik Cumhuriyeti gelişmiş ve refah seviyesi yüksek ülkeler arasına girememişlerdir. Açıkça ifade etmek gerekirse, yer altı kaynaklarındaki dalgalanmalar, şoklar yer altı kaynakları piyasasının genişlemesine yol açarken diğer piyasaları kötü etkilemiştir. Bu durum diğer piyasaların cezalandırılması olarak değerlendirilir. Diğer bir deyişle, mali politikalar ile ticaret politikalarının ve tamamlayıcı politikaların zayıf kalmış ilişkisinden dolayı zengin rezervlere sahip olan birçok ülke, halen yoksulluğun en yüksek oranları ile anılmaktadır (Özey,2017: s.18-19; Aydın,2017: s. 195-196; Vural, 2016: s. 418).

Kimi ülkelerin sahip olduğu doğal kaynaklar ve yer altı kaynakları ekonomik katkı sunmakta yeterli olmamıştır. Birçok nedeni olmasıyla birlikte pazarlama eksikliği de ülkelerin bağımsız hareket alanını kısıtlamaktadır. 1981 yılında sahip olduğu elmasları pazarlamak isteyen Zaire’nin birçok engelle karşılaşmasının neticesinde tekeli DeBeers Merkez Satış Örgütü olmadan olmayacağı anlaşılmıştır. Batılı tekellerin öncelikle Afrika’nın yer altı kaynaklarının dış satımını kendi çıkarlarını artırma doğrultusunda yönlendirerek kontrol altına aldığı belirtilir (Ataöv, 2018: s. 92).

Bazı araştırmacılar tarafından doğal kaynaklara ve yer altı kaynaklarına sahip olmanın ülkelerin aleyhine olduğu belirtilir. Sorunların kökeninde yer alan kaynakların siyasi istikrarsızlığa, etnik çatışmalarla ilişkili iç savaşa ve sömürüye

neden olduğu ifade edilir. Bu durumda doğrudan yatırım çekebilmek için iş ortamının gerekli olan koşullarında esnemeler yapıldığına ve kısmen ya da tamamen istikrarsızlıklar olduğuna işaret edilir (Makonda ve Ngakala,2021: s.157-169). Sonuçta genel olarak Afrika ülkelerinin ödemesi gereken borç yükü nedeniyle dış yardımlara, Avrupa ve ABD ülkelerinden havale edilen dövizlere gereksinim duyması, kıta ülkelerinin yer altı ve yer üstü kaynaklarını kullanabilme inisiyatifinin kısıtlanması ekonomik olarak zayıf durumda olduğuna işaret etmektedir.

3. 1. 2. Sosyal Korumayı Etkileyen Siyasi Unsurlar

3. 1. 2. 1. Berlin Konferansının Anlamı ve Önemi

Afrika kıtası, 15. yüzyıldan beri diğer ülkelerin planlarına konu olmaktadır. “Berlin Konferansı” da Afrika kıtasının sömürsünü sözlü işgalden yazılı işgale dönüştürmesi açısından önemsenir. Bir ülkenin başka topraklar ve halklar üzerinde egemenlik kurmak ve kurduğu egemenliği genişletmek isteği 1870'lere kadar yazılı bir metne dayanmaksızın “buralar ve gözün gördüğü tüm alanlar benim yönetimim altındadır” gibi sözel ibarelere dayandırılmıştır. Ancak Berlin Konferansı askeri bakımdan denetimi gerektiren fiili işgalin başlayıp hızlı bir şekilde yayılmasına dayanak oluşturarak, Afrika'nın büyük bir kısmının siyasi ve askerî açıdan sömürülmesine kolaylık sağlamıştır. İlk adım da paralel ve enlem göz önüne alınarak mavi bir kalem ve cetvel vasıtası ile sınırların çizilmesi olmuştur. Açıkça ifade etmek gerekirse, Afrika'ya gitmemiş inşalar tarafından sınırlar çizilmiştir (Sander, 2017: s. 229-230; Kalay, 2018: s. 257; Ülker, 2016: s. 29).

Berlin Konferansı, Batı boyunduruğunun kurumsallaşması yönünde bir dönüşümdür. Fiziki ve beşerî öğeler göz önünde tutulmadan Afrika ülkelerinin sınır çizimlerinin kesinleştirildiği Berlin Konferansı, Afrika ülkelerinin siyasi bağımlılığını artırması ve Avrupa ülkelerinin başkentinde oturanlara da Afrika ülkelerinin siyasi yapısının nasıl olacağına ve yöneticilerinin kim olacağına karar

verme olanağı tanınması açısından benzersizdir (Ataöv, 2018; Sander, 2017: s.232; Kalay,2018: s. 258).

Afrika siyasi yapısı, 1884-1885 yılları arasında Alman kökenli Bismarck öncülüğünde toplanan Berlin Konferansına dayandırılmaktadır. Fransız İhtilalinden sonra 19. yüzyılın sonunda özgürlük, adalet nidalarının ardından yapılmış olan konferansta, Afrika'nın ekonomik kaynaklarla özdeşleşmiş ve Avrupa'nın önemseydiği bölgelerin akıbeti görüşülmüştür. Afrika'nın yer altı ve yer üstü kaynaklarının, hammadde olanaklarının görüşüldüğü konferans, kimileri için Afrika ülkelerinin kurumsallaşmasının kimileri için 15. yüzyıldan beri devam eden sömürü faaliyetlerinin dozunun arttırılmasıdır. Önceden kıyı kesimlerinde sürdürülen sömürü faaliyetlerinin iç kesimlere ilerlemesinin önünü açan Sanayi Devriminin ardından hammadde ihtiyacının karşılanmasını amaçlayan konferansın izleri günümüzde de görülür. Afrika ülkelerinin etnik köken, dil, din ayrımı yapılmadan Afrikalı olmayan ülkelerin tercihlerine göre sınırlarının çizilmesi şu an içinden çıkılmaz çatışmaların nedenidir (Steffek ve Holthaus, 2018: s. 112-114).

Afrika'da yer alan ülkelerin tamamen sessiz kaldığı söylenemez. Bu minvalde Dünya kamuoyuna sömürünün varlığını ve vahametini göstermek için Afrika Birliği kurulmuş ve sömürü karşıtlığı için önemli bir adım atılmıştır (Ataöv, 2018: s. 80-81). Afrika Birliği üyesi olan ülkeler; BM Şartını, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesini göz önüne alarak, 1981 yılında Afrika halklarının insan haklarının korunması gerektiğini belirten bir sözleşmeye karar kılmıştır. Bu şekilde her türlü ayrımcılıktan, hak ihlallerinden, saldırı niteliği taşıyan tüm faaliyetlerden kurtulabilmek amaçlanmıştır. İnsan haklarını ilerletmek ve korumak için de birlikte hareket etmenin önemi üzerinde durulmuştur. İnsan haklarının Batılı güçlerin tahakkümü altında çıkarılması isteğinin samimiyetini belirttiğinden anlamlı olan bu adım, tüm Afrikalı insanları halk kavramı etrafında birleştirmeyi düşünen, yeni yaşama koşullarını belirleyen ve geri kalmışlık zincirini yok etmeye çalışan bir dizi yeni düzenlemeler içermektedir. En dikkat çekeni de sınır çizimlerinden sonra etnik grupların bölünmesinden kaynaklı olarak ortaya çıkan

sorunları gidermek adına Afrika ülkeleri arasında gidiş gelişlere izin vereceklerini öne sürmeleridir (Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, ty; Ülker, 2016: s. 29).

Ancak Afrika ülkelerinin üstünkörü çizilen sınırları, sonuçlandırılmayan iç karışıklıkların esas nedenidir. Örnek vermek gerekirse, Etiyopya ve Eritre arasındaki çatışmalar iki devletin iradesi ile alakasız şekilde çizilen sınırdan kaynaklanmaktadır. Bu durum günümüze kadar gelen ve çok sayıda insanın ölümüne neden olan çatışmalar yaratmıştır. 1960'lı yıllarda Fas ile Cezayir, Benin ile Nijer, Etiyopya ile Somali; 1970'li yılların sonlarında Uganda ile Tanzanya, tekrar Etiyopya ile Somali; 1980'li yılların başında Çad ile Libya, 1980'lerin sonundaysa Fas ile Moritanya ve 1990'lı yılların sonunda Eritre ve Etiyopya sınır anlaşmazlıkları yaşamıştır. Aynı zamanda Mali ile Burkina Faso arasında 1960'lı, 1970'li ve 1980'li yılların farklı zaman dilimlerinde sınır savaşları yaşanırken; Nijerya ile Kamerun 1960-1980'li yıllar arasında da sınır sorunları nedeniyle savaşmıştır. Etnik yapı ve doğal kaynaklar ülkeler arasındaki sorunların sonlandırılmamasının nedeni olmuştur (Nassır,2018: s.123; Kalay, 2018: s. 262-263).

Afrika'da kimi ülkelerin sınırları içerisinde yaşayanların birlik oluşturması zorlaşmıştır. Örnek vermek gerekirse, Cibuti'de yaşayanların çoğunu Somalilerin oluşturması nedeniyle ülke içinde birlik oluşturulamamaktadır. Birçok Afrika ülkesinde ortak değerlerin olmamasının, bir ulus olmayı becerememelerinin, kimlik oluşturulamamasının temel nedeni özensiz çizilen yapay sınırlardır Afrika ülkelerinde yaşanan birçok sorunun temel taşının doğal olmayan ve hatta masa başında Afrikalı olmayanlar tarafından çizilen sınırlar olduğu öne sürülür (Daban, 2017: s. 251-253). Afrika Birliği tarafından 2007, 2010 ve 2012 yıllarında sınırlarla ilişkili toplantı yapılmış ve kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. 7 Ekim 2016 tarihli Anadolu Ajansı haberine göre Afrika Birliğinin yaptığı son toplantıda sınırların tekrar çizilmesi kararı 2022 yılına dek ertelenmiştir (Anadolu Ajansı, Erişim:19.04.2021). Bu bağlamda siyasi yapıyı tehdit eden unsurlardan bir diğeri de kabilecilik anlayışı ve kabile sayılarının fazla olmasıdır.

3. 1. 2. 2. Kabilecilik Anlayışı

Afrika’da siyasi yapıyı etkisi altına alan unsurlardan biri de kabilelerdir. Afrika kıtası kabile çeşitliliği ile karakterize edilebilen bir kıtadır. Kabilelerin din bağından ve etnisite bağından daha güçlü bir bağa sahip olmasıyla ilişkili olarak kanın ve kabile liderinin bağlayıcılığı yüksektir. Her kabile diğerlerinden farklı olduğu iddiasındadır (Collins,2006:310; Hassan, 2008; Köseoğlu ve Djamanca 2015: s. 57-59).

Genel olarak kabileler farklı özelliklere sahiptir. Kabilecilik anlayışında geçmişten gelen, etkileri yok edilemeyen, ayrımcılığı derinleştiren, siyasi sorunların kökeninde yer alan ve çoğu zaman ülkeleri sıkıntıya düşüren, farklı etnik kimliklere ait olmak ve bu kimliklere göre yaşama düşüncesi bulunur (Köseoğlu, Djamanca 2015: s. 57-59). Kökeninin klanlara dayandığı iddia edilen kabileler, modern devletin oluşturulmasıyla yaygın bir sosyal organizasyon halini almıştır (Collins, 2006: s.43).

Kabilelerin özgün yaşam biçimleri olduğu belirtilir. Kabilelerin kendine özgü kimlikleri içerisinde yaşaması da çoğu zaman resmi olarak vatandaşı oldukları ülke ile birlik oluşturamamasının nedeni olmuştur. Örneğin Kenya’nın Somali sınırında yaşayan Somaliler Kenya ile bir birliktelik oluşturamamıştır. Kenya’ya aidiyetlik bağı zayıf olan Kenyalı Somaliler, sömürgecilik döneminin sınır çizimlerine göre Kenya sınırları içinde kalsalar da Kenya ile alakasız, etnik kökenlerine bağlı bir yaşam sürdürmeyi tercih etmişlerdir. Kenya da Somali kökenli Kenyalıların Somali ile bütünleşmesini engellemek için cezalandırıcı sert uygulamalara girişilmiştir. Cibuti’nin ve Kenya’nın kuzeyinde yaşayanlar ve Etiyopya’ya verilmiş olan Ogaden bölgesinde yaşayanlar aynı dili konuşan, aynı inanca ve aynı kültür özelliklerine sahip olan Somalilerdir (Öztürk,2011: s.8; Daban, 2017: s.261).

Bir yerde etnik çeşitlilikler artınca etnik savaşların olması kaçınılmazdır. Birliktelik ruhunun eksik olması nedeniyle ortak tehlikeler ile mücadele etme fikri zayıf kalmaktadır. İş birliğinin azalmasıyla iç savaşın artması arasında negatif yönlü bir ilişki ortaya çıkmaktadır ve bağlantılı olarak politik birliktelik ve politik katılım azalmaktadır. Ancak benzerine az rastlanır bir ülke olan Gine Bissau'da etnik kökenleri farklı olan insanlarda birlikte hareket edebilme ruhunun eksik olmadığı belirtilerek, ülkede iş birliğinin ve politik katılımın zayıf olmadığı vurgulanır. Açıkça ifade etmek gerekirse, etnisitenin güçlü göstergesi olan akrabalık ve kabile ilişkileri siyasi yapı üzerinde etkilidir (Cox ve Negi, 2010,74; Köseoğlu ve Djamanca 2015: s. 57-59; Collier ve Gunning, 1999: s.6).

Kabile sayısı fazla olan ülkeler ayrımcılık ile sonuçlanan manipülasyona açık hale gelmiştir. Manipülasyon tekniği, siyasi ve toplumsal olarak bazı kabilelerin üstün tutulmasına ve bazılarının düşük olduğuna inandırılmasına yardım ederek bir tür ayrımcılık yapılmıştır. Tutsiler, Almanların manipülasyonu nedeniyle Burundi 'de üstün ırk olarak kabul edilmiştir. Üstün ırk olarak kabul edilmelerinde belirleyici olduğuna inanılan noktalar da Kafkasya'dan gelmiş olmaları, boyları, yüz hatları ve liderlik özellikleridir. Bu duruma bağlı olarak Tutsilerin lehine gelişen durumlar, 1884 sonrasında 2000'li yıllara kadar devam etmiştir. Bu bağlamda Tutsiler de üstün ırk uydurmasına inanarak, diğer ırkları kötü muameleye maruz bırakıp aşağılamıştır. Bu minvalde ülkede tahminen yüzde 85 gibi oranla çoğunluğu oluşturan Hutiler değil de tahminen yüzde 14 gibi bir oranı oluşturan Tutsiler politik güce sahip olmuştur. Alman etnopolitizasyonu, Burundi'nin aleyhine gelişmiş ve Almanların kendi çıkarlarını artırmasına destek olmuştur. Daha sonra da Belçika tarafından Burundi'de bir tür etnopolitizasyon yapılmıştır. Kabilecilikle ilişkisiz olsa da Portekizliler de Afrika'da beyazlar ve siyahlar ayrımını yapmıştır. Siyahlar, kendi topraklarında ekonomik-sosyal-siyasi haklardan beyazlar kadar yararlanamamıştır (Bayram,2017: s. 207; Verwimp,2006: s.9; Akbay,2015: s. 334).

Kabileler arasındaki ilişkilerin dışında yerli olan siyahlar ile yerli olmayan beyazlar arasında ayrım yapılmıştır. Uzun yıllar devam etmiş olan olumsuz

düşünceler, Afrikalıların manipüle edilip birçok konuda yetersiz görülmelerine, yetersiz hissetmelerine neden olmuş ve ayrımcılık yaratmıştır. Yerli olan siyahlar ötekileştirilirken beyazlar üstün tutulmuştur. Siyahların ötekileştirilmesi, beyazların Afrika'daki varlığını anlamlandırmak ve bir nedene bağlamak isteğiyle bağlantılıdır. Uzun yıllar Afrikalılar dışlanırken, beyazlar siyasi mercilerde temsil hakkına sahip olmuştur (Tepeciklioğlu,2018: s. 166; Cox ve Negi, 2010,75).

Kabileler geniş aile yapısının daha kalabalık hali olarak düşünülebilir. Bu haliyle Afrika'da geleneksel aile yapısının korunmasına büyük önem atfedildiğinden Afrika'da açık veya zımni olarak aile temelli bir sosyal politika yürütülmekte ve doğal olarak, aile kurumu refah rejiminin merkezine oturtulmaktadır. Modern ve geleneksel olan neredeyse tüm sorunların çözümünde devletin yükü hafifletilmektedir. Resmi olmayan sosyal politikanın özellikle geniş aile yapısına dayandırılması ile ilişkili olarak yetim kalan çocuklara ailenin diğer üyeleri destek verebilmektedir. Örneğin: devletin, yetim kalan çocukların tamamına hizmet sunabilecek fondan yoksun olması nedeniyle yetim kalmış çocukların bakımı için ailelerin sosyal destek sistemine güvenilmektedir. Bu durumda aileleri de yerel sosyal korumanın taşıyıcı kolonları olarak ifade edebiliriz. Ancak kendine has özelliklerinden dolayı parçalı olmaktadır ve parçalı halinden dolayı yetersiz kalabilmektedir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.85; Koray, 2005: s.198; Lugalla, 2003: s.40).

Kabile sayısı fazla olan ülkelerde yönetime güven zedelenmektedir. Etnik kökenleri birbirinden farklı insanların birlikte hareket etmesini engelleyenlerden biri olan ayrımcılık düşüncesi, kendi kabilesinden olmayanları ötekiler olarak değerlendirmeye ve kendilerinin lehine olmayan her olayı veya durumu ayrımcılığın tezahürü olarak görmeye neden olur. Açıkça ifade etmek gerekirse, kabilelerin kabilecilik anlayışını ortaya çıkartması bir tür kayırmacılık gerekçesi kabul edilmiştir. Bu durum, idareciler ve halk arasında güvensizliği ortaya çıkardığı gibi birlik olmanın da engelleyicisidir. Uzun yıllar ayrımcılığa neden olmuş ve bilimsel dayanağı olmayan bir uygulama olan apartheid, ayrımcılığa verilebilecek en iyi örnektir (Tepeciklioğlu,2018: s. 166; Aborisade, 2020: s.259).

Biyolojik bir dayanağı olmadığı halde toplumsal bir uydurma olan ve ülke içi iç dinamiklerden biri sayılan kabilecilik, iç tehdit haline dönüşmüştür (Özbek, 2012: s. 31). Biyolojik bir dayanağı olmadığı halde dışlananların “heterofobi” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini iddia eden Özbek, başka olanın saldırgan bir tutumla itilip kakıldığını belirtir. Aslında bu terminolojik açıklamanın temelinde ya korku ya da çıkarlar yer alır. Yani birtakım eksiklikleri olduğu noktasında eleştirilen ve toplumun dışında atılanlardan korkulur. Bu yüzden o insanlar, asılsız iddialar ile aşağılanır. Diğer taraftan çıkarlarının azalmasını istemeyenler, birilerini aşağılayıp dışlayarak kendi menfaatini korurlar. Ancak biyolojik temellere dayandırılmayan veya toplumun kendince belirlediği kriterlere uymayanlara gösterdikleri tutum, bir arada yaşamak zorunda olan insanlar arasındaki bağların zayıf kalmasına neden olmuştur (Özbek,2012, s.74). Bu bağlamda aynı ortamda yaşayanlar arasında mücadeleler, darbe girişimleri ve çatışmalar olağan durum halini almıştır.

3. 1. 2. 3. Askeri ve Sivil Darbeler, İç karışıklıklar

Siyasi yapıyı etkileyen en önemli unsurlardan bir diğeri de darbeler ve iç karışıklıklardır. 15. yüzyılda en zengin kıta olarak tanınan, 17.yüzyıla kadar büyük imparatorlukların ve uygarlıkların doğduğu yer olan ve 17. yüzyıldan sonra küçük krallıkların fazlalaştığı yer olarak bilinen Afrika kıtası, geçmişte altınlarla ve altın dağıtan imparatorları ile anılıyormuş. Afrika’daki kaynaklar, Merkantilist düşünce halinin Avrupa’ya hâkim olmasının neticesinde başlatılan Coğrafi Keşifler ile fark edilmiş ve Avrupa ile Afrika ilişkileri gelişmeye başlamış. Daha sonra da 15. yüzyıla kadar kıtaya huzur, barış, mutluluk getiren madenler; 15. yüzyıldan sonra savaşın, gözyaşının ve huzursuzluğun nedenleri arasına girmiş (Daban,2016: s.56; Daban,2017: s.72; Yılmaz, 2016).

Temeli Coğrafi Keşiflere dayanan ve sonrasında diğer ülkeler ile geliştirilen ilişkilerin darbeleri artırdığı öne sürülür. Avrupalıların ve diğer Afrikalı olmayanların,

Afrika'daki çıkarlarını korumak ve artırmak için darbeleri destekleyip planladıkları iddia edilir. Ruanda'da meydana gelen ve Nazi Almanya'sının Yahudi soykırımından sonra tarihin ikinci en kanlı soykırımının arkasında Fransa'nın ve Belçika'nın yer aldığı belirtilir. Somali'de çıkan iç savaşın arkasında da ABD'nin yer aldığı iddia edilir. 2012 yılında Mali'ye askeri darbe yapan kişilerin ABD askeri okullarında eğitildiği de var olan iddialar arasındadır. 2000'li yıllara kadar iç karışıklıklar ile anılmayan Kenya da devlet başkanlığı seçimleri nedeniyle iç savaş yaşayan ülke haline gelmiştir. Uganda'da ise ülkenin kuzeyinde yer alan direnişçi örgüt güvenliği tehdit etmektedir. Batılı ülkeler çıkarları ile alakalı olarak darbeye demokrasi inşa süreci olarak baksa da iç karışıklıklar ve darbeler nedeniyle devletlerin asli görevlerinin geri plana itildiği, tali işlerle uğraşıldığı, asli işlere daha az zaman ve bütçe ayrıldığı görülmektedir. Bu durum istikrarsızlığı devam ettirmektedir (Cingi,1995: s.125; Yılmaz,2017: s. 333; Akbaş vd., 2016: s.104; Goose ve Smyth,1994: s. 88; Kavas, 2011: s. 19-20).

Askeri harcamaların büyümeye ve büyümeyi destekleyen faaliyetlere zarar verdiği iddia edilir. Stroup ve Heckelman (2001), Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde askeri harcamaların büyüme üzerindeki etkisini değerlendirmek için yaptıkları çalışmada düşük askeri harcama seviyelerinin büyümeyi artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Agustino (2013) tarafından yapılan çalışmada da askeri harcamaların ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği tespitine ulaşılmıştır. Dunne (2012) ise, kapsamlı çatışmaların yaşandığı Sahra Altı Afrika'da 1988-2006 yılları arasındaki verileri değerlendirerek, askeri harcamaların uzun dönemde GSYH üzerinde olumsuz etki yarattığına ve bu etkinin farklı gelir grupları arasında da tutarlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Dunne ve Tian (2013) tarafından yapılan ve 104 ülkenin askeri harcamaları ile ekonomik büyümesi arasındaki ilişkinin verilerle değerlendirilmesinin neticesinde askeri harcamaların yüksek olmasının uzun vadede ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği kanısına ulaşılmışsa da olumsuz etkinin Afrika ülkelerinde çok daha güçlü olduğu belirtilmiştir (Çetin ve Güzel,2009: s. 195-196).

Afrika'da halk ile devlet arasındaki ilişkinin zayıflamasına bağı olarak yönetimdekilere güvenin zedelenmesi nedeniyle her on yılda bir askeri ve sivil darbeler meydana gelmiştir. Bu durum siyasi istikrarsızlığın, düzenlemelerin istikrarsızlaşmasının, geçmiş politikaların devamı niteliğindeki politikaların üretilmemesinin sebebi olmuştur. Hülasa her yeni hükümetin geçmişte olanları çöpe atarak kendi politikasını belirlemesine ve kısa sürede aktif politika izleyemeden darbeye maruz kalmasına neden olmuştur. Gana, Benin ve Togo'da siyasi yapı epeyce istikrarlı bir çizgi kazanırken Burkina Faso, Gine Bissau ve Gabon'da Devlet Başkanlığı ve diğer seçimlere devamlı şaibe karıştığı iddiaları sebebiyle ulusal barış sağlanamamaktadır (Kavas,2011: s. 15). Sonuçta Afrika kıtasındaki olumsuz durumlar Berlin Konferansı ile görünürlüğünü artırmış ve kabilecilik anlayışının, darbelerin ve iç karışıklıkların etkisi ile perçinlenmiş olması nedeniyle siyasi olarak zayıflığa işaret etmektedir.

3. 1. 3. Sosyal Korumayı Etkileyen Sosyal Unsurlar

3. 1. 3. 1. Demografik Unsurlar

Demografik unsurlar, genel olarak nüfusun yapısı, durumu ve dinamikleri ile ilişkilidir. Afrika'da 15. yüzyıla kadar demografik olarak belirleyici olan nüfus Afrikalılardır. Ancak 15.yüzyıldan sonra Avrupalıların iskân politikası neticesinde kıtanın demografik yapısında, demografik dinamiklerinde değişiklik olmuştur. Afrikalı olan yerliler veya siyahlar ile Avrupalı olan göçmen veya beyazlar genel olarak farklı alanlarda hayatlarını devam ettirmişlerdir. Avrupa kökenli olanlar, kıyı bölgelerini tercih ederken, iç kesimlerde Afrika kökenliler yaşamıştır. Fakat 19. yüzyıldan sonra Berlin Konferansının etkisiyle Avrupalıların iç kesimlere de yerleştikleri görülmüştür. Avrupa kökenli insanların yaşadıkları alanlar zengin kaynakları olan veya ticari potansiyeli olan alanlar olmuştur. Zaten daha iyi standartlarda yaşama hakkına sahip olmayacağını düşünen bir Avrupalı kendi memleketinden uzakta bir alanda neden yaşamak istesin ki? Afrika'da Afrikalı olmayan bir tüccar daha az vergi ödeyip daha çok kazanabilir, bir memur çok kısa sürede yüksek maaşla yükselebilir, bir sanayici ucuz emek ve hammadde kullanarak

zenginleşebilir, bir öğrenci yerlilere göre on kat daha iyi eğitim alabilir ve bir kişi daha iyi sağlık imkanlarına sahip olabilir. Bir örnekte bir beyaz ile bir siyahın ambulansının aynı renk olmadığı vurgulanarak sağlıkla ilişkili ayırımın altı kalın çizgilerle çizilir. Cape Town’da Groote Schuut hastanesi yakınlarında bir köprüde olan kazaya yanlış renkte (deri rengine uygun olmayan) ambulansın gittiği ve bu hatanın fark edilip giderilmesi için uygun renkteki ambulansın gönderilmeye çalışıldığı ve bu sırada kazazedenin öldüğü belirtilir (Memmi, 1996: s. 25-71; Ataöv, 2018: s. 70).

Afrikalılar kendi topraklarında Avrupalı nüfusun etkisi altında kalmıştır. Genel olarak yerlileri kültürel baskı altında tutmak ve kendi öz değerlerinden uzaklaştırarak değiştirmeye çalışmak ve geldikleri ülkeler için ekonomik faydalar sağlamak amacıyla olan Avrupalılar, yerlilerin kırsal alanlara yerleşmesinde, tarım ve hayvancılık gibi kırsal alan uğraşları ile ilgilenmelerinde etkili olmuşlar (Edward, 1993; Daban, 2017: s.61). Bağlantılı olarak kazançları az olan Afrika yerlileri de nüfusunu artırarak kazancını artırdığına inanmaya başlamıştır.

Afrika nüfusunda zaman zaman bir yavaşlama görülse de genel itibariyle artmıştır. BM nüfus verilerine göre Afrika’nın nüfus artış hızı 1985 ile 1990 arasındaki döneme kadar artmıştır. Ancak daha sonraki yıllardaki nüfus artış hızının yavaşladığını ve yavaş olarak arttığını söylemek gerekir. Çünkü BM nüfus göstergelerine bakıldığında, 2005’e kadar genel olarak Afrika’nın nüfus artış hızında bir azalma olduğu görülmektedir. Sahra Altı Afrika’da da benzer şekilde 1985’den sonra başlayan ve 2005’e kadar süren bir azalma başlamıştır. Fakat Afrika’nın genel nüfus artışına göre, Sahra Altı Afrika’nın nüfus artış hızı daha yüksektir. Hızla artan nüfusun 2025 yılında Sahra Altı Afrika genelinde 1,17 milyar olması beklenmektedir. Bu bağlamda Afrika’nın nüfusunun yüksekliğinde Sahra Altı Afrika ülkelerinin nüfus artışlarının etkili olduğu söylenebilir (UN Economic and Social Affairs Department Population Dynamics, 20.01.2020; Bongaarts vd., 1984: s. 513).

Nüfusun durumunu etkileyenlerden biri doğal nüfus artışıdır. BM'nin doğal nüfus artış rakamlarına bakıldığında, Afrika'nın genel olarak doğal nüfus artışında azalma olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde Sahra Altı Afrika'nın da 1950'lerden 2020'lere kadar olan doğal nüfus artışında azalma olmadığı görülmektedir. Bu durumda doğumlar, Sahra Altı Afrika'da ve Afrika'nın tamamında nüfusun artma nedeni olarak gösterilebilir (UN Economic and Social Affairs Department Population Dynamics, 21.01.2020). Afrika kıtasının 2020 yılı toplam nüfusu tahminen 1,340 598'dir. Sahra Altı Afrika'nın nüfusu ise, tahminen 1.094 366'dır. BM nüfus verilerine göre, 2005 ve 2010 arasında Afrika'nın 2,3 olan nüfus artış hızı Dünya nüfus artış hızının iki katından fazladır (UN Economic and Social Affairs Department Population Dynamics, 21.01.2020). Doğal olarak, Afrika'da doğum oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Afrika'da çocuk sahibi olmak isteğinin temelinde birçok neden yer alır. Özellikle gelişmiş ülkelerde kaliteli yaşam koşulları ile bağlantılı olarak geç evlenmeler artmakta ve çocuk sayısı azalmaktadır. Ancak az gelişmiş ülkelerde kırsal alanda yaşamanın zorluğu ve iş yükünün fazlalığı nedeniyle çok çocuk sahibi olma isteği artmaktadır. Hem çok çocuk sahibi olmanın gururlanılacak bir şey olması hem de kırsal alanda yapılacak işlere yardımcı olacak kişi sayısını artırmak için doğurganlık oranı yüksektir. Çünkü Memmi, Cezayir'de bir Fransız'ının ortalama gelirinin, Cezayir yerlisinden on kat daha yüksek olduğunu iddia eder. Bu durum ücretlerin artması için çalışan kişi sayısının artırılması ve geçim masraflarının da düşük tutulması mantığına neden olmuştur. Geçim masraflarının en düşük düzeyde tutulması da yaşam standardının kötüleşmesine neden olmuştur ve genel itibariyle de olur. Hatta yaşlılık dönemlerinde kendilerine bakmaları için çocuk sayısını artıran aileler de fazladır. Bu durum genel olarak genç nüfus oranının yüksek olduğu anlamına gelir (Harrison, 1993: s. 173-174; Memmi, 1996: s.19).

3. 1. 3. 2. Kültürel Unsurlar

Kültürel unsur, tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile değerlerin yaratılmasında, sonraki nesillere iletilmesinde kullanılan araçlardır. Kültür, yaşamın ana unsurlarını etkileyen ve sosyalleşme unsurlarını biçimlendirerek öz değerlerin oluşumunda rol oynayan içi dolu bir kavramdır. Basitleştirerek anlatmak gerekirse, uzun zaman bir arada yaşamış olan insanların beslenme, giyim, barınma, dans türleri, sinema ve tiyatro gibi unsurlarda benzer alışkanlıklar oluşturma, benzer şekilde konuşma ve hatta inanma biçimidir (Altınbaş,2011: s.57; Tepeciklioğlu,2018: s.168). Kültür, uzun yıllar bir arada yaşamış insanların değer, davranış, adet ve semboller birikimidir (Örs, 2016)

Kültür ve kültürel unsurlar egemenliğin ölçüsü olduğu gibi sosyal yapıyı da güçlendirir. Egemenlik ölçüsü olan ve sosyal yapıyı güçlendiren kültür öğelerinden en önemlisi dildir. Çünkü insanları bir arada tutan bir harç özelliğine sahip olan dil toplumun temel yapı hücresidir. Bir toplumu etkileyebilmenin, değiştirmenin, dönüştürmenin en etkin yolu dilini değiştirmekle olur. Dili değerli hammaddeler gibi görmek de mümkündür. Çünkü kültürel emperyalizm de en başta sömürülen dil olur ve dil birliğinin olmamasına özen gösterilir (Daban, 2017: s. 62).

Yaşanılan yerin farklı özellikleri ile harmanlanmış dil insanları bir arada tutan bağıdır. Bağımsız olan bir ülkenin kendi öz değerleri ile bağlantılı dili olmalıdır. Ülke içinde ve ülke dışında yazılı ve sözlü anlaşmayı sağlayıp bağımsızlığın simgesi haline gelmiş olan dil, ortak kültürel birliğin de simgesidir. Ancak ülkenin birden çok resmi dilinin olması, ülke içinde yazılı ve sözlü olarak birbirini anlayan çok az insanın varlığına neden olurken, ülke dışında da karışıklığa neden olur (Altınbaş,2011: s. 57; Tepeciklioğlu,2018:168). Ya da ülkenin öz değerleri ile ilişkisiz bir dilin resmi dil ilan edilmesi de bağımsızlığa şüphe ile bakılmasının nedenidir. Örneğin, Afrika'da 25 ülkenin resmi dili Fransızcadır. Bu şekilde Fransa lehine olan kültürel emperyalizm

kolaylaştırılmıştır. Fransız etkisinin geçmişten günümüze devam ettiğini kanıtlamıştır. Aynı şekilde İngiltere'nin de sosyokültürel alanda kendi kültürünü yaymak ve kalıcılığı sağlama amacı vardır. Benzer şekilde diğer Avrupa ülkelerinin de kalıcı olmak için kültürel yapıyı etkileme isteği vardır. Bu nedenle Afrika ülkelerinin resmi dilleri genel olarak İngilizce, Portekizce, İspanyolca gibi dillerden biri veya birden fazlasıdır (Daban, 2017: s.89-99).

Birçok kültürün bir arada yaşadığı bir kıta olan Afrika'da dil çeşitliliği vardır. Avrupa dillerinin dışında pek çok yerel dil konuşulur. Afrika'da genellikle Afroasya, Nil Sahra ve Nijer Kongo dil ailelerine ait diller konuşulmaktadır. Ancak Ekvator'un güveyinde Nijer Kongo dil ailesinin bir kolu olan Bantu dilleri de konuşulmaktadır. Güney Afrika'da dokuz yerel on bir resmi dil bulunmaktadır. Ayrıca şaklamalı dillere sahip Khoisan dilleri de konuşulmaktadır. Tanzanya'da da şaklamalı diller kullanılmaktadır. Ancak Kenya'da konuşulan dillerin ikisinde şaklamalı dil seslerinin etkisi görülürken ülkenin diğer dillerinde etkili değildir. Etiyopya'da da 19 Sami dilinin 12'sinin yerliler arasında konuşulduğu iddia edilir (Diamond,2002: s.903-925; Altınbaş,2011: s.57; Tepeciklioğlu,2018: s.168).

Afrika'da farklı farklı dillerin kullanılması kimilerince zenginlik olarak kabul edilse de kimlerine göre de bir bütünlüğün olmadığını örneklemektedir. Senegal ve Gambiya'nın bulunduğu bölgede 15000'den fazla insanın 15 farklı dili konuşabildiği belirtilir. Afrika'da yaklaşık olarak 1500 dilin konuşulduğu tahmin edilmektedir (Alpar,2005 s. 283). Kıtada öncelikle Avrupa dilleri olan İngilizce, Portekizce, Fransızca ve İspanyolca konuşulur. Bazı ülkelerinde resmi dili arasında Arapça yer alır. Ayrıca kıtada 12 ülkede Arapça, 20 ülkede İngilizce ve Fransızca ile birlikte, 5 ülkede de Portekizcenin resmi dil olduğu belirtilir. Bu durum anlaşmayı zorlaştırıp, kültürel birliği parçalı hale getirmiştir (Herskovits, 1955: s.14).

Kültürün en önemli öğelerinden bir diğeri de inanma biçimleridir. İnanma biçimlerinin benzerliğı sosyal yapıyı güçlendirmekte ve birlikte hareket edebilme duygusunu desteklemektedir. Ancak inanma biçimlerinin belirleyici olan inançlardır ve inançlar üzerinden yapılan siyaset hem inançları hem de kültürleri etkileyip zayıflatabilmektedir. Kenya'nın ilk devlet Başkanı Jomo Kenyatta, Afrika'da inançlar üzerinden siyaset yapmak isteyenlerin amaçlarına ulaşabildiklerini belirtmiştir. Jomo Kenyatta'nın "*Batılılar geldiklerinde ellerinde İncil, bizim elimizde topraklarımız vardı. Bize, gözlerimizi kapayarak dua etmeyi öğrettiler. Gözümüzü açığımızda, bizim elimizde İncil, onların ellerinde topraklarımız vardı.*" sözü Jomo Kenyatta'nın Batı eleştirisidir. Batılıların misyonerlik faaliyetleri ile Afrikalıların mallarına, mülklerine ve sahip olduklarına göz diktiğini ve sonunda da aldığını belirtmek istemiştir. Genel olarak farklı inançlar üzerinde yapılan siyaset, sosyal yapıyı parçalı hale dönüştürmektedir. Afrika'da ruhlara, büyülere, ruhsal varlıklara inanan ilkel kabilelerle, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi semavi dinlere inananlar bulunmaktadır. Bu durumda Afrika'nın farklı etnik gruplarının farklı inançlara sahip olması, birleştirici unsurların eksik olduğunu gösterir (Memmi,1996: s. 122; Daban, 2017: s. 77).

Bazı kültürler baskın kültürlerin tahakkümü altına girebilmektedir. Yontma Taş devri ve Paleolitik Çağ olarak ifade edilen zaman aralığından günümüze gelene kadar insan yaşamının doğduğu yer olan Afrika'nın en az 1500 yıllık önemli bir birikime sahip olduğu belirtilir. Fosillerin yıllarca toprak altında kalmasının neticesi olarak basitçe anlatılabilen doğal kaynak fazlalığı da göstermektedir ki Afrika kıtasında çok uzun zamandır yaşam vardır. (Daban,2017: s.71). Ancak güçlü ülkelerin kültürleri baskın olabilmektedir ve güçlü olmayan kültürleri tahakküm altına alabilmektedir. Bu duruma Afrika'da 15 yüzyıla dayandırılan sömürü faaliyetleri ile yerel kültürlerin unutturulmaya çalışılması, dillerin etkisizleştirilmesi, insanların alışkanlıklarından ve sahip olduğu değerlerden taviz vererek tek tipleştirilmeye çalışılması ve geçmişten günümüze meydana getirilmiş olan kültürel birikimin erozyona uğraması örnek oluşturabilir. İnsanların yeme, içme, beslenme, eğlenme, dinlenme tarzları öz değerleri ile bağlantısız şekilde birbirine benzetilmeye çalışılmakta ve bu anlamda *Coca- Cola, Mcdonalds, Nike, Iphone, Motorola, Lenova Huawei* gibi ve daha ismini hatırlayamadığımız birçok markanın etkisi yadsınamaz (Daban, 2017: s. 61; Grubbs,

2000). Sonuçta Afrika'da yerli nüfusun durumu ve genel olarak geçmişten beri biriktirilen değerler olan kültürel unsurların manipüle edilebilmesi sosyal unsurların zayıf olduğuna ve sosyal yapının zayıflığına işaret etmektedir.

3. 2. AFRİKA SOSYAL KORUMA İDEOLOJİSİ

3. 2. 1. Afrika'da Sosyal Koruma

Afrika kıtasında ekonomik, siyasal ve sosyal unsurların zayıf ilişkisi kendisi gösterir. Genel olarak sınırlı derecede kurumsallaşma, finansal sorunlar, siyasi bağlılık, programların yönetimine ve uygulanmasına çoğunlukla sivil toplum örgütlerinin katılımı, yoksulluk ve gıda teminine odaklanarak diğer taraflardaki eksiklikleri göz ardı etmek, şeffaflıktan uzak olmak ve alınması gereken herkesin kapsama alınmaması Afrika ülkelerinin sosyal koruma girişimini zedelemektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, sosyal korumanın en dikkat çekici üç dinamiği olan finansal uygulanabilirlik, kurumsal kapasite, politika süreci ve siyaset Afrika'da güçsüz ve zayıftır (Zarazúa vd., 2010: s.14-22).

Devletlerin diyalogdan uzak olması güçsüz ve zayıf olma nedenleri arasındadır. Devletlerin zayıf kurumsal kapasitesi, zayıf yönetimi ve siyasi istikrarsızlık içinde olması nedeniyle ekonomik ve sosyal sorunları artmakta ve kalkınmaları zorlaşmaktadır. Bu nedenle geniş kapsamlı kalkınma projeleri, kapsamlı ve yerinde hizmet sunabilen sosyal koruma projeleri gerekmektedir. Böylece çatışmadan uzak, diyalogun ön planda olduğu sürdürülebilir bir barışa imza atılabilir ve geniş tabanlı büyüme mümkün olabilir (Alderman ve Yemtsov,2012: s.66; Allegret ve Dulbecco, 2007: s. 17).

Ancak sosyal korumada öncelikle ekonomik yapı etkilidir. Zayıf ekonomilere sahip ülkelerin hastalıkları tedavi edecek, herhangi bir sebeple çalışamayacak

durumda olanların ekonomik risklerini minimize etmek için maddi yardım yapacak ve hane içi gelir dengesini sağlamak için aynı yardım yapacak imkanları azalır. Bu durumda sosyal koruma kararları alınmaz ya da karar verilse de uygulanamaz. Ancak bu durumun en büyük maliyeti ise, yoksulluğun artması ve kronikleşmesidir (Garcia ve Gruat,2003: s. 6- 8). Afrika ülkeleri gibi zayıf ekonomik özelliklere sahip ülkelerin sosyal koruma programları da etkilenmektedir. Bu durum sosyal koruma sorumluluğunun alınamamasına neden olurken, sınırlı imkanlarla yaşayan insanların dayanışmasını artırabilir (Garcia ve Gruat,2003: s. 8; Ndiaye vd., 2015: s. 9- 11).

Sosyal koruma siyasi yapı ile de ilişkilidir. Birtakım çıkarlar için kullanılabilen sosyal korumanın siyasi patronaj ilişkileri için araç olarak kabul edildiği ve elitler tarafından birilerini himaye etmek için kullanıldığı belirtilir (Botlhale vd.,2015: s.3). Farklı seçim bölgelerine hitap edebilmek için hükümetler, seçim yıllarında faiz oranlarını düşürme, kamu harcamalarını artırma, yatırımcılara sübvansiyonları artırma ve kamu çalışanları için ücretleri yükseltme eğilimindedir. Devlet ile vatandaş arasında bağlayıcılığı olan sözleşmenin olmaması, koruma politikalarının himaye politikaları gibi düşünülmesine ve başka amaçlar için araç olarak kullanılabilmesine neden olmaktadır (Botlhale vd., 2015: s.6-7).

Siyasi yapı veya siyasi rejimler sosyal korumanın başarısını şekillendirmede kritik öneme sahiptir. İstikrarlı parti sistemlerine ve seçilmiş otorite sistemlerine sahip demokrasilerin sosyal koruma politikalarının tasarımında ve uygulanmasında daha ileri olduğu belirtilir. Bu bağlamda sosyal korumanın bürokratik bütünlüğün eseri olduğu söylenebilir. Mali ve idari yapıya ek olarak, bürokratların yapısı, kapasitesi, siyasi bağlılığı ve örgütsel kültür sosyal koruma programlarının başarısında etkili olmaktadır. Afrika'da var olduğu öne sürülen siyasi hizipçilik de rant peşinde koşan, yağmacılığın ön planda olduğu ve tutarsız devletlere işaret etmektedir. Bu durumda sosyal koruma kapsamında olması gerekenlerin yerine siyasi rejimin devamlılığında kritik olanların kapsama alındığı söylenebilir (Botlhale vd., 2015: s. 6; Mohale,2020: s.330).

Sosyal koruma çıkarları artırma dürtüsünün parçası olarak görülür. Afrika’da sosyal koruma, insanın ve toplumun nasıl korunacağına kararını veren politikalar olarak siyasi mekanizmaların güdümünde kalmıştır. Siyasi mekanizmaların kendi menfaatlerini düşünmesi ve oy potansiyelini artırmak istemesi sosyal koruma yaklaşımını etkilemiştir. Örneğin Lesotho’da meydana getirilen “Old Age Pension” projesi politika üreticilerinin yeniden seçilme isteği ile ortaya çıkmıştır (ILO Social Protection Department, 2016: s. 1). Kenya’da 2017 yılında duyurusu yapılan ve 2018 yılında uygulanmaya başlanan “Inua Jamii Senior Citizens’ Scheme” de 2017 ulusal seçim propagandasının bir parçasıdır (Chirchir ve Tran, 2019).

Diğer bir görüşe göre, Afrika’da siyasi görevlilerin halkı seçmen olarak görmemesine ve yönlendirilebilecek bir varlık gibi görmesine neden olmaktadır. Bu durum Afrikalı siyasi liderlerin halka karşı tutumuna da yansır. Ancak İkna etme, manipüle etme gibi bazı özelliklerle ilişkilendirilen retorik tarz ile uygulamada olanlar arasında uçurum olduğu belirtilir (Adjangba, 1999: s.51).

Afrika’da etkili olmaya çalışan Afrika Birliğinin sosyal koruma ile ilişkili fikirleri vardır. Afrika Birliğine göre sosyal koruma, riski ele almaktan ziyade nüfusun geniş kesimlerinin yoksulluğunu ve savunmasızlığını azaltmaya yönelik bir politika ve program paketi olarak tanımlanmaktadır. Afrika Birliğinin 2008 Addis Ababa’da yapılan konferansında sosyal korumanın sadece sosyal güvenlikle ilişkili olmadığı, devlet ve toplum tepkilerini içerdiği, bir ülkede yaşayan insanlara asgari yaşam standardı sunmayı amaçlayan stratejiler ve programlar olduğu vurgulanmıştır. Sosyal koruma ideolojisinin ihtiyaç temeline dayandırıldığı ve riskleri minimize etme aracı olarak kabul edildiği söylenebilir (Afrika Birliği Konferansı, 2008; Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 3).

Sosyal korumanın karakterini neyin belirlediğine dikkat etmek gerekir. Genel olarak gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin sosyal koruma politikalarının

karakterini aile, devlet ve sivil toplum belirler. Geleneksel sosyal koruma ile modern sosyal koruma birlikteliği öne sürülse de zaman zaman sunucusu ve faydalancısı arasında sosyal ve kişisel ilişkiye dayanan geleneksel sosyal korumanın yaygın olduğu belirtilir. Afrika toplumlarında da Afrika'nın değerleri, aile, akraba dayanışması, hediyeleşme usulü ve karşılıklılık sosyal ilişkilerin odak noktası olmaya devam etmektedir. Afrika ülkelerinde yerleşmiş gayri resmi sosyal koruma sistemlerine yardımlarla finanse edilen sosyal koruma programları eklenir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 83-84; Thandika,2016: s.3; Ouma, 2020: s. 817).

Genel olarak Afrika sosyal korumasının ana başlıkları vardır. Afrika'da sosyal koruma kamu sektörü tarafından alınan kararlara bağlı eylemler, yasal dayanağı olan özel sektör düzenlemeleri ve resmi kanallarla ilişkisiz şekilde aile, akraba ve hayırsever bağışçılar tarafından yapılanlardan oluşur (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 83). Tarihsel gelişimle alakalı olarak geliştirilmeye çalışılan programlar, insani desteğe odaklanmaktadır. Ancak parçalanmış ve kısmen uygulanabilen halleriyle iç açıcı değildir (Barrientos ve Hulme, 2008: s. 12).

Afrika'da sosyal koruma kapsamında sosyal yardımlar öne çıkar. Kuzey Afrika, sosyal sigortaların olduğu bir bölge olsa da nispeten daha yoksul ülkelerin yer aldığı Sahra Altı Afrika'da sosyal yardım planları ve programları öne çıkmaktadır (Strobbe ve Miller, 2011: s.7). Gelir düzeyi düşük ülkelerde hızlı ekonomik dönüşümle alakalı sorunlara çözüm olarak hazırlanan sosyal yardımlar hem sosyal korumanın bir parçası hem de ekonomik sıkıntılar içerisinde olanların kendilerini kurtarmalarına yönelik bir fırsat olmuştur (Roelen,2014: s.59).

Afrika'da nakit transferlerinin sağlayıcısı ise genel olarak kamudur. Afrika ülkelerinin son zamanlarda borç indiriminden, bütçe desteğinden ve doğal kaynaklardan yararlanabilmesi, sosyal koruma programlarını yürütme ve uygulama cesareti gösterebilmesinde etkili olmuştur (Zarazúa vd., 2010: s.20). Örnek vermek

gerekirse, Zambiya, Kenya, Malavi, Uganda, Gana, Nijerya ve Etiyopya’da benzer şekilde “Koruyucu Güvenlik Ağları Programı” ve nakde dayanan yardım bileşenlerinden oluşan “Gıda Güvenliği Programı” öne çıkmaktadır. Ancak Botswana ve Namibya’da ise, daha spesifik programlar kapsamında yaşlılara ve çocuklara yönelik hibeleri içeren sosyal yardımlar bulunur. Ayrıca Güney Afrika ve Namibya’da iç politika ile alakalı tartışmaların sonucu olarak meydana gelen ve kolonyal dönemden bugüne uyarlanan emeklilik programları ile yaşlılar desteklenmiştir (Barrientos ve Hulme, 2008: s. 12).

Sosyal ön ekini alması bir yenilik olsa da korumanın varlığı uzun bir geçmişe dayanır. Bu minvalde Afrika ülkelerinin ulusal politikalarında ve kalkınma söylemlerinde nispeten yeni bir kavram olarak yer alan sosyal korumanın belirli tarihsel faktörlerin etkili olduğu ulusal bağlamlardan geçtiği ve farklı şekillerde değerlendirildiği söylenebilir (UNDP,2019: s.50).

Genel olarak Afrika’da açlık ve yoksulluk uzun bir geçmişe sahiptir. Afrika’da 1970’lerden beri sosyal korumanın merkezinde açlıkla mücadele edenlerin ve yoksulların olduğu söylenebilir. Bu kapsamda sosyal koruma programları çerçevesinde acil gıda yardımlarının önemsendiği belirtilir (Barrientos ve Hulme, 2008: s. 12; Roelen,2014: s.59).

1990’lı yıllar itibariyle sosyal sorunlar da ortaya çıkmıştır. 1990’larda ekonomi ile bağlantılı sosyal sorunların artmasına Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde yaşanan durgunluğun neden olduğu belirtilirken, 1990 insani kalkınma raporundaki veriler de birçok insanın sosyal sorunlarının olduğunu ortaya koyar (HDR, 1990: s.18).

Sosyal koruma, 2000 sonrasında Afrika hükümetleri tarafından bir araç olarak kabul edilmiştir. Sosyal koruma uzun süredir var olan yoksulluk ve eşitsizlik

arasındaki ilişkiyi ele almak için önemsenmiştir. Bu durum Afrika'nın bölgesel sosyal koruma taahhütlerine de yansımıştır. Temel asgari gelir güvencesi ve sağlık hizmeti haklarını içeren sosyal koruma planlarının geliştirilmesi için BM girişimleri örnek alınmıştır. BM girişimlerinin lehine olan ivme, politika tasarımının sunumunun ve bağlamsal zorlukların üstesinden gelinebileceğini göstermektedir. Ancak birçok Afrika ülkesinde tutarlı sosyal koruma müdahalelerinin hazırlanmasında, uygulanmasında ve rollerin net belirlenmesinde daha fazla diyalog gerekmektedir (Fathallah vd., 2011: s. 2; Ojo vd., 2020: s. 10). Ancak Afrika ülkelerinin diyalogdan daha çok çatışma halinde olması sosyal korumanın sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir (Alderman ve Yemtsov,2012: s.66; Allegret ve Dulbecco, 2007: s. 17).

Afrika'da devlet dışında farklı sosyal koruma aktörleri de vardır. Sosyal koruma aktörlerinden devletin, devlet dışı aktörlere göre, nispeten daha az etkili olması nedeniyle 2000'li yılların başından itibaren sosyal korumayı teşvik etmek için dış aktörlerin çabalarından söz etmek mümkündür. Sınırlı mali kaynaklar düşünüldüğünde, var olan çabaların siyasi uzlaşmadan olmasa da kurumsal ve düşünsel açıdan zorluklarla karşılaştığı iddia edilir. Ülkelerin ulusal sosyal koruma politikaları ile yoksulluğu azaltmak amacına binaen 2000'li yılların ortasına kadar bir çaba gösterilmiştir (UNDG, 2016: 2-7; Pruce ve Hickey, 2016: s. 6; Botlhale vd.,2015: s. 6). Sosyal korumayı etkileyen etmenlerin şiddeti göz önünde tutulduğunda Afrika'nın ve nispeten daha fakir ve ihtiyaç sahibi insan sayısı fazla olan Sahra Altı Afrika'nın sosyal koruma ihtiyacı fazladır.

3. 2. 2. Afrika'da Sosyal Koruma İhtiyacı

Afrika; risklerin fazlalığı, resmi ve resmi olmayan sosyal koruma müdahalelerinin yetersizliği nedeniyle ihtiyaç sahibi insan sayısının fazla olduğu bir kıtadır. Afrika'da 1- Temel ihtiyaçların karşılanması 2- Herkes için fırsat eşitliği sağlayarak beşeri sermayenin geliştirilmesi 3-Yoksul hane halkları ve topluluklar için insan sermayesine yönelik yatırımın arttırılması 4- Sosyal birliğin ve uyumun teşvik

edilmesi 5-Her insan için temel asgari yaşam standardının temin edilmesi 6- Krizler gibi risklere karşı korumanın sağlanması 7-Sosyal adaletin ve eşitliğin teşvik edilmesi ve büyümenin daha adil hale dönüştürülmesi 8-Reform programları için sosyal desteğin genişletilmesi gereklidir (Osabohien vd.,2020: s.6; Strobbe ve Miller, 2011: s. 2).

Afrika 'da sosyal koruma ile engeller aşılabilir. Çünkü Osabohien ve diğer üç yazar (2020) tarafından yapılan makalede sosyal korumanın Afrika'da yoksulluğu, eşitsizliği azaltabileceği iddia edilmektedir. 38 Afrika ülkesinin değerlendirildiği çalışmada sosyal korumanın %1 artması ile yoksulluğun %58, eşitsizliğin %26 azaltılabileceği belirtilmektedir (Osabohien,2020). Bu minvalde yaygın yoksulluk başta olmak üzere ve felaket olarak ifade edilen HIV/ AIDS ile diğer pek çok sorun Afrika'da sosyal korumanın başlatılmasını zorunlu kılmaktadır (Botlhale vd., 2015: 5; Bender vd., 2021: s.11).

Afrika'da sosyal koruma politikalarının hem üretiminde hem de uygulanmasında sistematik sorunlar vardır. En büyük sorunlardan biri de ekonomik yetersizliklerdir. Bu bağlamda sosyal koruma stratejilerinde tutarlı, bütünlük, proaktif ve önleyici tedbirler sistematik olarak oluşturulamamaktadır. Bu açıdan kurumsal yapıların ve bağlantıların derinleştirilmesi için adımların atılması gerekmektedir (Fathallah vd., 2011: s. 9; Mulinge ve Lesetedi, 2002: s.62).

Yaşamın değişik evrelerinde Afrika'da karşılaşılan sorunlar altı ana başlık ve farklı sayıda alt başlık altında belirtilebilmektedir. Aşağıdaki tablo 1'de yaşamın değişik evrelerinde Afrika'da karşılaşılan belirgin sorunlar yer almaktadır. Bu tablo Afrika'nın sosyal koruma politikaları tablosunu anlatmak için faydalı olacaktır.

Tablo 1: Yaşamın değişik evreleri ve Afrika’da karşılaşılan sorunlar

Yaşamın Dönemleri	Hamilelik ve erken çocukluk	Okul Çağı ve Gençlik	Çalışma Çağı	Yaşlılık	Engellilik ve Kronik Hastalıklar	Krizler, Şoklar ve Afetler
Karşılaşılabilen Sorunlar	1-Bodurluk 2-Bilişsel zayıflık 3-Bağıışıklığın zayıflığı 4-Doğum öncesi ve doğum sonrası bakıma erişememek 5-Ebeveyni ölen çocukların bakımının eksik kalması.	1-Çocuk İşçiliği 2-Eğitime erişememek ya da devam edememek 3- Yetersiz Beslenme 4-Ebeveyn Kaybı 5- Yetersiz becerileri 6-İşsizlik 7- Mesleki eğitimden mahrum kalmak 8- Yabancılaşma 9- Erken evlilik ve annelik	1* İşsizlik ve eksik istihdam 2*Yetersiz ücret 3* Borç 4*Ayrımcılık 5* ev içi şiddet 6* Çeyiz ödemeleri	1*Çalışmamak 2* Aile tarafından bakamın yokluğu 3* Ayrımcılık 4* Torunlara bakmak 5* Daha da hassaslaşmak	1*Ek masraflar 2* Okula gidilememesi 3* Mesleki eğitimden mahrum kalmak 4*Psikolojik engeller 5* Fiziksel engeller 6*Ayrımcılığa maruz kalmak	Bireysel olarak Hastalık Evi geçindirenin ölümü veya hastalığı Genel olarak Kuraklık Doğal Afet Finansal Kriz

Kaynak: UNDG,2016: s.16

3. 2. 2. 1. Temel / Asgari Sosyal Koruma İhtiyaçları

“İnsanlar yerden fıskıran mantarlar değildir” (Koray,2012). İnsanın büyümesi için daha doğrusu fiziksel ve zihinsel gücünü koruyarak sağlıklı büyümesi için zorunlu temel koşullar gereklidir. Temel koşulları oluşturan unsurların eksikliği daha az verimli olmaya ve hastalıklara karşı korunmasız kalmaya yol açar (Harrison, 1993: s.130).

Afrika’da da öncelikli olarak temel ihtiyaçların teminine odaklanılır. Afrika’da en temel ihtiyaçlardan biri de temiz sudur. 1990’larda toplam nüfus içinde 1,75 milyar kişinin güvenli içme suyu bulamadığı belirtilirken, (MacDonald vd., 2012: s. 1) ‘e göre, WHO ve UNICEF’in 2008 yılındaki çalışmasına göre, Afrika’nın Sahra Altı bölgesinde yaşayan 52 milyon kişi taşınmış su kaynaklarına ve kuyulara erişememektedir. Afrika kıtasında 2012 yılı itibariyle 300 milyon Afrikalının içme suyu bulamadığı belirtilmektedir. 2017’de toplam nüfusun %29’unun güvenli içme suyuna erişemediği iddia edilir. Afrika’da temel ihtiyaçların temin edilmesindeki

zorluklar nedeniyle içmek, temizlenmek ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için gerekli olan yeterli temiz suya erişim zordur. Aşırı yağış alan bölgelerde suların kirlenmesi nedeniyle, kuraklığın olduğu alanlarda suyun olmaması nedeniyle güvenli içme suyuna erişim imkansızlaşmaktadır (HDR, 1990; HDR, 2019).

Temel ihtiyaçları suya erişimi etkileyen bazı dinamikler vardır. En dikkat çeken dinamiklerden biri de borçlarla bağlantı olan özelleştirme zorunluluğudur. Özelleştirme, Afrika'nın politik sistemlerinin işleyişinden haberdar olmayan uzmanlar tarafından hazırlanan yapısal değişim şartları arasında en çok vurgulananıdır. Ancak anlaşılmayan noktaları da vardır. Anlaşılmayan şu ki, Sahra Altı Afrika'da temiz suya erişemeyen insanlar varken, birçok insanın susuzluktan kaynaklı hastalıklara yakalanma riski bulunurken, yapısal uyum programları ile özelleştirme şart koşulmuş ve Sahra Altı Afrika'nın ekonomik sorunlarına çare olduğu düşünülen IMF de yapısal uyum programları gereği suyun özelleştirilmesini gerektiğini belirtmiştir (Ülker, 2016: s.53; Memiş vd.,2010: s. 332; Logan ve Mengisteab, 1993: s.1).

Suya erişilememesi, beslenme konusunda birtakım sorunlara neden olmakta ve sağlığı tehdit etmektedir. BM Gıda ve Tarım Örgütü, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kronik beslenme sorunu yaşadığını belirtmektedir. Afrika kıtasındaki ülkelerin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler kategorisine girmesi nedeniyle açlığın, beslenme eksikliğinin ve gıda problemlerinin en çok yaşandığı yer Afrika'dır. Afrika'da her 3 çocuktan birinin yetersiz beslenme nedeniyle hayatını kaybettiği ve milyonlarca çocuğun aç uyumak zorunda olduğu iddia edilir (World Bank Indicators, 01.01.2020). Yetersiz beslenmenin uzun vadeli sağlık sorunlarına, üretkenliğin düşmesine ve eğitim sorunlarına neden olduğu kanısı yüksektir (Samson vd.,2001: s.6).

Sağlıklı beslenme en temel beşerî ihtiyaçlar arasındadır. Sağlıklı beslenememek bedenlerin zayıf düşmesine, zihnin kontrolünü yitirmesine, dokuların parçalanmasına

ve yeteneklerin körelmesine neden olur. Alınan gıdanın miktarının az, kalitesinin düşük olması nedeniyle ortaya çıkan durumlar, gıdalardaki protein azlığını gündeme getirmiştir. Açlık veya beslenme ile ilişkili tartışmalarda genel olarak yeterli kalori miktarı göz önünde tutulurken, protein miktarı daha az önemsenir. Halbuki, yeterince protein alınmaması halinde dokuları inşa edecek ve yenilemeyi tamamlayacak olan protein miktarı eksik kalır. Bu da vücudun yakıtının olmaması anlamına gelir (Harrison, 1993: s. 130).

Gıda teminini etkileyen dinamikler de mevcuttur. En girift olanı da alt yapının eksikliğidir. Alt yapının eksikliği, üretim kayıplarına neden olur ve üretim sonrasında üreticilerin ve firmaların buluşma noktası olan pazarlara ulaşımında sorunlar yaratır. Maliyetlerin artması da arz ve talep ilişkisini zayıflatır. Aynı ülke içerisinde bir şehirden diğerine ürün taşımamanın bir hayli zor olduğu belirtilirken, Cape Town'dan Kahire'ye ürün taşımamanın zorluğunun tahmin edilemeyeceği vurgulanır. Bu duruma örnek vermek gerekirse, 2001 yılında bir tarafta Kenya'nın kuzey bölgesinde gıda teminin edilemediği ve aç olan insanların olduğu ve diğer tarafta Kenya'nın Rift Vadisi civarındaki üreticilerin de ihtiyaç fazlası gıda ürünlerini hükümetin satın almasını talep ettikleri belirtilir (Taiwo ve Moyo 2012: s.8).

“Dünyanın en büyük vaadi” olan Binyıl Kalkınma Hedefleri, açlığın sonlandırılması ve gıda güvenliğinin sağlanmasını taahhüt etmekteydi. Ancak 785 milyondan fazla insanın kronik beslenme yetersizliği içinde olduğu belirtilir. Afrika'da 1,90 ABD dolarından daha az miktar ile geçinmek zorunda olan insanların sayısı yükselirken, Afrika'da yaşayan insanlar, önce gıda tüketim maddelerini daha sonra da gıda dışı tüketim maddelerini temin etmeye çalışmaktadır. Afrika'da sabun, kibrit, kömür, toplu taşıma, elektrik, telefon, ampul gazete gibi gıda dışı ürünlere de ihtiyaç duyulur (Strobbe ve Miller, 2011: s. 7-14; Hickey, 2011 s. 427). Sonuçta temel ihtiyaçların temini asgari yaşam düzeyi için gerekirken, asıl önemsenmesi gereken odak nokta uzun bir yaşam için uzun vadeli çözümlerdir.

3. 2. 2. 2. Asgari Olmayan Gelişmiş Sosyal Koruma İhtiyaçları

İhtiyaçların temin edilmesi gerekmektedir. Maslow'un hiyerarşisinde de ilk basamağın zaruri olduğu ama diğer basamakların da eksiksiz hissetmek ve yüksek yaşam psikolojisine erişmek için gerekli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca zorluklara direnme gücü kazanarak, sürdürülebilir mutluluğa erişmek ve benzersiz benlik için gerekli olduğu da iddia edilmektedir (O'Connor ve Yballe, 2007: s.742-751).

Farklı koşullar içinde olmak ihtiyaçların teminine de yansır. Koşullar sağlıklı olmak için yapılması gerekenleri etkilidir. ABD'de bir kişinin yıllık sağlık harcamasının 5,700 dolar olduğunu iddia eden (Ataöv,2018), Demokratik Kongo Cumhuriyetinde yaşayan bir kişinin sağlık harcamasının ise 407 kez daha az olan 14 dolar olduğunu, Etiyopya'da 20 dolar, Uganda'da 32 dolar olduğunu belirtir. Bir Kanadalının ilaç almak için yılda 681 dolar ayırabildiğini, bir Afrikalının da 2 dolar ayırabildiğini öne sürer (Ataöv, 2018: s.88).

Genel olarak hastalıkların Afrika'dan çıktığı iddia edilir. En başta AIDS ile Afrika arasındaki bağ belirtilir. Ancak WHO'nun AIDS bölümü başkanlığını üstlenmiş olan Jonathan M. Man'ın 13 Mart 1987 tarihinde "*Franfurter Rundschau*" da belirttiğine göre, AIDS'in Afrika'dan çıktığına yönelik bir kanıt mevcut değildir. Kanıtların olmamasına karşın Afrikalıları suçlamak ve dünya kamuoyunu bu yönde manipüle etmek beyaz adamın kendi suçunu örtbas etmek için siyah adamı değersizleştirilmesidir (Ataöv, 2018: s.109). Çünkü gerçekten AIDS'in kökeni ABD'nin 37. başkanı olan Richard M. Nixon'un mikrop içeren bir silah üretilmesi emrini vermesine dayandırılır. Mikrop içeren silahın üretilmesi ve tahmin edilemeyen nedenlerden kaynaklı olarak denetimden çıkması sonucunda hastalığın kaynağının gizlenmesi amaçlanır. Bu doğrultuda öncelikle Afrikalı yeşil maymunlar ve daha sonra da virüs bulaştırılmış olan Afrikalı insanlar suçlanmıştır (Ataöv, 2018: s.102).

Bilinçli ve eğitimli olmak bir çare olabilir. Kendi ihtiyaçlarını temin etmekte zorlanan insanlar hem çocuk sahibi olmak istemekte hem de çocukları için gerekli imkanları oluşturamamaktadır. Büyük bir çelişki içinde olan birçok aile beslenemeyen, gerekli proteinleri alamayan ve hastalıklarla boğuşan çocuklara sahip olmaktadır. Bu çocukların annelerinden ve babalarından ilgi gördükleri de söylenemez. Sonuçta beyni yeterince uyarılmayan, zor öğrenen ve anlamakta zorluk çeken çocuklar meydana getirilmektedir. Başarılı olamayan bu çocukların eğitim hayatı 1 veya 2 yıl içinde tabiri uygunsuzsa neredeyse başlamadan bitirilmektedir. Eğitimin olmaması veya yetersiz olması ile verim düşmekte, ücret düşmekte ve fukaralık devam etmektedir. İnsana yatırım yapılmayan bir ortamda yaşayan çocuklar da atalarından gördükleri trajik hayatı devam ettirenler güruhuna dahil olmaktadır (Harrison, 1993: s.158-160). Sonuçta temel ihtiyaçların dışındaki ihtiyaçların teminine de odaklanarak, kendini gerçekleştirmek, değer görmek, prestij sağlamak, başarmak ve güvende olmak için en ideal üçlü eğitim sağlık ve istihdamdır.

3. 2. 3. Afrika'da Eğitim, İstihdam ve Sağlık

3. 2. 3. 1. Afrika'da Eğitim

Yaşamı devam ettirecek ve özellikle uzun vadeli ihtiyaçların temini için belirgin derecede önemli olanlardan biri eğitimidir. Sosyal gelişmişlik düzeyine erişmek için etkili bir unsur olan eğitim; bilinç düzeyini artırma, gelişimin sürdürülebilir olmasını sağlama, toplumsal dayanışmayı artırma, kutuplaşmaları azaltma özelliklerine sahiptir. Bir ülkede veya kıtada okullaşma oranının, eğitim harcamalarının ve eğitimli nüfusun yüksek olması umut vericidir (Cars ve West, 2014: s. 6).

Çok yönlü bir yaklaşımın parçası olan eğitim, kalkınmanın ve gelişimin bir unsuru olarak kabul edilir. Eğitimin, kaynakların dağılımında etkili olduğunu belirtenlere göre, sermaye stokunun ve yatırımların artmasında, daha iyi işe sahip olma fırsatının elde edilmesinde ve gelirin artmasında etkili olan eğitim, hem üretkenliği ve

üretimi artıran motivasyon unsuru hem de daha iyi yaşam koşullarına erişmeyi sağlayan unsurdur. Düşük eğitim seviyesi ise genel olarak tarım sektöründe veya enformel sektörde istihdam edilmeyi kolaylaştırırken, tarım dışında ve enformel sektörde olmayan işlerde istihdam edilmeyi zorlaştırmaktadır (Erdem ve Nageye,2018: s. 92-94).

Bireysel ve toplumsal gelişimi sağlayan eğitim, Afrika'da iyi durumda değildir. UNESCO tarafından hazırlanan küresel eğitimi izleme raporuna göre Afrika'da temel eğitim için okula kayıt oranları yüksek olsa da okulu bırakanların ve temel eğitimi bitiremeyenlerin sayısı yüksektir. UNESCO'ya göre Afrika'da her 3 yetişkinden biri okuma yazma bilmemektedir. UNESCO, Afrika'da eğitim planlarının dış yardımlara gereksinim duyduğunu belirtmektedir. UNESCO genel müdürüne göre, Afrika'nın yoksulluk problemini yok edebilmesi için eğitim planlarının kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda koşullu nakit transferlerine benzer tarafları olan minimum gelir uygulaması ile okula devam edenlerin ve eğitilmiş insanların sayısının artırılabilceği belirtilir. Bu bağlantıda BM kuruluşlarının iş birliği önerilmektedir (Garcia ve Gruat, 2003: 47).

Afrika'da eğitilmiş beşerî sermayenin dünyanın geri kalanına oranla çok düşük olduğu bir gerçektir. O nedenle, az gelişmiş ülkelerin sayıca fazla olduğu Afrika kıtasında özellikle Sahra Altı Afrika, okullaşma oranının düşüklüğü ile ekonomik büyüyememe ilişkisine örnek teşkil etmektedir. Fakat BM verilerine göre, 2000 sonrasında okuldan uzak duran çocukların sayısında azalma olmuştur. 2015 yılından beri yılda toplam olarak 1 milyon azalma olduğu iddia edilir. Bunun içinde 59 milyon kadarı veya yüzde ifade edersek, yüzde 23 kadarı temel okul çağında 6-11 yaş arası çocuklardır. 62 milyon kadarı veya yüzde olarak ifade edersek, yüzde 24 kadarı 12-14 yaş arasında ikincil seviye eğitim dönemi çocuklarıdır. Ayrıca 138 milyonu veya yüzde 53'ü de bizim eğitim sistemimizde lise çağına denk gelen 15-17 yaş arası gençlerdir (United Nations,2019: s. 1-4).

Cinsiyetler açısından bakılacak olursa; 2018 yılında dünya üzerinde kadın ve erkek cinsiyetlerinden ilk okulu bırakanların oranı yüzde 8,2 iken bu oran Sahra Altı Afrika'da yüzde 18,8'dir. Her iki cinsiyetten toplam olarak orta okulu bırakanlar dünya üzerinde 15.6 iken, Sahra Altı Afrika'da 36.7'dir. Yine 2018 verilerine göre, her iki cinsiyetten toplam olarak lise eğitimini bırakanlar dünya üzerinde 35.2 iken, Sahra Altı Afrika'da 57.5'tir. Bu durumun sonucunda Sahra Altı Afrika'nın diğer bölgelere nazaran eğitimsizliğin en fazla olduğu bölge olduğu kanaati gelişir. Okuldan ayrılan çocukların birincil nedeni yoksulluktur. Çalışıp gelir getirmek daha karlı kabul edilerek eğitim göz ardı edilir. Ancak lise eğitiminden önce okulu bırakanlar ve zorunlu olmayan lise eğitimini almayanlar nitelikli işlerde çalışamayarak uzun dönemli risk almaktadır (United Nations,2019: s.1-4; Morgan ve Solarz, 1994: s.63).

İlkokula kayıt yaptıranların büyük bir kısmı okulu bırakmaktadır. Genel olarak kültürel sınırlamaların rolünden bahsedilir. Kofi Annan'ın 2000 yılında oluşturduğu "We the Peoples" başlıklı rapora göre okuldan kaçanların yüzde 60'ı kız çocuklarıdır. Bu durumun azaltılması için ailelerin yoksulluktan çıkartılması gerektiği beliren Annan, ailelere yardımlar yapılmasını ve doğurganlık yaşının da yüksek olması gerektiğini ifade etmiştir. Eğitimden uzak kalmanın yoksullukla ilişkisinin kurulduğu raporda Afrika'nın yoksulluktan dolayı güçsüz, umutsuz, özgürlüklerini kullanamayan bir kıta olduğu ve bu anlamda 20 yıl öncesindeki fakirliğin devam etmemesi için sürdürülebilir ve geniş tabanlı planların gerekli olduğu belirtilir. Afrika'nın yoksulluk ekseninden kurtulabilmesi için büyümesi gerekirken, yaklaşık yüzde 1'ler civarında büyüme gerçekleşmektedir. BM'nin Afrika Komisyonu Raporu (2008) da büyümeyi destekleyen çok az kanıt bulunduğunu iddia eder. Annan'ın hazırlamış olduğu raporda BM tarafından Afrika için yapılması gereken planların çerçevesi de çizilmiştir (Annan,2000: s. 24-30; Demirbaş ve Kabananiye, 2011:158; (Kawewe- Dible 1999: s.82). Afrika ülkelerinde istihdamda yer alamamak en başta gelir eksikliğinin nedenidir. Bu açıdan, serbest ekonomik anlayışın tesiri ile ekonomik gelişimin ve sosyal gelişimin önünü açma potansiyeli olan istihdam da önemlidir.

3. 2. 3. 2. Afrika'da İstihdam

İstihdam, Arapça kökenli bir kelime olup bir işte veya bir görevde kullanma manasına gelir. Ancak neyi veya kimi kullanmak gerektiği tam anlamıyla açıklanmamıştır. Ancak bir işte veya bir görevde kullanılmak, gelir getirmekle birlikte birçok kazanç sağlamakta ve bu nedenle tercih edilmektedir (Fathallah vd., 2011: s. 8; TDK, 02.02.2020).

BM Kalkına Programı (UNDP), 1960'lı yıllara göre 1997 yılında fakirler ve zenginler arasındaki uçurumun iki kattan fazla arttığını belirtir. Bu durum eşitsizliğin, bağlantılı olarak yoksunluğun ve yoksulluğun artmasıdır. Afrika da eşitsizliklerin arttığı bir bölgedir. Yüksek gelir eşitsizliği, ekonomiden elde edilen faydaların azalmasına ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (Garcia ve Gruat, 2003: s. 6).

İstihdam, kamu için hem gelirdir hem de giderdir. İstihdam ile hem bireylerin hem de ülkelerin geliri artar. Ancak istihdam edilenlerin ücretleri, sosyal güvenlik harcamaları, sağlık harcamaları gibi harcamalarla da kamunun yükü artmaktadır. Afrika'da da en büyük işveren kamudur. Fakat Afrika'da emek yoğunluğunun büyümesi ve istihdamın genişlemesi, ekonomik büyümeyi zorlamaktadır (Erdem ve Nageye,2018: s.98-99).

Afrika kıtasında bağımsızlığın kazanıldığı 1960'lı yıllar istihdam ilgili çalışmaların da başlangıç yılıdır. Ancak dünya genelinde yaşanan krizler ve ekonomik çalkantılardan en çok etkilenen Afrika ekonomisi ve istihdam politikaları olmuştur. ABD konut kredileriyle başlayan 2008 krizi Sahra Altı Afrika ticaretini etkileyerek nakit girdisini azaltmıştır. Nakit akışının azalmasıyla Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin en büyük sorunlarından biri olan işsizlik daha da artmıştır. Krizin etkisiyle işsizlik 2009'da %10 oranının üzerine çıkmış. Özellikle madencilik sektöründe Liberya'da, Güney Afrika'da ve Demokratik Kongo Cumhuriyetinde birçok proje ertelenmiştir.

Bu durumda işsiz insan sayısı artmıştır. Ancak tarım sektöründe çalışanların ve günlük çok düşük ücret karşılığında çalışanların resmi kaynaklarda kayıtlı olmaması sebebiyle işsizlik oranlarının gerçeği yansıttığına dair şüpheler vardır. Ayrıca genç nüfusun artması yeni iş alanları ihtiyacını da artırmıştır. Fakat ihtiyaçların karşılanması için olanakların yeterli olması gerekir. Bu minvalde Sahra Altı Afrika'nın ekonomik yetersizlikleri, yeni iş alanları açıp işsizleri azaltacak imkanlara sahip değildir. 2010 sonrasında krizin azaldığı ve ekonomik iyileşmelerin sağlandığı iddia edilse de genel olarak emtia fiyatları da gerileyerek normal düzeye gelmiştir. Bu durum petrol, maden ve gıda fiyatlarının düşmesi olarak anlaşılmalıdır. Fiyatlardaki düşüş petrol, maden ve gıda ihracatı yapan Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin ticari dengelerinde sarsıntıya neden olmuştur (Balı,2016: s. 691-694; Ohiorhenuan,2010: s.153).

Diğer yandan, Afrika'nın en bariz sorunları arasında olan işsizlik hem bireye hem topluma zarar vermektedir. İnsanlara geçimlerini temin edecekleri düzenli bir iş imkânı sağlanamadığı durumlarda işsiz kalan bireyler, sosyal, iktisadi ve siyasi ortamın istikrarını bozacak hale gelir. Ayrıca terör örgütleri özellikle işsizleri ve geçimini temin edemeyenleri bünyesine katmak için fırsat kollamaktadır. Özellikle gelişmemiş ülkelerde gelişen terör örgütlerinin meydana getirdiği terör olaylarının sorumlu listesinin en başında eğitimsiz ve kazanç elde edecek gelirden mahrum kişiler yer almaktadır. Kıta genelinde ise 15 yaşın altındaki Afrikalıların %40'ından fazlasını maddi olanağı kısıtlı ve işsiz genç erkekler oluşturur. Bu durum yurtdışı bağlantılı organize suçları ve politik istikrarsızlığı artırmanın yanında şiddet suçlarını, çete faaliyetlerini ve kaçakçılığı arttırabilecek niteliktedir. Bu bağlamda Afrika, suçun ve suçlunun merkezi noktası olarak görülmekte ve toplumsal sınıflaşma çizgileri boyunca kutuplaşmalar artmaktadır (Tomsensen vd.,2001: s. 10).

Diğer yandan, bayındırlık programları da gereklidir. Çünkü bayındırlık programları çalışma çağındaki yoksulları hedef alan popüler sosyal koruma faaliyetlerindedir. Çünkü özellikle doğal afetlere ve gıda kıtlıklarına yanıt olarak alt yapı gelişiminin ve istihdam boyutlarının düşünülmesi ve birleştirilmesi gereklidir (Fathallah vd., 2011: s. 8). Aslında Afrika'da gelir getirici bir işte veya görevde yer

almak bir hayli önemlidir. Ancak çalışma yeterliliğinde olmanın en baştaki koşulu da sağlıklı olmaktır.

3. 2. 3. 3. Afrika'da Sağlık

Afrika'da etkin olan eşitsizlikler sağlıkla ilişkili konularda da varlığını gösterir. Heimer, makalesinde eskiden beri devam eden eşitsizliklerin yeni hastalıklarda da kendisini gösterdiğini belirtmektedir. Afrika kıtasında ve çoğunlukla Sahra Altı Afrika ülkelerinde yoksullukla ilişkili olan dengesiz ve güvensiz yaşam koşulları birçok hastalığa ve sakatlığa neden olmaktadır. Diğer taraftan Afrika'da 1960'lardan beri nüfusun iki katına çıkması ve sağlık koşullarının kötü olması nedeniyle yoksulluk derinleşmektedir ve sosyal korumanın tabanı genişlemektedir (Öztürk, 2006: s.37; Heimer, 2007).

Sağlık, yaşam koşulları ile ilişkili olarak düşünülse de bazı araştırmacılara göre sağlık, sağlık hizmetleri ve mekânsal sunum arasındaki alakaya bağlıdır (Oren ve Stecklov, 2018: s. 137). Diğer taraftan da temel ihtiyaçların mekânsal temini sağlıkla bağlantılıdır denmektedir. Temel ihtiyaçlardan biri olan suya kolaylıkla erişebilen alanlarda yaşayanlarının sağlık durumları, suya erişilemeyen alanlarda yaşayanlara göre kısmen daha iyidir (MacDonald vd., 2012: s. 1).

Kentlerde ve kırsalda yaşayanların benzer sağlık problemleri olmamaktadır. Kentlerde sanitasyon ve halk sağlığı hizmetlerinin daha iyi olması nedeniyle kentlerde yaşayanların sağlık durumlarının iyi olduğu öne sürülür (Oren ve Stecklov,2018: s.137). Kırsal alanlara göre kentlerin daha iyi imkanlara sahip olduğu düşünülse de kentte yaşayanların sadece %35'inin evlerinin çeşmesinden su aktığı belirtilir. Afrika'nın en büyük iki gecekondu mahallesinin olduğu Nairobi ve Cape Town kentlerinin büyük bir kısmının evlerinde suyun olmadığı da öne sürülür (Tomsensen vd., 2001: s. 11). Ancak Afrika'da kırsal alanda yaşayanların durumu kentsel alanda

yaşayanlara göre daha vahimdir. Kırsal alanlarda halk sağlığı ve sanitasyon hizmetleri yetersizdir. Bağlantılı olarak kırsal alanda yaşayanlar sayısız oranda hastalık yapan mikroba (patojene) karşı savunmasızdır (Neufeld vd., 2020 s. 26).

İnsan sağlığını tehdit eden farklı unsurlar da bulunmaktadır. (Tomsensen vd., 2001), tarafından alt yapının yetersiz olduğu, insan sağlığını tehdit eden açık kanalizasyon sisteminin kullanıldığı, açık kanalizasyon sisteminin açık kireçleme metodunun kullanımını gerektirdiği öne sürülür. (Ataöv, 2018) ise, ziyaretleri esnasında açık lağımı Güney Afrika, Nijerya, Kenya ve Somali ülkelerinde gördüğünü iddia eder. Hatta bazı araştırmacılar tarafından açık dışkılamanın olduğu da belirtilir. Dünya üzerinde açık dışkılamanın en çok Güney Asya, Okyanusya ve Sahra Altı Afrika'da olduğu öne sürülerek, açık dışkılama yapanların da Hindistan ve Nijerya gibi kalabalık ülkelerde yaşayanlar olduğu vurgulanır. Belirtilen durumlarla bağlantılı olarak insan atıkları, toz ve çöp gibi insan sağlığını tehdit eden durumların özellikle çocuklar ve hamileler üzerinde büyük tehlikeler oluşturduğu ifade edilir (Tomsensen, vd., 2001: s. 11).

Afrika'da sağlıkla ilişkili sorunlara neden olan diğer bir unsur da yetersiz beslenmedir. Yetersiz beslenen çocukların, yetişkinlikte psikolojik ve fiziksel komplikasyonlarla karşılaştığı belirtilir. Afrika'da yetersiz beslenmeyle alakalı olarak hastalıkların, hastalananların, yaşına göre boyu kısa ve kilosu az çocukların, doğumda ölen bebeklerin ve kadınların sayısının fazla olduğu iddia edilir. 1990 ve 2012 yılları arasında Afrika'da yapılan bir çalışmaya göre, 5 yaş altındaki her yedi çocuktan birinin yaşına göre kilosu az, boyu kısadır. Bağışıklığı zayıf olan çocukların özellikle bulaşıcı hastalıklara yakalanması daha kolaydır (Millennium Report,2014: s. 13-25; Harrison, 1993: s.130-132; Samson vd., 2001: s.6).

Küresel bodurluk oranı 2000 yılında %32,6 iken, 2017 yılında %22,2'ye düşmüştür. Ancak en dramatik oranların olduğu Lesotho'da ise %52,7'den %33,4' e

düşebilmiştir. Sağlıklı insan sayısının az olduğu Afrika’da kansızlık, sakatlık, görme bozuklukları, mide hastalıkları, bağışıklık sisteminin zayıflığı ve vitamin eksikliğine bağlı hastalıklar görülmektedir (Harrison, 1993: s.130-132; Samson vd., 2001: s.6; Neufeld vd., 2020: s.1).

2012 yılından önce Sahra Altı Afrika’da canlı doğan 1000 bebeğin yaklaşık yarısı ölürken, 2012 yılından sonra bebek ölümlerinin azaldığı iddia edilse de her on çocuktan biri beşinci yaş gününü kutlayamamaktadır. Beş altı çocuk ölüm oranlarında gelişmiş ülkelere nazaran, 16 kat daha vahim bir tablo çizen Afrika, doğumda ölen anne sayısında da 14 kat daha vahim bir tablo çizer. 2013 yılında her 100.000 canlı doğumda 230 annenin öldüğü belirtilir Annenin doğumdan önce iyi beslenememesi, düşük ağırlıkta bebeklerin doğmasına neden olmaktadır (Millennium Report,2014: s.24-25; Samson vd.,2001: s.6).

Hastalıklara karşı bebek ölüm oranlarını azaltmaya yönelik fikirler geliştirmeye odaklanan WHO, çocuk yardımlarının kesilmemesini ve bebeklerin mama yerine anne sütü ile beslenmesini önermektedir. Ancak küresel şirketler, bebeklerin anne sütü yerine bebek maması ile beslenmesini ve mamaların da süt yerine su ile hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak su yoğun oranda mikrop içermektedir ve bebek mamaları da pahalıdır. Bu durumda mikroplu su miktarı yüksek mama oranı az bir karışımla bebek ölüm oranları daha da yükselir. BM, ÇHS de bebek mamasının reklamının yapılmasına ve pazarlanmasına sınırlama getirilmesini önermektedir. Diğer taraftan WHO’nun ücretsiz ilaç dağıtımı ve akıllı ilaçlar ile tedavi yöntemi de kâr marjının düşmesini istemeyen küresel şirketler tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca bağlantılı olarak küresel şirketlerin ardındaki ülkelerin WHO bütçesini desteklememesine ve baskı altında tutmasına neden olmuştur. Rekabeti ve ticareti engellediği gerekçesiyle ABD gibi ülkeler tarafından engellenen WHO, politika dışında kalıp piyasanın devamlılığını tehdit edebilecek sağlık sorunlarını kısmen önleyen ve devletlere neler yapmaları gerektiği konusunda öneriler sunan kurum haline dönüşmüştür (Harrison, 1993: s. 140; Fedai, 2019: s. 81-88).

Afrika’da yaşam beklentisinin düşük olmasına neden olan pek çok hastalık bulunur. Bağımsız Afrika kıtası hastalıklar toprağı olarak betimlenir (Ataöv, 2018: s.87). Kıtada şistomiazis, cüzzam, sıtma, dizanteri, menenjit, tüberküloz, sarılık, çocuk felci, ishal tetanos, kızamık, sürgün, akciğer iltihabı, AIDS, katarakt ve diğer göz hastalıklarının var olduğu öne sürülse de en fazla can kaybına neden olan en büyük problemlerden biri AIDS’tir. Ergenlerin cinsel eğitimsizliğinin, sık eş değiştirmesinin ve eş zamanlı olarak ilişki yaşamasının HIV kapma riskini artırdığı öne sürülür. WHO, genel olarak gençlerin cinsel eğitiminin yükseltilmesi ile HIV virüsünün engellenebileceğini belirtir (Magadi,2013:137; Annan,2000: s.26-27; Lugalla, 2003: s. 27).

Uzun yıllar HIV virüsü bulaşmış insanlar kanunlar nezdinde de kötü muamelelere maruz bırakılmıştır. Ancak yakın zamanda yasal düzenlemeler ile az da olsa değişim yaşanmıştır. Sierre Leone’de parlamento tarafından, anneden bebeğe HIV virüsünün bulaşmasının suç sayılmasının kaldırılmasını, Kenya’da Yüksek Mahkeme tarafından HIV virüsünün bulaşmasının anayasaya aykırı olduğunun belirtilmesini örnek verebiliriz (Eba, 2016: s.181).

Kofi ANNAN’ın “We the Peoples” raporuna göre AIDS olmasaydı yaşam beklentisi 70 yıla çıkabilirdi. Aynı rapora göre Güney Afrika’da gebe kadınların yüzde 40’ının AIDS testi pozitifdir. Önümüzdeki 10 yıl içinde 40 milyon çocuğun HIV virüsü nedeniyle yetim kalmasının beklendiği de belirtilmiştir (Annan,2000: s. 26-27; Lugalla, 2003: s. 27).

Ayrıca vahşi çocuk felci de bir süre Afrika’yı etkisi altında tutmuştur. Reuters haberine göre, Afrika’nın vahşi çocuk felcinden tamamen kurtulduğu ilan edilmiştir. En son hastalık kaydının 4 yıl önce Kuzeydoğu Nijerya da olduğu belirtilmiştir (25 Ağustos 2020 Reuters haberi; Annan,2000: s. 26-27; Lugalla, 2003: s. 27).

Afrika'da yaşam koşullarının yarattığı stresten kaynaklı olarak mental rahatsızlıklar da fazladır. İstikrarsızlığın olduğu ülkelerde her an üzücü bir olayla karşılaşmamak imkansızdır. Doğal afetlere ve felaketlere maruz kalmak hızlı ve kapsamlı değişikliklere neden olur. Bu durumlar insanları, aileleri ve toplumları stres altına alır. Stresten kurtulmak ve hayatlarını yeniden inşa edip normal yaşam koşullarına dönmek isteyenler maddi ve manevi desteğe ihtiyaç duyarlar. Ancak maddi ve manevi desteğin zamanlamasındaki, miktarındaki ve diğer eksiklikler stresi azaltmamaktadır. Araştırmacılar etkileyenleri farklı olan iki stres türü olduğunu belirtirler. Birinci stresin yaralanma veya birinin yaralandığını görmek gibi anlık bir durum ile ilişkiliyken, ikinci stresin doğal afet veya büyük bir sorundan sonra etkileri uzun süre devam eden kaygılara neden olduğu belirtilir. Birinci türün tedavisi mümkünken ikinci türün tedavisi daha zordur. İstikrarsızlığı ile bilinen Afrika'da ikinci tür stres yaygındır. Bu durum mental hastalıkların artmasına neden olmaktadır (Murray vd., 2015: s. 35).

Diğer yandan sağlık personeli sayısının yetersizliği de vardır. Bu bağlamda tedavi edilebilmesi mümkün hastalıklar tedavi edilemeyerek ölüm ile sonuçlanmaktadır. Nijer'de 10.000 kişiye bir hemşire ve 0,5 doktor düşmektedir. Kongo'da ise durum daha da kötüdür. 5 hemşire ve bir doktor ile hizmet veren kuruluşlar vardır. Ayrıca tıbbi araç gereçte yetersizdir. WHO'ya göre Afrika'da tıbbi araç ve gereç eksikliğinden dolayı ölümler yaşanmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimin olmaması veya erişim olan yerlerde tedavi imkanlarının sınırlı olması hastalıkları artırmaktadır (Annan,2000: s. 26-27). Sonuçta Afrika kıtası ve nispeten daha fakir ve ihtiyaç sahibi insan sayısı yüksek olan Sahra Altı Afrika bölgesi sosyal koruma ihtiyaçları doğrultusunda sosyal koruma harcamalarına gereksinim duymaktadır.

3. 2. 4. Afrika Sosyal Koruma Harcamalarında Belirgin Kalemler ve Genel Özellikleri

3. 2. 4. 1. Genel Sosyal Koruma Harcamaları

Genel sosyal koruma harcamaları sigorta, emeklilik ve sağlık için yapılan ödemeler ile hastalık, sakatlık ve ölüm halinde yapılan ödemeleri kapsar. Açıkça ifade etmek gerekirse, çalışmanın karşılığında elde edilen maddi gelir dışındaki kazanımlardır. Genel olarak çalışanların ödedikleri primlerden ve kısmen de devlet katkısı ile oluşturulan bir bütçe ile devam ettirilir Çalışanların hastalık, yoksulluk ve sakatlık gibi risklerden koruması amaçlanır (Omilola ve Kaniki, 2014. s.5; Aysan, 2020: s. 10).

Genel sosyal koruma harcamalarında en önemli belirleyici bütçe ya da finansman yöntemidir. Gelişmiş ülkeler sosyal koruma harcamalarını finanse edebilme konusunda daha az sorun yaşamaktadır. Bu nedenle düşük gelirli ülkelerin, gelişmiş ülkelerin sosyal koruma harcamalarındaki deneyiminden yararlanması gerekir. Çünkü düşük gelirli ülkelerin vergileri toplaması, ek kaynak yaratması ve başka kaynaklar bulması tahmin edilenden daha zordur. Sosyal koruma açığı olan ülkelerde büyüme de gerçekleştirilememişse ek kaynak yaratılması mümkün değildir. Bu durumda devamlılık esasına dayanan genel sosyal koruma harcamalarını yapmaları beklenemez. Bu durumda düşük gelirli ülkelerde hem başlangıç maliyetini hem de sürdürülebilirlik maliyetini karşılamak için dış yardımlar gerekir (Barrientos ve Hulme, 2008: s. 15).

Genel sosyal koruma harcamaları devamlılığı gerektirir. Ancak devamlılığı sağlayan da bir ülkenin sosyal koruma harcamaları için milli gelirden ayırdığı payın büyüklüğüne bağlıdır. Sosyal devlet özelliklerinin benimsenmesi ve ülkede yaşayanların refahının düşünülmesi nedeniyle sosyal koruma harcamalarına ayrılan pay arttırılabilir. Bu durumda aktif işgücü piyasasına yapılan yatırımlar da arttırılarak, haneler arası ve kişiler arası gelir eşitsizlikleri azaltılıp dengeye getirilebilir. Açıkça

ifade etmek gerekirse, gelir dağılımındaki bozulmanın hafifletilme çabası anlamlı olur (Erkaçar ve Güvenoğlu, 2018: s. 50; Woo vd., 2013: s. 19).

Sosyal koruma harcamalarının her zaman mali kapasite ile ilişkili olmadığını belirtenler de vardır. Devletin eşitsizliği azaltma sorumluluğu ile ilişkili olan sosyal korumanın her zaman mali kapasite ile ilişkili olmadığını belirtilirken, politika meselesi olduğu ifade edilir. Aslında, sosyal koruma harcamalarının sadece mali kapasitenin gerçekleştirebileceği bir şey olmadığını ifade edilmektedir. Bu konuda ekonomik yapısı diğer Afrika ülkelerine göre daha iyi olan Güney Afrika'nın farklı siyasi geçmişinin de etkisi ile daha fazla sosyal koruma harcaması yaptığı, gelirlerinin büyük bir kısmını askeri harcamalara ayıran Hindistan'ın, 2010 yılında Gana'dan daha az sosyal harcamalar yaptığı, bölgesel standartlara göre mali kapasitesi yüksek olan Kongo'nun sosyal harcamalarının düşük olduğu örnek verilerek, sosyal koruma harcamalarının mali kapasite, harcamaların yönü, siyasi irade ve siyasi iradenin doğru karışımı ile yapılabileceği iddia edilir (Murshed vd., 2017: s.1).

Afrika'da bazı bölgelerin sosyal hizmet sunumunda iyi olmak için çaba gösterdiği öne sürülür. Bu bağlamda Orta Afrika'da sosyal hizmet sunumu konusunda çalışmaların olduğu, Güney Afrika'da çoğunlukla halk tarafından desteklenen bir sistemin bulunduğu, Orta ve Batı Afrika'da çok çeşitli kamu kuruluşları, STK'lar ve kâr amacı gütmeyen sağlayıcıların olduğu belirtilir. Ayrıca Svaziland, Lesotho ve Botswana'da yaşlıların hayatını kolaylaştırmak için kapsamı geniş, evrensel düzeyde tasarlanan emeklilik programlarının geliştirildiği ifade edilir (Ndiaye vd., 2015: s. 3; Osabohien vd., 2020: s.3). Ancak Haroon Bhroat vd., tarafından hazırlanan ve UNDP Afrika'nın sitesinde yayımlanan raporda genel olarak Afrika'da kamu emeklilik fonlarına odaklanılması, sosyal koruma ve çalışma ile ilişkili kapsamlı çalışmaların eksikliği neticesinde sosyal korumaya yönelik genel harcamaların azaldığı belirtilir (Haroon, t.y.).

3. 2. 4. 2. Temel İhtiyaçları Temin Etmeye Yönelik Sosyal Koruma Harcamaları

Afrika kıtasının endemik doğası gereği birçok temel ihtiyacın temini zorlaşmaktadır. En temel ihtiyaç olan beslenme ve beslenme için gerekli olan gıda ve su Afrika hükümetlerinin en bariz sorunlarının temelinde yer alır. Bodurluk, kitlesel olarak aşırı zayıflık, bağışıklık sistemi zayıflığı, düşükler veya ölü doğumlar, hastalıklara karşı mücadele gücünün olmayışı ve kolaylıkla hasta olmak hep açlık ve temiz olmayan su kullanımı ile ilişkilendirilir. Ancak yapılan bir çalışmada Afrika için açlık seviyesinin sıfıra indirilmesi konusunda engellerle karşılaşıldığı belirtilir (Otekinrin vd,2020: s. 87).

Dünya üzerinde yaşayan tahminen 8 milyar insanı beslemek zor bir iştir. Yıllar önce Malthus da gıda maddeleri ve nüfus arasında bir ilişki olduğundan bahsetmiştir. Gıda maddelerinin aritmetik olarak artması ile nüfusun geometrik olarak artmasının birbirine denk gelmediğini ve bir açığın oluştuğunu belirtmiştir. Meydana gelen açlıkla düzenli beslenemeyen insanların varlığı anlatılır. Dünya üzerinde düzenli olarak yeterli beslenemeyen 2 milyon kişinin olduğu ve bunun 675 milyonunun Afrika'da olduğu tahmin edilmektedir. Bu bağlantıda Afrika'da akut, kronik ve gizli olarak üç açlık türünden bahsedilir. Kriz, kıtlık, savaş ve herhangi bir doğal afet nedeniyle kısa süreli olan yetersiz beslenme şekli akut açlık olarak belirtilir. Genel olarak akut açlık olan bölgelerde boy ve kilo ölçümü yapılarak kısa süreli de olsa açlık çekmeyenler ile kıyaslama yapılır. Etiyopya, Nijerya, Sudan ve Güney Sudan'ın akut açlık içinde olduğu iddia edilir. Burundi, Sudan ve Zimbabve'de 10,2 milyon kişinin akut gıda problemi yaşadığı öne sürülür (Otekinrin vd., 2020: s.90; De Waal,2000: s. 25; Neuesleben Yeni Hayat /1. Kasım. 2019).

Akut açlık durumunun daha ilerlemiş hali de kronik açlık düzeyi olarak ifade edilir. Daha uzun süre boyunca kişinin kendisine yetecek enerji miktarından ve kalori miktarından mahrum kalması hali de kronik açlıktır. Açıkça ifade etmek gerekirse,

suya erişimin olmaması, yiyeceğe erişimin olmaması ve sağlık hizmetlerine erişimin olmaması nedeniyle açlığın kronik bir hale dönüşmesidir. Afrika’da kronik açlık çeken 300 milyon kişinin 235 milyonu Sahra Altı Afrika’dadır. Temel minerallerin ve vitaminlerin eksikliği de gizli açlığı ortaya çıkartmaktadır. Aslında bir tür akut ya da kronik açlık ile de ilişkilendirilebilir. WHO 2 milyon kişinin gizli açlık çektiği yönünde tahmin yürütmektedir (Otekinrin vd., 2020: s.90; De Waal,2000: s. 25).

Afrika’da zararlı böcekler, hava koşulları ve hastalıklar nedeniyle hasat öncesinde ciddi kayıplar oluşmaktadır. Bu durum tarımın veriminin düşmesine ve nüfusa yetebilecek gıdanın azalmasına neden olmaktadır. Yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma, sosyal koruma kapsamında olanların sayıca azlığı, terörizm, insani gelişim düşüklüğü ve aşırı nüfus artışı da açlığı etkilemektedir. Kuş gribi ve benzeri salgınların 2006-2008 ile 2015 -2017 arasında Afrika’yı etkilemesiyle kümes hayvancılığı büyük zarar görmüştür. Çiftlik hayvanlarının ani ölümü ve birçok nedenden dolayı mahsul hasadının azalması nedeniyle her türlü açlık hali ortaya çıkmıştır (Otekinrin vd.,2019: s.101).

Bu bağlamda Afrika hükümetlerinin neler yaptığı veya neler yapmaya çalıştığı önemlidir. Siyasi iradenin güçlü olmasıyla açlık sorununun çözülebileceği iddia edilmektedir. Ancak ulusal girişimlerin kısmen etkili olması nedeniyle Afrika Birliği’nin ve bölgesel ekonomik toplulukların rol alması gerekmiş. Bu konuda tarımın verimliliğini artırmak için Afrika Birliği tarafından gerçekleştirilen Malabo Zirvesi önemlidir. Açıkça söylemek gerekirse, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden öykünerek 2025 yılına kadar erişilebilecek bir dizi somut hedef belirlenmiştir. Kalkınma gündeminin zirvesine yerleştirilen tarım ile Afrika’nın ekonomik büyümesinin gerçekleştirileceğine, yoksulluğun azaltılacağına ve tabi ki gıdasız kalmanın da önüne geçileceğine inanılarak kritik bir politika girişimi oluşturulmuştur. Afrika’nın kalkınmasını tasavvur eden gündem 2063 kapsamında yer alan ilk on yıllık plan (2014- 2023), genel olarak tarıma ağırlık verilmesini öngörmektedir (Malabo Montpellier Panel Raporu,2017 s. 3-8; De Waal,2000: s.27; Mohale,2020: s.329-330).

Afrika'daki hükümetler nakit transferleri veya doğrudan gıda yardımları yapmaktadır. Malawi'de Mchinji pilot bölgesinde altı ay nakit transferinden yararlanan hanelerin gıda tüketiminin yüzde on arttığı, Zambiya'da yapılan nakit transferleri ile Kalomo bölgesinde daha çok yaşlıların yaşadığı hanelerin protein tüketiminin yüzde 12, yağ tüketiminin de yüzde 35 arttığı, Etiyopya'da PSNP programı ile hanelerin yüzde 75 kaliteli gıda tükettiği belirtilir. Ebeveynini kaybeden çocuklara bakan yaşlılara çocuk destek hibesinin verilmesi ve yaşlılar için verilen nakit transferi nedeniyle Güney Afrikalı yaşlıların da tüketimlerinin arttığı belirtilir Mauritius'da da yaşlıların yoksulluk açığını yüzde 30'dan yüzde 6'ya düştüğü iddia edilir (Omilola ve Kaniki, 2014: s.34-35).

Bazı Afrika ülkelerinde hukuksal dayanaklar da vardır. Kenya'da hukuksal hiyerarşinin en üstünde olan anayasa ile kendini geçindiremeyenlere destek olmak zorunluluğu belirtilir. Lesotho'da da sosyal koruma politikalarının üç ayağından biri gıda güvenliği ile ilişkilidir. Gıda güvenliğinde de belirlenen dört kategoriden biri en acil gıda desteğine ihtiyaç duyanlara yöneliktir (Omilola ve Kaniki, 2014: s.4-10).

Afrika hükümetlerinin yeterli politika üretememesi de yardım kuruluşlarının desteğini almaya neden olmaktadır. Yardım yapan kuruluşların ne amacının ne olduğu tamamen kavranmış değildir. BM desteği ile kurulmuş Afrika Kalkınma Bankasının da nehir havalarını, sulama kanallarını, ulaşım ve iletişimi, büyük endüstriyel projeleri finanse etmek için kurulduğu ve bu yönlü çaba gösterdiği belirtilir (Chidzero,1963; s.4). Ancak bazı yardım kuruluşlarının girişimleri şüpheyle karşılanır. Yardım kuruluşlarının bazılarının bir kereliğine kullanılacak tohumları ve tarım arazilerine zarar verecek ilaçları Afrika'ya sattığı öne sürülür. Hatta yapılan yardımların şirketler aracılığıyla ülkeden geri çıktığı da iddialar arasındadır. World Vision, USAIDS, Clinton Vakfı, Save The Children ve WFP'nin Afrikalıların lehine çalışmadığını ima ederek, yardım kuruluşlarının yardım yapmak için değil de halkla ilişkiler ağını

kuvvetlendirmeye çalıştığı yönünde haberler vardır (Sol Haber Portalı Erişim: 01. 01. 2020).

WFP, BM ile bağlantılı olsa da bazı şüphelere yol açtığı muhakkaktır. WFP, içinde olduğu “Aliance for Food Security ve Nutrition” isimli şirket yapılanmasına ve diğer şirketlere hem iyilik yapma hem de kar elde etme fırsatı tanıdığını öne sürer. Ancak WFP ile irtibatlı olan şirketlerin çocuk işçi çalıştırdığı, yoksulluğa yol açtığı, elde ettiği bağışların bir kısmının şirketlere kar olarak geri döndüğü, yardım yapan şirketlerden hizmet alındığı ve bazı bağışçı şirketlere bağımlıymış gibi davranıldığı ve şirketlerin karlarını artırmayı öncelikleri arasına aldığı iddialar arasındadır. Bu açıdan da Kenyalı ekonomist James Shikwati, WFP ‘nın politikaları yüzünden çiftçilerin rekabet gücünün düştüğünü belirtir (Sol Haber Portalı, Erişim: 01. 01. 2020).

3. 2. 4. 3. Ekonomik ve Sosyal Gelişime Destek Veren Sosyal Koruma Harcama Kalemleri

Ekonomik ve sosyal gelişime destek veren sosyal koruma harcamaları ile yeteneğin geliştirilmesi, fiziksel ve bedensel anlamda yapabilirliğin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda transferler, gelişim fikri doğrultusunda olarak insan sermayesine yatırım olanağı sunan eğitim imkanlarına erişmek ve sağlık planlarından yararlanmak için anahtar bir bileşendir. Sosyal transferler, öngörülemeyen felaketlere karşı hazırlıklı olmayı gerektirir ve koruma sunar. Aslında, önleyici bir girişim olarak ele alınabilen sosyal transferler yoksulluğun azaltılması için gerekli sosyal koruma biçimidir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.5; Vazquez vd., 2012: s.111; Samson vd., 2001: s. 9).

Sosyal transferler finans ile ilişkilidir. Düşük gelirli ülkelerde yoksulluk içinde yaşayanlar ve sosyal transferlere gereksinim duyanlar fazladır. Bu durumda düşük gelirli ülkelerin transferlerin maliyetini karşılaması da zorlaşır. Bazı akademisyenlere göre, sosyal transferler, yoksul sayısının yüksek olduğu ülkelerde bağımlılık

yaratacaktır. Bu bağımlılığın ülkeleri karşılanması imkânsız maliyetlere sürükleyeceği iddia edilir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 3-4).

Malavi’de yapılan bir araştırma, nakit transferi programlarının yerel pazarı güçlendirdiğini öne sürer. Nakit paranın ekonomik döngüyü kolaylaştırdığı, ülkeye yatırım çektiği, dostane ilişkilerin kurulmasına destek olduğu ve eşitsizlikleri azaltmaya yönelik olduğu öne sürüldüğünden transferler sosyal koruma aracı olarak değerlendirilir ve sosyal koruma aracı ile ülkelerin GSYH’nin güçleneceği belirtilir (Omilola ve Kaniki, 2014: s. 24).

Afrika hükümetlerinin bazılarında eğitime destek vermek ve çocukların sağlıklı olması için transferler kullanılır. Ailelerin çocuk eğitiminin sağlanmadaki rolü ne kadar fazla olsa da transfer desteği gerekmektedir. Örneğin Ruanda’da eğitimin ücretsiz hale getirilmesi ve bazı okullarda gıda destek programlarının yapılması eğitime erişimi kolaylaştırmakla birlikte sağlıklı olmaya da katkı sunmaktadır (Lloyd ve Blanc, 1996: s. 267; Omilola ve Kaniki, 2014: s.16).

Eğitim altyapısının geliştirilmesi de eğitime erişimi artırır. Güney Afrika’da emeklilik maaşlarının yükseltilmesi ile okul beslenme programlarının geliştirilmesi yoksul bölgelerdeki eğitim altyapısını iyileştirmek amacını taşır (Barrientos ve Sherlock, 2002: s.9).

Afrika’da hükümetlerin bazıları sağlık politikalarına önem vermektedir. Ruanda’da tüm Ruandalıların sağlık sigortası kapsamında olması gerektiği yasalarla desteklenmektedir. Resmi sektörde çalışmayıp resmi sağlık sigortasından yararlanmayanlar için toplum temelli sağlık sigortası oluşturulmuştur. Toplum temelli sağlık sigortasının 2004 yılında nüfusun yüzde 91’ini kapsadığı iddia edilir. Kenya’da da çalışanları ve çalışanların bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerini kapsayan sağlık

hizmetleri vardır. Bu kapsamda olanlar için 2009 yılına kadar yatarak tedavi sigortası bulunmaktadır. 2009 yılında da ayakta tedavi sigortası başlatılmıştır (Omilola ve Kaniki,2014: s.8-16).

Sosyal transferler uzun vadede katkısı yüksektir. Sosyal transferler, hane halkı gelirlerini, üretkenliği ve üretimi artırmak, ekonomik büyümeye minik minik katkı sağlamak için kullanıldığı takdirde yük olmaktan çıkacaktır. Bu bağlamda asgari sosyal güvenlik yardımları sağlamanın net maliyetinin uzun vadede sıfır olabileceği iddia edilirken, sosyal transferlerle desteklenmiş bir iş gücünün artan üretkenliği ile ekonomik ve mali getirilerin daha fazla olacağı ifade edilir. Sosyal güvenlik yardımlarının fırsat maliyetine değinilirken, daha zayıf bir işgücünün ekonomik içeriği olan sosyal güvenlik maliyetinden daha tehlikeli olacağı belirtilir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 3-4).

Sosyal koruma harcamalarının artırılmasının eşitsizliği azalttığı iddia edilir. Sağlık harcamalarının da artırılmasının eşitsizlikle negatif yönlü bir ilişkisi bulunur (Holzner, 2011: s. 14- 21). Ancak dünya genelinde 1980'li yılların başından beri istikrarlı bir şekilde artan sosyal koruma harcamalarının 2000'lerin başında zirve noktasına ulaştıktan sonra azalışa geçtiği iddia edilir. Sağlık için yapılan kamu harcamalarının da 1980'li yıllarda arttığı ve 2000'lerden sonra düşüşe geçtiği söylene de eğitim harcamalarının 1980'lerin sonundan beri bir azalışta olduğu öne sürülür. Bu durum 1980 ve 1990'ların başındaki ekonomik daralmanın bir sonucu olarak kabul edilir (Vazquez vd., 2012: s. 100; Ndulu ve Q'Connell, 1999: s.42).

3. 2. 4. 4. Afrika'da Diğer Sosyal Koruma Harcamaları

Afrika, çok sınırlı mali kaynaklar ile çok büyük ve acil ihtiyaçları karşılamaya çalışır. Bu nedenle Afrika'da ulusal sosyal koruma sistemi için sosyal aktörlerin desteği sağlanmaya çalışılsa da mevcut geleneksel dayanışma ağları daha güçlüdür (Fathallah vd., 2011: s. 18; Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 85-86; UNDP, 2019: s.50).

Geleneksel sosyal koruma anlayışının “komşuda pişer bize de düşer” anlayışı ile alakası yüksektir. Aslında bu anlayış kalkınma ve büyüme ilişkilerinde bir tarafta gelişmiş olan ülkelerin diğer tarafta fakirlik kısır döngüsünde olan ülkelerin varlığına ve bir düalizme işaret etmektedir. Bu bağlamda gelişmiş ülkelerin gelişmesinde diğer gelişmemiş ülkelerin hakkının olduğu da belirtilmektedir (Cingi, 1995: s.127).

STK'lar dayanışma usulüne uygun şekilde bir tür sosyal koruma faaliyetleri yürütür. Küresel bir ağ haline gelen HelpAge International, kendisi ile bağlantılı olan ve ağ üyelerimiz olarak ifade ettiği Afrikalı STK'larla Etiyopya'da, Kenya'da, Mozambik'te, Güney Sudan'da, Tanzania'da ve Uganda'da yaşlıları hedef alıp gelir, gıda ve sağlık hizmeti desteği ile bilinçlendirici eğitici faaliyetler yürütür. Sosyal güvenlik ile sosyal koruma ilişkisini önemseyen HelpAge tarafından ihtiyaçların karşılanmasına, hakların gözetilmesine, sağlıklı, güvenli ve onurlu bir yaşam sürdürülmesine katkı sağlandığı belirtilir (HelpAge International Afrika, 05.05.2021).

Afrika ülkelerinde faaliyet yürüten firmalar da bir tür sosyal koruma ağı kurmaya çalıştığını iddia eder. Örneğin Hollanda'nın gül üreticilerinden olan Van Der Berg Roses, Kenya'da Naivasha bölgesinde gül üreticiliği yapmaktadır. Kenya'da kendi personellerine ve ailelerine sağlık, eğitim ve giyim yardımları yaptığını belirtmektedir (Hoogendoorn Growth Management, 01.01.2020). Irk, dil, din, inanç, renk, cinsel yönelim, cinsiyet, ulusal köken, engellilik, yaş gibi nedenlerle herhangi bir kişiye karşı ayrımcılık yapmamanın sosyal korumanın kapsamı ile alakası düşünüldüğünde, Nairobi'de merkezi olan Sian Roses'un adil istihdam politikasının sosyal korumaya katkı sunduğu öne sürülebilir (Sian Roses | Careers, Hiring, 01.01.2020).

Bazı ülkelerde de kendi kendine yardım etkinlikleri yapan topluluklar vardır. Aslında kendi kendine yardım etkinliğinin temelinde bağış toplanması ve toplanan bağışlar ile gerekli harcamaların yapılması vardır. Örneğin Kenya'da Harambee olarak ifade edilen topluluk da bağış toplayan bir yerel yapıdır. Topluluk, ilk Kenya Cumhurbaşkanı olan Jomo Kenyatta'nın ülkeyi birlikte geliştirmek fikri ve amacı ile

paralel şekilde oluşturulsa da kurumsal bir hal alamamıştır. Önceleri siyasete girmek isteyenlerin resmi olmayan Harambee topluluğuna bağlı olması beklenmiştir. Ancak daha sonra toplulukta biriken paraların kullanımında suiistimallerin olduğu, topluluğun siyasi bir araca dönüştüğü ve topluluğun amacından saptığı haberleri 28 Ağustos 2013 tarihinde The Standard isimli internet gazetesinde ortaya çıkmıştır ve topluluğun itibarı azalmıştır (The Standard, 01.01.2020).

3. 3. BAZI AFRİKA ÜLKELERİNİN SOSYAL KORUMA HARCAMALARI BAĞLAMINDA ÖRNEK SOSYAL KORUMA PROFİLİ

Genel olarak daha hassas bir bölge olan ve Sahra Çölünün güneyinde yer alan 48 Sahra Altı Afrika ülkesinden rastgele seçilen 10 ülkenin sosyal koruma harcamaları bağlamında sosyal koruma profili çizilecektir. Böylece önceden anlatılan Afrika ve nispeten risklere daha açık, yeni risklerle karşılaşmaktan korkan ve gereksinimleri yüksek insanların sayıca fazla olduğu Sahra Altı Afrika'nın sosyal koruma görünümünü örneklendirmek amaçlanmaktadır.

3. 3. 1. Kenya'da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

1963 yılında bağımsız olan ve Afrika'nın doğusunda yer alan Kenya, düşük orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 1,600 ABD dolarıdır. Kenya, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de düşük orta gelirli ülke olmayı devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021). Cari açıkları yüksek olan ve bu açıkları kapatmak için borç alan Kenya dış yardımlara bağımlı olan ve IMF ile borç alan ilişkisini sürdüren bir ülkedir. IMF ve DB bankasının 2016 borç sürdürülebilirlik analizine göre, Kenya'nın sürdürülebilirliğini tehdit edecek borcunun olmadığı ve borç sıkıntısının düşük olduğu belirtilerek daha fazla borç almasında sakınca olmadığı mesajı verilmiştir (Shikwati, ty: s. 103-110).

Borç bağımlısı olmasına karşın büyüme emarelerinden bahsedilir. Büyüme emareleri gösterdiği iddia edilen Kenya'nın yoksulluk önleyici çalışmalarının eksik kaldığı belirtilir. Kenya'nın hem büyümeyi gerçekleştirip hem de yoksulluğu önlemek için ekonomik sürdürülebilirliği riske atmayı göze alacak kadar borçlanması gerektiği öne sürülür (Shikwati, ty: s. 103-110).

Temel ihtiyaçlar ve bunlar doğrultusunda yapılan harcamalar önemlidir. Çünkü Kenya'da temel ihtiyaçlarını temin edemeyen insanların sayısı yüksektir. Son yıllarda sosyal korumanın önemsendiği belirtilse de gelişmiş ülkelerin sosyal koruma profiline nazaran çok vahim durumda olduğu kesindir. İhtiyacın büyüklüğünden dolayı birçok insanın acı çektiği muhakkaktır (Bender vd., 2021: s.11). Fiziksel, psikolojik ve ruhsal rahatsızlık yaratan yetersiz beslenme birçok insanın acı çekmesine neden olmaktadır. Temel gıda maddelerinden mahrum bünyelerin sağlıklı olmaması belirgin sorunlardandır (Otekurin vd., 2020: s.88).

Tarıma müsait bir ülke olan Kenya'da gıdaya erişim kolay olmamaktadır. BM projelerinden ve gıda desteklerinden yararlanan Kenya'da gıdaya erişim projeleri düzenlenmektedir. Beslenme ile ilgili projelerden en ses getireni de Orijinal adı ile "Home -Grown School Feeding Programme", çocuklara çeşitlendirilmiş ve sağlıklı yiyecekler sunmayı hedefleyen programdır. Hem üretici çiftçiyi desteklemek hem de okul çağındaki çocukların beslenmesine yönelik olan proje ile okul çağındaki çocukların beslenmesi, tarımın geliştirilmesi ve çiftçiye destek olunması amaçlanmıştır. Programın geliştirilmesinde "World Food Programme" olan yapının gıda güvenliği, satın alma, lojistik ve okul beslenme konularındaki uzmanlığı etkili olmuştur (Fathallah vd., 2011: s. 11; Shikwati, ty: s. 103-110; UNWFP, /05.05.2020).

The Lancet'te 4 Ekim 2016 yılında yayınlanan makalede beş yaşın altındaki çocuk bakımında besin ve su kadar beyinsel gelişimin uyarılmasının gerekli olduğu

belirtilmiştir. Bu açıdan ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve bazı etkinlikler ile erken çocukluk döneminin verimli geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Merkezi Hollanda'nın Lahey kentinde olan Bernard Van Leer Vakfı tarafından anayasada erken çocukluk dönemi hizmetlerine erişimi güvence altına alan Kenya'da ilk adım atılmıştır. Erken çocukluk dönemi ile ilgilenen Bernard Van Leer Vakıfı projesi Dünya Bankası tarafından desteklenmiştir. Eğitici yanı ve bireyin yaşamının başlarında fırsatlar edinmesi gerektiği düşüncesinden hareketle anlamlı bir projedir (Bernard Van Leer Vakfı, 01.01.2020; The Lancet,01.01.2020).

Uzun vadeli sosyal koruma sunma ihtimali de önemlidir. Ancak ülkenin iç dinamiklerinin yoğun etkisi nedeniyle kapsamın genişletilememesi hüzün vericidir. Sağlık alanında hizmet alan kişi sayısı sınırlıdır. Kenyalıların sadece yüzde 19 kadarının sağlık sigortasına sahip olması nedeniyle cepten harcama yaparak sağlık hizmetinden yararlanmak zorunda olanların sayısı yüksektir. Sağlık hizmetini en yoksul kişilere sunmak isteğinde olan Hükümet, 2014 yılında beri "National Hospital Insurance Fund" aracılığı ile ve Dünya Bankasının mali desteği ile "Health Insurance Subsidy Programını" uygulamaktadır. Programdan yararlananların büyük bir kısmı 4 ana nakit transferi programından yararlananlardır (Bender vd., 2021: s.5). Program yürütücülerinin en büyük tesellisi de kapsamda olan büyük bir kitlenin yiyecek ve içecek alabilecek güçte olması ve hastalandığında hastaneye gidebilecek olmasıdır (3 Aralık 2018 ILO Youtube Video). Nüfusun büyük bir kısmının sağlık imkanlarından yararlanamaması nedeniyle gereken ölçüde fiziksel ve zihinsel emeğini sunabilen insan sayısı da sınırlıdır. Bu durum doğal olarak işsizliğe neden olur ve temel ihtiyaçlar ile diğer ihtiyaçların bağlantısını ortaya koyar (Otekunrin vd., 2020: s.88).

Afrika'nın doğusunda yer alan Kenya'da işgücünün büyük bir kısmı tarım sektöründedir. Yaklaşık olarak işgücünün yüzde 80 kadarının tarım alanında olduğu tahmin edilir. Ancak doğal afetlerin etkisiyle Kenya'da ürün yetiştirmek, yaşamak ve çalışmak zor hale gelmiştir. Bu durum kente göç etmeyi hızlandırmıştır (SHIKWATI, ty: s. 103-110). Ancak kente göç etmenin sorunları çözen bir tarafı olmamıştır. Kentte de genç işsizler ve kayıt dışı alanda çalışanlar artmıştır. Nüfus sayımlarına göre, 15-

34 yaş arasında çalışabilecek güçte ve istekte olanların en az yüzde 30'unun işsiz olduğu iddia edilir. Resmi alanda iş bulamayanların yöneldiği resmi olmayan işlerin de yoksulluğa neden olduğu tahmin edilir. Yaratılan işlerin yüzde 80'den fazlasının kayıt dışı olduğu da iddialar arasındadır (Shikwati, ty: s. 103-110).

Afrika'da temel ihtiyaçlardan sayılmasa da olmaması halinde büyük sıkıntı yaratacak ihtiyaçlar da vardır. En önemlisi eğitimidir. Ancak Afrika ülkelerinin eğitim ile ilgili en büyük problemlerinden biri okulu terk edenlerdir. Ekonomik sıkıntılar, resmi kayıtların olmaması gibi nedenlerle Kenya'da da okulu terk edenlerin ya da okula hiç gitmeyenlerin sayısı yüksektir. Kenya'da 1982 yılında okul öncesi ve ilk eğitime kayıt olan çocukların sayısı 483,148 iken, 2007 yılında 1,69 milyona (814,930 kız çocuğu- 876,163 erkek çocuk) çıkmıştır. Öncesine göre 2012 yılından sonra okula kayıt yaptıran çocuk sayısı artmıştır. Ancak yine de bu sorun tamamen çözümlenmiş değildir. Çünkü 2012 yılında 413,319 kız, 542,666 erkek olarak toplamda 955,985 çocuk okula kayıt olmamıştır. Yaklaşık bir milyon çocuk okula gidememektedir ve eğitimsiz olmaktadır (Fidan,2017: s.7-8).

Kenya'da bir sonraki eğitim aşamasına geçenlerin sayısı, önceki aşamadan daha düşüktür. İlköğretime giden öğrencilerin yarısı kadar ortaöğretime geçmektedir. Kız ve erkek çocuklardan üniversite öncesindeki eğitim aşamasına gidenlerin oranları yaklaşık olarak birbirine yakındır (Fidan,2017 s. 8). Yükseköğretime devam eden öğrenci sayısı az olsa da 1970'lerden sonra daha da azalmıştır. Çünkü 1970'lerden önce üniversite eğitimi için öğrencilerden ücret talep edilmemiş ve üniversite harcı, yemek hizmeti, diğer hizmetlerin kamu tarafından fonlanması nedeniyle kamunun yük altında olduğu kanaati geliştirilmiştir. Bu nedenle kamunun yükseköğretime fonlamasına son verilerek, öğrencilerden yükseköğretim ücreti talep edilmiştir. Bu bağlamda üniversiteye giden öğrenci sayısında azalma olmuştur. Üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı toplam nüfusun yüzde beşini geçmemiştir (Fidan,2017 s.9).

Farklı gerekçeler ile sonradan düzenlemeler yapılsa da eğitim ile ilgili ilk girişimler 1968 tarihli eğitim kanunu ile başlatılmıştır. İlk eğitim planı ile öğretmenlerin durumu, ulusal sınavların nasıl yapılacağı, yetişkinlerin eğitimi ve üniversite eğitiminin çerçevesini çizen düzenlemeler hazırlanmıştır. Açıkça belirtmek gerekirse, sömürge döneminden farklı bir eğitim modelinin benimsendiği ifade edilmektedir. Daha sonra da BM Milenyum Hedeflerinin bitirilememiş işlerinin eklendiği 2030 hedefleri göz önünde tutularak 2007 yılında Ulusal Planlar Stratejisi ile uzun dönemli planlar oluşturulmuştur (Fidan, 2017: s. 3-4; Charton,2007: s.315).

Sosyal koruma Kenya’da yenidir. Bu açıdan sosyal koruma konusunda bir belirsizlik olduğu ve sosyal koruma bilincinin düşük olduğu belirtilir. Sosyal korumanın nakit transferlerinden ibaret olduğuna inanıldığı da ayrıca öne sürülür. Son yıllarda “evrensel sağlık sigortası” veya sosyal korumayı genişletme hedefleri gündemdeki yerini korumuş ve bu doğrultuda söylemler geliştirilmiş ve yaklaşımlar da bu söylemlerin ürünü olarak öne sürülmüştür (Bender vd., 2021: s. 11). Hatta tüm Kenyalıların onurlu yaşaması gerektiğinin ve gelişimleri için yeteneklerini kullanmaları gerektiğinin altı çizilerek sosyal koruma ile amaçlananlar belirtilmiş (Chirchir ve Tran, 2019: s.3).

Kenya’da sosyal koruma harcamalarının tamamının ve sosyal yardım kapsamındaki harcamaların miktarı yüksek değildir. Genel olarak sivil emekli maaşlarını içeren genel sosyal koruma harcamalarının GSYH’nin 1,3’ü kadar olduğu ve sosyal yardım kapsamındaki harcamaların ise GSYH’nin 0,21-0,41 arasında yer aldığı belirtilir (Bender vd., 2021: s.5).

Resmi olarak sosyal korumanın çerçevesi çizilmiştir. 2010 Kenya Anayasası ve 2012 National Social Protection Policy (NSPP) ile sosyal korumanın çerçevesi belirlenmiş ve geçinebilme/geçim ile ilişkilendirilmiş. Kendini geçindiremeyenlere yaşamları boyunca gelir ve sosyal güvenlik sağlamak gerektiği ve tüm Kenyalıların onurlu yaşaması gerektiği belirtilmiş (Chirchir ve Tran, 2019). Söylemler doğrultusunda eyleme geçirilen sosyal transferler ile yardım alan yoksul hanelerin

durumunun iyileştiği tahmin edilmiş. Transferlerden önce yüzde 71 olan yoksulluk oranının transferlerden sonra yüzde 64'e gerilediği ve hane halkı tüketimeinin arttığı öne sürülür. Az da olsa bir iyileşmeden söz edilebilir (Chirchir ve Tran, 2019).

Kenya'da 2000 sonrasında sosyal koruma girişimleri artmıştır. 2006 yılında ulusal sosyal koruma komitesi kurulmuştur. Ancak 2011 yılında ulusal sosyal koruma stratejilerinin geliştirilmesi için adım atılmış ve aynı zamanda ulusal sosyal güvenlik ağı programı, ulusal sosyal koruma sekreterliği kurulmuştur. Sosyal koruma, nakit transferleri ile sağlık harcamaları gibi iki koldan ilerletilmeye çalışmıştır. Ayrıntıları belirtilmemiş olsa da 2013 yılında sosyal yardım yasasının yeniden müzakere edildiği ve 2016 yılında resmi olarak sosyal sağlık sigortasını zorunlu kılan sağlık yasasının kabul edildiği bilgisine erişilir. Diğer taraftan müzakerelerin halen devam ettiği netleşmiş ulusal sosyal yardımları içeren sosyal koruma mevzuatının olmadığı da belirtilir (Bender vd., 2021: s.6- 13).

Kenya'da belirgin dört ana programdan bahsedilir. 1. çocukları hedefine alan The Cash Transfer for Orphaned and Vulnerable Children başlıklı (TCOVC), 2. yaşlıları hedefine alan The Older People Cash Transfer başlıklı (OP-CT), 3. ağır engellileri hedefine alan The Persons with Severe Disability Cash Transfer başlıklı (PWSD-CT), 4. de açlıkla mücadele edenleri hedefine alan The Hunger Safety Net Program başlıklı (HSNP) olarak sıralanabilir. Proje isimleri belirtilmiş olanlar sırasıyla savunmasız ve yetim çocuklar için, 65 yaş üstünde yoksul ve zayıf olan kişiler için, ağır engelli kişiler için ve aşırı kurak olan bölgede yaşayıp açlık çeken haneler için nakit transfer programları ile dört koldan ulusal güvenlik ağı oluşturulmuş (Bender vd., 2021: s.5). Programın toplam nüfusun yüzde sekizini ve mutlak yoksulluk içinde olanların da yüzde 17'sini kapsayacak şekilde genişletilmesi hedeflenmiştir (UNDG,2016: s.27). Geniş çerçeveli programın finansmanının yüzde 72'sini Kenya Hükümeti tarafından geri kalanının da bağışçılar tarafından karşılandığı belirtilir (Chirchir ve Tran, 2019).

Kenya’da sosyal korumanın kapsamının artırma girişimleri de vardır. Svahili diline göre, Inua Jamii Senior Citienz isimli program ile topluluğun kıdemli vatandaşlarını desteklemek amaçlanmıştır. 2018 yılından itibaren 70 yaş üstü yaşlılar için asgari gelir sağlamayı içeren program ile herhangi bir işte çalışıp emekli olmamış yaşlılar emekli geliri ile desteklenmiş. Ayrıca ayda 500 Kenya Şilini kadarını ödeyerek ve devlet katkısı ile ulusal sağlık hizmetinden yararlanma imkânı da tanınmış. Ancak programın yasal bir dayanaktan yoksun olarak, seçim kaygısıyla hazırlanması bazı tahminlere neden olmuştur. Birbirini takip eden hükümetlerin programı devam ettiremeyeceği tahmini ile programın kesintiye uğrayabileceği tahmini belirtilmiş (Chirchir ve Tran, 2019). Sonuçta Kenya’da genel olarak en savunmasızları hedefe alan programlar kapsamında sosyal koruma sunumu yapıldığı söylenebilir. Bu yönde çabalarla da daha çok sağlık hizmetlerine ve transferlere odaklanılmıştır.

3. 3. 2. Güney Afrika’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Afrika kıtasının güney ucunda yer alan Güney Afrika, üst orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 5,750 ABD dolarıdır. 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de üst orta gelirli sıfatını sürdürmüştür (The World Bank Data, 05.05.2021).

Güney Afrika kıtanın gelişme emareleri gösteren ülkesi olarak bilinir. Güney Afrika ekonomisi çok zengin hammadde kaynaklarına dayandığı, tekstil, otomotiv, turizm, tarım sektörlerinin altyapısının güçlü olduğu ve Afrika kıtasının sınai üretiminin yüzde 40’ını, GSYH’nin yüzde 20’sini, toplam elektrik üretiminin yüzde 50’sini, maden üretiminin yüzde 45’ini tek başına karşıladığı iddia edilir. Ülke topraklarının yüzde 13 kadarının tarıma elverişli olduğu belirtilen Güney Afrikanın nispeten dışa açık bir ekonomiye sahip olduğu da iddialar arasındadır (DEİK Raporu, 2013: s. 1-6).

Üst orta gelirli bir ülke olan Güney Afrika’da servet dağılımında ve diğer birçok alanda eşitsizlikler vardır. Eşitsizliğin temelinde biyolojik dayanağı olmasa da beyazların lehine olan ırk ayrımcılığı yer alır (Di hollo,2012: s.224). Söylemlerin temelinde de ırk ayrımcılığının tesiri vardır. “Devletin muhtaç vatandaşlarına yardım etmesinin ahlaki bir görev ve yoksulluktan muzdarip yaşlı beyazların kamu yardımını hak ettiği” söylemi ile beyazların ayrıcalığı meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu söylemin akabinde beyazların emeklilik dönemlerinde rahat edebilmesi için 1928 yılında emekli aylığı başlatılmıştır. Ancak ırkçılığın sosyal koruma girişimi için bir adım olarak kabul edilen söylemlerde de kendisini gösterdiği söylenebilir (Hickey,2011: s.432).

İrkçılığın etkisi Güney Afrikanın ekonomik, sosyal ve siyasal hayatında uzun yıllar silinememiştir. İrkçılıkla ilişkisiz ve cinsiyetçi olmayan demokratik seçimlerin yapılması için direnişler 1994 yılında nihayete ermiştir. İlk demokratik seçimlerin yapıldığı 1994 yılından sonra anayasa çalışmalarına başlanmıştır. Ulusal Birlik Hükümeti demokratik nitelikleri barındıran ilk anayasayı 1996 yılında çıkartmıştır. 1996 anayasası, daha önceki (ırk ayırımına dayalı 1910 ve 1983 anayasalarından) anayasalardan farklı olarak ayrımları yok etmek, sosyal adalete ve temel insan haklarına dayalı bir toplum geliştirmek amacını taşımıştır. Aslında, Güney Afrikalıların gelişmemesi için hazırlanmış bilinçli politikaların bir parçası olan ırk ayrımcılığı 1994 yılından sonra farklı bir hale bürünmüştür. Apartheid döneminden sonra ırka dayalı eşitsizliklerin yerini sınıfsal eşitsizlikler almıştır. Avantajları ve dezavantajları farklı sınıflar arasındaki eşitsizlik kısmen devam ettirilmiştir (Erkmen ve Arı, 2018: s. 260-261; Di hollo,2012: s. 224).

Güney Afrika’da temel ihtiyaçların temininde sorunlar yaşanır. En temel ihtiyaçlardan biri olan gıdaya erişimin olmaması veya az olması nedeniyle yetersiz beslenme ortaya çıkmaktadır. Yetersiz beslenmeden kaynaklı hastalıklar yüksektir. Ancak farklı nedenler de hastalıkların artmasına neden olur. Güney Afrika’da da sağlığı tehdit eden yaşam alanları ve çalışma alanları, bakım ve destek ünitesi yetersizliği, işçi olarak gelen göçmen sayısının yüksekliği nedeniyle hastalıktan

muzdarip olanların sayısı yüksektir. Özellikle apartheid sonrasında korumanın zayıf olmasının etkisiyle komşu ülkelerden gelen düşük vasıflı emeğin göçü, sağlık problemlerinin yaşanmasına ve hatta AIDS ve benzeri ölümcül hastalıkların yayılmasına yol açar. Bağlantılı olarak her yıl binlerce insanın öldüğü iddia edilir (ILO,2012: s.8; Thandika,2016: s.11; Uberti vd.,2015: s.84).

Diğer taraftan Güney Afrika'da 1970'lerin eğitim planlarının ideolojik oluşumunda ırk ayrımı sürdürülmüştür. Irk ayrımı eğitimsiz bir kitleye neden olmuştur. 1994 yılında yerli nüfusun yüzde 24'ünün eğitimsiz olduğu, var olan nüfusun yüzde 37'sinin ilkokuldan sonra okula gitmediği, yüzde 22'sinin lise eğitimi aldığı ve ancak yüzde 6 kadarının üniversite mezunu olduğu belirtilir. Güney Afrika'da 1978 yılında üniversiteye kayıtlı 150 bin öğrencinin yüzde 80'inin beyaz olduğu öne sürülür. Bu duruma 1994 yılına kadar resmi anlamda devam edilmiştir (Botlhale vd., 2015: s. 7). Güney Afrika'da 1994 yılına kadar temel eğitimin sadece beyazların çocuklarına ait olduğu öne sürülmüştür. Bir beyaz çocuk için on kat daha fazla eğitim harcaması yapılmasına karşın, bir siyah çocuğa eğitim harcaması yapılmamıştır. Doğal olarak, 1994 yılına kadar hiçbir siyah çocuk ülkesinde nitelikli bir eğitim alamamıştır. Ancak ırk ayrımcılığının adı olan "apartheid" kaldırıldıktan sonra bütüne hitap edebilen eğitim planlarına yer verilmiştir (Orkin, 1995: s.533; Aborisade, 2020: s.259).

İstihdam edilebilmek de bir ihtiyacın temin edilmesidir. Bir insanın gelirin olmaması veya az olması ile yaşamını devam ettirmesi zorlaşacaktır. Bu durumda istihdamda yer almak en temelde ücret ve ücret dışı kazançlar için gereklidir. Güney Afrika'da çalışılacak alanlar, istihdam edilen kişiler ve verilen ücretler genel olarak "apartheid" den etkilenmiştir. Apartheid, çalışma sonrasındaki safha için birtakım planlar geliştirilmesine neden olmuştur. Yaşlanan beyazların daha rahat bir yaşam sürmesi için 1920'li yıllarda primsiz emekli aylığı planları, sonraki yıllarda Güney Afrika sosyal koruma anlayışını etkilemiştir (Erkmen ve Arı, 2018: s. 260-261; Di Hollo, 2012: s. 224). İşsizliğe mâni olabilecek programın büyüme, istihdam ve yeniden dağıtım programı, diğer programları yavaşlatacak kadar kapsamlı olduğu belirtilir. Ancak işsizliğin düşürülememesi, daha etkili olacağına inanılan programların

yapılamamasının da nedenidir. 2010 yılında “Yeni Büyüme Yolu” adlı programda emeğin desteklenmesi ve işsizliğin azaltılması öngörülmüştür. 2020 yılına kadar istihdamı 5 milyon artırarak kamu yatırım planlarıyla işsizliğin yaklaşık yüzde 10 düşürülmesi planlanmıştır. Daha sonra 2012 yılında yoksulluğun, işsizliğin ve eşitsizliğin azaldığı bir toplum modeline ulaşma isteğini barındıran Konsensüs yapılmıştır. Bu Konsensüs, 2030 kalkınma hedeflerini de içermektedir. Fakat en önemli sorunlardan biri olan işsizlik sorunu 2000 sonrasında yüzde 40'lara ulaşmıştır. Bu durum eğitimdeki sorunları sirayet ettiği söylenmelidir. Çünkü eğitilmiş gençlerin veya kadınların istihdamla örtüşen vasıfları eksiktir. Bu bağlantıda part time, kayıt dışı ve süreksiz işlerde çalışanların sayısı yüksektir (Öztürk,2014: s.138-139; Barrientos ve Hulme, 2008: s.13).

G20 ülkelerinden biri olan Güney Afrika, 2010 yılında BM Güvenlik Konseyinde geçici olarak yer almasıyla ekonomik, sosyal, siyasi amaçlarını gerçekleştirebilme fırsatı elde etmiştir. Kıtada öncü kimliğe sahip Güney Afrika, yatırım çekebilme için 2011 yılında kalkınma ajansını kurmuştur. Kalkınma ajansları BM 2030 hedeflerini örnek almıştır. Ancak ülkenin yoksulluk ve işsizlik gibi iki önemli sorununu şu ana kadar aşamamıştır. Emek piyasasının büyümesine karşın işsizlerin tamamını absorbe edecek yapının eksikliğinden yarı vasıflı ve vasıfsızlar arasındaki işsizliğin yüzde 30 'un altına düşmeyeceği tahmin edilmektedir. Bu durumda yapısal işsizlik sorununa devletin kapsamlı müdahalesi gerekli olsa da Güney Afrika'daki sosyal koruma ve işgücü piyasası politikaları çalışma çağındaki işsizler için sınırlı etkiye sahiptir. Çünkü işgücü piyasası politikaları milli geliri artırmaya önem verirken çalışma çağındaki işsizlerin niteliğini artırmak için yetersiz çalışmalar sergilemektedir. Ayrıca kısa süreli iş imkânı sunmayı amaçlayan bayındırlık çalışmaları da sorunların çözümü için yeterli olmamıştır (McCard,2004: s. 1-3).

Güney Afrika'da resmi sosyal koruma geçmiş zamanlardaki uygulamalara fazlaca öykünür. Geçmişe dayanan emekli politikası ile doğrudan olmasa da aile fertleri de desteklenmiştir. Bu durumda emekli maaşları ile bir barınak ve bir nebze yiyecek temin etmek kolaylaşmıştır. Edmonds ve arkadaşlarının seçim sonuçlarına

dayanarak hanelerde yaptığı bir araştırmada emeklilik yardımlarından yararlanan yaşlı kadınların, yaşam koşulları ile emeklilik yardımı arasındaki bağlantı incelenmiştir. Ancak emekli aylığı alan yaşlıların bağımsız bir yaşam sürdürmek yerine geniş ailelerde yaşadıkları görülmüştür. Emekli maaşı alan kişiyle aynı hane içinde yaşayan çalışma çağındaki kadınların işgücü arzı düşmezken aynı hane içinde yaşayan erkeklerin işgücü arzının düştüğü görülmüştür (Edmonds vd., 2004: s.20-23 Barrientos ve Sherlock, 2002: s.9).

Diğer taraftan Güney Afrika'da genel olarak tüm çocuklara yönelik programlar vardır. Çocuklar, beslenme, psikolojik gelişim ve eğitim konusunda hibe sunan programlarda hedef kitle olarak benimsemiştir. Çocukları da kapsayan, aileleri, yaşlıları ve engellileri desteklemeye yönelik olan, 1920'lerden öykünülerek hazırlanan ve kamu tarafından finanse edilen sosyal yardımlardan yararlananlar 1995 yılında 3 milyona 2010'da 13 milyona ulaştığı öne sürülür (ILO,2015: s.22; Thandika, 2016: s.7).

Güney Afrika'da sosyal yardım harcamalarının etkili olduğunu kabul edenler de vardır. Kimi araştırmacılar tarafından Güney Afrika'da sosyal yardım harcamalarının yatırımı, ekonomik büyümeyi, istihdam yaratmayı teşvik ettiği iddia edilir. Bu harcamaların da ülkenin ticaret dengesine iyi geldiği belirtilir. Hatta yerel endüstrinin de etkilendiği belirtilir ki hanelerin evin ihtiyaçlarının temini için ayırdığı bütçe ile yerel endüstrinin gelişiminin sağlandığı öne sürülür (Di hollo,2012: s. 59). Ancak önemli olan ise, yerli halkın güçlendirilmesidir. Güney Afrika'da yerlileri güçlendirmek üzere 2003'te çıkarılan "Geniş Ölçekli Siyah Ekonomik Güçlendirme Yasası" ile stratejik konumlarda ve yerli girişimlerde bulunan mülkiyet sahibi siyahilerin sayısını arttırılarak ekonominin dönüşümüne katkıda bulunmak amaçlanmıştır (Erkmen ve Arı, 2018: s. 274). Böylece yüzyıllardır hiçbir dayanağı olmayan ve ayrımcılık yaratan apartheid uygulamasıyla, yerlilerin elinden alınan refahın geri verilmesi planlanmıştır (Öztürk,2014: s.127).

Bir tür sosyal koruma metodu olan geleneksel yöntemler de önemini korur. Afrika'da aile ve sosyal uyumu güçlendirmek için geleneksel aile ile toplum desteğini temel alan dayanışma mekanizmaları sosyal koruma sistemine entegre edilmeye çalışılmıştır. Son insan gelişim endeksinde yüksek insani gelişimin olduğu ülkeler arasına giren Güney Afrika'da da aile içi dayanışma yaygındır. Her iki ebeveynin ölümü halinde küçük kardeşlere en büyük kardeşin bakmak zorunda olması ve çocuk nafakasının çocuğun okula devam etmesi şartıyla verilmesi hem geleneksel dayanışma usulünün devamlılığı hem de hayırseverlik bilinci ile yapılan sosyal koruma girişimidir. Güney Afrika'da ailelerin çocukları için üstlendiği eğitim ve sağlık harcamalarına katkı sunmak için kısa, orta ve uzun vadeli olarak çocuk destek hibesi de verilmektedir (Roelen, 2014: s. 59-61). Sonuçta apartheid'in izlerini tamamen silememiş bir ülke olan Güney Afrika'nın yaşlılara ve çocuklara yönelik sosyal koruma sunumu olduğu ve kısmen de olsa transferlerle genel sosyal koruma harcamalarına yönelmiş olduğu söylenebilir.

3. 3. 3. Etiyopya'da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Afrika'nın sömürgeleştirilmemiş ülkesi olan Etiyopya, düşük gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 800 ABD dolarıdır. Etiyopya, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de düşük gelirli ülke olmayı devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Etiyopya'da temel ihtiyaçların temini zordur. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan Etiyopya'nın istihdam yapısında da tarım sektörü etkilidir. Ancak kuraklığın tarımı etkilemesi nedeniyle nüfusunun yarısına yakınının gıda, su ve barınılacak yer temininde sorun yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda BM uzmanlık kuruluşu olan FAO'nun karşılıksız yardımları ile kuraklığın neden olduğu sorunların etkisinin azaltılması amaçlanmıştır. Kuraklığın neden olduğu birçok riske açık olan Etiyopya'da, öngörülebilir krizlere yanıt verebilmek için sosyal koruma programı

geliştirilmiştir. 2011 yılında geliştirilen (PNSP) Üretken Güvenlik Ağı Programı ile 3,1 milyon kişiye 3 aylık ek destek sağlamak amaçlanmıştır (UN FAO, 2017: s.51).

Gıda problemlerini önlemeye yönelik girişimler olmuştur. 1975 yılında Etiyopya hükümetinin toprak reformu önlemleri, yardım ve rehabilitasyon koalisyonu etkisini devam ettirememiştir. 1980 yılında meydana gelen savaş ile sivil halkın kıtlık yaşamasına mâni olunmamıştır. Günümüzde de ara ara Etiyopya'nın kıtlıkla karşılaştığı ve bağlantılı açlık sorunlarının meydana geldiğini öne süren haberlere yer verilir (De Waal,2000: s.18).

Diğer ihtiyaçların da temin edilmesi gerekir ki uzun vadeli olumlu sonuçlar alınabilsin. Diğer ihtiyaçlar arasında en önemlilerinden biri eğitimidir. Eğitimin katkısı ile gelişmiş dünyaya uyum sağlamak mümkün olabilir. Ancak Etiyopya'da okuryazarlık oranının düşük, okula devam edenlerin sayısının da her geçen yıl azaldığı iddia edilir. Etiyopya'da okuryazarlık oranının %40 civarında olduğu öne sürülür. Etiyopyalı çocukların %40 kadarının ilköğrenimi tamamlayabildiği, ilköğrenimi tamamlayanların yarısından daha azı olan %13'lük bir kesimin ortaöğrenime devam edebildiği, Lise eğitimine de orta öğrenime devam edenlerin yarısından daha az kişinin devam edebildiği ve yüksek öğrenime de lise eğitimini bitirenlerin %5 kadarının devam ettiği tahmin edilir. Genel olarak okula devam etme durumunun %29 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Cinsiyet açısından değerlendirilecek olursa eğitim alan erkeklerin oranı kızlara göre daha yüksek olduğu belirtilir (Guarcello ve Rosati,2007: s: 5-8).

Eğitimli insan sayısının yükseltilmesiyle sorunların azalma ihtimali artırılır. Bu bağlamda 1997 yılından sonra eğitime yönelik kalkınma planları hazırlanmış ve ilk plan düzenli olarak 5 yıllık bir döneme hitap etmeyi öngörse de diğer eğitime yönelik kalkınma planlarında aksaklıklar olmuş ve bazen birer yıllık, bazen de ikişer yıllık dönemlere göre yapılmıştır. Ancak daha sonra toplum temelli eğitim planı

hazırlanmıştır. Ülkede çocuk yuvaları, akran eğitimi ve Q klas modeli ile 3 tür eğitim modeli benimsenmiştir. Eğitime, okul öncesi eğitime başlama yaşı olan 3 yaş ile başlanması hem öğrencilerin hem de ebeveynlerin eğitilmesi amacını taşır. Ancak özellikle kırsal alanda yaşayanlar maddi sorunlar nedeniyle eğitimden uzak kalmıştır. Kırsal alanda yaşayanların eğitimi maliyetli bulması hükümetin farklı planları uygulamaya koymasına neden olmuştur. Öncelikle Dünya Gıda Programının desteği ile “Eğitim için Gıda” (EİG) programı hazırlanmış ve öğrencilere sıcak yemek verilmiştir. Daha sonra da bütçeyi zorlasa da her bir ferдин en iyi şekilde eğitim almasına yönelik akşam sınıflarının açılması, televizyon üzerinden ders yayınlarının yapılması, ayni ve nakdi desteklerin yapılması da planlanmıştır (Güneyli, 2020: s.15; Aykaç ve Murat, 2018: s.104).

Okulda geçirilen sürenin uzunluğu bir avantajdır. Okulda geçirilen sürelerin başarı oranını artırdığı ve donanımı artırmak noktasında bir avantaj olduğu düşüncesine dayanılarak, kırsal alanda yaşayıp okula devam etmeyenlerin genel olarak daha az başarılı olduğu ve daha az donanımlı olduğu söylenebilir. Açıkça ifade etmek gerekirse, daha az donanımlı ve daha az bilgili olanların iş arayıp bulamaması nedeniyle kırsal alanda yaşayanların işsizlik oranları yüksektir. Bu bağlamda 15-24 yaş arasındaki nüfusun dörtte üçünü, ilköğretimden daha aşağı düzeyde eğitim alan ve kırsal alanda yaşayanlar oluşturmaktadır (Guarcello ve Rosati,2007: s: 5-8).

Eğitimin istihdam ile ilişkisi nedeniyle Etiyopya’da Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı eğitim ile istihdamı birlikte ele alan planlar için çalışmaktadır. Planlar ile okuma yazma bilenlerin sayısını artırmak, kırsal ve kentsel alanda yaşayanlar arasındaki okula kayıt yaptırma ve okula devam etme farklarını azaltma, Okulda kalma sürelerinin uzatılması, eğitim düzeyi düşük yetişkinlere yetişkin eğitimi vermek amaçlanmaktadır (Guarcello ve Rosati,2007 s.49-50). Etiyopya’da 1994 yılından sonra mesleki eğitime ağırlık verilmiştir. İstihdam edilmeyi kolaylaştırmak için 1994 sonrasında eğitimin daha kaliteli ve kapsayıcı olması amaçlanmıştır. Bu amaçlar dahilinde Etiyopya’da 2015 yılına kadar mesleki beceriyi geliştirmek ve ilköğretimini yaygınlaştırmak ile

serbest meslek çalışanlarının beceri düzeyini geliştirmek istenmiştir (Guarcello ve Rosati,2007: s. 51).

Diğer taraftan sağlık da hem bir ihtiyaç ve insan hakkı hem de sosyal koruma parçasıdır. Etiyopya'da sağlık ilişkili sorunlar fazladır. Sağlık hizmetlerini zayıflatan en önemli problemlerden biri hasta başına düşen doktor, hemşire ve diğer personel eksikliği ile donanım, ilaç, enjeksiyon, araç, gereç ve teçhizat eksikliğidir. Binyıl Kalkınma Hedeflerine uyum çalışmalarından sonra 2003 yılının Etiyopya Sağlık Politikalarında gelişmelerin başlangıç yılı olduğu iddia edilir. Ancak sıtma prevalansının yükselmesine ve Etiyopya'da kırsal kesimde ortaya çıkan WHO tarafından nedeni ve ismi açıklanamayan X olarak ifade edilen hastalığın çok sayıda insanın ölümüne yol açmasına mâni olunamamıştır. Bu bağlamda 13.03.2018 tarihinde WHO danışmanlarından John-Arne Rottingen'in "Bir sonraki büyük salgının büyük olasılıkla daha önceden bilmediğimiz bir şey olacaktır" sözlerinden sonra tüm dünyayı etkileyen Covid 19 ortaya çıkmıştır Dünya'nın diğer ülkeleri Covid 19 ile mücadele ederken, Etiyopya'da X hastalığından dolayı gözleri kanlanan insanların ölümü devam etmiştir (13.03.2018 Hürriyet Haberi; 01.03.2020 Milliyet Haberi; Zewdie ve Wabe,2012: s.24).

Etiyopya resmi sosyal koruma girişimleri olan bir ülkedir. Etiyopya'da kalkınmak için ulusal ve uluslararası destekçilerin iş birliği ile sosyal korumanın 2009 yılında inşa edildiği belirtilir. Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, Tarım, Eğitim, Sağlık Bakanlığı ve ILO, IOM, UNCDF, UNDP, UNICEF, UNFPA, WFP ve STK'ların iş birliği ile geniş çerçeveli bir yapı olan sosyal korumanın kime ve ne kadar sunulması gerektiğinin belirlenmesi için koordinasyon önemsenmiştir. Diğer taraftan da Etiyopya'nın daha kapsamlı ulusal sosyal koruma politikaları 2014 yılında onaylanmıştır. Ancak taslak halindeki politikaların hükümet onayı olmadan uygulandığı tahmin edilmektedir. Evrensel sosyal emeklilik 70 yaş üstü kadınlara ve erkeklere taahhüt edilmiştir. Ayrıca üretken bir güvenlik ağı, refah yükseltmeye yönelik faaliyetler, afet ve risk yönetimi, sosyal transferler, çocuk koruma, istihdam

fırsatları, geçim kaynakları, sağlık, eğitim gibi geniş çerçeveli taahhütleri içermiştir (UNDG,2016: s.12).

Etiyopya’da sosyal koruma programları genel olarak gıda yardımlarına dayandırılmaktadır. Yaklaşık 30 yıldır yapılan acil gıda yardımları 2000’den sonra “Productivity Safety Net Programme” ile sistematik bir hale dönüştürülmeye çalışılmıştır. Gıda temininde zorluklar yaşayan ve fakir olup şoklardan etkilenebilecek olan hanelere güvenli bir ortam oluşturmak amaçlanmıştır. Yararlanıcılara yaklaşık olarak günlük 0.75 ABD doları ödeme yapılmıştır. Ancak gıda fiyatlarının yükselmesi nedeniyle yararlanıcılar tarafından nakit transferlerin yerine aynı transferler daha fazla tercih edilmektedir. Ancak aynı transferlerin neler olduğunun net bir açıklaması yapılmamaktadır. Beş milyon kişinin programdan yararlanması beklenmiştir. Programdan düzenli olarak yararlananların varlıklarının arttığı iddia edilir. Ancak diğer taraftan da adil ve şeffaf olamadığı öne sürülür. Çünkü annelerle iletişime geçilmemesinin ve annelere bilgi verilmemesinin beslenme programlarının değiştirilmemesine, sağlıklı gıdaların tüketilmemesine neden olduğu iddia edilmiştir. Doğal olarak, özellikle çocuklarda bodurluğa çare olamamıştır (Fathallah vd., 2011: s.11; De Waal: 2000; s.23; Zarazúa vd., 2010: s. 13- 14; Ethiopia IFPRI, 03.07.2020). Sonuçta Etiyopya’da temel ihtiyaçlara odaklanılan, ileri düzeyde sayılan ihtiyaçların teminine yeteri kadar odaklanılamamasına neden olurken, sosyal koruma sunumunda da özellikle temel ihtiyaçlara binaen transferlere odaklanılabilmektedir.

3.3.4. Nijerya’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

En kalabalık ülkelerden biri olan Nijerya, düşük orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 1,960 ABD dolarıdır. Nijerya, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de düşük orta gelirli ülke olma vasfını devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Nijerya,87 milyonu aşmış nüfusu ile insan kaynağı fazla olan bir ülkedir. Ancak ülkenin insan kaynağının pek iç açıcı şartlarda olmadığı ve gelir eşitsizliği başta olmak üzere birçok alanda eşitsizlikler yaşadığı belirtilir. Temel altyapının ve sosyal hizmetlerin çökmüş olması, yolsuzluğun her tarafı sarması ile birlikte temel ihtiyaçların ve diğer ihtiyaçlar içerisinde olan eğitim, sağlık, istihdam konularında sorunların yaşandığı da eklenir. Ayrıca Nijerya, Müslüman nüfusu ve Hristiyan nüfusu yüksek olan bir ülke olması nedeniyle inançlara dayanan çatışmalara sahne olmaktadır. Var olan sorunların tamamı da en başta ham petrol ihracatına güvenerek tarımın ve hafif sanayinin ihmal edilmesine, iyi yönetişimin olmamasına ve siyasi yolsuzluğa dayandırılmaktadır (Aborisade, 2020: s. 256; Akinola,2017: s.70; Ojo vd., 2020: s. 9; Paden, 2008).

Temel ihtiyaçların temininde de sorunlar yaşanmaktadır. En büyük petrol üreticilerinden biri olan ve ham petrol ihracatı fazla olan Nijerya'nın alım gücü düşüktür. Alım gücü düşük olduğundan tüm nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gıda tüketimi olmamaktadır. Tüketilen gıda miktarının azalmasıyla veya gıda tüketiminin hiç olmamasıyla yeterli kalori miktarı alınmamaktadır. Akelere'nin (2015) yılında yaptığı çalışmasında çeşitli yiyeceklerin tüketilmesi ile yeterli miktarda kalori alınabildiği belirtilerek, gıda kalorisi ile besin maddesi alımı arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Adekunle vd., 2020: s. 30).

Nijerya'da gıda enflasyonu ile alım gücü arasında negatif bir ilişki vardır. Nijerya'da hane halkı gelirin %73'ünün yiyeceğe ve içeceğe ayrıldığı iddia edilir. Egwuma, Ojeleye ve Adeola, Nijerya'da her altı saniyede bir kişinin yoksullaştığını, nüfusun %87'si nin aşırı yoksulluk içinde olduğunu ve hane gelirin %59,9'u gıda ürünlerine harcadığını belirtmektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, hane gelirlerinin büyük bir kısmının gıdaya diğer kısmının da içeceğe ayrıldığı sonucuna ulaşılabilir (Adekunle vd., 2020: s. 23). Bazı araştırmacılar da Nijerya'nın hızla fakirleştiğini öne sürer. 2000'lerde Nijerya'da kişi başına düşen yıllık gelir miktarının, 1970'lerdeki miktarın dörtte biri kadar olduğu iddia edilir. Yaşanan sıkıntılarla ilişkili olarak kayıt

dışı sektörün (ekonominin yüzde 75'i kadar) genişlediği ve enflasyonun yükseldiği belirtilir (Odularu, 2008: s.4).

Enflasyondan en çok etkilenenler ise yoksullardır. Yoksulların enflasyondan korunma kabiliyetleri düşüktür. Tarımsal alanda yaşayanların çeşitli tarım ürünlerine erişimi kolay olmakta ve kalori açıkları ya daha az olmakta ya da hiç olmamaktadır. Ancak tarımsal alanda verimliliğin düşük olmasıyla kazançlar azalmakta, alım gücü düşmekte ve yetersiz beslenme ortaya çıkmaktadır (Adekunle vd., 2020: s. 23- 35). Gıda ile ilgili yaşanan sorunlardan en çok etkilenenler çocuklardır. Beslenememek ve yeterli gıda alımının olmaması ile bağlantısı olan bodurluk Nijerya'da %32 civarındadır (Adekunle vd., 2020: s. 23).

Temel ihtiyaçların temin edilmemesi ile diğer ihtiyaçların da temininde de zorluklar yaşanır. Ancak Nijerya'da kalkınma ile eğitim arasındaki ilişkiye önem verilmiş ve eğitimde bir birlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda 1974 yılında eğitimde birlik sağlanması için atılım gerçekleştirilmiştir. "Batı Afrika Sınav Komisyonu" İngilizce konuşan ülkelerin (Gana, Gambiya, Nijerya, Sierra Leone) eğitim sisteminin ve sınavlarının düzenlenmesi için önemli bir girişim gerçekleştirmiştir (Melek Alpar: s. 284). Ancak 2000'lerin en büyük atılımı olan ve 2009 yılında Nijerya'nın Abuja kentinde yapılan konferansın konusu sürdürülebilir kalkınma kapsamında eğitim olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın eğitim ile gerçekleşeceğinin belirtilmesinin yanısıra eğitim ile toplumların hem sosyal yönünün hem de ekonomik yönünün tamamlanacağı iddia edilmiştir (Beynaghi vd 2016: s. 3469-3473).

Nijerya'da belirgin sosyal koruma ideolojisinden bahsetmek mümkün değildir. Nijerya'da siyasetin ideolojik bir zemine oturmamış olması, sosyal koruma politikalarının da herhangi bir ideoloji ile ilişkisiz olduğuna işaret eder. Açıkça ifade etmek gerekirse, sosyal koruma genel olarak Afrika sosyal koruma ideolojik yapısıyla

alakalı olarak siyasi çıkar düzenine dayandırılmaktadır. Yoksulluk ve benzeri sorunları dile getirenlerin seçimlerden sonra hiçbir faaliyete girişmemesi sosyal korumanın gerekli olduğunu belirten söylemlerinde samimi olmadıklarını göstermektedir. Bağımsızlıktan 2015'e kadar genel olarak devam eden durumun 2015 seçimlerinde sosyal koruma politikalarının geliştirileceği konusunda söz veren siyasi partinin seçimleri kazanmasıyla dönüşmüştür. 2016 yılında beri de yıllık bütçenin yaklaşık %9'u sosyal koruma programlarının başlatılması için ayrılmaktadır. Bütçe ayrılan programlar da önceden var olan nakit transferleri, genç istihdamını artırmaya yönelik olanlar, güçlendirici faaliyetler, tüccarlar ve esnafı için mikro kredi uygulamaları, temel eğitimde olanlara okulda beslenme programlarıdır. Nakit transferleri ile ortaokulda öğrencisi olan kadınlara, engellilere, yaşlılara, HIV/AIDS mağduru olarak yaşamak zorunda olanlara ve böyle bir hastası olan ailelere ekonomik bir destek sunmak amaçlanır. Programlar, Nijerya'da 2015 yılından sonra yaşanan ekonomik durgunluk dönemini rahatlatmayı amaçlamıştır (Izarali vd., 2019).

Nüfusu fazla olan ülkelerin sosyal koruma harcamalarının da yüksek olması gerekir. Ancak Nijerya gibi borçlu ülkeler sosyal koruma harcamalarından daha fazla borç öderler. 5 milyar dolar anaparası olan ve kalanı faiz olan 32 milyar dolar borcun sahibi olan Nijerya, doğal kaynaklarının büyük bir kısmını borç ödemeye ayırmaktadır. Kaynaklarının büyük bir kısmını borç ödemeye ayırmak Afrika ülkelerinin genel durumudur. (Boztaş, 2014: s.159).

Sosyal koruma harcamaları da yapılır. Ulusal vatandaşlık merkezi aracılığı ile 2018 yılının ocak ayından beri de yaşlıların yemek ihtiyacı karşılanmakta, Etiki, Osun, Anambra gibi bazı şehirlerde aylık olarak nakit transferi yapılmakta ve Lagos ve Rivers gibi bazı şehirlerde de basit sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Emekli olmadan önce resmi alanlarda çalışmış, emekliliği hak etmiş ve 60 yaşından yukarıda olan sayıca çok az kişiye de emeklilik ödemesi yapılmaktadır. Zaten ülkenin beklenen yaşam süresi az olduğundan 60 yaşından yukarıda olan insan sayısı da az olmaktadır. Açıkça ifade etmek gerekirse, resmi olmayan alanlarda çalışan birçok insan sosyal

koruma programlarının hedef kitlesi olarak kabul edilmediğinden yoksulluk yüksektir (Izarali vd., 2019; Zarazúa vd., 2010: s.14).

Özellikle risklerle bağlantılı sosyal koruma harcamaları yapılır. Federal Hükümet gençlerin hayatındaki risklerin yönetimine odaklanarak programlar hazırlamaktadır. Anne babası ölen çocukların da bakımı üstlenilerek ölüm için gerekli yardım ödemeleri yapılmaktadır. Ancak hak tabanlı bir sosyal koruma politikaları olmaması göze batan ihmaller arasındadır. Daha çok haklarla ilişkisiz olarak risklerle mücadele etme gücünü artırmayı amaçlayan ve yardım amaçlı programlar geliştirilir (Izarali vd., 2019). Sonuçta Nijerya’da genel olarak en savunmasızları hedefe alan ve acil durumları kontrol almaya yönelen programlar kapsamında sosyal koruma sunumu yapıldığı söylenebilir. Bu yönde çabalarla da daha çok gıda teminine yönelik transferlere odaklanılmıştır.

3. 3. 5. Uganda’da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Uganda, düşük gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 750 ABD dolarıdır. Uganda, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de düşük gelirli ülke olmayı devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Hastalık ve ölümler fazladır. Ölüm nedenlerinin ve hastalık nedenlerinden biri de HIV’dir. Uganda’da yapılan bir araştırma, hiç eğitim almamış olanların HIV kapma olasılığının %15 olduğunu iddia ederken, ilkokulu bitirenlerin HIV’ e yakalanma olasılığının hiç eğitim almamış olanların yarısı kadar olduğunu ve orta öğretimi bitirmiş olanların da çok az olduğunu belirtir. Çünkü eğitilmiş insanların farkındalıkları yüksek olmakta, hastalığa yakalanmaktan kaçınmaktadırlar (Ibnouf, 2008: s.33).

Uganda Anayasası bakanlıklar arasında iş birliğini önermektedir. Özellikle savunmasız insanlara odaklanılarak yoksulların temel haklarının korunması, geleneksel liderler ile kültürel liderlerin, geleneksel ve kültürel kurumların korunması ve geliştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Aynı zamanda yoksulluk, savunmasızlık ve risk ile ilişkili konuların koordineli bir şekilde ele alınması gerektiği de belirtilmektedir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 6).

Sosyal koruma ideolojisi siyasi kazançla ilişkilendirilmiş. Bağımsızlıktan sonra uygulanan patrimonyal siyaset şemasına göre sosyal koruma siyasi kazanç elde etme aracı olarak kabul edilmiştir. Bu durum sosyal korumanın insan hayatını ve insan haklarını merkezine alan düşünce yapısı ile çelişkedir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 23).

Geleneksel sosyal koruma metodu yaygındır. Uganda'da genel olarak geleneklere ve dayanışma esasına dayanan yerel kurumlara sıkıca bağlı bir sosyal koruma anlayışı bulunmaktadır. Çünkü bağımsızlığın kazanılmasından sonra yeni sömürgecilik anlayışı, küreselleşme, göç ve yerinden edilme nedeniyle istikrarsızlıklar yaşanmış ve var olan sistemler kesintiye uğramıştır. Fakat ölümün veya acının insanları birbirine bağlayan bir tarafı olduğundan cenaze törenlerinde dayanışma devam ettirilmiştir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 6).

Uganda'da genel olarak sosyal korumanın dayanağı akrabalık ilişkileridir. Ülkede düşük sermaye sahibi ve aralarında akrabalık ilişkisi olanların bir araya gelmesiyle etkinliği sınırlı ve küçük katkılardan oluşturulan sosyal koruma müdahaleleri öne çıkmaktadır (Devereux ve Wheeler, 2004: s.16-17).

Uganda'da resmi sosyal koruma faaliyetleri gayri resmi sosyal koruma faaliyetlerine nispeten daha azdır (Devereux ve Wheeler, 2004: s.16-17). Ancak Uganda'da sosyal korumayı kurumsallaştırma çabalarının geçmişi, 1966 yılında kabul

edilen ve imzaya açılan Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin onaylanmasına ve bireylerin haklarını garanti altına alan 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin onaylanmasına dayandırılmaktadır. Bu bağlamda imzalanan uluslararası sözleşmeleri mevzuatta belirtme ve gereken sosyal hakları sağlama yükümlülüğü nedeniyle Uganda'da 1995 yılında resmi sosyal koruma müdahalelerinin temelleri atılmıştır. (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.7).

Uganda sosyal koruma politikalarını üç dönemde ele almak mümkündür. Sosyal politikayı, politika gündemi olarak tanıtmakla alakalı olarak 2002 ve 2005 arasındaki ilk dönem, 2006 yılında başlayan ikinci dönem, 2011 yılında başlayan üçüncü dönemdir. Birinci dönemde büyük ölçüde başarısız olan teknokratik bir çaba olmuştur. İkinci dönemde bağışçılar tarafından politika gündemi haline getirilen sosyal korumanın başarılı nakit transferlerden oluştuğu iddia edilir. Üçüncü dönemde sosyal korumanın siyasi gündeme doğru kaydığı öne sürülür (Hickey ve Bukenya, 2016: s. 4).

Uganda'da donanımlı sosyal koruma politikaları olmasa da yapılmak istenenleri belirten bir taslak mevcuttur. Belirlenen taslakta nesiller boyu devam etme ihtimali olan yoksulluğun önlenmesi amaçlanmaktadır. Ancak siyasi yapının siyasi çıkarlarını artırmak amacıyla olması ve savunmasızlar için sınırlı karar alma iradesi göstermesi nedeniyle Uganda'da emekleme aşamasında olan bir sosyal koruma mevcuttur (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 8). Siyasi iradenin sosyal koruma kararlarını siyasi kazanç elde etmek için kullandığı öne sürülür.

Uganda'da 2002'den sonra sosyal koruma sağlayıcılarının bir politika gündemi oluşturmaya çalışması başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu durum teknokratik çabanın başarısızlığı olarak ele alınır. 2006 yılından itibaren nakit transferi programının oluşturulması nedeniyle daha politik bir strateji benimsenmiştir. 2008 yılında sivil ve

siyasi toplumun desteklerini almak için sosyal koruma platformu oluşturulmuştur. Medya aracılığı ile sosyal koruma fikrinin geliştirilmesine ve geniş alanlara ulaştırılmasına başlanmıştır. 2011 yılında sosyal koruma siyasi gündem konusunu oluşturmuştur. Açıkça ifade etmek gerekirse, 2000’li yıllarda sosyal korumanın kapsamını emekli maaşları, bağışçılar güdümündeki programlar ve çeşitli geleneksel destek mekanizmaları oluşturmuştur (Hickey ve Bukenya, 2016: s. 4-6). 2015 yılında da devlet katkısının da olacağı sosyal emeklilik programı başlatılmıştır. Ancak kapsam olarak küçük bir yoksul kesiminin yararlanabildiği program, uluslararası bağışçılar ve ülke içindeki siyasal çıkarlarını artırmak isteyen bürokratlar tarafından meydana getirilmiştir (Hickey ve Bukenya, 2016: s.1).

Sosyal koruma harcamalarının hedefinde yaşlılar da yer almıştır. 2010 yılından sonra yaşlılar için sosyal yardım programları uygulanmıştır. 2013 yılında sosyal yardımların 15. bölgedeki yaşlılara ve tüm ülkede 65 yaş üstündeki vatandaşlara aylık ödeme şeklinde yapılması çağrısında bulunulmuştur.14. bölgeye ek olarak diğer bölgeler için yapılan çağrının 2011 seçimlerinde elde edilen kazanımların korunması amacını taşıdığı iddia edilir (Hickey ve Bukenya, 2016: s. 1-4).

Siyasi iradenin sosyal korumayı finanse etme kabiliyeti azdır. 65 yaş üstüne aylık bağlanması, Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı tarafından bir atılım olarak değerlendirilirken, Maliye Planlama ve Ekonomik Kalkınma Bakanlığı tarafından aynı derecede memnuniyet görmemiştir. Çünkü Maliye, Planlama ve Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, nakit transferlerinin sürdürülebilirliğini endişe ile karşılayıp kabul etmemektedir. Bütçe görüşmelerinde yaşlıları kapsayan nakit transferlerinin sürdürülebilir olamayacağı tartışmalarının sonucunda Cumhurbaşkanının yardımın yapılması gerektiğini öne süren düşünceleri kabul edilmiştir. Bütçenin kısıtlanması gerektiğini öne sürenlerin fikirlerine karşın, 2014-2015 bütçesi kapsamında yaşlılara nakit yardımları yapılması için 2 milyar ABD doları ayrılmasına karar verilmiştir. Uganda borcu olan ülkelerden biridir. Ülkenin Gayri Safi Milli Hasılasının %23’ünün borç ödemeye ayrılması ve borcun tamamının ödenmesinin imkânsız olması nedeniyle sosyal koruma politikalarının uygulanması

için borçlanılması gerekir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 12-19; Hickey ve Bukenya, 2016: s. 1-4).

Refah dağıtma aracı olan sosyal korumanın bağımlılığı artıracağı düşünülmüştür. Bu durum zenginlerin yoksullara yardım etmesini engellemiştir. Ancak yine de sosyal koruma kapsamında sosyal yardımlar yapılmıştır. Bu kapsamda SAGE olarak kısaltması yapılan sosyal yardım hibelerinin uygulanması için onay verilmiştir. Sosyal koruma savunmasızlar, yaşlılar, engelliler, yetimler için hazırlanan programlar olarak ele alınmıştır. 2009 yılından itibaren sosyal dışlanma ve yoksulluk konularına önem verilmiştir. Bu durum sosyal koruma anlayışında dönüşüm olarak değerlendirilmektedir (Hickey ve Bukenya, 2016: s. 6).

Devletin sosyal koruma faaliyetlerinin genişlemesi ile endişelerin azaltılması amaçlanmıştır (Bu bağlamda doğrudan gelir desteği, sosyal güvenlik ve sosyal bakım araç olarak görülmüştür. Doğrudan gelir desteği ile aşırı yoksul bireylere ve hanelere destek olmak, sosyal sigorta ile geçim kaynağı şoklarının risklerini ve sonuçlarını hafifletmek, sosyal bakım ile sosyal güvenlik açıklarının eksiklerini gidermek, sosyal güvenlik açıklarını azaltmak ve daha çok kişiye sosyal bakım hizmeti sunmak hedeflenmiştir (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.3; Hickey ve Bukenya, 2016: s.7).

Uganda'da sosyal koruma kapsamına konu bakımından bakılacak olursa, temel gereksinimler ön plandadır. Eşitsizliğin, yoksulluğun azaltılması, temel hizmetlerin yapılması, faydalanıcıların kalkınmaya katılımının sağlanması amacı vardır. Bu amaçla hazırlığı yapılan planı, finanse eden Uganda hükümeti değildir. Plan kısmen İrlanda daha çok BM Çocuk Fonunun teknik destekleri ile 2010 yılında 5 yıllık olarak başlatılmıştır.

Uganda'da sosyal koruma kapsamına kişi bakımından bakılacak olursa, Uganda'da engelliler, işsizler ve işsizlerin çoğunu oluşturan gençler, çoğunlukla dul ve boşanmış kadınlar, sosyal güvenlik kapsamında olmayan yaşlılar, yetim ve öksüz kalmış çocuklar, sokak çocukları, topraksız olanlar, genellikle kent ortamında

yaşamayıp ormanlarda ve ormanlardan da uzakta vahşi alanlarda yaşayan etnik azınlıklar, HIV ve AIDS den etkilenenler, evin geçimini sağlamak mecburiyetinde olan sürekli hastalar, uzun süreli hasta olanların veya ölenlerin ailesi, kendi hesabına geçici işlerde çalışanlar sosyal koruma programları faydalanıcısı olarak sosyal koruma kapsamındadır (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s. 3).

Uganda’da gençlere ayrılan sosyal koruma bütçesi daha fazla olmuştur. Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı tarafından gençliği güçlendirmek için mali destek talep edilen projeye yaşlılar için ayrılan tutarın yaklaşık on katı tutarındaki ABD doları tahsis edilmiştir (Hickey ve Bukenya, 2016: s. 1-4).

Bu bağlamda Uganda sosyal koruma politikalarının genel olarak dış güçler tarafından yönlendirildiği ve bir dış fikrin ürünü olduğu açıktır. Sosyal koruma çalışmaları ile dikkat çeken DB, mevcut sosyal güvenlik programları ve yoksulluğu azaltma girişimleri üzerine inşa edilen amaçlarını gerçekleştirmek için Uganda’da 2002 yılından beri sosyal korumayı teşvik eder. DB, (MGLSD)= Ministry of Gender Labour and Social Development içinde oluşturulan bir sosyal koruma gücünü ifade eden ofis ile Uganda hükümetinin sosyal koruma politikasını etkilemeye yönelik strateji yaratır (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.9). Bu strateji Sosyal Koruma Sekreterliği, Sosyal Koruma Müdürlüğü ve SAGE pilotu sorumluluğunda yürütülmüştür (Angucia ve Katusiimeh, 2015: s.11). Sonuçta sosyal koruma çabalarını görmezden gelmek mümkün değildir. Ancak resmi sosyal korumanın güçlü olmadığı ve bu açığın aile, akraba ilişkilerine dayanılarak kapatılmaya çalışıldığı söylenebilir.

3. 3. 6. Gana’da sosyal koruma ve Genel Görünümü

Gana, düşük orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibarıyla 2.130 ABD dolarıdır. Gana, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerde de düşük orta gelirli ülke olmayı devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Gana, Afrika kıtasında bağımsız olan ilk devlet olarak kıtadaki diğer ülkelere örnek teşkil etmiştir. Çünkü ilk defa beyazların verdiğiinden daha fazla hak talep eden bir ülke var olmuştur (Ülker, 2016: s.26) Ancak bağımsızlıktan sonra etnik sorunlardan kaynaklı olarak ekonomik sorunlar baş göstermiştir. Kakao üreticileri ile Başkan Nkrumah'ın aynı kabileden olmaması özellikle kırsalda yaşayan üreticilerin ekonomik çöküşüne neden olmuştur. Kakao üretimi ile tanınan Gana'da hem üretim düşmüş hem milli gelir azalmıştır. 1955 yılında milli gelirin yüzde 19'unu oluşturan kakao, 1983 yılında yüzde 3'e düşmüştür (Ülker,2016: s.44-45).

Genel olarak Gana'da resmi olmayan sosyal korumadan bahsedilebilir. Sosyal korumanın akraba temelli ve inanç temelli destek sistemleri, kredi veren dernekler, işçi dövizleri ve ticaret birlikleri gibi beş gayri resmi dayanağı vardır. Gayri resmi sosyal koruma dayanakları ile öncelikle yaşlılar başta olmak üzere birçok insanın ve birçok hanenin gelirinin artırılması amaçlanır. Sıkıntılı zamanlarda destek mekanizması görevi gören gayri resmi sosyal koruma mekanizmaları ne sürdürülebilir ne de yeterince etkilidir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 85). Ancak resmi sosyal koruma mekanizmalarının eksikliğini gidermektedir.

Resmi anlamda ulusal sosyal koruma politikasının ana omurgasını yoksul insanlara destek olmak oluşturur. Gana sosyal koruma anlayışında, sosyal koruma planlarında ve sosyal koruma harcamalarında önemli olan konu yoksulluk ve hedef kitle de yoksullardır. Genel olarak tüm projelerde yoksulluğun ortadan kaldırılması veya azaltılması kaygısı yer alır. 2008 yılında "Yoksulluğa Karşı Geçim Kaynaklarının Güçlendirilmesi" (LEAP) için başlatılan projede kısa sürede yoksulluğu azaltmak ve uzun vadede beşerî sermayenin gelişimini teşvik etmek amacı vardır. Bu amaç doğrultusunda nakit desteği ve sağlık sigortası sağlanmıştır. Proje, Gana'nın Cinsiyet ve Çocuk Sosyal Koruma Bakanlığının refah dairesi tarafından yürütülmüştür. 2008 yılında başlayan ve 2009 yılından itibaren kademeli olarak geliştirilen proje ile 2015 yılında 90.000 haneye ulaşmak planlanmıştır. Gana

tarafından finanse edilen projenin geliştirilme aşamasında ABD Kalkınma Ajansı ve UNICEF tarafından desteklenmiştir. Ayrıca projeye Brezilya katkısı da olmuştur. Transferler, 7 ABD doları ile 13 ABD doları arasında hane halkının büyüklüğüne göre değişmiştir. Programın ile okula kayıt yaptıran ve okula devam eden çocuk sayısını artırmak ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısını artırmak amaçlanmıştır. Ayrıca ilk 1000 günde hedeflere ulaşmak amaçlanmıştır 2015 ve 2017 yıllarında da devam etmesi planlanan proje ile en az 6000 hanenin nakit transferlerinden ve iki aylık ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanması amaçlanmıştır. Sonuçta da 150.000 haneye ulaşılmıştır (The Transfer Project Gana,01.01.2020; Zarazúa vd.,2010: s. 13).

Sosyal koruma en savunmasızlara yöneliktir. Özürlü çocuğu olan, bakıma muhtaç yaşlısı olan ve yoksul aileler, yetim çocuklar, hamile kadınlar ve bebeği olan anneleri kapsamıştır. Konu bakımından da yoksulluk ile birlikte beslenmek de önemsenmiştir. Yoksul çocukların iyi beslenmesi ile bodurluklarının önlenmesi amaçlanmıştır (The Transfer Project Gana,01.01.2020).

3. 3. 7. Botswana 'da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Botswana, üst orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 7,340 ABD dolarıdır. Botswana, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerinde de üst orta gelirli ülke olmayı devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Botswana iki kelimenin birleşiminden oluşur. “Bo” kelimesi, Tswana diline göre “halk” demektir. Botswana da Tswana halkının ülkesi anlamına gelmektedir. Botswana'nın kuzeyden geldiğine inanılan ve ana uğraşları hayvancılık olan Tswana kabilesi tarafından kurulduğu öne sürülür. Ancak şu an beş kabilenin ülkede yaşadığı

belirtilir. Botsvana'nın da diğer birçok Afrika ülkesi gibi bağımsızlığını elde edene kadar sömürgeci güçlerin etkisinde kaldığı belirtilir. 1889 yılından itibaren İngilizler tarafından sömürgeleştirilen Botsvana'nın 1965 yılında özerk 1966 yılında da tam bağımsız bir ülke olduğu ifade edilir. Bağımsızlığının ilk yıllarında son derece fakir olduğu belirtilen Botswana'nın başarı öyküsü yazdığı iddia edilir. Örnek vermek gerekirse, ülkenin 1961 yılından 1997 yılına kadar yüzde 7,5'in üzerinde büyüdüğü ifade edilir (Botlhale vd., 2015: 1-2; Özey, 2017: s.3).

Temel ihtiyaçların ve diğer ihtiyaçların temini ile yaşam kalitesi korunabilir. Tabi ki, sosyal korumanın ana prensiplerinden biri kaliteli yaşamı sağlayabilmektir. Bu anlamda sağlıklı olmak için gerekenler sosyal koruma kapsamında önemlidir. Bir toplumda sağlıkla ilişkili durumu en iyi açıklayan oranlar beş yaş altının ve yeni doğanların ölüm oranlarıdır. WHO'dan alınan verilere dayanılarak, 1990 yılından 2019 yılına kadar beşer yıllık ara ile Botswana'nın durumu değerlendirildiğinde, yeni doğan oranı 2000 yılına kadar artış göstererek 2000 yılında en düşük orana ulaşmış. Ancak daha sonra tekrar yükselmiştir. Beş yaş altı ölüm oranları da 1990'lı yıllardan sonra yükselmiştir. Ancak 2015 yılından sonra bir düşüşe geçmiştir (WHO Küresel Sağlık Gözlemevi, 12.10.2020).

Yoğun olan hastalıklara bakılacak olursa, 1990'larda Botsvana'da sıtma ve tüberküloz hakkında bilgi yokken, AIDS hastalığının virüsü olan HIV, 1990'dan 1995 kadar yükselmiş ve 1995 yılında en yüksek orana ulaşmıştır. Ancak daha sonra antiretroviral tedavi kapsamında olanların tahmin edilen oranlarının %82'lere ulaşması ile HIV virüsünün azaldığı görülürken, tüberküloz hastalığının çok yüksek oranlara ulaştığı görülmektedir. Ancak 2017 yılında 100.000 kişiden en az 300 kişinin tüberküloz olduğu belirtilirken, hastaların %58,50'sinin tedavi kapsamında olduğu öne sürülür (WHO Küresel Sağlık Gözlemevi, 12.10.2020).

Botswana 'da sosyal koruma aktörü olarak devletin rolü dikkat çekmektedir. İktidar rejimlerinin farklı sosyal kategorileri, sözleşmeleri, ahlaki anlayışları, öncelikleri sosyal korumanın gelişimini ve dağılımını etkilemiştir. Botswana, Afrika kıtasının demokratik ve kalkınma emareleri gösteren ülkesi olarak belirtilse de eşitsizliğin yüksek olduğu ülkelerden biridir. Siyasi yapısında sığır baronlarının ve tüccarların etkisi bulunan Botswana 'da siyasi, kültürel sosyal, tarihsel, ekonomik eşitsizlikler yüksektir. Ülkede toprak hakları ihlal edilmiş ve açlık içinde olan ve topraksız kalan insanlar varken, bir çeşit sosyal koruma politikası olarak kuraklık için yardım programına önem verilmiştir. Açlık veya gıda yetersizliği kısa süreli olarak ve bireysel bir sorun olarak görülmektedir. Ancak öncelikle büyük arazi sahipleri ve büyük sürü sahipleri olan kırsal alanın seçkinleri için çaba gösterilmekte ve gösterilen çabada sosyal adaletin yeniden sağlanması kaygısının olduğu fark edilememektedir (Hickey,2011: s.433; De Waal, 2000, s.15).

Botswana 'da sosyal korumanın konu çerçevesi geniştir. Ülkenin sosyal koruma kapsamında 18 temaya odaklandığı iddia edilir. Afrika Birliğinin insani yaklaşımının da etkisiyle HIV ve AIDS, tüberküloz, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalıklar, göç, eğitim, tarım, gıda, beslenme, aile, çocuklar, ergenler, gençler, yaşlılar ve yaşlanma, sakatlık, cinsiyet eşitliği ve kadınlar konuları ile ilişkili sorunlara önem verilmiştir (Botlhale vd., 2015: s. 16).

Afrika'da yaşa bağlı sosyal koruma programları yaygındır. Botswana'da da benzer şekilde 1996 yılında 65 yaş üstü birçok yaşlıyı kapsayan 65 yaş üstü aylığı ile yaşlılara güvence sunulmuştur. Ancak miktarı yoksulluktan kurtaracak kadar yüksek olmamıştır. Botswana'nın ekonomik bir vatandaşlık modeline sahip olduğu öne sürülür. Açıkça ifade etmek gerekirse, mevcut sosyal düzenin bozulmadan sürdürülmesi için kişilerin emekleri yoluyla hayatlarını devam ettirmeleri beklenmektedir (Hickey,2011: s.433).

Çocuklara yönelik planlar gerçekleştirilir. Özellikle savunmasız bir grup olduğu öne sürülerek 18 yaşın altındakilere eylem planı gerçekleştirilmektedir. Özellikle yetim çocukların kapsama alındığı planda Botswana Hükümetine UNICEF katkı sağlamıştır. ÇHS ve Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Şartı kapsamında değerlendirilen programda nakit transferler ve aynı transferler yapılmaktadır. Programın 1999 yılından 2003 yılına kadar kısa süreli eylem planı olarak başlatılmasına rağmen 2019 yılına kadar uzatılarak ulusal eylem planı haline getirildiği bilinmektedir (Botlhale vd.,2015: s.11).

Siyasi elitlerin etkisi yüksektir. Sosyal koruma programlarının oluşturulması, hedef kitlesinin belirlenmesi ve programın büyüklüğü siyasi elitlerin kararlarına bağlıdır. Botswana 'da sosyal vatandaşlık modelinin aksine benimsenen ekonomik vatandaşlık modelinde ülke ekonomisine en fazla yararı olanlar ödüllendirildiğinden üretken olmayan yoksulların büyük bir kısmı göz ardı edilir. Buna rağmen, Botswana 'da sayıca çok fazla insanın sosyal koruma müdahalelerinden yararlandığı iddia edilir (Botlhale vd., 2015: s.6). Sonuçta kıtaya özgü belirgin sorunlarla birlikte ülkenin sosyal koruma planları güçlü olmasa da bölgenin diğer ülkelerine nazaran zayıf da değildir.

3. 3. 8. Lesotho 'da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Lesotho, düşük orta gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 1,280 ABD dolarıdır. Lesotho, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerinde de düşük orta gelirli ülke özelliğini devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Lesotho, Afrika kıtasının diğer ülkelerine nazaran kısmen daha iyi ülkelerinden biridir. Ancak Lesotho'da gıda krizleri fazladır ve gıda krizlerine kalıcı bir çözüm getirilememiştir. Bu anlamda gıda krizlerine hızlı yanıt vermek için hane halklarına

bağış adı altında ödeme yapılması tercih edilmektedir. Lesotho’da dikkat çeken bir çalışma vardır. Bu projenin kapsamı geniş olmasa da çalışma çağında olanları ve çalışma çağı sonrasındaki insanları kapsamına alır. Bu proje, ILO’nun 202 sayılı sosyal koruma tabanları ışığında hazırlanmış olan, orijinal adı “Old Age Pension” olan, ulusal çapta tamamlayıcı hizmetleri ve transferleri barındıran Lesotho projesidir. Projenin 2007 genel seçimleri sonuçlarını etkilemek için hazırlandığı iddia edilir. Sosyal emeklilik ödeneği düzeneğinin yükseltilmesi ile seçimin yapılma zamanının aynı döneme denk gelmesi, var olan iddiaları güçlendirmektedir. (ILO, Social Department Office, 2016: 1-4; Fathallah vd., 2011: s. 11; Zarazúa vd.,2010: s.15).

Lesotho nüfusunun %4’ünün 70 yaş üzerinde olduğu iddia edilir. Bu insanların AIDS ve diğer sağlık sorunları yüksektir. Ayrıca genç yaşta yetim kalan çocukların bakımını üstlenmeleri ve hastalık nedeniyle desteklenme ihtiyaçları yüksektir. Bu bağlamda “Old Age Pension” nakit hibe sistemini, ücretsiz sağlık hizmetini ve AIDS ilaçlarının ücretsiz verilmesini içermektedir (ILO, Social Department Office, 2016: 1-4; Fathallah vd., 2011: s. 11).

Ülke genelinde sosyal koruma kapsamındaki projeden hem yaşlılar hem de çocuklar faydalanır. Ülke genelinde belirlenen 300 ödeme noktasında kimlik kontrolü yapılan, imza veya parmak basımı yapan yaşlılara ödemeler yapılır. Ödemelerin gıda, ısıtma, giyecek, okul kıyafetleri, ayakkabı ve kitap gibi desteklenmesi de mümkündür. Ancak projenin daha iyi sonuçlara ulaşması için öneriler yapılmaktadır. Faydalanıcıların yaşının düşürülmesi, politika üreticiler ve uygulayanlar arasında koordinenin artırılması, düzenli denetimlerle yerinde hizmet sunumunun kontrol edilmesi öneriler arasındadır (ILO, Social Department Office, 2016: 1-4; Fathallah vd., 2011: s. 11). DB 2014 raporunda Lesotho’nun sosyal koruma görünümünün Sahra Altı Afrika ortalamasının üzerinde olduğu belirtilse de genel sosyal koruma harcamaları ile süreklilik arz etmeyen transferlere ağırlık verilir.

3. 3. 9. Mozambik'te Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Mozambik, düşük gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 460 ABD dolarıdır. Mozambik, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerinde de düşük gelirli ülke olma özelliğini devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Mozambik'te de yaygın Afrika hastalıklarından görülür. WHO'nun 2018 yılı küresel sıtma raporuna dayanarak 228 milyon Afrikalının sıtmadan etkilendiği söylenir. Diğer Afrika ülkelerinin birçoğuna benzer şekilde Mozambik'te her 4 kişiden birinde sıtma mikrobuna rastlanır (Abdellaoui, 2021: s.38).

Mozambik sosyal koruma ideolojisinde çoklu bakış açısının etkili olduğu iddia edilir. Bu anlayış, Mozambik Hükümetinin 2005 yılından beri donörler ile ilişkisini kuvvetlendirerek basit sosyal koruma faaliyetlerini yürütmesi ile gelişmiştir. Mozambik hükümetine bütçe tahsisi yapılması, uygulama sitemlerinin güçlendirilmesi, kurumsal ve yasal reformların uygulanması ve daha sonra da 2007 yılında Ulusal Müdahale Stratejisinin tanımlanması ve sosyal koruma kanununun onaylanmasından sonra 2010 yılında Ulusal Temel Sosyal Güvenlik Stratejisi sonucunda Temel Sosyal Güvenlik, Zorunlu Sosyal Güvenlik, Tamamlayıcı Sosyal Güvenlik kararları ve eylem planları oluşturulmuştur. Hazırlanan kararlar ve eylem planları sağlık, eğitim ve üretimi kapsamaya çalışmıştır (Arboleda vd., 2019: s.8; Omilola ve Kaniki, 2014: s.11).

Mozambik'te 2007 yılında primsiz temel sosyal güvenlik ile primli sosyal güvenliğin dahil olduğu bir sosyal koruma planı meydana getirilmiştir. Kapsamlı bir sosyal koruma için yasal çerçeveye de özen gösterilmiştir. Temel sosyal güvenlik alt

sistemi yönetmeliği (85/2009) sayılı kararname ile dört müdahale alanı tanımlamaktadır. Bunlar: doğrudan nakit ve aynı transferler, sağlık hizmetleri, eğitim planları ve üretimi, üreticiyi destekleyen sistemdir. Zorunlu sosyal güvenlik yönetmeliği ile serbest meslek sahipleri, sosyal sigorta mekanizmalarına erişimin genişletilmesini öngörmüştür (ISSZ, 2011: s.14).

Mozambik'te gıda sübvansiyonları önemli bir sosyal koruma müdahalesidir. 2007 yılında Gıda Sübvansiyonu Programı ile doğrudan 210 yararlanıcıya dolaylı 112.751 yararlanıcıya ulaşmıştır. Bu kadar büyük yararlanıcı kitleye ulaşmak isteyen programın hedefinde yaşlılar, engelliler, kronik hastalıklardan etkilenenler, yetersiz beslenmeden muzdarip anne adayları yer alır. Belirleme durumuna bakacak olursak, programdan doğrudan yararlanmak isteyenler gelir testine göre belirlenir. Çocuklar, yaşlılar, doğrudan yararlanıcıların bakmakla yükümlü olduklarıdır. Ancak doğrudan yararlananlar 3.50 ABD doları alırken, doğrudan yararlanıcının bakmakla yükümlü olduğu kişilerden dört kişiye kadar her bir kişi için ek olarak 1.80 ABD doları eklenir. Ancak program ile aşırı yoksulluk içinde olanların yüzde on kadarına ulaşıldığından yoksul insanların tamamını kapsamamıştır (Zarazúa vd.,2015: s. 12).

Nakit transferi programları ile Mozambik'te aşırı yoksulluğun önlenebileceği umudu artmıştır. Bu amaçla savaşın, doğal afetlerin ve yapısal uyum programlarının bileşik olumsuz etkilerini azaltmak için O'Instituto Nacional De Aççao Social isimli program ile aşırı yoksullara aylık şekilde transfer yapılmıştır. Ayrıca çocuklara yönelik sosyal koruma faaliyetine bakılacak olursa, tüm ilk öğretimlerin ücretsiz olmasıyla eğitimin ilk aşamasından tüm çocukların yararlanması amaçlanmıştır (Rispele vd, 2009: s. 496).

Mozambik'te Temel Sosyal Güvenlik için Çok Sektörlü Ulusal Strateji benimsenmiştir. 2010 ile 2014 arası sosyal koruma sistemi oluşturmanın dönüm noktası sayılır. Mozambik hükümeti, STK'lar, ekonomik ve teknik yardım sağlayanların ortak iş birliğinin eseri halinde olan ulusal strateji revize edilebilmiştir.

Ulusal Sosyal Koruma Stratejisinin kuralları ve prosedürlerinin revize edilmesiyle uygulama hedefleri genişletilmiştir. 2008 yılında faydalananların sayısı 200.000 civarındayken, 2014 yılında faydalananların sayısı yardım milyona çıkartılmıştır (UNDG,2016: s. 28). Sonuçta basit sosyal koruma faaliyetleri ile sosyal koruma sunucusu olan Mozambik, hedef kitlelerin risklerle mücadele gücünü artırmaya katkı sunmaktadır.

3. 3. 10. Mauritius 'da Sosyal Koruma ve Genel Görünümü

Mauritius, yüksek gelirli bir ülkedir. Atlas dönüştürme yöntemini kullanan Dünya Bankasının Kalkınma Göstergeleri Veri tabanına göre kişi başına düşen gelir miktarı 2018 yılı itibariyle 12,270 ABD dolarıdır. Mauritius, 2021 mali yılı için yapılan ölçümlerinde de yüksek gelirli ülke olma özelliğini devam ettirmiştir (The World Bank Data, 05.05.2021).

Kıtanın refah düzeyi yüksek ülkesi olarak kabul edilebilir. Doğal kaynakları kıt olsa da diğer Afrika ülkelerine göre eğitilmiş nüfusu yüksek Afrika ülkesidir. 2011 yılında gayri safi milli geliri 7,800 ABD doları iken, DB verileri 2020 yılında gayri safi milli gelirin 12.000 ABD doları olduğunu belirtir. Kıtanın en düşük yoksulluk oranlarına sahip olan ülkesinde yaşam standardının yüksek olduğu öne sürülür (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 85).

Toplumsal entegrasyon önemsenir. Bu minvalde engellilere, yaşlılara ve diğer savunmasızlara yardımlar yapılarak refah artışının sağlandığı belirtilir. Ayrıca çocuk suçluların topluma entegre edilmesi için de rehabilitasyon çalışmaları önemsenir. Ayrıca temel beslenme ürünü olan un ve pirinç alımı için ihtiyaç sahiplerine mali yardım yapılır. Gelir destek programlarıyla da mali yardım sağlanır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 86).

Mauritius 'da 2000 yılından sonra yaşam sürelerinin, artması, bebek ölüm oranlarının azalması konusunda iyi performans gösterilmiştir. Bu bağlamda sosyal koruma kapsamında refahı artırmak amaçlı olan sosyal güvenlik harcamalarının olumlu sonuçlar gösterdiği öne sürülür (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 85).

Mauritius 'da sosyal koruma sistemi çeşitli bakanlıklar, özel fonlar ve vakıflar tarafından yürütülür. Yürütülen sosyal koruma sistemi de nakit transferleri, aynı transferler, aktif ve işgücü piyasası programları gibi programlardan oluşmaktadır. Nakit transferleri, işsizlik sıkıntısını gidermek için sosyal yardım şeklinde yapılan primsiz emeklilik ödemeleridir. Aynı transferler de tekerlekli sandalye, işitme cihazları, gözlükler, deniz aşırı tıbbi bakım, engelli kişilere yardım ve ödünç ders kitabı programlarından oluşur. Aktif işgücü piyasası programları da iş hayatını daha verimli hale getirme programları, geliştiren mesleki eğitim programları, engellileri destekleme programları ve toplumsal entegrasyonu artırmaya yönelik olanlardır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 86).

Mauritius 'da resmi sosyal koruma temelde dört bakanlık aracılığı ile yürütülmektedir.

- Konut ve Arazi Bakanlığı (Ministry of Housing and Lands) tarafından Toplu Konut Toplu Konut Geliştirme Programı,
- Ulusal Dayanışma ve Kurumsal Reformlar ((MSSNSIR) tarafından, Sosyal Güvenlik Ağı Programı,
- Cinsiyet Eşitliği, Çocuk Gelişimi ve Aile Refahı Bakanlığı (MGECDFW) tarafından, Yaşlılara ve Engellilere Yönelik Sosyal Koruma STK'ların güçlendirilmesi, Kişilerin Güçlendirilmesi çalışmaları, Çocuk koruma, Refah ve Kalkınma Aile Refahı ve Ev İçi Şiddetten Koruma Programı,
- Eğitim ve İnsan Kaynakları Bakanlığı tarafından Okul öncesi eğitim, ilk öğretim, orta öğretimi teknik ve mesleki eğitim, Yükseköğretim, Okul çağı çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması Programı yapılır.

Sosyal koruma programları düzenli olarak tekrarlanan bütçelerle farklı bakanlıklar tarafından yürütülmektedir. Ancak en başta Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Ulusal Dayanışma ve Reform Kurumları aracılığıyla sosyal koruma programları yürütülür (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 86).

Hükümet tarafından finanse edilen primsiz yardımlar, Mauritius 'da her vatandaşa temel emeklilik maaşları şeklinde ödenir. Primsiz yardımlar; ekonomik statüsüne bakılmaksızın yaşlı, sakat, dul, yetim olanlara; cenaze yardımı, yemek yardımı, sosyal yardım ve işsizlik yardımı şeklinde ödeneklerden oluşur. Ayrıca hükümet tarafından sübvans edilen yaşlı evleri, yetimhaneler, sağlık kuruluşları ve mahkumların serbest kalabilmesi için gerekli olan kefalet ücreti ve hanelere gelir desteği de mevcuttur. Primli olanlar ise, Ulusal Emeklilik Fonuna katkıda bulunanlara katkılarıyla bağlantılı şekilde yapılan ödemelerdir. Marjinal katkı sağlayanlar için asgari primli emeklilik maaşı garanti edilir (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 86).

Diğer taraftan Eğitim ve İnsan Kaynakları Bakanlığı tarafından ortaöğretim sonrasındaki öğrencilerin bir kısmına burs verilmektedir. Kitaplar, sınav ücretleri veya aylık düzenli ödenen bir miktar para olan burs, ölüm veya ciddi iş göremezlik sonrasında hane geliri ayda 10.000 Mauritius Rupisini geçmeyen öğrencilere verilmektedir. Yüksek öğretimden uzaklaşmaması için devlet garantili öğrenci kredisi de Mauritius 'da bir üçüncül kurum tarafından verilmektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, ülkede eğitimi erişilebilir kılma çabaları vardır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 87).

Mauritius 'un nüfusunun giderek yaşlanması yaşlı bakım hizmetine yönelik programların artırılmasına yol açmıştır. Yaşlılara evde bakım sağlama konusunda eğitilmiş bir bakıcı havuzu oluşturmak amaçlanmaktadır. Aktif ve sağlıklı yaşlanma yöntemleri eğitimleri de gündemdedir. Ancak tüm yaşlıları kapsayan primsiz emeklilik aylığı alma yaşı 60'dan 65'e çıkartılarak emeklilik sisteminin devamlılığı

sağlanmak istenmiştir. Engellilerin binalara erişimi, bina içinde rahat dolaşımı ve istihdam edilmesi de STK'lar ve Bakanlıklar tarafından önemsenen ancak sonuçlandırılmamış konulardandır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.87).

Sosyal Bütünleşme ve Ekonomik Güçlendirme Bakanlığı ile daha fazla sosyal adalet sunmak, sürdürülebilir insani gelişmeyi ve eşitliği sağlamak, yoksulluğun olmadığı bir toplum yaratmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda belirli hassas gruplara özel destek sunmak, iş arayanlara iş fırsatları oluşturmak, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere teknik yardım sunmak, destek kredileri vermek amaçlanmıştır. Bu çalışmaların tamamı 1,1 milyar Mauritius Rupisine mal olmuştur (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s.87).

Balıkçılık mesleğinin ve balıkçıların sosyal koruma programlarından faydalanması amaçlanmıştır. Kayıtlı balıkçıların ve ailelerinin refahı, farklı programlar ve projeler aracılığı ile iyileştirilmektedir. Hastalık ödenekleri, tehlikede olan balıkçı ailelerine tehlike geçene kadar yardım, kaza ile hasar gören balıkçı teknelerinin ve motorlarının onarımı için mali yardım, denizde ölenler için ölüm tazminatı, aylık 8500 rupiye kadar kazananlara çatı düzenlemesi için hibe verilmesi kararlaştırılmıştır (Kasseeah ve Ragoobur, 2011: s. 87). Açıkça belirtmek gerekirse, Mauritius, sosyal koruma anlayışını benimsemiş ve bu yönde etkili olma girişimlerine sahip ve refah sağlama amacı ile dikkat çeken bir ülkedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN UYGULAMALARI ve GENEL DEĞERLENDİRMESİ

4. 1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPMAK İSTEDİKLERİ: SOSYAL KORUMA SÖYLEMLERİ

4. 1. 1. Birleşmiş Milletlerin Söylemleri ve Söylem dili

Söylem, genel olarak önemsenen konu ile ilgili gerek sözlü gerek metine dökülmüş ve iletilmek üzere hazırlanmış mesaj olarak belirtilmektedir. Literatürde ise söylem, genel geçer olmayan, düşünülerek ortaya konan, öznel etkilerden etkilenmeksizin kendi nesnelliğini içerisinde taşıyan sözel olanlar veya metin haline getirilenlerdir. Diğer taraftan söylem, birbiri ile bağlantılı işaretler sistemini devreye koyabilmek ve toplumsal iletişim ağlarını meydana getirmek için sözel ya da sözel olmayan işaret sistemlerinin kullanımı olarak mesajın dil, yazı ve beden dili ile anlatımı olarak belirtilmektedir. Barbara Johnstone'a göre söylem hem dünyayı, dili ve katılımcıları biçimlendiren hem de dünya, dil ve katılımcılar tarafından biçimlendirilendir. Söylemin ağızdan çıkan her söz olmadığı, herhangi bir bakış açısını yansıttığı öne sürülmektedir (Çotuksöken, 1994: s. 15-16; Coşar, 2014: s.22-23).

Her bir söylemin diğer söylemlerden etkilenmeksizin nesnelliğini kendi içerisinde taşıması gerekliliğinden hareketle en temel kaygı da nesnel olmanın koşullarını dile getirmekle alakalıdır (Çotuksöken, 1994: s. 15-16). Bağlantılı olarak bazı söylemler, doğrudan verilmek istenen mesajın görünür bileşenlerinden oluşurken, bazı söylemler görünür olmayan ama dikkat edince fark edilen bileşenlerden oluşmaktadır. Bu açıdan söylemler, üzerinde durulan konu ile ilgili amacın gerçekleştirilmesinde bir araç rolünü üstlenmektedir. Söylemlerde toplumsal yapı, toplumsal değerler farklı şekillerde resmediliyor olsa da kendi içerisinde tutarlı olan uzmanlaşmış ve teknik söylemler belirli bir biçimin ürünüdür (Coşar, 2014: s. 22-23).

Toplumlar değiştikçe var olan araçların işlevleri yok olmaya başlamaktadır ve işlevleri yok olan araçların yerini farklı araçlar almaktadır. Bu minvalde, toplumları tanımlama araçlarının değişikliğe uğraması yeni araçları ihtiyaç haline getirmektedir. Bir araç olarak ele alınan söylemler de toplumların ve toplumları tanımlama araçlarının değişiminden etkilenmektedir. Söylem, bir açıdan da bireysel, ulusal ve uluslararası boyutta birleştirme aracıdır (Örs, 2016: s. 1-2; Radovic, 2012: s.29-32). Söylemlerin toplumsal ilişkileri geliştirebilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Söylemlerin etkileme gücü bulunur. Amaç barındıran her türlü bilginin, argümanın, tecrübenin paylaşılması ve iletilmesi muhatapları açısından anlamlıdır. Bir ideolojinin ürünü olabilen söylemin içine gizlenmiş veya gizlenmemiş/açık mesajlar bulunmaktadır. Her mesajın amacı da bireyleri ve kitleleri etkileme potansiyeline sahip olmaktır. Bu bağlamda etkili olabilecek konu seçimi yapılarak oluşturulan ve toplumsal ilişkileri değiştirecek veya geliştirecek tekil söylemler anlamlı bir bütün halinde bir arada durabilmektedir (Coşar, 2014: s. 29; Wodak,2003: s.109). Bu durum, uluslararası alanda birçok farklı konu ile ilgilenen BM için de geçerlidir. BM de programlarının ve kuruluşlarının özgün yapıları ile ilişkili olan tekil söylemlerini anlamlı bir bütün halinde bir arada tutma gayretindedir.

BM, tüm insanlığa mesaj vermek üzere birtakım araçlara sahip olan uluslararası örgüttür. İletilmek üzere hazırlanmış mesajlarla yapılmak istenenleri ortaya koymaktadır. BM, kurulduğu tarihten itibaren 1990'lara kadar güvenlik konuları ile ilgili bir şeyler yapmak isteyen ve bu yönde söylemler üreten bir örgüt olsa da 1990'lı yıllardan itibaren sosyal konulara, sosyal risk unsurlarına, sosyal haklara yönelen ve bu yönde de söylemler üreten bir örgüt halini almıştır (Garcia ve Gruat, 2003: s:12). Bu bağlamda BM'nin söylemlerindeki değişimlerle bağlantılı olarak 1990'lı yıllar dikkatlerin sosyal konular üzerinde olduğu yıllardır. 1990'da "Çocuklar",1992'de "Gelişim", 1994'te "Nüfus", 1995'te "Sosyal Gelişme", 1996'da "Kadın Zirveleri"

yapılması da var olan değişimin örnekleridir (Şenkal, 2018: s.122). Özellikle 1990'lı yıllardan sonra söylemlerin konu ve kişi yelpazesi genişlemiştir.

BM söylemleri, iktisadi ve sosyal liberalizmin gölgesinde kalmaktadır. Çünkü ekonomik konuların sosyal konuları etkilemesiyle ortaya çıkan sosyal sorunlar ve erişilmek istenen sosyal haklar söylemlerde yer alarak, 1990'lardan itibaren BM'nin sosyal konulara eğilimini artırmaktadır. Sosyal konulara yönelimin ilk adımları arasında kabul edilebilecek olan ve 1995'te Kopenhag'da düzenlenen Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nin ana teması hükümetlerin "işsizlik, kötü sağlık, annelik, çocuk yetiştirme konularında yeterli, sürdürülebilir kalkınmayı, yeterli ekonomik ve sosyal korumayı sağlamak için politikalar geliştirmeye ve uygulamaya karar vermelerini sağlamaktır (Garcia ve Gruat, 2003: s:12; Ghai, 2001: s.1).

Günümüzde BM söylemlerinin konusunu ekonomik ve sosyal ilişkiler oluşturmaktadır. Cenevre'de toplanan BM Genel Kurulunun 24. oturumunda sosyal koruma sistemlerinin kurulması, geliştirilmesi ve bu alandaki en iyi uygulamaların paylaşılmasının önemi vurgulanmış olsa da sosyal koruma meselesi, Mart 2002'de Meksika'nın Monterey kentinde düzenlenen Kalkınma ve Finansman Zirvesi'nde ciddi önem kazanmıştır. Zirve ile gelişmekte olan ülkeler tüm kaynakları harekete geçirmeye yardımcı olacak sağlam ekonomik ve sosyal politikalar benimseye davet edilmiştir. Aynı zamanda zirvede oluşturulan belgede Afrika'nın sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için ayrılmış bir başlık da vardır. Ayrıca Johannesburg'daki Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde ve Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde önceden belirtilenlerin takip edilmesi fikri ile sosyal koruma sistemlerinin desteklenerek, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunun güçlendirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır (Garcia ve Gruat, 2003: s. 13; Ohiorhenuan, 2010: s.145).

2000 yılından sonra sosyal koruma ile ilişkili belgelerin sayısının artması ile sosyal korumanın hedef kitlesi ve konu kapsamı da genişlemiştir. Bu doğrultuda BM

ofislerinin koordinasyonu ve ilişkisi de artmıştır. ILO'nun 101. çalışma konferansında kabul ettiği 202 sayılı sosyal korumanın asgari tabanlarına ilişkin tavsiye kararı UNAIDS, UNICEF, WHO tarafından da destek görmüştür. Bu tavsiye kararı ile öncelikle çocuklar, kadınlar, anneler ve yaşlılar olmak üzere herkesin bireysel gelir güvencesine ve sağlık hizmetlerine erişimi önemsenmiştir. Söylemlerin içerisindeki öznelerin herkes olarak belirtilmesi ayrımcılığın olmaması gerektiğini ve eşitlik imasını içermektedir (Şenkal,2018: s.119).

2000'li yılların önemli zirvelerinden biri Binyıl Kalkınma Zirveleridir. Bu zirveler ile sosyal konulara önem verilmektedir. Yoksulluk başta olmak üzere birçok sosyal sorunu gündemine alarak, neredeyse 200 ülkeyi taahhüt altına koyan Binyıl Kalkınma Zirvelerinin ana hedefleri sağlık, çevre, eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, beslenme ve temel ihtiyaçlardan mahrumiyeti gidermektir. Ancak sekiz hedefe erişilemeyip sekiz ana hedefin çerçevesinde geçen tartışmalar sonlandırılmadığı için 2015 yılında gerçekleştirilen zirvede de bir önceki sekiz hedef detaylandırılarak, 17 hedef belirlenmiştir. Bu hedeflerden bazıları doğrudan veya dolaylı olarak sosyal koruma ile ilişkili olmaktadır. Bunlar; yoksulluğun her yerde ve tüm şekilleri sona erdirmek (Hedef 1), açlığın ve yetersiz beslenmenin her biçimini sona erdirmek (Hedef 2), herkesin genel sağlık hizmeti, güvenli ve erişilebilir ilaç ve aşıya kavuşmasını sağlamak (Hedef 3), herkes için kapsayıcı ve nitelikli eğitimin başarılması (Hedef 4), tüm kadınlar ve kız çocukları için cinsiyet eşitliğini sağlamak (Hedef 5), herkesin güvenli ve erişilebilir içme suyuna kavuşmasını sağlamak (Hedef 6), tüm kadınlar ve erkekler için insana yakışır iş sağlamak (Hedef 8), eşitsizlikleri azaltmaktır (Hedef 10). Ardından sosyal hizmetlere erişimi mümkün kılmak ve temel sosyal korumanın ilerlemenin merkezinde yer alması gerektiği öne sürülerek, harekete geçme planı yayımlanmıştır (Şenkal, 2018; Gülmez, 2018: s.427-428; UNDP Türkiye, 02.05.2021).

BM, Binyıl Kalkınma Zirveleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Zirveleri ile yoksulluk ve açlık konularını öncelikli olarak önemsemiştir ve aşırı yoksulluk ve açlık oranının fazla olduğu ülkeleri de hedef olarak göstermiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri

listesinin başında yoksulluk yer almaktadır ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin ilk ikisi de sırasıyla yoksulluğun ve açlığın sonlandırılmasıdır (Şenkal,2021: s.438-439). Ancak yoksulluk ve açlık, yavaş büyüyen ve kişi başına düşen gelir miktarı az olan ülkelerde yüksektir. Açıkça belirtmek gerekirse, Afrika kıtasında ve özellikle Sahra Altı Afrika’da satın alma gücü paritesine dayalı gayri safi yurtiçi hasılası 1,900 doların altında olan ülkeler vardır. Bu ülkeler ile dünyanın en yoksul ülkelerinin Sahra Altı Afrika’da olduğunu söylemek mümkündür (Şenkal, 2021: s.186).

BM, sosyal koruma ile tedbirler almayı amaçlamaktadır. BM’ye göre sosyal koruma, gelir güvenliğini ve sağlık hizmetlerine erişimi güvence altına almak amacıyla yapılan transferlerdir. BM, aynı ve nakdi transferler ile çocuklara, hastalara, aile fertlerine, engellilere, işsizlere ve yaşlılara yardım etmeyi amaçlamaktadır. Bu haliyle de yoksulluk, sosyal dışlanma ve benzeri olumsuz durumlara karşı koruma sağlamaktadır (UN, 2018: s.5).

BM, insanların gelirinin azalmasının veya yokluğunun yaratacağı durumu dengelemek amacındadır. Bu amaçla BM’ye göre sosyal koruma; ailelere, çocuklu ailelere ve insanlara yardım etmek amacıyla meydana getirilen bir dizi program setidir. Sosyal korumanın istihdam, sağlık, eğitim, barınma, beslenme gibi ihtiyaçların temininde kolaylık sağlaması da sosyal korumanın temelinde temel insan hakkının olduğuna işaret etmektedir (Barrientos,2010; UN,2018).

BM organlarının, komisyonlarının ve kendisi ile bağlantısı olan kuruluşlarının söylemleri de BM’nin sorumluluğundadır. Bu bağlamda WB ve ILO sosyal koruma söylemleriyle dikkat çekmektedir. Sosyal korumayı ekonomik koruma gibi düşünerek, gelir desteğini her fırsatta ifade eden WB’nin ve insanları savunmasız bırakma eğiliminde olan gelirle alakalı riskleri yönettiğini belirten, düşen yaşam standardını yükseltme ve düşük yaşam standardına karşı kişileri, haneleri koruma girişiminde olan hem nakdi hem aynı yardım yapılmasını öngören ILO’nun söylemlerinde farklılık

vardır. Ancak her iki uzmanlık kuruluşunun sosyal koruma anlayışını ortaya koyan söylemlerinde tüm risklerle ilişkili olan ayrıntılı mesajlar yer almamaktadır (Devereux ve Wheeler, 2004: s.3-4; Piron, 2004: s. 9-10).

BM Ekonomik ve Sosyal Konsey de sosyal korumanın amacının insan gelişimini sağlamak olduğunu belirtmektedir. Bu durumda imkanlar ve fırsatlar çerçevesinde insan onuruna yakışan bir asgari hayatın yaşanması öngörülmektedir. WHO ise, sağlık açısından bir değerlendirme yapmaktadır ve sosyal korumayı oldukça önemsemektedir. Ülke ayrımı yapılmaksızın tüm insanların mümkün olan en iyi sağlık koşullarına ulaşmasını amaçlamaktadır. WHO'ya göre, insan sağlığını yoksulluk, yetersiz beslenme yetersiz barınma ve yetersiz koruma, istihdam eksikliği ve çevresel koşullar tehdit etmektedir ve risk faktörlerinin azaltılması gerekmektedir. Bu durumda sağlık hizmetlerinin finansmanında adalet ile sosyal korumanın yakından bağlantılı olduğunu da vurgulamaktadır (UN, 2000: s.4-9).

BM programlarının da sosyal koruma yaklaşımları dikkat çekmektedir ve belirtilmelidir. UNICEF, çocuklara duyarlı bir sosyal koruma anlayışını savunmaktadır. Bu yaklaşım, çocukların ve ailelerinin sosyal hizmetlere, istihdam hizmetlerine ve geçim kaynaklarına erişmesini amaçlamaktadır. Belirtilen amaçlara da sosyal transferler, sosyal destek ve bakım hizmetleri ile sosyal hizmetlere erişimi sağlayan programlar aracılığıyla ulaşmayı planlamaktadır. WFP ise, savunmasız insanlara duyarlı bir sosyal koruma anlayışını benimsemektedir. Savunmasız insanların geçim risklerine karşı mücadele gücünü artırmak amacıyla gıda desteğine, beslenme programlarına ve nakit transferlerine önem vermektedir. FAO ise, açlığı azaltmak amacındadır. Sosyal koruma yaklaşımında da aç insanların sayısının azaltılması ve açlık ile mücadele etmek ön plandadır (Hinds, 2014). Bu bağlamda söylemlerde ön plana çıkan kavramlar vardır ve bu kavramları belirtmek gerekmektedir.

4. 1. 2. Birleşmiş Milletlerin Sosyal Koruma Söylemlerinde Öne Çıkan Başlıklar

4. 1. 2. 1. Kapsayıcılık

Kelime anlamı olarak olabildiğince daha çok şeyi kapsama alanına dahil etmek olan kapsayıcılık, modern sosyal koruma savunucuları tarafından daha fazla önemsenmektedir ve sosyal koruma politikalarının uyumu ve dayanışmayı artırma amacına yönelik kapsayıcılığın artırılması gerektiği öngörülmektedir. Bu açıdan sosyal korumanın kapsayıcılığını artırmaya yönelik uyumu ve dayanışmayı teşvik edecek önlemler içermesi gerektiği savunulmaktadır (Holzmann ve Jorgensen, 2001: s. 548).

Kapsayıcılığa konu bakımından bakılacak olursa, zamanla daha fazla konu sosyal koruma kapsamına dahil edilmektedir. Savaş, açlık, kıtlık, salgın hastalık, doğal afet veya yaşanan yerden zorla çıkarılmak gibi yapısal istikrarda bozulmaya neden olan olaylar, yoksulluğu hareketlendirebilme özelliğiyle bağlantılı olarak sosyal koruma kapsamına dahil edilmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimi olmayanlara ücretsiz sağlık hizmeti sunumu yapılması ve eğitim hizmetlerine erişimi olmayanlara ücretsiz eğitim hizmeti sağlanması da sosyal koruma kapsamındadır (BM ÇHS, 1990: s.5, BM ÇHS, 2017: Genel Yorum No:21).

Kişi bakımından bakılacak olursa, BM Anayasasının başlangıç bölümünde insan hakkının ve temel özgürlüklerin herkes için olduğu ifade edilerek, insan hakkı ve özgürlükler açısından kapsamlı olma vurgusu yapılmaktadır. Ancak insan hakkının ve temel özgürlüklerin neler olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine bırakılmıştır. Ayrıca ILO Direktörü Guy Ryder, sosyal korumanın hiç kimsenin arkada bırakılmayacak şekilde kapsamlı olması gerektiğini belirtmektedir. ILO'nun 12 ofisinden biri olan Abuja ofisinin dört stratejik hedefinden birisi de kapsamlı yüksek sosyal korumadır (2016 Ağustos ILO Videosu).

Küçük bir zümrenin sosyal koruma kapsamında olmaması gerekmektedir. Çocuklar konusunda da daha hassas davranılmaktadır. Özel olarak engelli çocuklar, sokak çocukları, anne babası ergen olan çocuklar, anne babası tarafından terk edilen çocuklar, yoksul ailelerin çocukları, ebeveyninin ikisini veya birini HIV/AIDS nedeniyle ya da başka bir hastalık nedeniyle kaybetmiş ve yetim kalmış çocuklar, çalışmak zorunda olan çocuklar, askere alınan çocuklar, ahlak dışı işlere zorlanan çocuklar önemsendirken, genel olarak hakları ihlal edilenler, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlananlar, mülteciler, göçmenler ve ergen ebeveynler de hakları ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, sosyal koruma kapsamında yer almaktadır. Kapsamda olanların hem fiziksel, zihinsel ve ahlaki olarak hem de ekonomik ve toplumsal açıdan yeterli bir yaşam standardına kavuşturulması gerektiği öne sürülmektedir (BM ÇHS, 2003: Genel Yorum No:3; BM ÇHS, 2006: Genel Yorum No:9; BM ÇHS, 2017: Genel Yorum No:20; BM ÇHS, 2017: Genel Yorum No:21; BM ÇHS, 2017: Ortak Genel Yorum; Lugalla, 2003: s.31-34).

Engelliler ve aileleri de sosyal koruma kapsamındadır. Engellileri kapsayan 13 Aralık 2006 tarihinde (A/RES/61/106) kabul edilen ve 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe giren BM Engelli Hakları Sözleşmesinin 28. maddesinde engellilerin ve ailelerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesinin bir zorunluluk olduğu belirtilmektedir. Bu haliyle Sözleşme, sosyal korumanın yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla paralellik göstermektedir. Bu durumda sözleşmeye taraf olan ülkelerin de engellilere ve engelli ailelerine sunulacak hizmetlerden sorumlu olduğu vurgulanmaktadır (Akinola,2017: s.95; Scarpetta, 2019).

BM de kapsamlı sosyal korumanın lehine olacak şekilde iş birliğini tasvip etmektedir. Sosyal koruma amaçlarına erişebilmeyi kolaylaştırmak için iş birliğinin gerekli olduğu görüşü ile 2015 yılında WB Grubu ve ILO tarafından sosyal koruma temeli için ortak rapor hazırlanmıştır. Bu raporda 2015 sonrası için sosyal koruma kapsamının genişletilmesi gerektiği belirtilerek hedefler arasına konmuştur. Bu

bağlamda sosyal, kültürel ve medeni haklar çerçevesinde insan hakları üzerine inşa edilen sosyal koruma söylemleri kapsamlı olma iddialarını desteklemektedir (Şenkal,2018: s.120).

IMF ve ILO da iş birliğine önem vermektedir. 13 Eylül 2010'da düzenlenen konferansta uluslararası para transferi ile ilgilenen IMF ve çalışma koşulları ile ilgilenen ILO, yoksulluk içinde yaşayan nüfus ve elverişli olmayan koşullarda yaşayanlar için sosyal koruma tabanlarının yapılabilirliği konusunda ortak inceleme kararı almıştır. Bu kararın makro politikalarla, orta veya uzun erimli kalkınma planları çerçevesinde yürütülmesi konusunda karara varılmıştır. Bu karar da sosyal korumanın kapsamı ile ilişkili olması sebebiyle anlamlıdır (Gülmez, 2018: s. 430).

4. 1. 2. 2. Eşitlik

Sosyal koruma söylemlerinde öne çıkan başlıklardan biri de eşitliktir. Çünkü dünyanın en büyük problemlerinden biri az gelişmiş ve gelişmiş bölgeler arasındaki derin uçurumlardır. Gelirler ve giderler arasındaki farklar göstermektedir ki, gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler ile ülkeler arasında gelirden başlayarak, eğitim ve sağlık harcamaları, kullanılan ürünlerin kalitesi ve miktarı farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar yoksulluğu ve yoksunluğu artırarak eşit şekillerde yaşamaya mâni olmaktadır (Norton vd., 2001: s.18; Şenkal, 2018: s.172; Koray,2012: s.70; Tokol,2017: s.82-83).

Eşitsizlikler ihtiyaçların temininde de etkilidir. Örnek vermek gerekirse, günlük 1 dolardan daha az kazanç ile geçinmek zorunda olan ve ülkelerinin kişi başına düşen nominal GSYH 1 dolardan daha az veya 1 dolar civarı olan insanlar varken, diğer tarafta günlük kişi başına düşen nominal GSYH 166 bin dolar olan ülkelerde yaşayan insanlar vardır. Sırasıyla söylemek gerekirse, bu iki farklı ülke gruplarından birincisinde en gerekli insani ihtiyaç olan gıdaya erişim zor veya imkansızken, diğer ülkelerde tonlarca gıda ürünü israf edilmektedir. Doğal olarak, birinci tür ülkelerdeki

insanlar, gıda maddelerinden mahrum kalırken, diğer tür ülkelerde aşırı beslenmenin neden olduğu hastalıklar baş göstermektedir. Sanayileşmiş ülkelerin GSMH'nin en az gelişmiş ülkelerin GSMH'den 22,7 kat daha fazla olması da bariz eşitsizliklerin nedenlerindedir ve yaşam koşullarında eşitsizlik yaratmaktadır (Norton vd., 2001: s.18).

Yaşananlara karşın BM'nin eşitlik yanlısı söylemleri önemlidir. Tüm insanların haklarını kullanabilmesi konusunda eşit olduğunu ifade eden BM, sosyal koruma sunumunda da eşitliği tasvip etmektedir. Bu şekildeki söylemlerinin altyapısında yer alan ideolojik tablo, sosyal koruma uygulamalarının sınırlarını belirlemektedir (Norton vd., 2001: s.18). En iddialı söylemlerden biri olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 7. maddesi uyarınca herkesin kıdem ve yeterlilik dışında eşit olanaklarla yükseltilmesi gerektiği ve eşit işe eşit ücretin belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir. ILO'nun da eşitlik yanlısı olduğu belirtilmektedir. ILO'nun temel yaklaşımına göre, kişiler eşit şartlar altında, özgür ve onurlu bir şekilde maddi ve manevi gelişimlerini gerçekleştirebilmelidir (Norton vd., 2001: s.18; Tokol,2017: s.85).

Kişi açısından bakılacak olursa, tüm insanlar arasında eşitliğin olması gerektiği öne sürülmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde sosyal koruma kapsamında olması gereken çocuklardan bahsedilirken, etnik köken, dini grup, yerli olan veya olmayan fark etmeksizin eşitliğin olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu haliyle, dostluk ruhunun, sorumluluk anlayışının, özgür bir toplum hedefinin daha üstün olduğu öne sürülmektedir (BM ÇHS Genel Yorum 1, 2001). Çocuk Hakları Komitesi Başkanı da tüm çocukların yaşadığı olumsuz koşullarla ilişkili endişelerini belirterek, çocuklara öncelik vermek gerektiğini belirten eşitlik yanlısı söyleminin gerekçelerini öne sürmüştür. Belirtilenler ışığında çocukların satılmasının çok acı olduğu ifade edilerek, yoksulluğun pençesindeki Afrikalı çocukların aileleri tarafından satıldığı belirtilmektedir. Satılan çocukların büyük bir kısmının da Avrupa'da büyü ritüellerinde işkenceye ya da tecavüze maruz kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca UNICEF verilerine göre her yıl Afrika kökenli çocukların da içinde olduğu 1,2 milyon kadar

çocuğun kaçırdığı ve kaçakçılarının eline düştüğü ifade edilmektedir (Turshen,2008:494).

Eşitliğin ailede başlaması gerekmektedir ve ailenin tüm fertlerinin eşitliği önemsenmektedir. CEDAW Komitesinin Genel Tavsiyesinde aile ilişkilerinde eşitlik vurgusu yapılmaktadır. CEDAW söyleminde Feminist tarafın baskın olmasına karşın aile içindeki eşitsizliklerden kadınlarla birlikte çocukların, yaşlıların ve hastaların da etkilendiği belirtilmektedir. Sosyal koruma harcamalarının artması ile eşitliğin artacağı tahmin edilmektedir. Ancak Haroon Bhorat vd., tarafından hazırlanan ve UNDP Afrika tarafından yayımlanan çalışmada kamu sosyal koruma harcamaları ile eşitsizliklerin düşmesi arasında değişmez bir bağlantı bulunamadığı belirtilmektedir. Çalışmada, kamu sosyal koruma harcamalarının düşmesiyle eş zamanlı olarak eşitsizliklerin düşebileceği iddia edilmektedir. Bu konuda Uganda, Madagaskar ve Sierra Leone örnek verilmiştir. Ancak bazı ülkelerde de hem sosyal koruma harcamalarının arttığı hem de eşitsizliklerin arttığı belirtilmiştir. Bu duruma Güney Afrika ve Benin örnek verilmiştir. Namibya ve Botswana da sosyal koruma harcamalarının arttığı ve eşitsizliklerin eş zamanlı olarak azaldığı ülkeler için örnek verilmiştir (Haroon, ty.).

Konu açısından bakılacak olursa, pek çok insanın hayatını zorlaştıran ve eşitsizlik yaratan yoksulluk önemlidir. Araştırmacılar, sosyal koruma harcamalarının hane halkı gelir eşitsizliklerine çözüm olması gerektiğini belirterek, yoksulluğun kolaylıkla azaltılabileceğini öne sürmektedir (Cook ve Pincus, 2014). Bu bağlamda sosyal koruma programlarının olmaması halinde aç ve yoksul insan sayısının daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir. Sosyal koruma, erkeklerin ve kadınların acil ihtiyaçlarının temin edilmesi ile gelecekteki geçim kaynakları arasında bir denge kurmaktadır. Bu şekilde yatırım ve sermaye birikimi desteklenmektedir ve toplumun refahı teşvik edilmektedir. Sonunda sosyal koruma ile gelir eşitsizliğinin ve gelir dışındaki eşitsizliklerin azaltılması mümkündür ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde de yoksulluğun ortadan kaldırılması için sosyal korumanın önemine vurgu yapılmaktadır (UN,2018).

4. 1. 2. 3. Adalet

Liberalleşme ile adalet arasında çatışma olduğunun belirtilmesine karşın BM söylemlerinde dikkat çeken başlıklardan biri de adalettir. Sosyal koruma ile adalet arasında ilişki bulunmaktadır. Sosyal korumanın yasal güvence haline gelmesiyle toplumun tüm üyeleri için adaletin teşvik edileceği ve toplum içerisinde uyumun artacağı belirtilmektedir (Ibnouf, 2008: s:32; UN,2018; UN,2000).

Tüzüğünde toplumsal adalete yer veren ILO, adaletin olmadığı yerde yoksulluğun ve huzursuzluğun olduğunu savunmaktadır. Açıkça ifade etmek gerekirse, her zaman savaşın nedeninin adaletsizlik olmadığı belirtilmektedir. Ancak adalet toplumları bir arada tutmaktadır ve çatışmaları, huzursuzlukları yok etmektedir (Rodgers vd., 2014: s.3). ILO, anayasasında yer alan vizyonuna uygun olan Philadelphia Bildirgesinde de toplumsal gelişim için ulusal ve uluslararası ihtiyaçları belirterek, sürekli barışın sosyal adalet üzerine kurulabileceğini ifade etmektedir. Bu şekilde eşit şartların oluşturulacağını ve sosyal adaletin de sağlanabileceğini belirtmektedir. Ayrıca insan onuru, ekonomik güvence ve fırsat eşitliği bağlamında değerlendirilen barışın, adalete dayandırılması gerektiği vurgulanmaktadır. (Rodgers vd., 2014: s.5).

2030 hedeflerine yönelik bir vurgu yapan UNICEF ise, sürdürülebilir bir dünyanın herkes için adil olması gerektiğini belirtmektedir. Düşük gelir seviyeleri ile aşağı doğru eğilim gösterip düşen yaşam standardı geçim riskleri ile birlikte diğer riskleri gündeme getirmektedir. Risklerle karşı karşıya kalanlar, sosyal yardıma gereksinim duyanlar ve sosyal güvenceye gereksinim duyanlar yapısal dengesizlik ile güç suiistimallerine maruz kalmaktadır. Dengesizlik ve güç suiistimleri hak olan adaleti zaruri ihtiyaca dönüştürmektedir (Devereux ve Wheeler,2004: s.4; UNICEF for Every Child,01.05.2020).

Adaletin olduğu yerde adil dağılım da olmaktadır. BM söylemlerinde adalet ile adil dağılımın yakın ilişkisi gündeme getirilmektedir. Bu ilişki yoksulluğun önlenmesi için katalizör görevi görmektedir. Doğal olarak, adil gelir dağılımını gerektiren yoksulluk da uzmanlık kuruluşlarının çalışmalarında yer almaktadır. WB da 2015 yılından beri küresel ölçekte yoksulluk sorunu ile ilgilenmektedir. Yoksulluğu etkileyen veya yoksulluktan etkilenen tüm sorunların çözümünde adil ücretli istihdamın olabileceği düşüncesini öne süren WB, böylece istikrarsız olarak nitelendirilen aileler üzerindeki baskının azaltılabileceğini belirtmektedir (BM ÇHS Genel Yorum No:21, 2017; şenkal,2018: s. 145-162).

4. 1. 2. 4. Ayrımcılık

Olumsuz bir çağrışıma yol açan ayrımcılık, fırsat eşitsizliği yaratıp sosyal, ekonomik, siyasal ve diğer birçok alanda dışlanmaya, ötekileştirilmeye neden olmaktadır. Bu nedenle koruyucu, dönüştürücü ve teşvik edici potansiyele sahip olan ayrımcılık karşıtı müdahaleler öne sürülmektedir. Bu müdahalelerde sosyal korumanın bir araç olduğu belirtilmektedir. Küresel yapıda birçok konuda düzenleme misyonuna sahip olan ve her geçen gün vizyonunu geliştirme çabasında olan BM ve bağlantılı kuruluşlar, metinlerinde ayrımcılığı men etmektedir (Devereux ve Wheeler, 2004; Rodgers vd.,2014: s.5; UN, 2018: s.107).

Ayrımcılığın men edilmesinde yazılı metinler önemlidir. ILO'nun Philadelphia Bildirgesinde çalışanların ve diğer tüm insanların lehi için ortaya koyduğu ilkelerinde cinsiyet, inanç ve ırk ayrımının yapılamayacağı ve kişilerin maddi ve manevi gelişmelerinin gerçekleştirilmesinde ayrımcılığa maruz kalmayacak şekilde şartların oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durumda uluslararası alanda standartlar oluşturan bir belge ile ayrımcılığın men edildiği söylenebilmektedir Devereux ve Wheeler, 2004; Rodgers vd.,2014: s.5).

Diğer BM belgeleri de ayrımcılığı men eden mesajlar içermektedir. BM belgelerinin yaş olarak en büyüklerinden olan ve ilham kaynağı olarak kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde eğitim hakkının belirtildiği 26. maddede eğitimin birleştirici rolünden bahsedilmektedir. Irkın, ulusun ve dinin farklı olmasına karşın eğitim ile kardeşliğin, dostluğun ve hoşgörünün özendirilebileceği belirtilmektedir (Tokol, 2017: s.83).

BM yetkililerinin söylemleri küresel gündemi etkilemektedir. Afrika kökenli insanların deri rengine göre ayrımcılığa maruz bırakılmasının sonucunda ve ABD’de yaşanan elim olayların ardından BM yetkilileri tarafından mektup yayımlanmıştır. Bu çarpıcı mektupta insanları deri rengine göre ayrımcılığa tabi tutma belası eleştirilmektedir ve ülkelerin kınamaktan daha fazlasını yapması gerektiği belirtilmektedir. Irkçılığa karşı bir söylemin somut hali olan mektubu imzalayanlar arasında WHO Genel Direktörü Tedros Ghebreyesus, UNAIDS İcra Direktörü Winnia Byanyima, BM Nüfus Fonu UNFPA İcra Direktörü Natalia Kanem, BM Kadın Birimi UN Women İcra Direktörü Phumzile Mlambo- NGcuka da bulunuyor (BM Türkiye, 15 Haziran 2020).

4. 1. 2. 5. İnsan Hakkı

İnsan hakkı, uzun yıllar ülkelerin iç meselesi olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda insan hakkına saygıyı öne süren BM de insan hakkını ülkelerin iç meselesi olarak görmüştür. Egemenliğin küresel yönetişimin üst biçimi olması ve dış müdahaleden uzak olması kanaatiyle insan hakları girişimi zayıf kalmıştır. İnsan hakkı ile ilişkili girişimlerin gelişmiş ülkelere özgü olduğunun düşünülmesi de insan hakkının geç önemszenmesinde etkilidir (Therien, 2015: s. 232).

BM'nin ve organlarının insan haklarını muhafaza etme girişimleri bulunmaktadır. Öncelikle BM kurucu şartının temel endişelerinden biri güvenlik diğeri de temel insan haklarına yeniden inanılmasını sağlamaktır (Heywood, 2014: s.516). BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi de insan haklarının kullanımından ve eşitlikten yana olmaktadır. BM, sosyalleşme açısından da kozmopolit anlayışı benimsemektedir. Ülkelerin siyasi yapıları ve yönetimleri farklılık gösterse de BM'nin benimsediği insan hakkı anlayışına tabi olmayı taahhüt etmektedirler. Ancak BM'nin insan hakları belgelerine saygılı olduğunu belirterek, dikkat çekmemeye çalışan devletlerin, birilerinin yoksulluğunu artırma pahasına kendi çıkarlarını artırdıkları öne sürülmektedir. Bu duruma BM'nin tepkisiz kalması da eleştirilmektedir. BM'nin öne sürdüğü insan hakları maddelerinin içeriğinin göstermelik olduğunu iddiaları da vardır (Forsythe,1985: s.260).

İnsan hakkı kavramını ideal olandan çıkarıp olağan hale getirmek amacıyla olan BM, BM İnsan Hakları Komisyonu, Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi bağlamında kurulmuş olan 18 üyeli BM İnsan Hakları Komitesi, BM'nin insan hakları bildirgesine uyulup uyulmadığını kontrol etmek konusunda sorumluluk üstlenmiştir. Ayrıca Roma Statüsü, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirgesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İnsan Hakları Günü ile doğal haklar bağlamında insan hakları standartları oluşturulmuş (Forsythe,1985: s.268-269). Ancak BM'nin insan hakları yüzünün 1980 yılına kadar yargı dağıttığı iddia edilmiştir. 1980 sonrasında yaşanan değişimle, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve Uluslararası İnsan Hakları Birliği ile insan hakları konusunda yargı dağıtmanın dışında adımlar atıldığı belirtilir (Forsythe,1985: s.261).

Soğuk Savaş döneminde güçlü bir insan hakkı girişiminden söz edilememektedir. Soğuk savaşın bitimi, BM'nin insan hakkı anlayışında değişikliğe yol açmıştır. 1993 Viyana Konferansı tarafından onaylanan değişimde insan hakkı, örgütün gündeminde daha yüksek bir konuma getirilmiştir. Bu bağlamda ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel hakların eşit bir zeminde sunulmaya çalışıldığı iddiası öne çıkmıştır. Öncelikle güvenliği önemseyen BM ve tüm ajansları insan hakkı olmadan güvenliğin sağlanamayacağı kanısıyla hareket etmeye başlamıştır. İnsanın sahip olduğu hakların korunması gerekliliği de insan hakkı ile sosyal koruma bağı kuvvetlendirmiştir. Sosyal korumanın bir insan hakkı olduğu söylemlerde yerini almıştır (Therien, 2015: s.233; ILO Videosu,17 Eylül 2020).

İnsan hakkının muhafazasını içermesi konusunda yazılı belgelere öncülük eden en anlamlı belge “İnsan Hakları Evrensel Beynamesidir”. Beyannamenin anlamlılığı, BM'nin ortak güvenlik kaygılarının revaçta olduğu zamanda meydana getirilmesinden, uzun geçmişe sahip olmasından ve özellikle 23. maddede sosyal korumanın bir insan hakkı olarak kabul edilip evrensel vicdana tesir etmesinden ileri gelmektedir (Weinstein,1976: s.14-15; Euzèby,2004: s.109). Beynamede işsizlikten, hastalıktan ve yaşlılığın getirdiği olumsuz durumlarda korunmanın bir insan hakkı olduğu belirtilmiştir (Şenkal, 2018: 24).

Zamanla Afrika'da da insan hakkı ile ilişkili gelişmeler yaşanmıştır. 1960'larda Afrika devletlerinin insan hakkı konusunda endişeleri ile BM'nin insan hakları çalışmaları, norm yaratma sürecinin ötesine geçerek ivme kazanmıştır. Afrika devletleri de acil durumlarda geçiş dönemlerinde bireysel haklar yerine toplumsal haklara öncelik vermeye başlamıştır. Ancak bireysel hakların göz ardı edilmesi de bir tür insan hakkı ihlalidir (Weinstein,1976: s.14-15; Euzèby,2004: s 109).

İnsan hakkının muhafazasını yazılı hukuk güvencesi ile perçinleyen diğer belge ILO'nun “Filedelfiya Bildirgesi'dir”. Bu bildirgede ILO'nun kuruluş amacına binaen

işçi işveren ilişkilerine de değinilmektedir. İnsan hakkı ile bağı da tam burada daha kuvvetli olmaktadır. İşçilerle işverenlerin iş birliği yapması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca güvenceye gereksinim duyanlara ve tıbbi tedaviye gereksinim duyanlara temel gelir sağlama amacına yönelik sosyal güvenlik önlemlerinin yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilirken, doğrudan olmasa da merkezinde insan hakkı olan sosyal korumaya da değinilmektedir (ILO Philadelphia Bildirgesi,1944; UN Economic Social Council, 2001: s.15).

İnsan hakkı insan hayatının her safhasını çevrelemektedir. Bireyin bugünü ve geleceğini garanti altına alabilecek yapıda olan ve insanlara çalışma eksenli koruma sunan sosyal güvenliğin yapısındaki değişim, sosyal korumanın da bugün ve gelecek konusunda tedbirli olmayı öngörmesi, bir tür insan hakkı olarak uluslararası sözleşmelerde ve metinlerde yer almaktadır ve insan hakkının hayatın her safhasında önemsenmesi gerektiği belirtilmektedir. BM ÇHS Genel Yorumunda hem çocukluk safhasında hem de çocukluktan sonraki safhalarda insan hakkının korunması gerektiği ifade edilmektedir (Gökbayrak,2010: s. 142; BM ÇHS Genel Yorum No:21,2017).

4. 1. 2. 6. Diğerleri

Yaşam koşullarını iyileştirme ve gelişim fikri, kötü koşulların nesiller arası transferini engellemek için doğrudan veya dolaylı şekilde sosyal koruma vurgusu yapan BM söylemlerinde yer almaktadır. Bu konuda öncelikle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesi belirtilmelidir. Bu maddede herkesin beslenme, giyinme, barınma, tıbbi bakım ve tedavi ve gerekli toplumsal hizmetlerden yararlanıp sağlıklı ve refah için yeterli yaşam standardına sahip olma hakkı olduğu; işsizlik, hastalık, engellilik, dulluk, yaşlılık halinde veya gelir mahrumiyetine neden olan ve bireyin kendi iradesi dışında gerçekleşen durumlarda güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle, uluslararası hukukun altında liberalizm ile devlet politikaları olarak sosyal demokrat iktisadın birleştirilmiş halidir (Freeman'dan çev. Topuzkanamış, 2016: s. 173). Açıkça ifade etmek gerekirse hem önceliklerin

belirtilmesi hem de eylem gerektiren alanların ortaya konması ile yaşam kalitesini ve tatmin düzeyini artıracak içerikler oluşturulmaktadır (Rodgers vd., 2014: s.7).

Riskleri ortadan kaldırmaya yönelik fikirler öne çıkarılmaktadır. Sosyal koruma söylemlerinde ihtiyaç ile ekonomik ve sosyal hakların ilişkisi birlikte ele alınarak hem ihtiyaçların temin edilebilmesi için yeterli gelire hem de işsizliğin veya gelir yoksunluğunun getirebileceği ekonomik-sosyal risklere odaklanılmaktadır (Özügürlü, 2018: s. 36). ILO da istihdam meselesini belirtirken, kalkınmakta olan ülke insanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bir dil oluşturmaktadır. Bu da Maslow'un beş aşamalı ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk basamağına ve kısmen de ikinci basamağına hizmet etmek anlamına gelmektedir. Ancak ILO, sosyal korumanın finansal sorunlar yaşadığını da vurgulamaktadır. 2019'da sosyal korumanın kapsamının daha fazla genişlemesi gerektiği üzerinde durulurken, gelişmekte olan ülkelerin sosyal koruma programlarının maliyetini nasıl karşılayacağı üzerinde durulmamaktadır. Ancak vergilerin artırılması önerilirken, vergilerin ödenmesinde yaşanacak zorluklar ve düşük gelirli ülkelerin yerel kaynak yaratamayacağı göz önünde tutularak, dış yardıma ihtiyaç duyulacağı belirtilmektedir (Valverde vd., 2019: s. 3).

ILO'nun öne sürdüklerini destekleyenler de vardır. Afrika kıtasında sayıca az olan zenginler tarafından yoksulluğun çok fazla olduğu ve vergilerin yoksulluğu kaldırabilecek yapıda olmadığı iddia edilmektedir ve vergilerin kaldırılması önerilmektedir. Konunun uzmanları da vergilerin ülkelerin sosyal koruma harcamaları için önemli olduğunu belirterek, vergi dilimlerini ve verimliliğın arttırılması gerektiğini öne sürmektedir (Zarazúa vd.,2010: s.19).

Sosyal koruma hakkında öneriler de mevcuttur. ILO'nun belirttiğine göre, dünya nüfusunun tamamının temel sosyal koruma hizmetinden yararlanması için 1,2 trilyon ABD dolarına ihtiyaç vardır (1 Aralık 2020 ILO Videosu). Düşük gelirli ülkelerin 80 milyon ABD doları açıklarının olduğu ortadadır. Bunun için düşük gelirli ülkelerin fazlaca olduğu Afrika'da da vergilerin artırılmasının dışında yasadışı finansal akışların önüne geçmek ve kamu harcamalarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (ILO Videosu, 17 Eylül 2020).

Demokratik rejimin varlığı ile sosyal koruma harcamaları arasında bir korelasyon olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Haroon Bhorat vd., tarafından hazırlanan ve UNDP sitesinde yayımlanan belgede sosyal korumanın demokratik ortamlarda gelişebildiği fikri üzerinde durulmaktadır. Ancak Mayo, Afrika'nın demokratik değil de sözünü yürüten ve kararlıkla ilerleyen yönetimlere ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. UNDP tarafından ise, ısrarla demokratik ülkelerin daha fazla sosyal koruma harcaması yapabileceği belirtilmektedir (Haroon, t.y.; Moyo, 2013).

Sosyal koruma harcamalarını sınırlandıran faktörler vardır ve öncelikle bağımlılıklar ülkelerin yönetimi ile ilişkisiz şekilde sınırlandırabilmektedir. Çünkü kaynağa bağımlı olmanın sosyal koruma harcamalarını azaltma potansiyeline sahip olduğu ve eşitsizlikleri artırdığı bilgisi öne sürülerek, Nijerya'nın petrole bağımlı bir ülke olduğu ve petrol fiyatlarının düşmesinin ülkenin sosyal koruma harcamalarının düşmesine neden olduğu örneği verilmektedir. Ancak en son kanı olarak sosyal koruma harcamalarının tek bir unsur ile doğrudan bağlantılı olmadığı ve dolaylı olarak tesir altında kalabileceği de söylenmektedir (UN, 2018; UN, 2000). Bu bağlamda BM'nin yapmak istediklerini ifade etmek için ortaya çıkan sosyal koruma söylemlerinin ardından BM'nin yaptıklarını belirtmek için de BM sosyal koruma eylemleri önemlidir.

4.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN YAPTIKLARI: SOSYAL KORUMA EYLEMLERİ

BM tarafından yapılan sosyal koruma tanımı ile BM eylemleri arasında bir bağlantı kurmak mümkündür. BM'ye göre, sosyal koruma, gelirin yok olmasının veya azalmasının yaratacağı durumu dengelemek için yapılanlardır. BM'ye göre sosyal koruma, daha çok çocuklu ailelere yardım etmek, sağlık hizmeti, barınma imkânı sağlamak için üstlenilen bir dizi kamu ve özel programlardan oluşmaktadır (Botlhale vd., 2015: s.1).

4. 2. 1. Sosyal Koruma Eylemleri: Projeler

Ulusal sosyal korumada yeterli politikalar geliştiremeyen veya uygulamalar gerçekleştiremeyen ülkeleri seçen BM, seçtiği ülkelerin ulusal sosyal koruma faaliyetlerini desteklemektedir. Bu bağlamda BM, Afrika kıtasındaki sosyal koruma eylemlerinde nispeten daha fakir ve savunmasız insanların yoğun olduğu Sahra Çölünün güneyinde kalan Sahra Altı Afrika'ya öncelik tanımaktadır. BM, birincil olarak temel gereksinimlerin karşılanmasına odaklanarak, ikincil olarak geniş kapsamlı hedefler içerisinde yer alan, anlık değil de uzun süreli planlar olarak geleceğe güvenle bakabilmeyi sağlayan sosyal koruma eylemlerini yürütmektedir. Geniş güvenceler sunan ve geniş bir sosyal transfer ağı ile uygulanabilen sosyal koruma, koordineli çalışmayı gerektirmektedir. Bu yüzden tek bir BM uzmanlık kuruluşunun sosyal koruma ile ilgilenme ayrıcalığı bulunmamaktadır. Sosyal korumanın uluslararası alanda bir gerçekliğe dönüştürülmesi ve milyonlarca insanın hayatını iyileştirebilecek bir araç rolünü alması, BM Yöneticiler Kurulunun sosyal koruma zeminini başlatmasına dayandırılmaktadır (UNDG, 2016: s. 2-7).

4. 2. 1. 1. Temel Gereksinimlere Odaklanan Projeler

İnsan hayatının devam edebilmesi için temel gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir. Birey açısından bakılacak olursa, temel gereksinimlerini karşılamayan

bireyin zihinsel, fiziksel ve sosyal olarak sorunlar yaşaması muhtemeldir. En azından temel ihtiyaçların asgari sınırının güvence altına alınması gerekmektedir. Aile açısından bakılacak olursa, ayni ve nakdi transferlerden faydalanmanın neticesinde bireyden daha çok ailevi bir iyileşmenin olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiayı destekleyen birçok kaynak bulunmaktadır. Genel olarak tüm hane halkının gereksinimleri göz önünde tutularak, temel gereksinimlere yönelen acil nakit transferlerinin büyük bir kısmı kadınlara yapılmaktadır (Vincent ve Cull, 2009: s.7).

Temel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olanların en başında transferler gelmektedir. Transferler, fiziksel ve zihinsel anlamda güçlenmeyi teşvik edebilen haliyle faydalanan sayıdan daha fazlasının hayatını etkileyen, bireyden aileye ve aileden topluma doğru iyileşmeyi mümkün kılmaktadır. Temel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik transferler ile hem faydalanıcı hem de faydalanıcı ile bağı olan veya faydalanıcıya bağımlı olan aile bireyleri olumlu şekilde etkilenmektedir (Vincent ve Cull, 2009: s.6). Çoğunlukta vicdani yükümlülük gereği yapılan transferlerin, faydalanıcıların uzun vadeli planlar yapmasına engel olduğu iddia edilse de transferlerle yaşamını devam ettirenlerin sayısı yüksektir (Vincent ve Cull, 2009: s.4). Asgari ihtiyaçların temininde beslenmek için gıda teminini ve su erişimini kolaylaştırmak önceliklidir ve projelerin esas konusunu oluşturmaktadır.

Gerekli gıda ürünlerinin temin edilmesi temel gereksinimler arasındadır. Gıda temin edebilmenin faydası ve gıda temin edememenin neden olduğu sorunlar bilinmektedir. Bu anlamda gıda güvenliğinin önemsenmemesi nedeniyle gerekli gıdaları temin edemeyenler zor zamanlar yaşamaktadır ve yardımlardan faydalanmaya çalışmaktadır. Ancak gıda temin etmek için de düzenli aralıklarla planlar yapılmaktadır. Bu planlar kapsamında ele alınabilen transferler de insanların hayata tutunması, geçimlerini aktif bir şekilde geliştirmesi, kırılganlıkların ve yoksulluğun azaltılması eğilimindedir (Vincent ve Cull, 2009: s. 4).

Bu bağlamda BM de genel olarak gıda sübvansiyonlarını ve gıda sübvansiyonlarını destekleyen yapıları aktive etmektedir. Bu konuda özellikle FAO'nun iş birliğinden yararlanılmaktadır (United Nations FAO, 2017: s.1). Ancak kimi zaman diğer kuruluşlarla da iş birliği gerekmektedir. 2020 yılı Nobel Barış ödülüne layık görülen BM Dünya Gıda Programı tarafından bazen aynı, bazen kupon, elektronik fon gibi somut nesnelere aracılığı ile nakit transferlerinin yapıldığı belirtilmektedir. Transferler ile öngörülebilir bir geleceğe hazırlanan insanlar beslenebilmektedir (UN WFP).

Kuraklığın yaşandığı ülkelerde gıda temini zorlaşmaktadır. UN WFP sözcüsü Tomson Phiri'nin İsviçre'de 26 Mart 2021'de düzenlenen basın brifinginde Angola'nın son 40 yılın en ağır kuraklığını yaşadığını ve paralel şekilde açlığın arttığını ifade etmiştir. Su temin edilememesinin tarımı, hayvancılığı etkilediği ve güneye doğru göçü artırdığı da ek olarak belirtilmiştir. Phiri tarafından WFP'nin hükümete destek olacağına taahhüdü verilmiştir. Daha öncede farklı Afrika ülkelerine destek sunulmuştur. 2015-2016 arasında da kuraklık yaşayan Zimbabwe, Malawi, Zambiya, Güney Afrika, Madagaskar, Botswana ve Mozambik'e teknik destek çerçevesinde neler yapılması gerektiği belirtilmiştir (UN WFP, 12.05.2021).

Ancak BM İnsani Yardım Koordinatörlüğü temel ihtiyaçların temininin zorlaştığını belirtmektedir. OCHA'nın Filistin ve Myanmar dışında Etiyopya'da da temel ihtiyaçları teminine yönelik girişimleri vardır. 12 Mayıs 2021 OCHA haberlerine göre, Etiyopya Tigray'da 5 milyondan fazla insanın gıda yardımına ihtiyacı olduğu, acil olarak barınağa ve gıdaya ihtiyacı olan da 3 milyon Etiyopyalının olduğu belirtilmektedir. Askeri ablukalar nedeniyle ihtiyaç sahiplerine erişilemediği ve 3 milyon Etiyopyalıdan sadece 347.000 kişiye ulaşıldığı bilgisine erişilmektedir (OCHA, 12.Mayıs 2021).

DB de beslenme programları iş birliği yapmaktadır. Beslenmek için gerekli gıda teminini sağlamak üzere hazırlanan programlar en az gelişmiş ülkelerin yer aldığı bölgelerde yoğunluktadır. 2005 yılında DB tarafından bir çalışmada Güney Asya ve Sahra Altı Afrika'ya yapılan gıda yardımlarının kıyaslanması ile normal zamanlarda veya felaketlerin olduğu zamanlarda yapılan yardımların gıda güvenliğinin önemini değiştirdiği iddia edilmektedir. Ayrıca coğrafî durumu, ekonomik ve politik yapısı farklı Güney Asya ve Sahra Altı Afrika ülkelerinin farklı deneyimler edindiği de öne sürülmektedir (Ninno vd., 2005: s.1).

Güney Asya'da yapılan gıda yardımlarında tüketici nüfusun sayısına dikkat edilerek, tüketim nüfusundan daha az gıda yardımının yapılmamasına özen gösterilmiştir. Gıda sorununu çözmek üzere tarım ürünleri ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi konusunda araştırmalar yapılmıştır. Araştırmaların neticesinde yetiştirilebilecek ürünler ve o ürünlerin saklama koşulları başta olmak üzere tüm bilgiler edinilmiştir. Güney Asya'da geliştirilen dikkatli yönetim anlayışı da kamu dağıtım sisteminin ihtiyacı olanlar üzerine odaklandığı öne sürülmüştür. Bu bağlamda Güney Asya'nın gıda yardımlarına bağımlı kalmaması amacı ile yapılanlardan yola çıkılarak gıda sübvansiyonlarının Güney Asya'da pozitif deneyimlere yol açtığı söylenebilir (Ninno vd 2005: s.1).

Gıda sübvansiyonları Sahra Altı Afrika'da farklı deneyimlere yol açmıştır. Örneğin Etiyopya'da 2001 yılında yapılan acil gıda programları, kamu dağıtım sistemindeki eksikler nedeniyle beklenen etkiyi yaratamamıştır. Zambiya'da da 1980 sonrasında tarım ürünlerinin üretiminde keskin düşüş, tüketici nüfusu gıda yardımlarına muhtaç hale getirmiştir. Etiyopya'da olduğu gibi Zambiya'da da kamu dağıtım sistemindeki eksikler nedeniyle gıda yardımlarında etkili olunamamıştır (Ninno vd 2005: s.1).

Gıda ile tarım arasındaki ilişki neticesinde tarımı destekleme girişimleri de söz konusudur. Bu bağlamda tarımın geliştirilmesi amacıyla küçük gıda üreticilerinin gelirini ikiye katlamak ve üretkenliğini artırmak için tohum, bitki ve hayvan genetik çeşitliliğine önem vermek gerekliliği üzerinde durulmaktadır. İstikrarlı tarım uygulamaları önemsenmektedir. Tarım, temel ihtiyaçların giderilmesinde hatta açlık ve susuzluk gibi bir problemin tamamen yok edilebilmesinde çözüm olarak kabul edilmektedir (Otekinrin vd., 2020: s.88).

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu Sahra Altı Afrika'da tarımsal ürünleri koruma fikrini destekleyerek, bu konuda eğitim verilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Erzak stoklama eğitimi; hane halklarının erzaklarını uzun süre koruyabilmesi, kötü iklim koşulları, kıtlık ve diğer olumsuz durumlar karşısında acil yardıma gereksinim duyulmadan yaşanabilmesi amacına yöneliktir. WB tarafından ürünlerin doğru depolanması amacıyla Gana'da Köy Altyapı Projesi desteklenmiştir (Laird, 2008: s.147). Ayrıca DB tarafından Kenya'da önemsenen ve beş nakit transferinin çatısı gibi olan NSNP'nin alt yapısının iyileştirilmesi için finansman sağlanmış ve bilgi sistemlerinin oluşturulması için de teknik yardım sunulmuştur (UNDG, 2016: s.27).

UNICEF de Zambiya, Malawi ve Kenya'daki pilot programlarının arkasındaki yürütücü güçtür. 2004 yılında Zambiya'da beş pilot bölgede çalışma kapasitesinden mahrum insanların yaşadığı, yaşlılar tarafından yönetilen, yetimlere ve savunmasız çocuklara bakan yoksul hanelere ve çocuk ölüm oranlarının fazla olduğu çocuklu hanelere ayda 10-14 dolar arasında nakit transferi programı yapılmıştır. Şeffaf olunamadığı konusunda tartışmalara neden olursa da hanelerin seçimi Topluluk Komitesi tarafından yapılmıştır (Zarazúa vd., 2010: s.12; Botlhale vd., 2015: s.7). UNICEF, Kenya'da Ulusal Güvenlik Ağı Programının destekleyicisi olmuştur. Belirlenmiş hanelere iki ayda bir nakit transferi veya kısmen de gıda transferi yapılan programın teknik olarak sorunları ile ilgilenen UNICEF, programın değerlendirilmesinde de sorumluluk almıştır (UNDG,2016: s.27).

UNICEF'in desteklediği diğer bir programla Malawi'de de 2006 yılında okul çağındaki çocukları olan, çalışma kapasitesinden yoksun olan haneleri hedef alan nakit Mchinji Sosyal Nakit Transferi Pilot Programdır. Hane halkı üye sayısına göre, tek kişilik haneler ayda 4 ABD doları, hane üyesi sayısı dört veya daha fazla olan hanelere 13 ABD doları arasında değişen düzenli transferler yapılmıştır. Program ile haneler arasında açlığı ve savunmasızlığı azaltmak, çocukların okula devam etmesini ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak, çocuk işçiliğini ve okulu terk etme oranlarını düşürmek hedeflenmiştir. Var olan program, 2008 yılında yedi bölgeyi, 18.180 haneyi ve 70.000'den fazla kişiyi kapsayan bir hale gelmiştir. 2012 yılında da 1 milyon çocuklu 300.000 haneye ulaşmak amaçlanmıştır (Zarazúa vd., 2010: s.12).

Küresel olarak tehlike yaratan sorunlardan bir diğeri de su eksikliğidir. BM Genel Kurulu, 2010 yılında suya erişim hakkını onaylamıştır. Her bireyin kişisel ve ev içi kullanımı için su kullanabilmesi gerektiği bunun da günlük 50 ile 100 litreye tekabül ettiği belirtilmektedir. Ayrıca suya erişimin kolaylaştırılması gerektiği ve suya erişmesi için gereken sürenin en fazla 30 dakika olabileceği ek olarak ifade edilmektedir. Küresel anlamda dikkat çekmek için 1977 yılından itibaren konusu su olan konferans ve zirveler yapılmaktadır. Ancak çevre, gıda, eğitimi sağlık konulu konferanslar, zirveler ve eylemlerin içerisinde de su ile ilişkili kısımlar bulunmaktadır. Sürdürülebilir yaşam için 2030 gündeminde, Afet riskini azaltmak 2015-2030 Sendai Çerçevesinde suya yer verilmektedir. Ancak su ile ilgili neler yapılacağı bilindiği fakat maliyetli olduğu gerekçesi ile ihmal edildiği iddia edilmektedir (UN Küresel Sorunlar, Su).

Su hakkının bir insan hakkı olması bağlamında temiz suya erişimi olmayan bölgelere de su kuyuları açılmaktadır. WHO lives, sürdürülebilir sondaj çalışmaları ile susuzluğa çare olmaya çalışmaktadır. Kenya ile Uganda'da birçok okul ve yetimhane bahçesine kuyu açarak, su ihtiyacını temin etmek amaçlanmaktadır. Kenya'da Migori bölgesinde, Uganda'da Saint Marys'de su kuyusu açılmaktadır. Ancak su kuyusu açmak büyük, tehlikeli ve masraflı bir iştir. Afrika'da yerli halk için bir matkap almanın bile büyük masraflı olduğu düşünüldüğünde bağış yapan kâr amacı gütmeyen

kuruluşların tüm maliyetleri üstlenerek kuyu açmaları dört gözle beklenmektedir (UN [WHOLives](#) / 01.01.2020). Örneğin, [WHOLives](#)'e göre, Kwale bölgesindeki bir okulda su temin etmek için yağmur suları toplanmaktadır. Okulda eğitim gören öğrenciler eğitim görmesi gereken zamanlarda okulun çatısında biriken yağmur sularını toplayıp kullanmak için hazırlanmaktadır. Yağmur olmayan zamanlarda da uzak yerlerden su temin etmek için günün büyük bir bölümü ayrılmaktadır. UN [WHOLives](#) tarafından okulun bahçesine açılan kuyu hem su teminini kolaylaştırdığı hem de öğrencilerin eğitime daha fazla zaman ayırmasına yol açtığı için önemlidir. “Okula giden çocuklara yardımcı olmak gerekir” söylemi ile öne çıkan proje, geniş kapsamlı hedeflere ulaşabilme imkânı tanımaktadır (UN [WHOLives](#)/ 01.01.2020).

Gecekondu semtlerinin sıkıntılarından biri de sudur. 2030 yılına kadar önlem alınmazsa dünya genelinde 3 milyar insanın yeterli koşullarda konut imkânı olmayan, su ve sanitasyon hizmetlerinin olmadığı, güvenli arazisi olmayan ve atık sisteminin kalitesiz olduğu alanlarda yaşayacağı tahmin edilmektedir. UN-Habitat tarafından 2008 yılında başlatılan gecekondu semtlerini iyileştirme projesi su teminini de içermektedir. Ek olarak yine umut vaat eden bir şekilde 2030 hedeflerine erişilebileceği tahmin edilmektedir. Kenya'nın gece kondu semti Majengo'da kurulan su satım ofislerinde 3 Kenya Şilini karşılığında 20 litre su alınabildiği belirtilmektedir ve bu durumun iyileştirilmesi için Majengo'da BM projesi kapsamındadır. UN-Habitat Başarılarının belirtildiği alanda ayrıntılı şekilde tüm ülkelerde neler olduğu hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak 190 ülkede 5 milyon gecekondu sakini için faydalı olunduğu belirtilmektedir (UN-Habitat, 10.05.2021).

BM tarafından gerçekleştirilen Participatory Slum Upgrading Project (PSUP) Afrika kıtasının 30 ülkesinde yürütülmektedir. Afrika kıtasındaki 30 ülke de Sahra Altı Afrika'dadır. Projenin içeriğinde gecekondu semtlerinin temel ihtiyaçları olan su ve sanitasyon, güvenli barınak ve alt yapı hizmetleri en başta yer almaktadır. Diğer taraftan fırsat eşitliği ve hizmetlerden eşit şekilde faydalanmalarını sağlama hedefleri de vardır. Kurumsal kapasiteyi güçlendirdiği ve ulusal mekanizmaların gecekondu

semtlerinin iyileştirilmesi için cesaretlendirildiği belirtilmektedir (UN-Habitat,10.05.2021).

UN WFP'nin çalıştığı yerlerden biri de Afrika'dır. Afrika ülkelerinin gıda yardımı, beslenme ve acil yardımlar konusunda değerlendirilmesinde tüm Afrika ülkeleri hakkında sayıca az veya çok bilgi bulunurken, Ekvator Ginesi, Eritre, Güney Afrika, Komorlar, Cabo Verde, Seyşeller, Botswana ve Gabon hakkında bir bilgi mevcut değildir. Bu durum UN WFP'nin gıda programlarından yararlanılmadığına işaret olabilir. Gıda programlarında bir projede birden çok ülkenin bir arada değerlendirilmesi neticesinde çok sayıda ülkenin programlardan yararlandığına dair kanaat oluşturulabilir. Ancak projelerden ziyade ülke durumlarını anlatan raporların, bültenlerin sayısı daha fazladır ve her raporda, bültende çok sayıda ülke bilgisi bir arada bulunmaktadır (UN WFP,10.04.2021).

UN WFP tarafından yapılan projelerin içeriğine bakılacak olursa, UN WFP tarafından yapılan projeler, genel olarak öğrencilerin beslenmesi için okul beslenmeleri, öğrenciler dışındaki kişilerin beslenmesi için beslenme programları, iç karışıkların fazla olduğu alanlardan göç edip mülteci durumuna düşenler için yapılan yardımlar gibi sadece gıda teminin yapıldığı projeler ile var olan durumun anlaşılması için gıda güvenliği açığını değerlendirme ve inceleme projeleri, yapılan projelerin devamlılığını sağlamak için de kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ve geçim kaynaklarının korunmasına yönelik olan projeler olarak gruplandırabiliriz (UN WFP,10.04.2021). Asgari ihtiyaçların temininde önemsenen projeler gıda ve su ile sınırlanmaktadır. Ancak sosyal korumanın esas amacına daha uygun olanı ise geniş kapsamlı hedefleri olanlardır.

4. 2. 1. 2. Geniş kapsamlı Hedeflere Odaklanan Projeler

Bilgi, beceri ve donanımın artırılmasına, gelecek dönemlerde kendi kendine yetebilmenin önemine ve gerekliliğine odaklanan projeler, ekonomik ve sosyal riskleri

azaltmak veya ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanmaktadır. İlişkili olarak, BM'nin sosyal koruma tabanlarının etkisi ile ortaya çıkmış ve Kalkınma Hedefleri ile gelişmişlerdir. Kalkınma hedeflerinde yer alan hedefler de geniş kapsamlı ve sürdürülebilir bir yaşamı öngörmektedir (Fathallah vd., 2011: s.14; Holzman ve Jorgensen, 2001: s.548; UNDP Türkiye).

Geniş kapsamlı hedeflere ulaşmak için transferler bir araç halindedir. Transferler, ağılık ve eğitim hizmetlerine erişebilmek, sosyal dışlanmayı engellemek ve sosyal uyumu teşvik etmek için bir fırsat yaratmaktadır. Transferlerin iş arama sürecinde çok fazla, iş arama sürecinden sonra ise daha az faydalı olduğu iddia edilmektedir. Refah üzerindeki etkisi neticesinde yoksulluğun ve savunmasızlığın azaltılmasını sağlayan transferler, bireylerin ve hanelerin gelirini dolaylı olarak veya doğrudan artırmaktadır. İşsizlikle karşı karşıya olan ve iş aramak zorunda olan insanların kendilerini iyi hissetmeleri için destekleyici olan transferler, umutsuzluğu ve insanların gelecek endişelerini azaltarak, asgari bir yaşam planlanarak hazırlanmaktadır. Ancak yoksulluğun her türlü halini ortadan kaldırmak için yeterli olmadıkları konusunda endişeler vardır (Vincent ve Cull, 2009: s. 7).

BM projelerinde öncelikle ekonomik amaçlar vardır. Merkezi Addis Ababa olan ve 1958 yılında Afrika'nın ekonomik ve sosyal kalkınması için kurulmuş olan BM Ekonomik Komisyonu, ekonomik ve sosyal sorunlar hakkında danışmanlık hizmeti sunmak, bilgi paylaşımında bulunmak ve teknik yardımlar yapmak amacındadır. BM tarafından kurulan ekonomi komisyonları, ademi merkezîyetçilik olarak bilinen ve liberallerin savunduğu bölgesel yetkilerin artırılması arzusunun veya ihtiyacının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Komisyonun 1962'de bile 70 kadar projeyi hayata geçirdiği ve çok çeşitli konularda Afrika'nın kalkınmasına katkı sunduğu iddia edilmektedir. Komisyonun etkisi ile Afrika Kalkınma Bankasının ve Afrika Kalkınma ve Planlama Enstitüsünün kurulduğu öne sürülmektedir. Bu şekilde, planlama ve programlama alanında ekonomik kalkınma planlamacılarının, ekonomik kalkınma için hükümet yetkililerinin, yöneticilerin ve teknisyenlerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Chidzero,1963; s. 1).

BM uzmanlık kuruluşları da 20. yüzyılda refahın uluslararası hale getirilmesi fikrinden ilham almıştır. BM'nin ve uzmanlık kuruluşlarının yardımlarla ilgili olan fonksiyonel şubeleri açılmıştır. Bu durumda ahlaki, yasal, politik gerekçelerle daha zengin olandan dünyanın daha fakir bölgelerine düzenli olarak kaynakların yeniden dağıtılması öngörülmüştür. Diğer bir ifadeyle, refahın uluslararası hale getirilmesi için kaynakların sınırlar arasında yeniden dağıtılması gerektiği öne sürülmüştür (Steffek ve Holthaus, 2018: s.107). BM Uzmanlık Kuruluşlarından biri olan ILO da Batı Afrika'daki sosyal emeklilik planları ve toplum sağlık sigortası programı için teknik destek sağlamıştır. Aynı şekilde WB de birçok Sahra Altı Afrika ülkesinde teknik destek sağlamıştır (Botlhale vd., 2015: s. 7).

Bir taraftan da Afrika hakkındaki yargının değiştirilmesi amaçlanmalıdır. Angolalı Aktivist Luyana Canza Fernando, Afrika hakkındaki olumsuz yargıların değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. The World Bank Blog'da makalesine yer verilen ve Angola'nın galibi olarak belirtilen Aktivist, Afrika'da gençliğin dönüşüm yaratacağını umut etmektedir (The World Bank Blog, 15.05.2021). Afrika ülkelerinde ve nispeten daha fazla riskle karşılaşan Sahra Altı Afrika'da belirgin sorunlar: gıda ve su olsa da farklı sorunlar da mevcuttur. Bu sorunların çözülmesi ile belirgin sorunların ortadan kalkacağı tahmin edilmektedir. Ancak temel ihtiyaçların teminine yönelik projelere karşın, gelişmiş hedefleri olan projelerin çelimsiz kaldığı anlaşılmaktadır. Çünkü nicel olarak bakıldığında, gelişmiş hedeflere erişmeye yönelik proje sayının sınırlı kaldığı söylenmelidir.

En sonda bir kanı oluşması hasebiyle öne çıkan projeleri belirtmek gerekmektedir. Afrika ülkelerinde öne çıkan projeler, BM'den maddi veya teknik destek alınarak yürütülmektedir. BM, maddi destek ile projelerin başlatılmasına öncülük ettiği gibi önceden başlatılmış projelerin devam etmesi için de destek vermektedir. Diğer taraftan, projelerin süresi içerisinde hedef kitesinin hayatını iyileştirdiği öne sürülmektedir.

Tablo 2: BM desteği ile Afrika’da öne çıkan projeler

Ülkeler	Belirgin Projeler	Kapsadığı yıl	Ulaşılan Hedef kitlesi
Burkina Faso	Nahouri Cash Transfers Pilot Project	2008–2010	2,160 hane (2008)
Gana	Innovation for poverty randomised trial	2008–2011	8200 hane (2009)
Gana	Livelihood empowerment against Poverty (LEAP)	2008– ve devam ediyor.	Önce 90,785 yararlanıcı planlanmış. Sonra (2016)’nın sonunda 200,000 faydalanıcı olarak genişletilmiş.
Kenya	Give Directly experiment	2011–2013	471 hane (2013)
Kenya	Hunger Safety Net Programme (HSNP)	2008–	2015 amacı 100.000 hane.
Kenya	Orphans and Vulnerable Children Cash Transfer (OVC-cash transfer)	2004–	240.000 hane (2016 hedefi)
Lesotho	Child Grant Programme (LCGP)	2009–	19,800 hane (2014 hedefi)
Malawi	Social Cash Transfer Programme (SCTP)	2016–	150,341 hane (2015 hedefi)
Malawi	The Zomba Cash Transfer Programme	2008–2009	3,796 kız (2009 hedefi)
Malawi	Sexual health incentive study	2006–2007	1,307 yararlanıcı (2007 hedefi)
Nijer	Prospective study with Forum Santé Niger and Médecins Sans Frontières	2011	3,524 çocuk (2011)
Nijer	Concern Worldwide drought-response Unconditional transfer	2010–2011	10,000 hane (2010)
South Africa	Old-Age Pension	1944–...	3,1 milyon yararlanıcı (2015)
South Africa	Child Support Grant and Foster Grant	Child Support Grant 1998–... Foster Grant 1996–...	11, 9 milyon ve 533.000 yararlanıcı en son (2015)
Tanzania	Tanzania Social Action Fund (TSAF)	2010–...	259,716 hane (2015)
Uganda	WFP Karamoja cash transfer	2011–2012	2,972 çocuk (2011)
Uganda	Youth Opportunities Programme (YOP)	2008	2,675 yararlanıcı (2008)
Uganda	Social Assistance Grants for Empowerment (SAGE)	2011–...	64,113 hane (2014)
Uganda	Women’s Income Generating Support (WINGS)	2009	1,800 yararlanıcı
Zambia	Monze Cash Transfer Pilot (CTP)	2007–2010	2,069 hane
Zambia	Child Grant Programme	2010–2013	20,000 hane

Kaynak: (Bastagli vd., 2016)

4. 2. 2. Sosyal Koruma Eylemlerinin Değerlendirilme Kıstasları

4. 2. 2. 1. Yeterlilik

Risklerle yaşamın her anında karşılaşılmaktadır. Belirgin ve yaşam koşullarını etkileyen risklerden biri de krizlerdir. Çevresel, sosyal, politik, ekonomik krizler karşısında yaşam standartlarının düşmesi, etkili bir güvenlik ağının inşa edilmesini ve

korunmayı lüzumlu kılmaktadır. Yoksulluğun rutinleşmiş sorunlarıyla mücadele edebilecek ve birçok kişiye aynı anda hizmet sunabilecek kadar kalıcı ve otomatik bir sistemin kurulması gerekir ki, bu şekilde kurulacak sistemin yoksulların tamamına ve var olan sorunların bütününe yeterli gelsin ve beklentilere cevap verebilsin (McCord, 2010: s.42; Akinola,2017: s.1).

Sosyal koruma aktörlerinin kararlarını etkileyen önemli unsurlar vardır. Bunlardan biri de finanstır. Finans, sosyal koruma aktörlerinin kararlarını engelleyecek güçtedir. Bazı sosyal koruma kararlarının alınmaması ya da alındığı takdirde uygulanamaması nedeniyle küresel sosyal koruma fonunun kurulumu önerilmektedir. Fonun kurulmasıyla, kararlar ulusal engellere takılmadan alınıp uygulanabilecektir. Çünkü sosyal koruma açığını kapatmak ve yeterli sosyal koruma sunumu için büyük meblağlarda yatırım yapmak gerekmektedir ve geliri düşük ülkelerin büyük meblağlarda yatırım yapması mümkün değildir (Bierbaum vd., 2015: s.15).

Sosyal koruma eylemlerinin yeterliliğinde genellikle yoksullar ve yoksulluk riski ile karşı karşıya olanlara yönelik değerlendirme yapılmaktadır. Çünkü sosyal koruma eylemlerinin öncelikli hedef kitlesi yoksullar veya yoksulluk riski ile karşılaşma ihtimali yüksek olanlardır. Ancak Pereznieto ve Fall tarafından 2009 yılında yapılan saha çalışmasında, eylemler için tahsis edilen kaynakların sadece küçük bir kısmının hedefteki kullanıcılara ulaştığı belirtilerek, sosyal koruma programlarının eylem ve kontrol noktasında çok zayıf mekanizmalara sahip olduğu öne sürülmektedir. Zayıf mekanizmaların yozlaşmış ilişkisinin de yetersizlik yarattığı belirtilmektedir (Ndiaye vd., 2015: s.1).

Sosyal koruma eylemlerinin verilerine erişilmesinin de yeterli olması beklenmektedir. Bu bağlamda sosyal koruma eylemlerinin bilgiye açıklık, hesap verilebilirlik, bilgiye erişim ve şeffaflık noktasında yeterli olması gerekmektedir. Bu

durum hem faydalanıcılar hem de diğer sosyal koruma aktörleri için gereklidir. Hatta şikâyet mekanizmasının olması hem sorunların çözümünde hem de programlara erişimin olup olmadığının kontrolünü sağlama eğiliminde olacaktır (Akinola, 2017: s.2-3).

4. 2. 2. 2. Yerindelik

Gereken zamanda ihtiyacı olanları veya ihtiyacı olabilecek olanları göz önünde tutan sosyal koruma eylemleri yerindelik özelliğine sahip olmalıdır. Bu durumda yapılanların yerinde olup olmadığı önemli hale gelmektedir (Cingi,1995: s. 117).

Miktarlar genel olarak göz önünde görünenlerdir. 1946 yılından 1990'lara kadar gelişmekte olan ülkelere DB tarafından 333 milyar dolar kredi desteği sağlanması ve UNICEF tarafından 800 milyon doları aşan harcama yapılması, UNDP'nin her yıl en az 10 milyon dolar fon ayırması çok büyük bütçelerdir (Cingi,1995: s. 117). Önemli olansa, bütçelerin doğru zamanda ve doğru yere yönlendirilmesidir ve ülkelerin, ülkelerin insanların güçlendirilmesidir.

Ülkelerin sosyoekonomik krizler karşısında güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda sosyo ekonomik krizlerin olduğu zamanlarda yapılanların yerinde olduğu kanaati güçlenecektir. Örneğin Burundi, Kamerun, Cibuti, Eswatini, Gine Bisssau, Kenya, Lesotho, Senegal, Sierra Leone, Uganda, Burkina Faso'da insanların sosyo ekonomik krizlere dayanabilmesi için dayanıklılığı artırmaya yönelik projeler kapsamında eğitimler verildiği belirtilmektedir. Eğitimlerin konusu ise, hasat sonrası ürün saklama, depolama ve gıda işlemedir. Burkina Faso'da kuraklıktan etkilenen köylere 2019 yılında hava durumuyla bağlantılı sigorta uygulanmasının oluşturulduğu da belirtilmektedir. Gambiya'da da Pazar desteği sağlandığı belirtilmektedir ve küçük çiftçilere destek olmak, üreten-tüketen ilişkisini kurmak için üreticiden alınan ürünlerin öğrencilerin beslenmesine ayrılmasıdır. Bu durumda geniş kapsamlı bir düşünce ile hareket edilmektedir ve anlık tüketimden daha fazlasıyla ilgilenilmektedir (UN WFP).

Genel olarak temel ihtiyaçların karşılanmama riskine karşı önlemler alınmaktadır. Temel ihtiyaçların temini kolaylaştırmak ve iklime uyum göstermek amacı da vardır. Nijer'de iklime duyarlı ürün yetiştirmek ve varlık oluşturmak

projesinin olması da Nijer’de geçim kaynağı oluşturma amacı ile paraleldir. Yoğun olarak gıda teminine odaklanan WFP tarafından Ruanda’da beslenme programlarına ek olarak su ve sanitasyon projesinin yürütüldüğü iddia edilmektedir. (UN WFP). Ancak Afrika’da sadece iç savaş, kuraklık, salgın hastalık ile mücadele eden bölgeler önemsenmektedir. Yapılanların kısmen yerinde olduğu belirtilse de sayıca az insana hitap edebiliyor olması konusunda eleştirilmektedir.

4. 2. 3. 3. Sürdürülebilirlik

Sosyal koruma eylemlerinde sürdürülebilirlik, işlevsel olarak sosyal korumanın amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli olduğu gibi toplum temelli sosyal koruma modelinin seçiminde de önemlidir (Akinola,2017: s.2) Toplumsal değişimin sağlanabilmesi için uzun dönemli, istikrarlı ve sürdürülebilir politikalar gereklidir. Aksi durumda okul, köy veya bir mahalle gibi mikro düzeyde değişimden söz edilebilir (Fukuyama, 2015: s.59).

BM’nin sürdürülebilirlik konusunda tartışma yaratan yardımları vardır. “Dünyayı değiştirmek” amacıyla olduğunu iddia ederek yardım kampanyaları düzenleyen BM’nin yaratıcılığa önem verdiğini örnekleyen projelere ulaşılabilir. Bir haber sitesinde belirtildiğine göre, Güney Pasifikte aşı ve ilaç gereksinimi olan bir bölgeye ulaşamaması nedeniyle BM yaratıcı bir yöntemle bölgeye ulaşmıştır. Güney Pasifikte UNICEF tarafından desteklenen bir projede hava şartlarının izin vermemesi nedeniyle ulaşımın zor olduğu adaya dron ile aşı ve ilaç dağıtıldığı belirtilmektedir. Proje, artan dünya nüfusunun tamamının sağlık ihtiyaçlarının giderilmesi için dron kullanmanın mümkün olup olmayacağını düşündürmektedir ve devam edebilecek bir şey mi, sorusunu akla getirirse de önemlidir (Amerikaninsesi,22. Nisan.2019).

BM Üniversitesi de sürdürülebilirliği araştırmıştır. BM Üniversitesi tarafından yapılmış olan bir araştırma BM’nin nakit transferlerinin sürdürülebilirliği konusundadır. Ekvador bölgesinde yapılan araştırmanın sonuçları BM transferlerinin devam ettiği müddetçe faydaları olduğu yönündedir. Doğrudan nakit transferleri ile

sosyal tabakalar arasındaki sert kapının kırıldığı ve sosyal tabakalar arasında hareket kabiliyetinin ve sosyal hareketliliğin iyileştiği belirtilmektedir. Doğrudan nakit transferleri ile ekonomik içirme politikalarının birlikte olmasının da yoksul ailelerin sayısını azalttığı ifade edilmektedir. Meksika, Brezilya benzeri eğitim ve sağlık şartını barındıran transferin işgücü arzını, aile birikimini iyileştirdiği belirtilse de uzun süreli iyileşme etkileri konusunda literatürün zayıf olduğu bilgisi eklenmiştir. Ancak makalede daha fazla para ile daha az sorun çıkabileceği hem temel ihtiyaçların temin edileceği hem de sosyal hareketliliğin artabileceği belirtilir. Doğrudan nakit transferlerinin bir araç olarak olumlu etkileri olabileceği konusunda Franziska Gassman ve Mideros Mora tarafından 2017 yılında yapılan ve 2009-2014 yılları arasındaki verilerin değerlendirildiği çalışma da destekleyicidir. Bu çalışma, güvenceli düzenli gelirin insanların özgür hissetmelerine ve sosyal hareketliliğin artmasına katkı sunar mı? sorusunun da cevabıdır (Mora, 2017).

Afrika ve Sahra Altı Afrika da zor koşulları ile bilinir. Afrika’ da hükümetlerinin isteksizliği, mali ve kurumsal yapılarındaki istikrarsızlık nedeniyle programların, Afrika ülkelerinin hükümetleri dışındaki donörler tarafından yürütüldüğü belirtilmektedir (Zarazúa vd., 2010: s.12). Afrika’ya da yardım yapanların başında BM yer alır. WFP ile genel olarak acil müdahalelerde bulunan BM’nin sürdürülebilirlik amacı ile kurumsal kapasiteyi güçlendirmeye yöneldiği belirtilmektedir. UN WFP sitesinde ya ülke isimlerini kontrol ederek ya da program adını girerek yapılan arama göstermektedir ki, 30’ dan fazla Afrika ülkesinde beslenme ile bağlantılı programlar yürütülmektedir. Ancak Benin’de öğrencileri kapsayan okul beslenmesi ve anneleri, kadınları, çocukları kapsayan özel besleyici yiyeceklerin olduğu beslenme yardımlarının devamlılığının sağlanması için ulusallaştırılması amaçlanmıştır (UNWFP). Açıkça belirtmek gerekirse, BM projelerine sürdürülebilirlik açısından bakıldığında, gıda veya su teminine yönelik projelerden daha çok teknik yardım sunan projeler daha anlamlıdır. BM projelerinin uzun yıllar boyunca devam etmesini beklemek imkansızdır. Bu açıdan projelerin ulusal hükümetler tarafından benimsenmesi ve yasal bir çerçeve ile korunması gerekir.

4. 2. 3. 4. Eşitlik

Tüm insanların sosyal ve kültürel konularda karar alacak kadar güçlendirilmesi veya güçlendirilmemesi eşitliğin varlığı hakkında bilgi verir. Eşitliğin sağlanması konusunda tamamen ümitsiz olan Amartya Sen, insan hakları açısından değerlendirerek küreselleşmenin durdurulması ile eşitliğin sağlanabileceğini iddia etmektedir (Goldin ve Reinert, 2010: s. 342). Gerçeklerin yarattığı benzer umutsuzluk içinde küreselleşmenin durdurulmasının imkânsız olduğunu ve küresel bir eşitsizliğin arttığını belirtmemiz gerekmektedir.

Yardımlar konusunda da eşitsizlik vardır. Şu an sadece bir Sahra Altı Afrika ülkesinde 16 milyondan fazla insan, insani yardıma gereksinim duymaktadır. İnsani yardım, doğal afet zamanlarında vicdani sorumluluk gereği ya da insan hakkı kapsamında yapılanlardır ve bir tür içten gelen iyiliktir. UN 6.Mayıs 2021 tarihli Brifingde belirtildiğine göre, Etiyopya’da 16 milyon kişi, Etiyopya Tigray’da 4,5 milyon kişi, Yemen’de de 20 milyon kişi birilerinin iyilik yapmasını beklemektedir (UN Brifingi) Afrika dışında da insani yardım beklentisi içerisinde olanlar vardır.

Sayısal olarak bakmak gerekirse, Tigray’da iyilik bekleyen 4,5 kişiden 400 binden azına ulaşılmıştır. Bu duruma göre, aynı riske maruz kalmış milyonlarca insanın içinden bir avuç denebilecek kadarına iyilik yapılmıştır. O zaman BM projesi ile kimileri ayrıcalıklı olabilmiştir. Demek ki, aynı riske maruz kalmış insanlara eşit şekilde müdahale edilememiştir.

4. 2. 3. 5. Etki Durumu

Sosyal koruma eylemlerinin etki durumunu ele alırken, dikkat çekici birçok faktörün göz önünde tutulması gerekmektedir. Birçok faktörden en önemliler arasında ilki öğrenme ve diğeri de farklı boyutları ile etkisi inkâr edilemez olan küreselleşmedir.

Küreselleşmenin ve öğrenmenin birbiriyle etkileşime geçme durumlarının dikkate alınması ile uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen dış yardımların fikriyatı ve uygulama hali anlaşılabilir olacaktır. Kalkınma zorluğunun üstesinden gelmek için, yardımların ve genel olarak yardımlar başlığı altında yapılan her türlü transferlerin çok büyük etkilerinin olması beklenmektedir. Bu bağlamda yardımların, özel ekonomik faaliyet ve sosyal iyileştirmeler için çerçeveyi desteklemesi, etkilerinin herhangi bir bireysel projenin çok ötesine geçmesi, daha fazla kapasite ve bilgiye katkıda bulunması beklenmektedir. Bu anlamda da etki durumunu artıracak olan öğretme ve öğrenme ilişkisinin kuvveti ortaya çıkmaktadır (Goldin ve Reinert, 2010: s.344).

Sosyal koruma politikalarını yapanlar ve politikaların yürütülmesini sağlayanlar arasındaki bağ iyi yönetimin sonucu olduğundan sosyal koruma politikalarının hesap verilebilirliğini güçlendirmektedir. Bu durum sosyal korumanın etkisinin artmasına neden olmaktadır (Ndiaye vd., 2015 s.5). Bu bağlamda sosyal koruma eylemleri kapsamında yapılan transferlerin kimi bölgelerde etkili olduğu öne sürülmektedir. Örneğin kuraklık nedeniyle Etiyopya'da beslenememe sorununa yönelik gıda transferleri yapılmasının, yapılmayan bölgelere göre etkili olduğu ve çocukların daha uzun boylu olduğu iddia edilmektedir (Osabohien vd.,2020. s.6).

BM eylemlerinin her zaman her durumda iyileştirici olması beklenmemektedir. Yönetim sorunları nedeniyle Kenya'da gerçekleştirilen BM projelerinin sürdürülebilir faydaları eksik kalmıştır. 1980-2000 arasında IMF ve DB ortaklığında yapılan 21 BM projesi beklenen etkiyi sağlayamamıştır. İşsizlik, yoksulluk, açlık, hastalıklarla mücadele etme gibi bir olumsuz duruma çare olacak olan tarımın geliştirilmesi için de projelerin etkisiz kaldığı belirtilmektedir. Çünkü tarım üretiminin ülkeye katkısı %27'lerde iken, %10'lara kadar düşmüştür (Shikwati, ty: s.103-110).

Sosyal koruma ihtiyacının yüksek olduğu Sahra Altı Afrika'da WFP'in projeleri değerlendirildiğinde sadece gıda teminine odaklandığı belirtilmektedir. Eswatini,

Tanzanya, Zimbabwe, Zambiya'da sosyal koruma başlıklı gıda programı içerikli projelerin olduğu bilgisine erişilmektedir (UN WFP). Risk ayırımı yapmaksızın her riskin olduğu yerde BM'nin olması ve riskle mücadele etmek durumunda kalanların tamamına erişebilmesi etkili olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Ancak BM tarafından yürütülen veya katkı yapılan projelerin tamamen etkili olduğunu söylemek için her yıl artan sorunların olmaması gerekmektedir.

4. 2. 3. 6. Karşılabilirlik

Sosyal korumanın ele alınmasında ekonomik korumadan farklı olan Karşılabilirlik önemli bir değerlendirme kıstasıdır. Öncelikle birçok riske karşı savunmasız olan kitleler için makul maliyete denk gelen sosyal korumanın nasıl sağlanabilir düşüncesinin ürünüdür (Devereux ve Wheeler, 2004: s.2; Ndiaye vd., 2015: s.3).

Karşılabilirlik daha çok ekonomik boyut ile ilişkilidir. Girişimciliği, tasarrufu ve yatırımları artırabilen yatırımların hem ülke gelirlerinin artmasına hem kişilerin maddi güçlerinin artmasına imkân tanınmaktadır. BM uzmanlık kuruluşları aracılığıyla yapılan uzun dönemli teknik yardımların ve transferlerin girişimciliği tetikleme ve sosyal yatırımları geliştirme kabiliyetinin kazanılmasında etkisi olacağı tahmin edilmektedir. Hanelerin toplam yükü de karşılabilirliği etkilemektedir. Transferlerin rolü de inkâr edilemez. Nakit transferleri ile doğrudan gelir artırılabilirken, aynı transferler de dolaylı olarak kişisel gelirin artırılması olarak kabul edilmektedir. Gıda, barınma, enerji tüketimi gibi hane içi yüklerin maliyetleri artırması nedeniyle ulaşım, sağlık, eğitim harcamaları için yapılanlar dolaylı olarak kişisel geliri artırmaktadır. Suç oranlarının azalmasına ve sinirsel rahatsızlıkların azalmasına kadar ilerletilebilecek katkıları olmaktadır (Gabriel ve Painter, 2020: s. 3-4; Ülker, 2016)

Ancak Afrika ülkelerinin IMF ile borç ilişkisi nedeniyle devletlerin gelirlerinin yeterli şekilde yükselmediği ve bireylerin maddi güçlerinin artmadığı belirtilmektedir.

Bu konuda serbest piyasaya entegrasyonu sağlama amacıyla olan IMF'nin yapısal programlarına uyum göstermek de önemsenmektedir. Ancak IMF'nin yapısal uyum programlarına uyum gösteren Afrika ülkelerinin gelişmediği ve kötü performans gösterdikleri belirtilirken, programlara uyum göstermeyenlerin diğerlerine nazaran büyüdüğü belirtilmektedir (Ülker, 2016; Gabriel ve Painter, 2020: s. 3-4). Açıkça ifade etmek gerekirse, dayıca az hanenin riskleri karşılayabilecek gücünün olduğu söylenmektedir.

4. 2. 3. Diğer Sosyal Koruma Eylemleri

Diğer sosyal koruma eylemlerinin temeli, sert gücün yerine geçen yumuşak güce, klasik diplomasi mantığının yerine de geçen insani diplomasi mantığına dayandırılmaktadır. Bu bağlamda 1970'lerden sonra önemsenmeye başlansa da yakın zamana kadar bilinen ama çok da gündeme getirilmeyen uzun bir geçmişe sahip olduğu öne sürülen insan odaklı yaklaşım da önemlidir. İnsan odaklı yaklaşım, düşük politika alanlarına sahip olduğu gerekçesi ile üzerinde durulmayan konuların gündeme getirilmesinde etkili olmaktadır. Özellikle insan hakları ile ilişkilendirilen insan ihtiyaçları gündeme getirilip bu konuda çalışmalar yapmak isteyenler tarafından ön plana çıkarılmıştır. Bu bağlamda BM içerisinde olanların veya BM içerisinde olmayıp da BM desteğini alanların çalışmalarının göz ardı edilmesi mümkün değildir (Tunçaslan ve Dal,2018. s. 414-415).

Daha çok işin teknik ve rehberlik etme boyutu olarak düşünülebilir. İnsani diplomasi araçları, pek gündem yaratmayan ve düşük politik sorunlara çözüm üretmek mantığı ile ilişkilidir. Bu mantık Afrika'ya Afrikalı çözümler üretmek düşüncesi ile faaliyet yürüten ve yerelle iletişimi güçlendiren, yerelin sorunlarını anlayan, kültürlerini öğrenen, yaptıklarının ve yapmadıklarının nedenlerini anlamaya çalışanların fikir yapısına uygun olabilir (United Nations Economic Social Council, 2001: s.15).

BM tarafından yapılan ziyaretler insani diplomasiyi geliştirme amacındadır. BM'nin ziyaretleri hem iletişimi artırmaktadır hem de motive edici olmaktadır. BM İnsan Hakları Konseyinin Afrika'ya nispeten daha fakir ülkelerin yer aldığı Sahra Altı Afrika bölgesinde 2005 yılından 2021 yılına kadar yapılan ve rapor edilip tamamlanan ziyaretlerin sayıları: Botswana 'ya 5, Güney Afrika'ya 14, Nijerya'ya 9, Uganda'ya 5, Gana'ya 8, Lesotho'ya 1, Mozambik'e 7, Kenya'ya 12, Mauritius'a 2 olarak belirtilmiştir (UN Human Rights Office of the Commissioner). Ancak farklı konularda yapılan ziyaretler düşük orta gelirli bir ülke olan Lesotho'ya 1 iken, üst orta gelirli ülke olan Güney Afrika'ya 14'tür. Ziyaretlerin ülkenin ekonomik durumu ile ilişkisiz olduğu kesindir. Diğer taraftan Afrika kıtasında yer alan tüm ülkelere de gidilmemiştir.

Popülizmin etkisi de inkâr edilemez. Pop, Rock, film yıldızlarının ve Batı ülkelerinde görev yapmış eski politikacıların basın yayın yolu aracılığıyla Afrika'nın kendi çabası ile bir şey yapamadığının ve dış kaynaklardan destek görmesi gerektiğinin belirtilmesi popülerdir. Ancak bu durum bir taraftan da Afrika halkının yönetime güven duygusunu zedeleyen ve halk ile yönetimi karşı karşıya getiren bir durumdur. Diğer taraftan popüler kültürün desteklerinin devamlı olmaması yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Ancak bazı kesimler de dış kaynaklar tarafından yapılanların ve popüler kültürün ürünü olanların süreklilik sağlamadığı ve sorunun kaynağına inilmesine imkân tanımadığı yönündeki eleştirilerini belirtmektedir. Eleştirilerin merkezinde BM içinden olanların veya BM desteğini alanların da olması, BM Genel Sekreterinin de dikkatini çekmiştir. Bu duruma çözüm olarak 73 Genel Kurul toplantısında BM'nin düzeltilmesi/düzenlenmesi talep edilmiştir. Böylece siyasi söylemlere, siyasi yönetimlere, hukuka, demokrasiye ve evrensel değerlere güvenin tazeleneyeceği belirtilmiştir. (Moyo,2013: s.46-47; Ülker, 2016: s.57; BM 73. Genel Kurul Toplantısı). BM'nin içerisinde özeleştiriy yapanların olması ile güven telkin edildiği doğrudur. Ancak özeleştirinin olmasından daha fazla eleştirilerin dikkate alınması güven tazeleyecektir.

4. 3. AFRIKA ÜLKELERİNDE SOSYAL KORUMA PERSPEKTİFİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ETKİSİ

Afrika’da imkanların sınırlı olması nedeniyle ortaya çıkan sorunlar, bir yumak haline dönüşerek çözülemez bir hale dönüşmüştür. Ancak 2000 yılından sonra bir iyileşmenin olduğu, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları belgesinde yer alsa da can ve mal kaybına yol açan olaylara, durumlara eğilimli ülkelerin risklerinin azaltılması için çalışmaların devam etmesi gerekmektedir.

4. 3. 1. Birleşmiş Milletleri Afrika’ya Yönelten Nedenler

Az gelişmiş ülkeler birçok sorun ile mücadele etmek zorundadır. Bu ülkelerde nüfus artışı, borç fazlalığı, mali imkanların sınırlılığı, kapasite meselesi ile ilişkili olarak insanların yaşamı zorlaşmaktadır ve yoksulluktan AIDS’e, uyuşturucudan teröre kadar birçok sorun ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Sorunları ortadan kaldırma gücü olmayan insanların da nesiller boyu devam etme potansiyeli olan sorunlarla birlikte ekonomik ve insani gelişimleri engellenmektedir. Ortadan kaldırılamayan riskler ekonomik büyümeyi, kalkınmayı ve insani gelişimi engelleyen bir kâbustur. Devletin ulusal politikalarının ve uygulamalarının da sorunları ortadan kaldıracak gücünün eksikliği dışa bağımlılığı artırmaktadır. Bu bağlantıda çok taraflı faaliyetleri olan uluslararası örgütler tarafından hazırlanacak ve uygulanacak olan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Botlhale vd., 2015: s.6; Fukuyama, 2015; Holzmann ve Jorgensen,2001: s.530; Barrientos ve Hulme, 20008: s.6).

BM’nin 1971 yılında yaptığı ilk listeye göre, Afrika kıtasında yer alan 33 tane en az gelişmiş ülkenin hepsi Sahra Altı Afrika’dadır. Ancak BM kuruluşlarından olan WB, Sahra Altı Afrika’da 1990 yılından beri devam eden yoksulluğun dinamik olduğunu belirtmektedir ve WB’nin yaptığı araştırmalara göre, 900 milyon insan veya küresel nüfusun yüzde 12,8’i, günde 1,90 doların altında gelir ile aşırı yoksulluk içindedir (Loomba,2015: s.15-16; The World Bank Yoksulluk, 01.02.2020). Bu bağlamda bireylere gelir güvencesini elde etme ve iyi koşullarda yaşama imkânı sunan

kamu veya kamu dışı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal koruma gündeme gelmektedir. Ancak bazı ülkelerin sosyal koruma planlarını hazırlayacak donanımda olmaması nedeniyle uluslararası alanda donanımı olan örgütler bu sorumluluğu üstlenmektedir. Bu durumda da çok sayıda ülkenin üyesi olduğu BM, uluslararası anlamda en donanımlı sosyal koruma aktörü olarak ihtiyacı olan noktalara yönelmektedir (Holzmann ve Jorgensen,2001: s.530).

BM'nin sosyal koruma faaliyetlerinde hedef olan ülkelerin milli gelirleri önemlidir. WB'nin 2021 mali yılı için Atlas yöntemini kullanarak elde ettiği sonuçlara dayanarak tüm ülkelerin kişi başına düşen GSMH 'si değerlendirilerek dört kategori oluşturulmuştur.

- Birinci kategoride yer alanların (Yüksek gelirli ülkeler) kişi başına düşen GSMH'si 12,536 dolar veya daha yukarıdır
- İkinci kategoride yer alanların (Üst orta gelirli ülkeler) kişi başına düşen GSMH'si 4,046 dolar ile 12, 535 dolar arasındadır
- Üçüncü kategoride yer alanların (Düşük orta gelirli ülkeler) kişi başına düşen GSMH'si 1,036 dolar ile 4,046 dolar arasındadır.
- Dördüncü kategoride yer alanların (Düşük gelirli ülkeler) kişi başına düşen GSMH'si 1,035 dolar veya daha azdır.

Dünya üzerinde dördüncü kategoriye giren 29 ülke varken, bu ülkelerin 23'ü Sahra Altı Afrika bölgesinde yer alan Afrika ülkeleridir. Dünya üzerinde üçüncü kategoriye giren 50 ülke varken, bu ülkelerin 18 tanesi Sahra Altı Afrika bölgesinde yer alan Afrika ülkeleridir. Dünya üzerinde ikinci kategoriye giren 56 ülke bulunurken, bu ülkelerin 5 tanesi Sahra Altı Afrika bölgesinde yer alan Afrika ülkeleridir. Dünya üzerinde 83 ülkenin birinci kategoriye girdiği tahmin edilirken, bu ülkelerin 2 tanesi Sahra Altı Afrika ülkesidir. Nispeten Kuzey Afrika bölgesine göre, daha fakir olan ve daha düşük gelirli ülkelerin yer aldığı Sahra Altı Afrika'da Seyşeller ve Mauritius gibi yüksek gelirli 2 ülke var ki hem GSMH hem de 2019 İnsani gelişim endeksi verilerine göre, insani gelişim anlamında Kuzey Afrika ülkelerinden daha iyi durumdadır. Ancak Sahra Altı Afrika bölgesinde yer alan 48 ülkenin içinden yüksek gelirli olan 2 ülke ile

üst orta gelirli ülkeler kategorisine giren 5 ülkenin durumu iç açıcı kabul edilirken, kalan ülkelerin pek iç açıcı durumları olduğu söylenemez. Bu durum BM gibi küresel örgütlerin Afrika'ya yönelmesi ve harekete geçmesi için bir etkidir (The World Bank Country and Lending Groups, 01.02.2020).

Sonuçta Afrika'nın kalkınması için, Afrikalı devlet başkanlarının 2001 yılında oluşturduğu yeni ortaklık planına 2002 yılında dahil olma kararı alan BM, kalkınmaya yönelik mali yardımının yüzde 38'ini Afrika'ya yönlendirmiştir. Bu da BM'den en fazla mali yardım alan kıtanın Afrika olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün BM kuruluşlarının Afrika ile ilgili özel programları bulunmaktadır. BM'nin Afrika politikaları mali ve teknik yardımlar ile transferler üzerine inşa edilen bir sistemdir. Sınırları kolayca çizilemeyen sistemin hybrid modelden oluştuğu ifade edilebilmektedir.

4. 3. 2. Afrika Sosyal Koruma Faaliyetlerinde Odaklanılan Ana Başlıklar, Nedenleri ve Birbiriyle Bağlantıları

Sürdürülebilir bir yaşamı mümkün kılmak ve yaşanan değişime uyum göstermek için sosyal korumanın genişletilmesi ve sosyal yatırıma yönelik faaliyetlerin desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir (Şenkal, 2018: s.89). Çünkü beşerî sermaye yatırımları ile pek çok sorunun azaltılabildiği ifade edilerek, sermaye birikiminin de eğitim, sağlık veya ücretli bir işin birlikteliği ile mümkün olabileceği iddia edilmektedir (UN,2002: s.42). Bu bağlamda bireyler ve aileler için eğitim, sağlık ve istihdam ile işgücüne yönelik makroekonomik politikaların sosyal koruma çatısı altında birleştirilmesi gerektiği öne sürülmektedir (Roelen, 2014: s.64). Bu bağlamda eğitim, sağlık ve istihdam üçlüsünün sosyal koruma faaliyetlerinde neden önemli olduğu ve birbirleriyle olan ilişkilerinin anlatılması gerekmektedir.

4. 3. 2. 1. Eğitim

Yeni bilgiler, gelişim ve değişimin önünü açmaktadır. Genel olarak dogmatik olmayan, bilimsel dayanağı olan, toplumsal hareketi kısıtlamayan, sosyal değişimin önünü açan ve insanları, insanların birikimi olan kültürleri ve düşünce yapılarını değiştirebilen yeni bilgiler, ihtiyaçları değiştirmektedir. İhtiyaçlar, ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır (Goldin ve Reinert, 2010: s.337). İhtiyaçlara binaen değişimi ve gelişimi sağlayacak yegâne faktör ise eğitimidir. Eğitim, genellikle kamu müdahalesi türü olmaktadır ve kırılabilirliği azaltmaya yardımcı olmaktadır. Eğitim ile sosyal koruma arasında çift yönlü ilişki mevcuttur. Eğitim ile sosyal korumanın güçlendirilmesi mümkünken, sosyal koruma ile eğitim de geliştirilebilir (Holzmann ve Jorgensen, 2001: s.531; UN, 2003).

Eğitime yapılan yatırımın uzun vadede getirisi yüksektir. Bilmekle yapabilmek arasındaki bağı kuvvetlendiren eğitimin insan hayatını değiştiren, dönüştüren ve geliştiren bir tarafı vardır. Bilmek ve yapabilmek ilişkisi, yaşam standardının düşmesini engelleyerek, yoksulluğa yol açan faktörleri ortadan kaldıracak güçtedir. Schultz, eğitim ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkiyi değerlendiren çalışmasında fiziksel sermayeye ve eğitime yapılan 1 dolarlık yatırımın getirilerini kıyaslamaktadır. Bu kıyaslamamın neticesinde eğitime yapılan 1 dolarlık yatırım getirisinin, fiziksel sermayeye yapılan yatırımın kazancından daha fazla veya eşit olduğu sonucuna varılmıştır. Kesinlikle eğitime yapılan 1 dolarlık yatırımın kazancının 1 dolarlık fiziksel sermaye yatırımının kazancından az olmamıştır. Bu doğrultuda eğitime yatırım yapmanın sonucunda kazançlı çıkılacağı kesindir. Bu bağlamda Denison'ın 1962'de yaptığı araştırmada eğitimin tüketim faaliyeti değil de yatırım olduğunun ifade edilmesi, Schultz'un çalışmasını destekler niteliktedir. Barro ise ilkököl ve ortaokula kaydolma oranlarıyla ekonomik büyüme oranları arasındaki ilişkiyi değerlendirip okula kayıt oranlarının artmasıyla ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki olduğunu belirtmiştir (Erdem ve Nageye,2018: s.92-94).

Eğitim, yapılabilirlikle ilişkilendirilmektedir. Yapabilirliğin eksikliği de yoksullukla ilişkilidir ve yapabilirliğin noksanlığı veya azlığı yoksulluğa neden olmaktadır. Bu bağlantı da genel olarak yoksulluk nedeniyle eğitim alınmamaktadır ve eğitimsizlik nedeniyle de yoksulluk artmaktadır. Bu durumlar da eğitimin istihdamla görünmez bir bağının olduğunu göstermektedir. Çünkü genel olarak yüksek düzeyde eğitilmiş olmayan insanlar ücreti düşük, çalışma saatleri uzun, koşulları zor ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadır. Eğitim ve istihdam arasındaki bağ görünmese de bilinmektedir. Çünkü eğitim yetersizliği, düşük verimliliğe, düşük ücrete, geçinememeye ve gerekli ihtiyaçları temin edememeye, tabiri uygunsay, yarı aç ve yarı tok yaşamaya yol açmaktadır. Bu durum eğitimsizliğin, nitelik ve donanım eksikliğinin bir sonucudur. Sonuçta kişisel gelişim araçlarından biri olan eğitimin olmaması halinde bilgisizlik artar, haklar ve fırsatlar erozyona uğrar ve karar alma noktasında bir kısıtlanma oluşur. Bağlantılı olarak yoksulluk dahil bir kısır döngü meydana gelir (Ibnouf,2008: s.33; Harrison,1993: s160; Doğan, 2016: s.55).

Eğitimin neden olabileceği olumsuzlukların göz önünde tutulmasıyla sosyal koruma planlarında da eğitime önem verilmektedir. Eğitime devam etme şartı öne sürülerek, verilen nakit transferlerinin ve eğitime devam edenlere belirli aralıklarla verilen aynı transferler öncelikle kız çocuklarının eğitiminin kesintiye uğramaması içindir. Özellikle kız çocuklarının eğitiminin devam ettirilmesine yönelik desteklerin artırılması da kızların yaşadığı sorunları azaltmaya yöneliktir. Çünkü en az gelişmiş ülkeleri ile bilinen Afrika'da ergen hamilelikler, ergen hamilelerin ve ailelerinin dışlanması, cinsel taciz vakaları, insanlık dışı ve zalimane cezalar, pedagojik eksiklikler fazladır. Ne yazık ki var olan olumsuz koşullar altında eğitim için gerekli olan araç gereç ve okul eksikliği göz ardı edilmektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliklerin eğitimde de kendisini gösterdiği belirtilerek, dünya üzerinde en eğitimsiz kadın nüfusunun Sahra Altı Afrika'da olduğu belirtilmektedir. Bu durum da eğitimsiz kitlenin; sağlıklarını, statülerini, gelirlerini ve refahlarını iyileştiremeyecekleri kanaatinin oluşmasına neden olmaktadır (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, 1990: s.31; Akinola,2017: s.4; Ibnouf, 2008: s.32).

Eğitim sunumunda öncelikli aktör devlettir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 28. maddesine uyumlu olarak, tüm öğrencilerin ve kız öğrencilerin eğitim almasını engelleyici faaliyetlerin ortadan kaldırılması ve gerekli tedbirlerin alınması için devletlerin sorumluluğu belirtilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden 4.'de tüm kız ve erkek çocuklarının ilköğretimi ve ortaöğretimi bitirmesini sağlamak, mesleki eğitime ve nitelikli yükseköğretime erişmesini sağlamak yer almaktadır (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, 1990: s.31; Akinola,2017: s.4; Ibnouf, 2008: s.32). Ancak en az gelişmiş ülkelerin olduğu Afrika'da eğitim sunumunda tek aktör devlet değildir. Genel olarak uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen eğitim planları Afrika ülkelerinde yürütölmektedir. Örneğin Kenya'da özellikle ilköğretim öğretmenlerin niteliklerinin artırılması amacıyla uluslararası kuruluşlardan destek alınmıştır. Kenya Eğitim Bakanlığı, Bernard Van Leer Vakfı, UNICEF, Aga Khan Vakfı hibeleriyle hizmet içi eğitimler yürütölmüştür (Fidan, 2017: s.11).

Dünya üzerinde temel eğitimde sorunlu olan 3 bölgeden biri de Sahra Altı Afrika'dır. UNESCO'nun yayımladığı makalede Sahra Altı Afrika'da hem okullaşma oranlarının düşük olduğu hem de okula başlayan her çocuğun en az bir yıl tekrarlama döneminin olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle eğitimli nüfusun az olduğu ve okuldan ayrılanların sayısının fazla olduğu belirtilmektedir. Burundi ve Togo'da okula başlayan birinin en az iki veya üç yıl tekrarlama dönemi geçirebileceği belirtilirken, bu durumun ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının yüzde 1,3 büyümesini engellediği de ifade edilmektedir. (UNESCO,2012). Tekrarlamayı ve okuldan ayrılmayı etkileyen de bedensel ve zihinsel olarak sağlıklı olmamaktır. Bu durumda sağlık da önemlidir.

4. 3. 2. 2. Sağlık

Sağlık, WHO tarafından fiziksel, zihinsel ve sosyal refah durumunun iyi olma hali şeklinde ifade edilmektedir. Bu durumda sağlık, sadece hastalığın veya sakatlığın olmama hali değildir. Bir bakıma biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenlerin birleştirelmesi ile insanların biyopsikososyal bir varlık olarak ele alınmasıdır (Erkul,2020: s.155; Çelik,2006: s.27).

Sağlıkla ilişkili en belirgin sorunlardan biri bulaşıcı hastalıklardır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde birçok insanı etkileyen bulaşıcı hastalıklar, donanım, personel, tıbbi teçhizat, aşı, ilaç eksikliği nedeniyle tedavi edilememektedir. Bu durum hastalıkla birlikte yaşamak zorunda olan insan sayısının artmasına ve hastalığın daha fazla insana bulaşmasına neden olmaktadır. Bulaşıcı hastalıklardan biri olan AIDS hastalığı nüfus dinamiklerini etkilemektedir. Afrika'da ekonomik kaygıları azaltma ve çocuk sayısını artırma isteği, dini ve kültürel baskının olmaması evlilik öncesi cinsel ilişki yaşayanların ve çok eşli olanların sayısının yükselmesine neden olmaktadır. Ancak AIDS'ten en çok cinsiyete dayalı yoksulluk yaşayan kadınlar etkilenmektedir. Gelirin veya mülkün olmaması kadınların istismara açık hale gelmesinin nedenidir. Diğer taraftan da hastalıktan dolayı resmi alanlarda çalışamayan insanların maddi kaynaklara erişiminin azalması bazen başka alanlara göç etmeye bazen de suça veya ahlakdışı işlere yönelmeye neden olmaktadır (Caldwell vd., 1989: s. 191-197; ILO,2012: s .18; Ailio,2011: s.351).

BM, Sahra Altı Afrika'da HIV virüsüne bağlı AIDS hastalığının yüksek olmasının Covid 19'a yakalanan insan sayısını artırabileceğini belirterek, ölümlerin iki kat artabileceği uyarısında bulunmaktadır. WHO ve UNAIDS ise, bölgede yaşayanların ilaçlara erişiminin sınırlı veya imkânsız olması nedeniyle Sahra Altı Afrika'da AIDS kaynaklı ölümlerin sayısının artacağını belirtmektedir. AIDS'in Covid 19'un etkisiyle birlikte 500.000'den fazla ölüme neden olabileceği de tahmin edilmektedir (euronews, <https://tr.euronews.com/> 11-05-2020 haberi). Hem elisa veya polymerase chain reaction testinin masraflı olması ve antiretroviral ilaçların alınmaması hem de bir hastanın 15.000 dolara mal olan maliyetli tedavisi nedeniyle test yaptırmadan ya da tedavi olmadan yaşayanların sayısı fazladır. Bu insanlardan birtakım batıl inançlar nedeniyle de diğer insanlara bulaşmaktadır (ILO,2015: s.22; Thandika, 2016: s.7).

BM'nin sađlık ile ilgili operasyonlarında WHO aktiftir. WHO sitesinde 2005 – 2021 aralıđında Dünya genelinde haberlere bakıldıđında Somali ve Sudan dıřında diđer Afrika űlkelerinin isimleri yer alsa da gerilere gidildiđinde 2005 yılına dair bir bilgiye eriřilmemektedir. Ancak birkaç űlke hakkında elde edilen verilerde tűberkűlozun ve bađlantılı olarak AIDS hastalıđının 2005 yılında Afrika'da can aldıđı belirtilmektedir. Őrnek vermek gerekirse, 12 Ocak 2005 tarihli WHO haberine gűre, Zimbabwe'de tűberkűlozun űlűme neden olduđu belirtilmektedir. 22 Mart 2005 tarihli haberde Tűberkűloz ve HIV bađlantısının Uganda'da arttıđı ve 1990 yılından beri 3 kat bir artıř olduđu da ifade edilmektedir. Mozambik'te 25 Ađustos 2005 yılında bir acil durum eyleminden bahsedilmektedir. Acil eylem planı kapsamında űncelikle Mozambik nezdinde ve diđer Afrika űlkelerinde yarım milyon genę kadın ve erkek Afrikalının űlűműne sebep olan tűberkűloz için űnlemler alınması gerektiđi belirtilmektedir. Hűkűmetlerin yapması gerekenlerin belirtilmesinin ardından WHO Bűlge Direktűrűnden de űlkelere teknik destek sađlanması, yeni tűberkűloz ilaçlarının arařtırılması, tűberkűloz ilerleme raporunun hazırlanması ve ek kaynaklar ile tűberkűlozun kontrol altına alınması beklenmektedir (WHO, Haberler).

Sađlık konusunda en űnemsenmesi gereken yerlerden olan Afrika kıtasının yűzde 85'ini kapsayan Sahra Altı Afrika'da geniř bir kesim tarafından proaktif maddeler amacı dıřında kullanılmaktadır. BM Ekonomik ve Sosyal Konsey 1994 raporuna gűre Burkina Faso, ad, Gabon, Gana, Mali, Senegal, Gűney Afrika űlkelerinde uyarıcı madde kullanımı yűksektir. Aynı raporda kűűk dozlarda alındıđında yatıřtırıcı olan yűksek dozlarda alındıđında hipnotik etkiye sahip Hypnosedative ilaçların kullanımından da bahsedilmektedir. Yařam řartlarını zorlařtıran ve becerileri kűrelten bu durum WHO aracılıđı ile kontrol altına alınmaya çalıřılmaktadır. Hastalar birinci basamak sađlık merkezlerinde, genel hastaneler ile psikiyatri hastanelerinde ve BM Uyuřturucu Kontrol Birimine bađlı kuruluřlarda tedavi ettirilmektedir. Bu anlamda BM ve WHO'nun uzun zamandır birlikte yűrűttűđű çalıřmalar, sosyal korumanın parçası olan sađlık çalıřmalarına gűsterilen hassasiyeti de ortaya koymaktadır. (Adelekan, 1998:3-5).

2020 tüberküloz raporuna bakıldığında Afrika'da bir iyileşmeden bahsedilmektedir. WHO tarafından hazırlanan raporda 2015'den sonra tüberkülozda Avrupa'da yüzde 31'lik bir iyileşme olduğu iddia edilirken, Afrika'da yüzde 19'luk iyileşme olduğu belirtilmektedir. Her zamanki gibi ilerleyen zamanların daha iyi olacağı konusunda umutlar belirtilirken, Covid 19'un da etkisiyle HIV ve Tüberküloz bağlantılı ölümlerin artacağı tahmin edilmelidir (WHO Tuberculosis Report,2020).

Afrika'da belirgin sağlık konuları içerisinde en başta Covid19 bulunmaktadır. Ardından sırasıyla Ebola virüsü, diğer bulaşıcı hastalıklar, HIV/AIDS, sıtma, geleneksel tıp, su ve veremdir. Ulusal gözlemleri ile ülkelerin sağlık durumlarının tespit edilmektedir, aylık bazen de bir ay içerisinde birden fazla rapor ile kontroller devam etmektedir. Ancak 21 Haziran 2020 tarihinde 3,470 vakanın Demokratik Kongo Cumhuriyetinde olduğu belirtilmektedir. WHO Afrika Bölge Direktörü Dr. Moeti'nin de dönüşüm gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Bu durum WHO'nun sorumlu, etkili ve sonuçları dikkate almasıyla bağlantılıdır ([Sağlık konuları \(who.int\)](http://who.int)).

4. 3. 2. 3. İstihdam

Bir işte ve bir görevde çalıştırma anlamına gelen istihdam, birçok sorun ile ilgilenen BM'nin odaklandığı başlıklardandır. İstihdamda yer almanın yani, çalışmanın olumlu yanlarının çok olması nedeniyle kabul edilebilirliği de yüksektir. Çalışmanın, iyi hissetmekle alakalı olduğunu düşünen Gorz, az çalışanların veya hiç çalışmayanların kötü hissettiklerini ve toplum içinde tehlike oluşturduklarını öne sürmektedir. Çalışma, emek vermenin kutsallığının yanında saygınlık kazanımı ve imkanlara erişim açısından da önemsenmektedir (Man, 2011: s.170; Gorz, 2007: s. 266-267). Gorz, çalışmanın hem saygınlık kazanımı sağlayan hem de imkanlara erişimi kolaylaştıran tarafını belirtmektedir. Çünkü çalışılmaması gelirin azalmasına veya eksilmesine yol açmaktadır. Bu minvalde de gıda, ilaç gibi maddelerin ve gerekli birçok hizmetin karşılığı olan ücret ödenmesi imkansızlaşmaktadır. Bu durumda da açlık, hastalık ve eğitimsizlik gibi sorunlar en

başta ortaya çıkmaktadır (Gorz,2001: s.10). Bu bağlamda çalışmanın kazandırdıkları ile ilişki kurarak sürdürülebilir olduğunu düşünmek gerekmektedir.

Birçok olumlu yanı olan istihdam, insanla doğrudan ilişkilidir. Tüketime artırılmasının dışında kültürel aktivitelere ve seyahatlere katılımı artıran, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmayı kolaylaştıran istihdam hem ekonomik hedeflere hem de sosyal istikrar hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Diğer açıdan bakılırsa, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlananlar ile kültürel düzeyi yüksek olanların istihdamı kolaylaşmaktadır (Holzmann ve Jorgensen, 2001: s.548). Bireysel açıdan düşünülecek olursa, sosyal koruma dayanaklarından da olan istihdam gelir getirici bir işte çalışabilmeyi sağlamaktadır ve gelirin olması için fırsat yaratmaktadır. Diğer taraftan bir insanın gelirin olmaması veya az olması zorluklarla karşılaşma ihtimalini artırmaktadır. Bu durumda istihdamda yer almak en temelde ücret ve ücret dışı kazançlar için gereklidir (Erkmen, Arı, 2018: s.260-261; Di Hollo, 2012: s.224).

İstihdam, temelde çalışan ve çalıştırandan oluşan iki taraflı bir kavramdır. Ancak çalışan ve çalıştırmanın farklı hallere bürünmesi, çalışmanın da müphem halini ortaya koymaktadır. Güç sahibi, sermayeyi elinde tutan çalıştırıcı, küreselleşmenin pozitif tarafından faydalanırken, her türlü emek sahibi özne olan çalışan ise, küreselleşmenin negatif tarafına denk gelmektedir. Bu durum sermayenin uluslararası bir şekil almasını sağlarken, emeğin sermaye kadar uluslararası sınırları aşamadığını göstermektedir. İki tarafın akışkanlığının sağlanamaması, sınırları aşamayan tarafın güvence altına alınmasını ya da daha fazla korunmasını gerektirmektedir (Man,2011: s.170).

Birçok olumlu tarafı olan istihdamda sorunlar da yaşanmaktadır. İstihdam, arz kaynaklı ve talep kaynaklı sorunlar içerebilmektedir. Arz kaynaklı ve talep kaynaklı olarak iki grupta incelenen sorunlar; istihdam içerisinde yer alınmaması, dezavantajlı durumda olunması, eğitim düzeyi, göç, işgücünün bireysel tercihleri, çalışma hayatını düzenleyen yasalar, toplumsal değer yargıları gibi işgücü arzı kaynaklı olabileceği

gibi, ekonomik yapı, teknolojik seviye, işgücü maliyetleri, verimlilik düzeyi ve iş güvencesi yasaları gibi talep kaynaklı da olabilmektedir. Her iki durumda da bu grupta yer alanlar, dezavantajları nedeniyle pozitif ayrımcılığa gereksinim duymaktadır. Pozitif ayrımcılığa gereksinim duyan insanlar, gelişmekte olan ülkelerde yoğunluktadır. Bu durum nüfus artışı ile istihdam arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Nüfusun 2050 yılında 500 milyondan fazla olması beklenmektedir. 2100 yılında nüfusun azalacağı tahmin edilse de önceki nüfus artışına paralel olarak istihdamda da gelişmelerin olması gerekmektedir (UN,2003; UN, 2013).

Bu konuda Afrika, en dezavantajlı durumda olan ve en fazla pozitif ayrımcılığa gereksinim duyan bir bölgedir. Hatta Afrika içerisinde nispeten Sahra Altı Afrika daha fazla pozitif ayrımcı uygulamaların gerekli olduğu bir yerdir. Dezavantajlı gruplara ilişkin yaklaşımların temel büyüme ve istihdam hedeflerinden ayrı tutulması ve bu grupların istihdamı için ayrı politikalar üretilmesi gerekmektedir.

Dezavantajlı durumda olan insan sayısını artıran işsizliktir. Diğer birçok ülkenin yoksulluk oranlarının düşmesine karşın Afrika'da son on yılda yoksulluk oranlarının azalmaması ve artması göstermektedir ki, diğer ülkeler zenginliklerini Afrika ile paylaşmamaktadır. Genel görüşe göre, Liberal ekonomik sistemde karşılıklı olarak ticaretin artırılması ülkelerin zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. Ancak ticaretin artırılmasının Afrika lehine olması için pozitif ayrımcılık doğrultusunda daha fazla yatırım gerekmektedir (Osabohien vd., 2020: s.1).

İstihdam olanaklarını artırmak için eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerin birlikte yürütülmesi de gerekmektedir. Çünkü özellikle nüfus artışı yüksek olan bölgelerde nüfus piramidinin tabanı geniştir. Çalışma çağına gelen nüfus (ÇÇN)'a iş imkanları yaratılırken, arkada yetiştirilmesi gereken bir nüfus da bulunmaktadır. O zaman genç nüfus oranı yüksek Afrika'da her an hazırlıklı olunması gerekmektedir. Afrika kıtası 15-24 yaş arasındaki nüfusu ile dünyanın en dinamik nüfusa sahip kıtasıdır. Çalışabilir nüfusun artma eğiliminin devam etmesi halinde 2040 yılında 1 milyar ÇÇN ile Çin'in ve Hindistan'ın nüfusunun geçileceği tahmin edilmektedir. Açıkça ifade etmek

gerekirse, kıta olarak Afrika, istihdamın önünü açacak ve istihdamı kolaylaştıracak fikirlere ihtiyaç duymaktadır (United Nations, 2012).

Alt yapı yetersizliği de istihdam yaratma potansiyeli olan işler kurmanın maliyetini artırmaktadır. Özellikle elektrik ağının tatmin edici düzeyde olmaması elektrik kullananların sayısını azaltmaktadır ve iş kurulumunu imkansızlaştırmaktadır. WB'nin 2013 yılı iş yapma raporuna göre, Afrika'da bazı ülkelerde yeni kurulan küçük ve orta ölçekli bir işyerine elektrik bağlatmanın çok zor olduğu öne sürülmektedir. Bu duruma Gine Bissau, Madagaskar, Senegal, Nijerya, Malawi ve Sierra Leone örnek oluşturmaktadır. Ayrıca genel olarak elektriğin başkentte ya da şehirlerde kullanıldığı ve kırsal kesimin elektriksiz olduğu belirtilmektedir. Çünkü elektrik kullanım ücretleri çok yüksektir ve Etiyopya'da şehirlerde yaşayan nüfusun yüzde 86'sının elektriğe erişebildiği belirtilmektedir. Çad'da da erişilen elektriğin yüzde 80 kadarı başkentte kullanılmaktadır (The World Bank Doing Business, 2013: s.64).

İstihdam yaratmaya ve istihdamla ilişkili sorunlara önem veren ILO, kurulduğundan beri özellikle gelişmekte olan ülkelerin ihtiyacı olan teknik desteği sunmak için yeni bilgilerin paylaşımının yapılacağı toplantılar düzenlemektedir. Bu duruma ILO'nun içerisinde görev alan, istihdam ve kalkınma ilişkisini konu edinen faaliyetlerin yapılmasında öncülük eden, gelişmekte olan ülke temsilcilerinin etkisinin olduğu muhakkaktır. ILO'nun içerisinde yer alan gelişmekte olan ülke temsilcilerinin esas amacı, ülkelerinin lehine farkındalık oluşturmaktır. Bu durum teknik iş birliği programlarının artmasına ve araştırmaların kalkınma sorunları üzerine odaklanmasına yol açmaktadır (Rodgers vd., 2014: s.24).

İstihdam ile yakından ilgilenen ILO, kurulduğu yıldan itibaren düşüncelerini belirtmektedir ve düşünceleri ile paralel ilerletmek istediği eylemleri için çaba göstermektedir. Ancak 1919 yılından beri var olan ILO'nun çalışmalarının kırsal kesime odakladığı belirtilmelidir. Bu duruma kırsal kesimde yaşayanların kalıcı bir

yoksulluk içinde olduğu ve kırsal kesimde insana yakışır iş açığının yüksek olduğu açıklamaları gerekçe gösterilmektedir. 1970’li yıllarda Dünya İstihdam Raporu ile kalkınma ve istihdam bağlantısı belirtilerek, çalışanların ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamak ile istihdam yaratmak gerekliliği öne sürölmektedir. İstihdam, dezavantajlı durumda olanların çok olduğu Afrika’da ekonomik büyüme ve refah üzerinde artış yapabilmektedir (Osabohien vd., 2020: s.1; Rodgers vd., 2014: s.8; Sibanda,2019: s.12).

İstihdamın geliştirilmesi için 1998 yılında ILO tarafından oluşturulan “Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi”, gelişim çabasının örneğidir. Ayrıca küreselleşme ile adalet ilişkisine değinen ve “Adil Bir Küreselleşme İçin Sosyal Adalet Bildirgesi” yayımlayan ILO, genel amaçlarını belirterek, insana yakışır iş kavramını vurgulamıştır. ILO’nun hak, istihdam ve sosyal koruma gibi farklı farklı konuları birbiriyle ilişkili şekilde gündemine alması ve sosyal diyalog ile takip etmesi bütüncöl bir yapı sergilediğinin ve gelişiminin göstergesidir (Rodgers vd., 2014: s.8).

2019 yılında Zimbabwe’nin kırsal bölgesine 2008-2018 yılları arasında yapılan ILO müdahalesini değerlendiren çalışmada sürdürülebilirlik için gerekli olan ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar belirtilmektedir. Sürdürülebilirlik kapsamında insana yakışır işin dört unsurundan birinin sosyal koruma olduğu ifade edilmektedir. İnsana yakışır işin ve insana yakışır yaşamın bir parçasının da sosyal koruma olduğu söylenebilmektedir (Sibanda,2019).

ILO, yaşam standardı ve bağlantılı olanları konu edinir. ILO’nun internet sitesinde yer alan ve tüm bölgelerle ilişkili metinlerinde yer alan belirgin konuları işçiler, insana yakışır iş, işsizlik, kalkınma, yatırım, sosyal koruma ve cinsiyetçi yaklaşımlardır. Daha çok istihdam, işsizlik ve yakın konulardan oluşan ILO söylemlerinin motive edici yanı yüksektir ([International Labour Organization: Search Services \(ilo.org\)](https://www.ilo.org/)).

4. 3. 3. Birleşmiş Milletler Sosyal Koruması ile Afrika'da Değişimin Yönü

Şu an değişime uyum sağlayan ülkeler olduğu gibi değişmeyen ülkeler de az değildir. Değişen ülkeler, emekten sermayeye ve sermayeden teknolojiye olan dönüşüme uyum sağlamış olan ülkelerdir. Emekten sermayeye dönüşümün gerçekleştirilmesi Afrika'nın ve özellikle de Sahra Altı Afrika'nın sorunlarının başladığı zamanlara denk gelmektedir. Bölgenin sorunları ilerleyen zamanlarda daha da artarak devam etmiştir ve sorunların tespitine yönelik müzakereler de başlatılmıştır. 1960'lı yıllardan beri farklı gerekçelerle Afrika'da müzakereler yapılmaktadır ve Afrika'nın sorunlarına ilişkin çözüm üretilme çabaları vardır. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 15'ini barındıran Afrika'nın ve küresel gelirden elde ettiği pay ise yüzde 1'den fazla olmamaktadır. (Ohiorhenuan,2010: s.147-148; Memiş vd., 2010: s. 333).

Afrika, 1960'lı yıllardan beri çalışır ve üretir. Afrika, 1960'a kadar yedi Avrupa ülkesi için çalışan ve üreten bir kıta olmuştur. Bağımsızlıklarını elde ettikten sonra da geçmişteki durumlarını gizli bağlarla devam ettirecek idarelerle yönetilmeye başlandığı da iddialar arasındadır (Kavas, 2011: s.24). 1990'lardan sonra iki kutuplu dünyanın çok kutuplu hale gelmesiyle az gelişmiş ülkeler yakınlaşmaya başlamıştır. Afrika ülkeleri de birbirleri ile iletişimlerini, iş birliklerini artırarak gelişebilecekleri bir dönemin kapılarını aralamıştır (Kavas, 2011: s.25).

Ancak Afrikanın iç dinamiklerinin olumsuz etkileri de söz konusudur. Çünkü Afrika ülkelerinde iktidara gelenlerin gelişimi takip edemeyecek kadar kötü yönetim planları tüm beklentileri hüsrana uğratmaya devam etmektedir. Bu durum üstü örtülü bir şekilde sömürge öncesi dönemin devam ettirilme çabası olmaktadır (Kavas, 2011: s.26). Afrika'nın bol kaynaklarının bir anlamı olmamıştır. Çünkü Afrika, güçlü ülkelerin dev şirketlerinin sahip olduğu teknolojiye muhtaçtır (Kavas, 2011:26).

Afrika'dan ithal edilen mamul madde, şekil ve içerik değiştirmiş olarak kıtaya dönmektedir. Bu dönüşümü sağlayacak teknolojiden mahrum olan Afrika, ham maddesine sahip olduğu ürünü yüksek fiyatlara satacak şekilde dönüştürememektedir. Tuhaf olan şu ki, alışverişte bir taraf olan Afrikalıların neredeyse karşılıksız çalışmasıdır (Kavas, 2011: s.28; Memmi,1996: s.19).

Tüm Afrika ülkelerinin IMF ile ilişkisi bulunmaktadır. Bu durumda IMF'den borç alabilmek için öne sürülen şartları kabul etmeleri gerekmektedir. Örneğin Uganda hükümetinin IMF ile ilişkisi, 1987'de imzaladığı anlaşma ile başlamış ve 1989-1992-ve 1992-1997 dönemlerindeki anlaşmalar ile kesintisiz devam etmektedir. İmzalanan anlaşmalarda IMF'nin öne sürdüğü ticaretin liberasyonu ve özelleştirme şartı kabul edilmektedir. Uganda'da 1988 ve 1995 döneminde büyük oranda bir iyileşme olmamıştır. İşsizlik hızlı bir şekilde artmış ve 350.000 kadar işçi işsiz kalıp daha da yoksullaşmıştır. Bu dönemde bir iyileşme olarak kırsal alanda yaşayanların kişi başına düşen gelirinin %4 yükseldiği iddia edilmektedir ve IMF'den alınan borçların kötü gidişata neden olduğu belirtilmektedir. Çünkü IMF'den alınan borçların Kamerun Devlet Başkanı Biya tarafından kendi kabilesinden olanları ekonomik olarak güçlendirilmek için kullanıldığı ve Nijerya'da askerlerin özelleştirilen kamu işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun hissesine sahip olunması için fırsat olduğu belirtilmektedir (Naiman ve Watkins, 1999: s. 39- 40; Ülker,2016: s.53).

Afrika'nın değişmeyen yönü açlıkla mücadelesidir. 2000 yılında dünya açlık nüfusunun yüzde 44'ü Afrika'da yer almaktadır ve şartların devam etmesi halinde de açlık çeken nüfusun 2015'de yüzde 73'le çıkacağı tahmin edilmektedir (Memiş vd., 2010: s.334). BBC'nin BM verilerine dayanarak 2019 yılında sunduğu habere göre Afrika nüfusunun yüzde 20'sinin açlığı devam etmektedir. BM Dünya Gıda Programı Başkanı David Beasley tarafından 2030 yılına kadar sıfır açlık hedefine ulaşılmasının mümkün görünmediği belirtilmektedir (BBC,11 Temmuz 2019). Aynı endişeler FAO, IFAD, UNICEF, WFP ve WHO ortaklığında hazırlanan Dünya Gıda Güvenliği ve Beslenmenin Durumu raporunun girişinde de yer almaktadır. Açlığın; Cabo Verde, Burundi, Komorlar, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Eritre, Sao

Tome ve Principe, Somali, Libya, Güney Sudan, Seyşeller ve Sudan gibi ülkelerde 1990'dan 2019'a kadar devam eden savaşlar ve çatışmalar nedeniyle olduğu iddia edilmektedir (Otekinrin,2020; De Waal,2000: s.24).

Afrika'nın yoksulluğu koloni zamanlarına dayandırılmaktadır. Bazı araştırmacılar, koloni zamanlarında kırsal kesimdeki insanların ürettikleri yiyecekleri zorunlu olarak kentte yaşayanlara vermesi, Afrika yerlilerinin yoksulluğunun başlangıcı olarak kabul etmektedir. Ancak yetersiz politikalar devam ettiği takdirde Afrika'nın Sahra Alt bölgesinde yaşayan her 10 kişiden 9'unun 2030 yılında yoksulluk içinde olacağı tahmin edilmektedir. Bu tahmine göre de en iyi ihtimalle 300 milyon Sahra Altı Afrikalının aşırı yoksul olacağı öne sürülmektedir (HDR,2019 s.67; De Waal, 2000: s.23-24). Afrika'nın ve Sahra Altı Afrika'nın durumunu sayılarla anlatabilmek için Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı endekslemek gerekmektedir. Hem BM kaynaklı olmayan endeksler hem de BM kaynaklı olan endeksler ile değişimin yönü hakkında bir fikir edinmek mümkündür.

4. 3. 3. 1. BM Kaynaklı Olmayan Endekslerle Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı Endekslemek

Afrika'nın ve Sahra Altı Afrika'nın durumunu sayılarla anlatabilmek için Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı endekslemek gerekmektedir. Bu durumda BM kaynaklı olmayan endekslerle Sahra Altı Afrika'nın sayısallaştırılmış durumunu belirtmek amaçlanmaktadır.

4. 3. 3. 1. 1. İktisadi Özgürlük Endeksi

İktisadi özgürlüğün olduğu bir toplumda kararlar, bireysel tercihler ve beceriler doğrultusunda alınmaktadır. Bu bağlamda her türlü iş fırsatı ve diğer fırsatlar tüm insanlara sunulmaktadır (Kalaycı,2011: s.185). Her yıl Heritage Vakfı ve Wall Street gazetesinin ortak raporu ile yayımlanan iktisadi özgürlük endeksi, 100'den fazla

ülkenin verilerini kapsamaktadır. Rapor; devletin büyüklüğü, hukuk sistemi ve mülkiyet hakları, sağlam para, dış ticaret özgürlüğü, regülasyonlar gibi beş kategori altında toplanan verilerden oluşturulmaktadır. Sonuçta da en özgür ülkeler, özgür ülkeler, az özgür ülkeler ve özgürlüğün olmadığı ülkeler tasnifi yapılabilmektedir. Genel olarak bireyin haklarının öne çıkarılmasına, ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ve şeffaf rekabetin inşa edilmesine vurgu yapılmaktadır (Kalaycı: 2011: s.186; Association of Liberal Thinking, 10.10.2020).

Endekste özerklik anlayışına dayanan on bileşen vardır. (İş serbestliği, ticaret serbestliği, hükümet desteği ve vergiler, hükümet harcamaları serbestliği, parasal serbestlik, yatırım serbestliği, mali serbestlik, mülkiyet hakları serbestliği, yolsuzluk-rüşvetten kaçınma, işgücü serbestliği) bileşenlerden her biri sıfırdan yüze kadar bir puanlamaya tabi tutulmaktadır. Yüksek puanı alan ülkenin iktisadi anlamda özgür olduğuna kanaat getirilmektedir. (Kalaycı, 2011: s.186).

İktisadi özgürlük puanı, Afrika'nın özgürlüğü hakkında kanaat oluşturmaktadır. İktisadi Özgürlük, Dünya genelinde iktisadi özgürlük puanı düşük olan ve iktisadi özgürlüğün en düşük olduğu yer Sahra Altı Afrika'dır. 2011 Dünya İktisadi Özgürlük Endeksine göre, Sahra Altı Afrika'da 53,5 puan ile iktisadi özgürlük çok düşüktür. Orta, Doğu ve Kuzey Afrika'nın durumunun Sahra Altı Afrika'ya göre daha iyi olduğu belirtilmektedir ve puanı da 60,6'dır (Kalaycı, 2011: s.187). Bu endekse göre, 2011 yılında dünyanın en özgür ekonomileri sırasıyla Hong Kong, Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda, İsviçre, Kanada, İskandinav ülkeleri ve ABD olarak belirtilmektedir. (Kalaycı: 2011: s.186). Açıkça belirtmek gerekirse, Sahra Altı Afrika'da tüm insanlara ayrımcılık olmadan iş fırsatı ve diğer fırsatlar sunulmamaktadır.

2020 Dünya İktisadi Özgürlük Endeksine göre, Sahra Altı Afrika'da gelişmeler olmaktadır. Çoğunlukla özgür olan ülkelerin arasına Mauritius ve Ruanda'da girmiştir. Orta derecede özgür olan ülkelerin arasında da Botswana, Namibya, Madagaskar,

Sejšeller, Tanzanya vardır. Diđer Sahra Altı Afrika ũlkeleri ise 50'nin altında puanla ũzgũr olmayan ve baskının olduğu ũlkeler kategorisindedir. İktisadi ũzgũrlũğũn olmadığı veya baskının olduğu ũlkeler kategorisinde yer alan ũlkeler arasında diğer Afrika ũlkeleri de yer almaktadır (Index of Economic Freedom, 2021).

Genellikle iktisadi anlamda ũzgũrlũğũ olan ũlkeler arasına giremeyen Afrika ũlkelerinden Sudan, inin 4. petrol tedarikçisi olarak Çin Şirketleri ile iş yapmaktadır. Sarkozy ise, iktisadi anlamda ũzgũr olmadığı iddia edilen Libya'da Libya petrollerinin %35'ini kũresel ũlekte en bũyũk 6. petrol Şirketi olan Fransız kŕkenli TOTAL isimli Őirkete ayrılması konusunda ısrarcıdır. ABD'de ham petrol ithalatının %4'ũnũ Afrika ũlkelerinden temin etmektedir (Arslan,2018: s.300-306).

Ayrıca Economist dergisinin haberine gŕre de dũnyanın en bũyũk 500 Őirketini listeleyen Fortune 500'ũn 2020'de yayımlanan listesinin ilk 20'sinde olan kũresel ũlekli Şirketler Afrika ũlkelerinde faaliyet yũrũtmektedir. Kũresel ũlekli Şirketlerin Afrika'da bulunmasına karşın, her durumda Afrika ũlkelerinin iktisadi ũzgũrlũk puanının dũŐũk olduğu ŕne sũrũlmektedir. Kũresel ũlekli Şirketlerin Afrika'da ve ŕzellikle iktisadi ũzgũrlũğũn olmadığı iddia edilen ũlkelerde neden faaliyet yũrũttũğũ ve nasıl bulunduğu da cevapsız kalmaktadır.

Freedom House da ũzgũrlũklerle ilişkilidir. Freedom Houseda da oy kullanabilme, kendini ifade edebilme, kanun ŕnũnde eşit olma gibi durumlar değerlendirilerek puanlama yapılmaktadır ve politik hakların kullanımında ve sivil ũzgũrlũkler noktasında 210 ũlke puanlanmaktadır. Bu puanlamaya gŕre ŕzgũr, ŕzgũr değil, kısmen ŕzgũr Şeklinde bir kanaat geliştirilmektedir. Bu kanaate gŕre, kũresel ũlekli Şirketlerin ilişkilerini artırdığı Afrika ũlkelerinin bũyũk bir kısmı ya kısmen ŕzgũrdũr ya da tamamen ŕzgũr değildir. Ancak 1989 yılında yayımlanan "Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth" başlıklı olan ve Dũnya Bankasının sanayileşmiş ũlkeler eleştirisi olarak değerlendirilebilen raporunda sanayileşmiş

ülkelerin Afrika ülkelerine zehir saçtıkları belirtilmiştir ve Afrika'nın bir anlamda özgür olmadığı da ortaya konmuştur (The World Bank,07.04.2020; Freedom House,10.02.2021). Sonuçta sayısalara belirtilenlere dayanarak Afrika'nın ve Sahra Altı Afrika'nın iktisadi anlamda özgür olmadığı belirtilmektedir.

4.3.3.1.2. Küresel Yolsuzluk Endeksi

Yolsuzluk Algılama Endeksi, 100'den fazla ülkede faaliyet gösteren Uluslararası Şeffaflık kurumunun iki yaşında olduğu 1995 yılında ilk defa oluşturulmuştur (Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi). Uluslararası şeffaflık kurumu olan Transparency International =TI, her yıl ülkelerin hukuka ve ahlaka aykırı olan rüşvet alma ve verme durumu araştırılmaktadır ve sonuçları raporlamaktadır. Raporlama yaparken, rüşvet alışverişi hakkında bir sonuca ulaşmak için ülkelerin siyasi partilerini, parlamento, polis, askeriye, mahkeme, okul, hastane kurumlarının ve iş dünyasının durumu incelenmektedir. Bu incelemeler neticesinde ortaya konan puanlar ile ülkelerin güvenilirliği ve kamu sektörü yolsuzlukları değerlendirilmektedir. Puanlamaya göre, ülkeler hakkında bir sonuca ulaşılmaktadır. Puanı yüksek ülkenin güvenilirliği yüksektir. Puanı düşük olan ülkenin güvenilirliği düşüktür. Puanı yüksek ülkede yolsuzluk yok veya az varken, puan düşüktüğüne ülkedeki yolsuzluk yükselmektedir. Yolsuzluğa karşı hoşgörülü olan ve yolsuzluğa açık olan ülkeler ile yolsuzluğa karşı hoşgörülü olmayan ve yolsuzluğa kapalı olan ülkeler 1 ile 10 arasında bir puanlamaya tabi tutulmaktadır. 10 tam puanı alan ülkelerin yolsuzluğa kapalı olduğu ve yolsuzluk konusunda hoşgörüsüz oldukları anlaşılırken, 1 veya 2 puan alan ülkelerin de yolsuzluğa kapalı olmadığı ve yolsuzluğa karşı hoşgörülü oldukları sonucuna ulaşılmaktadır (Kalaycı,2011: s.191-192).

1989 yılında Dünya Bankasının "Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth" başlıklı raporunda Afrika ülkelerinin çevreyi kirletme, çölleşmeyi artırma, su eksikliğini yükseltme, tarım ürünlerinin yetiştirilememesine yol açma ve sanayileşmiş ülkelerin zehirlerini saçtığı bir alan olma karşılığında yolsuzluk yaptığı belirtilmektedir. Bu durum çevre hassasiyetinin olmadığını ve kamusal alanda hesap

verilebilirliğin önemsenmediğini göstermektedir. Yasal sürecin olmaması nedeniyle tavizlerin artması, meşruiyetin, insan hakkının ve güvenilirliğin zedelenmesine neden olur. Hatta insanların iş bulabilmek için rüşvet vermesine yol açmaktadır. Ayrıca yolsuzluğu kötü bir alışkanlık olarak değerlendiren raporda kötü alışkanlıkların yok olmasının imkânsız hale geldiği de belirtilmektedir. Fukuyama da yolsuzluğu bazı yükümlülüklerin öncelikli hale getirilmesi olarak değerlendirmektedir ve yolsuzluğun idari işlev bozukluklarına neden olduğunu ifade etmektedir (World Bank, 1989: s.22-61; Fukuyama,2015: s.119).

Devletin rolü artıkça, devletten aşırı yararlananlar da artmaktadır. Afrika'da devletin ekonomide rolünün artması ile paralel şekilde yolsuzluğun arttığı belirtilmektedir. Daha hızlı gelişim için bürokratik karar almanın merkezileştirilmesinin, siyasi ve bürokratik seçkinlerin kazançları ile orantısız şekilde zenginleşmesinin önünü açtığı ifade edilmektedir (Mulinge ve Lesetedi, 1998: s.25).

İlk endeksten itibaren incelendiğinde genel bir kanı oluşabilmektedir. Yolsuzluk Algılama Endeksindeki puanlara bakılacak olursa, 1995 yılında Yeni Zelanda, Danimarka, Singapur ve Finlandiya'nın ilk 4'lü oluşturduğu ve puanlarının da 9'dan yüksek ve 10 tam puana yakın olduğu görülmektedir. Bu durum yolsuzluk yapılmayan ülkenin Yeni Zelanda ve yolsuzluk yapılan ülkenin de Endonezya olduğunu ortaya koymaktadır ve 1995 Küresel Yolsuzluk Endeksi Raporunun başlığında belirtilmektedir. İlk endekste Afrika kıtasında bir tek ülkenin puanı vardır. Endeks listesinde 5,62 puan ile yer alan Güney Afrika'dır (Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi, 1995).

Yolsuzluğun yok olmasına ilişkin gelişmelerin çok yavaş ilerlemektedir. Bu açıdan 2000'lerdeki küresel duruma bakılacak olursa, dokuz ülkenin puanı 9'dan yüksek ve 10 tam puana yakınlaşmış. Bunlar sırasıyla Finlandiya, Danimarka, İsveç, Yeni Zelanda, Kanada, Singapur, Norveç ve İzlanda'dır. Listeye göre, Afrika

ülkelerinin en az yolsuzluk yapan ülkelerine bakılacak olursa, Botswana'nın 6, Namibya'nın 5,4, Tunus'un 5,2, Güney Afrika'nın 5, Fas'ın ve Mauritius'un da 4,7 puanı vardır. Malawi, Senegal, Gana ve Zambiya, Etiyopya, Zimbabwe ve Burkina Faso'nun puanı da 3 ile 4,1 arasındadır. Mozambik, Kenya ve Kamerun'un puanı 2 ile 2,2 arasındadır. Afrika'nın en düşük puanlı ülkeleri de 1,7 ile Angola ve 1,2 ile Nijerya'dır (Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi, 2000).

2000'den 2020'e kadar önemli değişiklikler olduğu iddia edilmektedir. Kuzey Afrika'da BAE ile Katarın en yüksek puana sahip olduğu ve Libya, Yemen ve Suriye'nin en kötü puana sahip olduğu belirtilmektedir. Sahra Altı Afrika'da da sırasıyla Seyşeller, Botswana ve Cabo Verde'nin en iyi puana sahip olduğu belirtilirken, sırasıyla Ekvator Ginesi, Sudan, Güney Sudan ve Somali'nin de puanı çok kötüdür. 2020 yılında Covid 19 nedeniyle sağlık hizmetlerinin yapısal boşlukları, ilaç ve aşı istifçiliği, fiyatlandırma ve yaşam maliyetini artıran unsurlar daha fazla dikkate alınmıştır (Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi, 2020).

Yolsuzluk salgını endişeye neden olmuştur. UNDP, WB, IMF, International Transparency Authority (ITA) gibi uluslararası rolü olanların ve ulusal anlamda etkili olan STK'ların gündemindedir. Genel olarak bakıldığında, 2010 yılından sonra dünya genelinde yolsuzluğun arttığı belirtilirken, 2011 yılında dünya genelinde yolsuzluğa karşı en hoşgörüsüz ülkelerin Danimarka, Yeni Zelanda ve Finlandiya olduğu öne sürülmektedir. Ancak yolsuzluğa karşı hoşgörülü olanların da Sahra Altı Afrika ile Rusya ve çevre ülkeleri olduğu öne sürülmektedir (Kalaycı,2011: s.191-192).

4. 3. 3. 1. 3. Küresel Barış Endeksi

Küresel barış durumunu raporlamak için kurulan Ekonomi ve Barış Enstitüsü, "Küresel Barış Endeksini" yayınlamaktadır. Şiddet tehlikelerine dikkat çekmek, toplumları hükümetlerle birlikte barışçıl tavırlara teşvik etmek, küresel barış gelişmeleri yayınlamak amacıyla olan enstitünün merkezi Avustralya'dadır.

Yayınlanan rapor; iç ve dış çatışmalar, toplumda güven ve güvenlik, askerileşme olmak üzere 3 kategoriden, 23 tane nicel ve nitel alt göstergeden oluşmaktadır (Kalaycı,2011: s.192).

2011 ülke değerlendirmelerine göre, İzlanda, Yeni Zelanda, Japonya ve İskandinav ülkeleri 2011 yılının en barışçıl ülkeleri olarak belirtilse de Sudan, Somali ve Irak en çatışmacı ve barışsever olmayan ülkeler olarak nitelendirilmiştir (Kalaycı,2011: s.192). Sahra Altı Afrika ülkelerinden Botswana'nın sıralaması iyi iken, ona yakın sırada olan da Malawi'dir. Ancak diğer ülkelerin birbiri ile çatışmaları, güvenlik önlemlerinde düşüş yaşanması ve güvensizliğin artması nedeniyle Sahra Altı Afrika en az barışsever bölge olarak bilinmeye devam etmektedir (Global Peace Index, 2011: s. 14).

2015 yılında bir iyileşmeden bahsedilmektedir. 2015 raporunda Sahra Altı Afrika'nın puanının kısmen de olsa iyileştiği belirtilmektedir. Bu durum kimilerine göre, ülke performanslarındaki keskin değişikliklerin maskelenmesidir. Kimilerine göre de barışçıl seçimlerin yapılması ve ülke içindeki isyancıların ve iç çatışma sayısının azalmasıyla alakalıdır. Ancak Sahra Altı Afrika'nın kendi içinde sınıflandırılmasında en barışsever üçlünün Mauritius, Botswana ve Namibya ve Senegal olduğu görülürken, son dördü ise Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Güney Sudandır (Global Peace Index Report, 2015).

2019 yılına göre de İzlanda, Yeni Zelanda, Portekiz ve Avusturya ilk dört sırada yer alırken, Afganistan, Suriye, Yemen, Irak ise en düşük puanı alan son dördlüyü oluşturmaktadır. Afrika ülkelerinden Botswana'nın diğer Sahra Altı Afrika ülkelerine göre sıralaması daha üst sıralardadır. Diğerleri de pek iç açıcı olmayan şekilde son sıralara yakındır. Güncellenmiş endeks her yıl Londra ve Washington'daki etkinliklerde ve New York'taki BM Sekreterliğinde yayınlanmaktadır.

4. 3. 3. 1. 4. Küresel Rekabet Endeksi

1971 yılında Cenevre’de bir işletme profesörü tarafından kurulan Avrupa Yönetim Forumu,1987 yılında isim değişikliğine giderek, Dünya Ekonomik Forumu haline dönüşmüştür. Her yıl ocak ayında iş dünyasının ve siyasetin ileri gelenlerini Davos’ta bir araya getirerek, uluslararası anlaşmazlıklara çözüm bulmayı amaçlayan Dünya Ekonomik Forumunun diğer bir etkinliği de Küresel Rekabet Endeksini oluşturmaktır. Dünya ülkelerinin rekabet edilebilirlik durumunu “Küresel Rekabet Edilebilirlik Endeksi” ile derecelendirilmek, verimlilik ve etkililik düzeyini ortaya koymak amaçlanmaktadır. İlk çıkış noktası da bir ülkenin insan ve teknoloji gücüne dayandırılmaktadır. Üç temel bölümden on iki alt bölümden oluşan endekste kurumlar, politikalar ve etmenlerden oluşan bir rekabet paketini oluşturmak hedeflenmektedir. Aslında forumun ilk hareket noktası da bir ülkenin verimliliği ve etkililiği için temel gerekler, verimliliği artırmak ve gelişimi sağlamak için gerekli olanlar ve yeniliklerdir (Schwab,2010: s.42).

2010-2011 döneminde küresel rekabet raporuna göre lider olan İsviçre’dir ve daha sonra İsveç, Singapur, ABD, Almanya ve Japonya takip etmektedir. En son sırada olanlar ise, 2,73 puan ile 139. sıradaki Çad’dır. Sadece 54. sırada Güney Afrika ile 55. sırada da Mauritius bölgesel standartlara göre iyi derecelendirilmiş Sahra Altı Afrika ülkelerindedir. Ancak Afrika’da özellikle Sahra Alt bölgesinde yer alan diğer ülkelerin büyük bir kısmının puanı düşüktür. Bu durum Afrika ülkelerinin verimliliğinin ve etkililiğinin düşük olduğunu göstermektedir (Schwab,2010: s. 16).

Özellikle Sahra Altı Afrika’nın 2010 da etkili olan krizden önceki son on yılda gelişme gösterdiği iddialarına karşın, 2010’da durgunluk dönemine girmesi ve IMF’nin beklentisi olan 4,7 büyümeye erişememesi nedeniyle dikkat çekmektedir ve bu halin devam etmemesi, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için acil planların

gerekliliğine neden olmaktadır (Schwab,2010: s. 39; Ülker, 2016). Raporda bazı Afrika ülkelerinin derecelendirmesi hakkında ayrıntılı bilgiler mevcutken, diğer Afrika ülkelerinin detaylı bilgilerine ulaşılamamaktadır. Değerlendirmelerde hem güçlü kabul edilen taraflar hem de zayıf olarak kabul edilen taraflar üzerinde durulmaktadır. Güney Afrika dikkat çekmektedir ve Güney Afrika'nın rekabet edilebilirliğinin yüksek olmasına karşın daha iyi sırada olmamasının nedeni de zayıf koruma politikalarına ve güvenliğin kuvvetli olmamasına bağlanmaktadır. Ek olarak çevre koruma konusunda özensiz davranılması ve denetimin eksik olması da eklenmektedir (Schwab,2010: s.40).

Geçen yıla göre 2010 yılında iki sıra yükselerek 55. sırada yer alan Mauritius, yargı bağımsızlığının, açık mülkiyet haklarının, verimli bir hükümetin, güçlü ve şeffaf kamu kurumlarının, etkili denetimin, muhasebe standartlarının, güçlü yatırımcı korumasının olduğu son derece hesap verilebilir bir ülke olarak belirtilmektedir. Özellikle hava taşımacılığı ve sabit telefon hatları olmak üzere altyapısının geliştiği belirtilmektedir ve Diğer Sahra Altı Afrika ülkelerine kıyasla çok gelişmiş olduğu öne sürülmektedir. Ancak ülkenin eğitim kalitesinin zayıf ve okula devam edenlerin sayısının düşük olduğu belirtilerek, zayıf eğitim politikaları ısrarla vurgulanmaktadır. Ayrıca raporda, işgücü piyasalarının daha verimli hale getirilmesi için işe alma, işten çıkarma, işveren ve işçi ilişkisini ortaya koyan iş hukukunun ve iş yasalarının güçlendirilmesi ve ücretlerin esnekleştirilmesi önerilmektedir. Önerilerin dikkate alınması halinde rekabet edilebilirliği yüksek Sahra Altı Afrika ülkesi olan Mauritius' un sıralamasının yükselebileceği belirtilmektedir (Schwab,2010: s.40).

Geçen yıla göre bir sıra yükselen ve 74. sırada yer alan Namibya'nın güçlü bir kurumsal ortamdan yararlandığı, mülkiyet haklarının korunduğu, yargının gereksiz etkilerden bağımsız olduğu, politikacılara karşı halkın güven duyduğu, ulaşım altyapısının bölge standartlarına göre iyi olduğu, mal ve işgücü piyasasının iyi işlediği, finansal piyasaların güçlü olduğu ve finansal kurumlarla finansal piyasaların uluslararası standartlara göre iyi olduğu ve makroekonomik politikalar yürüten bir yönetime sahip olduğu öne sürülmektedir. Ancak sağlık ve eğitim ile ilgili endişe

verici durumlar vardır. Bebek ölüm oranları yüksek, yaşam beklentisi düşük, bulaşıcı hastalıkların bulaştığı insan sayısı fazladır ve doğal olarak sağlık hizmetleri zayıftır. Okullaşma oranlarının az ve eğitim sisteminin düşük kalitede olması nedeniyle eğitim ile ilgili sıralamada çok gerilerdedir. Sırasıyla söylenecek olursa, Namibya sağlıkta 113. sırada, eğitimde 124. sıradadır (Schwab, 2010: s. 40).

Birçok noktada iyi olan ve bölgedeki en büyük dört ekonomiden birine sahip olan Botsvana da güvenilir ve meşru kurumlarının olması, hükümet harcamalarının etkililiği, politikacılara karşı güven duyulması, yargının bağımsızlığı, düşük yolsuzluk seviyesi ile karakterize edilmesi noktasında 76. sırada ve güçlü kabul edilmektedir. Ancak insan kaynağını iyi değerlendirme konusunda güçlü olmadığı iddia edilmektedir. Ülkenin değerlendirilemeyen insan kaynakları tabanının eğitimle ilişkili ve sağlık ile ilişkili sorunları arttırdığı vurgulanarak, rekabet gücünü artıracak en büyük sermayenin insan kaynağı olduğu ve değerlendirilmesi gerektiği hatırlatılmaktadır. Hastalık oranlarının yüksektir ve sağlıkla ilişkili değerlendirme puanları düşüktür (Schwab, 2010: s.40).

Kenya ise, yenilikçi olması, AR-GE için yapılan yüksek harcamaları iş piyasası ile iyi ilişkiler geliştiren bilimsel araştırma kurumları konusunda 106. sırada ve etkileyicidir. Raporda, eğitimin kalitesi konusunda endişeler varken, AR-GE için nüfusun küçük bir bölümünü eğittiği ve geliştiği belirtilmektedir. Ancak bulaşıcı hastalıkların sayısının ve bulaşan insan sayısının yüksek olması nedeniyle ve sağlık için yapılan harcamaların az olması nedeniyle işgücü verimliliğinin düşük ve beklentiler karşılanamamaktadır. Diğer taraftan, suç oranlarının yüksek olması ve yolsuzlukların fazla olması nedeniyle ülke güvenli olmamaktadır (Schwab, 2010: s.41).

Gana ise, 114. sıradadır ve bölgesel standartlar anlamında güçlü kurumsal yapısı ile güçlü yönetim özellikleri göstermektedir. Bölgesel standartlarla kıyaslandığında alt

yapısı iyi, limanları ve finansal piyasaları gelişmiş olsa da Gana'da da birçok yönden eksiklikler mevcuttur. En belirgin eksikliklerden biri eğitim dğeri sağlıktır. Özellikle uluslararası standartların çok gerisinde kalan eğitim sistemi ile insan kaynakları tabanını iyi eğitememektedir ve sağlık hizmetinin eksikliğiyle de hastalıklarla mücadele edememektedir (Schwab, 2010 s. 41).

Nijerya ise 127. sırada olarak kurumsal yapının ve makroekonomik istikrarsızlığı nedeniyle puanı düşüktür. Mali açığı fazla olan Nijerya, mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluk, hükümet verimliliği ve güvenlik konusunda ciddi endişelere neden olmaktadır. Son teknolojinin kullanılmaması, insan kaynaklarının iyi değerlendirilememesi, sağlık ve eğitim hizmetinin yeterli olmaması nedeniyle eleştirilmektedir (Schwab, 2010: s.41).

2010 verilerine göre, Sahra Altı Afrika'nın durumu belirtilmektedir. Aradan 10 yıl kadar bir sürenin geçmesi ile meydana getirilen 2019 endeksine göre de en yüksek puanla birinci sırada olan Singapur, ikinci sırada olan ABD, Üçüncü sırada Hong Kong' dur. Genel sıralama 52. sıraya kadar takip edildiğinde 2010 yılına göre sıralamasını iki adım yükseltmiş olan Mauritius 52. sıradadır. 2010 yılına göre puanını yükselten Namibya da 94. sıradadır. İki elin parmağını geçmeyecek sayıda Afrika ülkesinin puanını yükseltmesine rağmen, Güney Afrika puanını düşürerek 60. sırada, Botswana puanını düşürerek 91. sırada, Kenya puanını düşürerek 95. sırada, Gana puanını düşürerek 111. sırada, Nijerya puanını düşürerek 116. sırada yerini almıştır. 10 yıl öncesinde olduğu gibi en düşük puan ile sıralamanın en sonunda Çad yer almaktadır.

4. 3. 3. 2. BM Kaynaklı Endekslerle Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı Endekslemek

Afrika'nın ve Sahra Altı Afrika'nın durumunu sayılarla anlatabilmek için Afrika'yı ve Sahra Altı Afrika'yı Endekslemek gerekmektedir. Bu durumda BM

kaynaklı endekslerle Sahra Altı Afrika'nın sayısallaştırılmış durumunu belirtmek amaçlanmaktadır.

4. 3. 3. 2. 1. İnsani gelişmişlik Endeksi

Bir ülkenin yaşam düzeyinin durumunu, refahını ve mutluluğunu anlama konusunda iddialı bir endeks olarak bilinen “İnsani Gelişim Endeksi” birçok etkenin insan yaşamını ne düzeyde etkilediğini ortaya koymaktadır. BM'ye bağlı UNDP biriminin hazırladığı “İnsani Gelişim Endeksi” ile bir ülkeye belirlenen kriterlere göre 0 ile 1 değeri verilmektedir. 1 'e doğru yaklaşan ülkenin insani gelişimi arttığı, 0'a doğru yaklaşan ülkenin insani gelişiminin azaldığı öne sürülmektedir (Kalaycı, 2011: s.195).

İnsani gelişim sadece ekonomik göstergelerden ibaret değildir. İnsani gelişimi sayılarla ifade eden endeks; kadın okuryazarlığı, erkek okuryazarlığı, okulu terk etme oranları, doğurganlık, bebek ölüm oranları, aile beslenmesi, gıdanın temin edilme durumu, nüfus artışının az veya çok olması gibi sosyal getiriler göz önünde tutularak hazırlanmaktadır (Human Development Report, 1990 s.18). İnsani gelişmenin uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye ulaşmak ve insana yakışan yaşam koşullarına sahip olmak gibi üç temel boyutu olmaktadır. Eğitimli ve sağlıklı olmak insani yaşam koşullarına ulaşmakla ilişkili olmaktadır (Tokol 2017: s.102).

İnsani gelişme bir açıdan insanlığın ortak çıkarıdır. Ancak kişisel ya da ülkelerin çıkarları ortak çıkarların önüne geçmektedir ve yeni bir düzen arayışını gündemde tutmaktadır. Eğer birilerinin aç olduğundan ve diğer tarafta israfın yüksek olduğundan söz ediliyorsa, insanlığın ortak çıkarının sağlanmadığı ve insani gelişmenin olmadığı kesindir. İnsanlığın ortak çıkarından söz ediliyor olmasına karşın, Kuzey ve Güney ülkelerinin ilişkisinde bana iyi bir şey yapmak zorundasın fikrini barındıran tehdit vardır ve bu tehdit göre, sen bana iyilik yaparsan ben de sana yardım edebilirim

anlayışında karşılıklı yarar söz konusudur. Ancak insanlığın ortak faydasını artırmak için zarar görme korkusu ya da karşılık beklemenin olmaması gerekmektedir ve tamamen insan sevgisi olmalıdır. Bu durumda eşitsizlikler de giderilebilir (Cingi,1995: s.128; Murshed vd.,2017: s.6).

Afrika'da 1970'lerde çok az insani gelişmeden bahsedilmektedir. Profesyonel eylemlerden daha çok yardımlarla idare edilen Afrika'da pek çok alanda sürdürülebilir ilerleme eksiktir. 1970'li yılların ekonomik şoklarının Mauritius dışındaki ülkeler tarafından atlatılamaması nedeniyle 1970'lerde 300 milyar dolardan fazla yardım alan Afrika kıtasında sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlanamadığı ve çok az insani gelişmenin sağlandığı belirtilmektedir (Moyo,2013: s.49; Ndulu ve Q'Connell, 1999: s.52).

Sahra Altı Afrika'nın durumunu değerlendirecek olursak, İlk sıralarda yer alan ülkelere nazaran en iyi Afrika ülkesi, dünya sıralamasında 63'te yer alır. Diğer Afrika ülkelerinin durumu da dünya sıralamasında çok daha aşağıdadır. Ancak Afrika ülkelerinden biri olan Mauritius'un insani gelişiminin iyi olduğunu söylemek gerekmektedir. Bunun bir başarı olduğu belirtilirse, başarının arkasında nelerin olduğu önemlidir. Bir ada ülkesi olmasından dolayı denize erişiminin kolay olması, uluslararası ticareti engelleyebilecek bir durumun olmaması, hukukun üstünlüğü, ekonomik performansının ve tasarrufun kısmen de eğitimin iyi olmasının ülkenin başarısını etkilediği öne sürülmektedir. Seyşeller ve Yeşil Burun Adaları için de ada ülkesi olmanın insani gelişimi etkilediği iddialarına karşın ada ülkesi olan Komorlar Birliği BM'nin en az gelişmiş ülkeler listesindedir (Frankel, 2016: s.300-324).

2010 İnsani Gelişim İstatistiklerine göre, Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda en yüksek insani gelişim düzeyine erişmiştir ve Afrika'da Seyşeller, Mauritius, Botswana'nın insani gelişim düzeyi de yüksektir. 2018 yılında da endeksin en üst sıralarında Norveç, İsviçre ve İrlanda yer alırken, en son sıralarında da Çad, Orta

Afrika Cumhuriyeti ve Nijer yer almaktadır. İnsani Gelişim Endeksi aracılığıyla belirlenmiş kriterler bağlamında bir ülkenin yaratmış olduğu koşulları ve o ülkenin insanları koruyabilme düzeyi anlaşılmaktadır (Eğilmez, 2021: s.97; Kalaycı, 2011: s.195).

Endeks raporları değerlendirilirse, 2019 BM İnsani Gelişim Raporuna baktığımızda Nijer, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Güney Sudan, Burundi, Mali Eritre, Burkina Faso, Sierra Leone, Mozambik, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gine- Bissau, Yemen ve Liberya olarak en düşük insani gelişmenin olduğu 14 ülke belirtilmiştir. 2010 ile 2019 raporu kıyaslandığında Zimbabwe'nin orta insani gelişme listesine girdiği görülürken diğer ülkelerin insani gelişme konusunda ki vahim hallerinin devam ettiği gözlenmektedir. Bu durumda Sahra Altı Afrika bölgesinin insani gelişme düzeyinin hızlı ilerlemediğini okumamız gerekmektedir (HDR,2010; HDR,2019; Heywood, 2014: s.435; Kydd vd., 2004: s.3-6).

Genel olarak Afrika'da yaşam beklentisinin düşük, okuryazar olanların toplamının az, bebek ölüm oranlarının yüksek, olması nedeniyle insani gelişim puanları düşüktür. Böylece sosyal içerikli sağlık ve eğitimle bağlantılı kötü gidişattan dolayı Afrika'da sosyal getirilerin düşük, sosyal harcamaların da kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir (HDR,1990: s.18).

4. 3. 3. 2. 2. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

Dünya genelinde 1970'li yıllarla birlikte kitlesel yoksulluk artmıştır. Bu durum çözüm arayışlarını başlatarak, yoksullar lehine planların geliştirilmesi ve sürdürülmesi fikirlerine neden olmuştur. Bu fikirler eşliğinde insanların yüz yüze kaldığı yoksullukların etkisini ve şiddetini göstermek için tasarlanan ölçü Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)'dir. ÇBYE, 104 ülkenin Nüfus ve Sağlık Araştırması,

Çoklu Göstergeler, Küme Araştırması ve Dünya Sağlık Araştırması verilerine dayanmaktadır. Temel misyonu yoksulluğun yok edilmesi olduğunu iddia eden WB, yoksulluğu parasal gelirin yokluğu ile tanımlamaktadır. Ancak çok boyutlu yoksul için ya 6 standart yaşam göstergelerinden mahrum olmak ya da 3 standart yaşam göstergesi ile sağlık ve eğitimden en az birinden yoksun olmak gerekmektedir. Hem kırsal hem de kentsel alanda olan ve akut yoksulluk olarak ifade edilen çok boyutlu yoksulluk, ÇBYE ile aşırı yoksulluktan ayırt edilmektedir ve gelişmekte olan ülkelerin durumunu karşılaştırmak amacını taşımaktadır (Tüğen ve Eroğlu, 2017: s.32; Uzun, 2003: s. 156-161; ÇBYE ty).

Afrika'da yer alan ülkelerin büyük bir bölümünde yoksulluk sorunu devam etmektedir. Çünkü Afrika'da yer alan ülkelerin GSMH toplamı ve kişi başına düşen gelir yüksek değildir. Bu konuda Fortune dergisinde yer alan ilk 500 şirketin cirosunun Afrika kıtasında yer alan ülkelerin üçte ikisinin GSMH'nden daha fazla olduğu iddia edilmektedir (Çomak, 2011: s.211).

1980'lerde Sahra Altı Afrika'nın durumunun günümüzden iyi olduğu belirtilmektedir ve 1980 yılında bir Afrikalının kişi başına düşen yıllık gelirinin bir Çinlinin kişi başına düşen yıllık gelirinden 4 kat fazla olduğu ifade edilmektedir. Ancak ve nüfus artışının yüksek ve büyüme oranının düşük olması zamanla kişi başına düşen gelirin azalmasına ve yoksul insan sayısına artmasına neden olmuştur (Ülker, 2016: s.71). 1990-1998 arasında Afrika'da yoksul insan sayısının 220 milyondan 300 milyona çıktığı iddia edilmektedir (Uzun, 2003: s.170) 2018 ÇBYE verilerine göre, 1,3 milyar yoksul insanın %83'ü Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da yaşar. Sayısal olarak da 560 milyon yoksul kişinin Sahra Altı Afrika'da yaşadığı belirtilmektedir (ÇBYE,2018).

Özellikle Sahra Altı Afrika'da yoksul insan sayısı yüksektir. 2019 ÇBYE verilerine göre, yoksul insanların %84,5'inin Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da

yaşadığı iddia edilmektedir. 2019 verilerinin Sahra Altı Afrika nüfusunun %99'unu Güney Asya nüfusunun %95'ini kapsadığı belirtilmektedir. Bir yıl önceki veriye göre yoksul kişi sayısının arttığı söylenebilir. Ancak 2020 yılı ÇBYE verilerine göre %84,3 yoksul kişinin Sahra Altı Afrika'da ve Güney Asya'da yaşadığı belirtilmektedir. Sahra Altı Afrika'da 558 milyon kişinin yoksul olduğu da eklenmektedir. Yoksul insan sayısını azaltmak için nüfus artışının azaltılması önerilmektedir. Afrika'da yıllık nüfus artışının yüzde 2'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Büyüme oranının da nüfus artış oranından daha fazla olması gerektiği ve tahminen yıllık en az yüzde 7 olması gerektiği belirtilir (ÇBYE,2019; ÇBYE,2020).

4. 4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN SÖYLEMLERİNİN VE EYLEMLERİNİN İLİŞKİSİ

II. Dünya savaşını kazanan tarafların güç dengesini oluşturmak ve korumak amacıyla üretilen BM, kimilerine göre dayatmacı ve antidemokratik bir güç iken, kurucularına göre özgür ve demokratik bir yapıdır. BM'nin demokratiklik iddiası ile öne sürdüğü söylemleri ve ortaya koyduğu eylemleri sadece demokratik yaklaşımın ürünü olmayıp insani değerleri koruma ve sürdürme yaklaşımının da ürünüdür. Bu durum küresel kapitalizm ile sosyal içermenin sağlanabileceği fikrinin tek uzlaşma noktası olan insani gelişimi gerçekleştirme fikri ile alakalıdır (Barrientos ve Hulme, 2008: s.8; Therien, 2015: s. 232; Duchène, 2008: s. 259).

1945 yılında oluşturulan BM şartı ile koruma ve özgürlük sözü verilmiştir. Bu söze bağlılığı gösterir şekilde küresel sorunlara çözümler üretme çabasını gösteren BM, küresel alanda gündem belirleme, norm oluşturma, kontrol etme ve kolektif düzeyde meşrulaştırma işlevlerine sahiptir. Bu işlevleri politik anlamda önemli kılan şey, BM'nin bürokratik gücüdür (Therien, 2015: s. 223; Young, 1968: s. 903). BM, bürokratik gücünü en az gelişmiş ülkeleri öne sürerek kullanmaktadır. Bu bağlamda BM'nin gündemi, 1960'lardan beri en az gelişmiş ülkelerin yer aldığı Afrika'ya yardım etmektir. Afrika ülkelerinin bağımsızlığından sonra, BM kalkınma

programının önemli bileşenlerinden biri de BM'ye katılan çok sayıda Afrika ülkesinin ekonomik kalkınması için kaynak seferber etmektir (Ohiorhenuan,2010, 140).

BM'nin kurulmasında dünya barışına katkı sağlamak amacı vardır. Bu açıdan Dünya kamuoyunda barışı sağlama misyonu BM'ye atfedilmektedir ve BM Anlaşmasında da barışın önemine yer verilmektedir. Fakat Ruanda, Somali, Bosna başarısızlıkları BM'nin barışı sağlama misyonu çerçevesinde etkili olmadığını göstermektedir. Bu durum ABD, Belçika, Fransa, Rusya gibi büyük devletlerin çıkarları ile ilişkilidir. Ancak BM'nin uluslararası kamuoyundaki misyonuna da yakışmamaktadır (Cingi, 1995: s.117). Ancak yine de BM'nin etkili olabileceği fikrinden vazgeçilememektedir. BM, birçok ülkede adil, düzenli ve güvenilir seçimlerin yapılmasına destek olmaktadır ve 80 uluslararası anlaşmanın yapılmasına katkı sağlamaktadır (Cingi, 1995: s.117).

Yıllar bazında bir değerlendirme yapmak gerekirse, 1980'lerde yardım beklentisi içerisinde olan Afrika'nın özel bir bölge olduğuna kanaat getirilmiştir. Afrika Ekonomik Topluluğu çatısı altında da ekonomik boyutu ön plana çıkartan Lagos eylem planı kabul edilmiştir. Lagos eylem planının birincil amacı, iş birliğini geliştirerek, kıtanın kendine güvenen ve kendi kendine yeten bir hale dönüştürülmesidir. Ancak kıtanın küreselleşmenin etkisinde kalması iş birliği fikrine zarar vermiştir. WB'nin 1981 yılında hazırladığı rapor da Sahra Altı Afrika'da hızlandırılmış bir kalkınma için eylem planı gereksinimini güçlendirmiştir. Bu raporda Afrika'nın yaşadığı sorunların nedeninin iç politik yetersizlikler olduğu belirtilmiştir ve Afrika'nın kalkınması, kalkınmanın finanse edilmesi için yapısal uyum programlarının araç olarak kullanılması gerektiğine kanaat getirilmiştir. Afrika ülkelerinin gelişimi, barışı, sosyal istikrarı, demokrasiyi cinsiyet eşitliğini ve kapsayıcılığı teşvik etmek için BM programlarına uyum sağlamayı taahhüt edince, BM de ek kaynakları seferber etmeyi taahhüt etmiştir (Ohiorhenuan,2010, s.143). Ancak ilk uyum programı olan 1986 -1991 programının değerlendirme sonuçlarına göre, Afrika ülkelerinde gelişme emareleri görülmemiştir (Ohiorhenuan,2010: s. 141).

Afrika'ya destek olmak düşüncesi 1990'lı yılların başında da devam ettirilmiştir. 1992 ile 1996 yıllarında BM Genel Sekreterliği görevini yürüten Boutros Boutros Gali, bütün BM çalışmalarını koordineli bir şekilde Afrika lehine yönlendirmiştir. 1996 yılında BM Afrika Özel Girişimi de başlatılmıştır. Daha sonra bu girişim 1990'larda Afrika hakkında gündem oluşturmak amacıyla kurulan UN-NADAF'ın bir kolu olarak devam ettirilmiştir. Çünkü kıtanın zorlukları ile baş edilebilmesi için gerekli olan 25 milyon dolar çok yüksek meblağdı ve bu haliyle de girişim etkisizleştirilmiştir. Ancak diğer taraftan da Afrika Özel Girişimi hakkındaki çalışmaların Genel Sekreter Gali'nin seçim hilesi olduğu belirtilmektedir ve Galinin, yeniden seçilmek için Afrika politikasını kullandığı öne sürülmektedir (Ohiorhenuan, 2010: s.144).

2000'li yıllarda tek taraflı sorumluluk fikri önemini yitirmiştir ve farklı bir yol haritası gerekmiştir. Bu şekilde 2011 tarihli UN Guiding Principles on Business and Human Rights başlıklı rapor da BM'nin iş dünyası ve insan haklarıyla ilişkili yol haritası niteliğindeki ilkelerini barındırmaktadır. Bu rapor, BM'nin Afrika'yı suçlayan söylemlerinin dışında bir atılım olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Afrika'nın dışında başka aktörlerin de bir tür sorumluluk alması gerektiği öne sürülerek, sorumluluk paylaşılmalıdır mesajı verilmiştir (Küçük, 2020: s. 38).

BM'nin kuruluş yıllarında önemsenen konulara sonradan yeni konular eklenmiştir. Ekonomik ilişkilerin ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmesi ve ekonomik ilişkilerin zarar görmemesi için güvenlik önemsenirken, ekonomik ilişkiler ile ülkeler arası ilişkilerin geliştirilebileceği fikrine dayanarak, sosyal sorunlar göz ardı edilmiştir. Ancak daha sonra BM'nin öncülüğünde gerçekleştirilen Uluslararası Kalkınma Hedefleri, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile uluslararası kuruluşların ve ekonomik düzeyleri farklı olan birçok ülkenin hatta kitlelerin dikkati sosyal sorunlara yönlendirilmiştir (Barrientos ve Hulme, 2008: s.8).

Sosyal konularla ilgilenmek ve sosyal sorunların çözümüne yönelik tartışmalar sosyal korumanın sağlanması ve yaygınlaştırılması fikrini geliştirmektedir. Evrensel bir sosyal yapı inşa etmek amacıyla olan BM, sosyal faaliyetlerin tüm alanları için evrensel değerleri teşvik etmek ve evrensel standartlar oluşturmak gayesindedir. Gayesi doğrultusunda öne sürülen çok sayıda fikrin siyasi bir tutarlılığının olmaması ve söylemler arası ilişkinin zayıf bağı tartışmalara neden olmaktadır (Therien, 2015: s.226).

Afrika kıtasında genel olarak iç karışıklıklar vardır. Afrika'da ideolojik inançları, kolonyal ve kültürel geçmişleri farklı olan ve çatışan siyasi sistemler özellikle siyasi sorunlarını çözememiştir. Kıta genelinde uyumlu bir atmosferi, ortak araçları ve amaçları bulmak için düzenli olarak bir araya gelen Afrika Ekonomik Komisyonu üyeleri, bir nebze de olsa Avrupa Ekonomik Komisyonuna özenmektedir. Ancak Avrupa Ekonomik Komisyonu üyelerinin aksine siyasi sorunlarını çözememektedir (Chidzero,1963; s.6).

Afrika'da siyasi anlamda bir Rönesans'ın sonucu olarak otoriter rejimlerin yok olduğu belirtilse de patrimonyal bir siyasi bağlılık yok edilememiştir. Devlet görevlileri, kişilerle geliştirdiği ilişkiler doğrultusunda konumlarını ve meşruiyetlerini koruyabilmektedir. Bu minvalde hem Başkanlık Sarayı tek karar alma merkezi olmaya devam etmektedir hem de ülkelerin yapısına göre değişik bir hal alan demokrasiden bahsedilmektedir. Bu durum demokrasinin ülkenin sosyal yapısı ile bağlantılı olduğunu ve hatta demokrasinin sosyal yapıya göre geliştiği gerçeğini ortaya koymaktadır (Adjanga,1999: s.48-51; Cox ve Negi,2010, s.74).

Afrika ülkelerinin iç işlerine farklı gerekçelerle müdahale edilmektedir. Bu durum müdahale edenler açısından sorumluluk olarak ifade edilmektedir. Beyaz olanların yüklendiği sorumluluk da bir efsaneye dayandırılmaktadır. "Beyaz ırkın yükü" efsanesine göre, beyaz olmayan ırkların medeniyetinin yükseltilmesi için beyaz

ırka mensup insanların ilahi bir güç tarafından görevlendirildiği öne sürülmektedir (Mardin, 2018: s.111). Bu durum beyaz olmayanların öz değerlerinin göz ardı edilmesi için bulunmuş bir tür kılıf olarak “beyaz adamın vicdani sorumluluğu” olarak yansıtılmaktadır. Zenci Aklın Eleştirisi adlı eserin yazarı Mbembe de Batılıların batılı olmayanları sömürmesi olayının diğer yüzü olarak kabul ettiği duruma “beyaz adamın fantezisi” demektedir (Memmi,1996: s.107-113; Mbembe,2019: s.75; Abdülhakimoğulları, 2020: s.4).

Bazı batılılar da beyazlar ve beyaz olmayanlar ayırımına başka kılıflar bulmaktadır. Afrikalıların acımasız tutumlar ile disiplin altına alınması ve belirlenmiş amaçlar için kullanılması dünya kamuoyuna “*Beyaz adamın uygarlaştırma görevi*” olarak yansıtılmaktadır. Kongo’nun Belçika Kongo’su olarak bilinmesi de sözde “uygarlaştırma görevi” ile ilişkilendirilen bir örnektir. Belçika Kralı, Afrika’nın doğal yabaniliğini giderilmesi ve çağdaş uygarlığa eriştirilmesi için acımasız tutumun gerekliliğini savunmaktadır (Ataöv, 2018: s.59t). Açıkça ifade etmek gerekirse, ayrımcılık ve eşitsizlik teşvik edilmektedir. Ancak BM’nin 30 Kasım 1973 tarihinde 3068 sayılı kararı ayrımcılığı ve eşitsizliği men etmektedir. Bu karar apartheid ile ilgilidir ve apartheid üzerinden bir eleştiri yapılması ve insanlığa karşı suç işlendiğinin öne sürülmesi önemlidir. Bir süre sonra 1979 yılında apartheid’i suçlayan kararlar alınmıştır. Tüm özellikler gibi deri renginin de koruma altına alınması ve ayırımın olmaması gerektiği anlamlıdır (Ataöv, 2018: s. 65-70).

BM söylemlerinde yerel kurumların politika hedeflerinin belirlememesi eleştirilmektedir. Ancak ILO, UNICEF ve WB yerel kurumların politika hedeflerini belirlemek amacı ile kimi zaman destekleyici kimi zaman danışman rolünü üstlenmektedir. Zambiya, Malawi, Kenya ülkelerindeki sosyal koruma programlarının ana oyuncusu olan UNICEF, sosyal emeklilik planlarının destekleyeni ve sağlık sigortaları için toplumları destekleyen ILO, çeşitli ülkelere teknik yardım sağlayan WB, Sahra Altı Afrika’nın sosyal koruma planlarının çoğunda aktiftir (Botlhale vd., 2015: s.7).

Genel olarak Afrika'da kök salmış özel çıkar baskındır. Gıda problemini çözmeye yönelik kooperatiflerin geliştirilmesini öngören BM'nin toplumsal çıkarların artırılması fikrine karşı kök salmış özel çıkarlarla karşılaştığı belirtilmektedir. Kooperatifler, tarımın gelişmesi ve faydalı olabilmesi için gerekli yöntemlerden biri olarak kabul görmektedir. Fakat ihtiyaç düzeyi yüksek küçük toprak sahiplerinin borçları, kredi alacak güçlerinin olmaması, ürünlerini satış fiyatından daha düşük fiyata satma mecburiyeti kooperatiflere aktif katılımı azaltmaktadır. Bu durum tarımla ilişkili programların hızını düşürmektedir (Hirschfeld, 1973: s.305-310).

Africa Renewal isimli e-dergide tarımın geliştirilmesi yönünde bir yenilikten bahsedilmektedir. Tarımın temel ihtiyaçların ticaretini kolaylaştıracağı iddia edilmektedir. Derginin 28 Nisan 2021 tarihli haberinde 2015-2017 dönemini baz alınarak, Afrika ülkelerinin birbiri ile ticaretinin yüzde 20'nin altında kaldığı sadece yüzde 2 olduğu ve bu durumun gelişimi engellediği belirtilmektedir. Var olan eksikliğin giderilmesi için de BM'nin önerisiyle Afrika Kıtasal ve Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde birleşmenin özellikle gıda ürünlerinin ticaretini kolaylaştıracağı tahmin edilmektedir. Ancak endişeyle karşılanan anlaşmayı 36 ülke onaylamıştır. Bu durumda FAO, Afrika'da tek pazarın olması gerektiğini ve Malabo paneli kapsamında Afrika içi ticaretin artırılabilirliğini öne sürmektedir. Ayrıca geçim odaklı bir üretim sisteminden kurtulmak için bir fırsat olmaktadır. Dış etkilerden manipüle olmaksızın, Afrika ülkelerinin birbirlerinin haklarını gözetebileceği bir sistemin kıta ülkelerinin lehine olacağı kesindir (AfricaRenewal, 2021).

Afrika'da en temel ihtiyaçların varlığı da hem yardımların hem de tartışmaların odağındadır. Afrika'da temiz suya erişebilmek kolay değildir. Ancak Afrika'nın geliştirilmesi için öneriler sunan Moyo, suyu temin etmekte zorlanan bir kıta için önerilerin anlamsız olduğunu belirtmektedir ve var olan tarım ürünlerinin ihracatına önem verilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Ancak suyu temin etmekte zorlanan bir bölgenin tarım ürünleri ihraç edecek düzeye gelebileceğini tahmin etmek

tartışılmaktadır. Diğer taraftan, yer altı kaynakları fazla olan Afrika'nın gelişimi ve rekabet düzeyinin artırılması için tarım ürünleri ihracatının artırılması fikri de endişe vericidir. Bu durumda tarım ürünleri ihracatının ülkeye katkısını ele alan Singer-Preisch tezi, uzun dönemli ticaret hadlerini göz önünde tutarak, tarım ürünleri ihracatı yapmanın gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olduğunu ve hatta sanayi ürünleri ihraç eden sanayileşmiş olan ülkelerin lehine olduğunu belirtmektedir (Moyo, 2013: s.4; Taşçı ve Erkaçar,2016: s.232- 236).

Afrika'da bir güç dengesinden bahsedilebilir mi? Sorusu Schweller 2016 'ya göre, farklı farklı anlamları olan güç dengesinin bir anlamı da zayıf aktörlerin aleyhine ve güçlü aktörler olarak ifade edilen büyük güçlerin lehine olmaktadır. Uluslararası politikanın doğası olan güç dengesi zayıf ülkeler aleyhine olacak şekilde güçlü aktörler arasındadır. Bir tür çıkar mücadelesidir. Afrika'da güçlü aktörlerin çıkarını artıran imkanlar bulunmaktadır. Ancak zayıf aktör olan Afrika'nın 40 yıl öncesine göre daha kötü durumda olması bir güç dengesinin sonucudur (Schweller, 2016: s.2-8).

Belirtilenler ışığında sosyal korumanın tanımlarını göz önünde bulundurduğunda, Afrika'da sosyal korumanın kapsamı dar olmaktadır. WB'nin 2014 yılında hazırlayıp 2015 yılında yayımladığı raporda birçok ülke nüfusunun yarısından daha azının sosyal korumadan yararlandığı belirtilmektedir. Afrika'da yaşanan sorunların ardından yapısal uyum programlarının olumsuz etkilerine bir yanıt olarak yaratılan sosyal koruma, bağımsızlık sonrasında görünür olan bir dizi faktörün sonucudur. Afrika'da 1980'lerde devlet politikası olarak geliştirilen daha sonra aktörlerinin kademeli olarak değiştiği ve Afrika iç politikasının biçimlendirildiği belirtilmektedir. Ancak Sahra Altı Afrika'da sosyal korumanın maliyetinin karşılanamadığı, verilerin eksik olduğu, istatistiklerin oluşturulamadığı gibi sorunlar belirtilmektedir. Nijerya, Etiyopya, Kenya, Zambiya ve Gana'daki 2000-2008 arasındaki büyümenin 1980'ler ve 1990'lardan fazla olmasına karşın artan ihtiyaçlarla birlikte sosyal koruma harcamalarının karşılanamadığı ve kapsamının dar tutulduğu öne sürülmektedir. Pozitif büyümenin sosyal korumayı etkilediği muhakkaktır. Ancak sosyal koruma harcamalarının Liberya'da ve Togo'da bütçenin çok küçük bir kesitini

kapsaması nedeniyle dış yardımlara gerek duyulduğu ifade edilmektedir ve uluslararası yardım akışları hakkında beklentinin arttığı da eklenmektedir. Gana, Kenya, Malawi, Nijerya, Uganda ve Zambiya’da aynı ve nakdi transferler için pilot bölgeler oluşturulurken, Güney Afrika’nın ve Mauritius ’un sosyal yardım harcamalarını iç gelirleri ile finanse edebildiği belirtilmektedir.

Temel ihtiyaçların temini açısından “2020 Dünya Açlık Haritasına” bakıldığında, FAO, IFAD, UNICEF, WFP ve WHO katkıları ile hazırlanan haritada mevcut durumların devam etmesi halinde 2030 yılında 840 milyon insanın açlık çekeceği belirtilmektedir. Haritada herhangi bir verisi olmayan ülkeler; Afrika’da Libya ve Batı Sahra’dır. Sahra Altı Afrika’da Somali, Cibuti, Eritre, Güney Sudan, Uganda, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ruanda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Zambiya, Zimbabwe, Ekvator Ginesi, Nijer ve Gine’dir. Yüzde 35’den fazla olarak sayısallaştırılmış olan ve aşırı açlık çeken ülkeler ise Madagaskar, Liberya ve Çad’dır. Yüzde 25 ile 34,9 arasında olarak sayısallaştırılan ve açlık çeken ülkeler ise Burundi, Tanzania, Mozambik, Kongo Cumhuriyeti, Lesotho ve Sierra Leone’dır. Diğer Sahra Altı Afrika ülkelerinin açlığı yüzde 5 ile 14,9 arasında sayısallaştırılmış ve bu durumda en ağır dereceden başlanırsa üçüncü derecede açlık içinde oldukları söylenebilir. Üçüncü derecede açlık olarak belirtilebilen yüzdelik dilimde Doğu Avrupa ülkelerinden bir tek Slovakya, Orta Doğu’da sadece Lübnan, Ürdün ve Umman, Türk Cumhuriyetlerinden de Kırgızistan yer almaktadır. Sonuçta en fazla açlık çekenler en fazla dış yardım alan ülkeler arasındadır (WFP Açlık Haritası, 13 Ağustos 2020).

İstihdam açısından bakılırsa ILO’nun 1919 yılından beri gösterdiği çabanın sonucunda nüfusun önemli kesiminin halen sosyal korumaya erişemediği, yoksulluk içinde olduğu, kayıt dışı alanlar da çalıştığı, diğer ülkelere göç ettiği belirtilmektedir. Zimbabwe’nin resmi verilerine göre 200.000, Birleşik Krallık ve Avustralya nüfus sayımlarına göre 800.000 Zimbabwelinin ülkesinin kötü şartlarından kaçtığı ve yurtdışında yaşadığı belirtilir (Sibanda,2019: s.17).

Sağlık açısından bakılacak olursa, Afrika'da kısmen olumlu adımların atıldığını söylemek gerekir. Afrika ülkelerinde çok sayıda insanın ölümüne neden olan HIV virüsü ve ilişkili AIDS hastalığına yönelik düzenlemeler bulunmaktadır ve ayrımcılıktan uzak, halk sağlığına dayalı olan düzenlemelerin insan hakları söylemlerinin uygulamaya yansıtılmış halidir. Patrick Michael EBA, tarafından yapılan bir araştırmada 17 (Angola, Benin, Burkina Faso, Burundi, Cape Verde, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Fildişi Sahili, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gine Bissau, Kenya, Madagaskar, Mali, Niger, Senegal, Tanzanya ve Uganda) Afrika ülkesinde çok geniş kapsamlı cinsel partner açıklaması bulunduğu belirtilmektedir. Önceden belirtilen 17 ülke ile Kongo, Gine, Liberya, Moritanya, Mozambik, Sierra Leone, Togo ülkelerinde de HIV virüsünün bulaşmış olduğu kişilerin ilgili yerlere bildirilmemesinin suç sayıldığı öne sürülmektedir (Eba, 2016: 179). Ancak Batı ve Orta Afrika ülkelerinde 2005 ve 2007 arasında hazırlanan HIV ile ilişkili yasalara ve düzenlemelere HIV bulaşmış kişilerin ve insan haklarını benimsemiş kuruluşların katılmaması da kamuoyunun görmezden gelindiğine örnek teşkil etmektedir (Eba,2016: s.180). Sonuçta endekslerde, araştırmacıların çalışmalarında ve BM raporlarında çözülememiş sorunlar göstermektedir ki, BM söylemlerindeki kararlılık uygulamalarda eksik kalmaktadır.

SONUÇ

BM, iki büyük savaşın ülkeleri güvenlik ve ekonomik bakımdan zarara uğratmasının neticesinde 1945 yılında kurulmuştur. BM'nin kurulmasında ekonomik menfaatlerin korunması ve barış ortamının sağlanması amaçlanmıştır. BM Anlaşması da devletlerin ve ulusların menfaatini koruyacak olan küresel bir örgütün misyonuna uygundur. BM, ana organları ve uzmanlık kuruluşları ile kuruluş misyonuna uygun faaliyetleri yürütmektedir ve değişen koşullara uyumlu olmaktadır. BM'nin bölgesel komisyonları ve alt komisyonları aracılığıyla çalışma alanlarını genişletmesi ekonomik ve güvenlik konularının yanı sıra siyasi ve sosyal içerikli konularla da ilgilenmesini sağlamıştır.

BM, ulusal mevzuatların ve uluslararası kuralların oluşturulmasına kaynaklık etmektedir. Bu durumda BM belgeleri de ulusal ve uluslararası sosyal politikanın gelişimine katkı sağlamaktadır. Uluslararası literatürde eğitim, sağlık, istihdam, beslenme, barınma ve yaşam standartları ile alakalı ve diğer konularda da BM'nin yazılı ve sözlü söylemleri ile uygulamaları referans gösterilmektedir.

Zaman içerisinde koruma anlayışında bir farklılık olmuştur. Bu haliyle de koruma, çalışan ve çalıştıran arasındaki bağ ile alakalı olan sosyal güvenlikten daha kapsamlı bir model haline gelmiştir. Bu durumda çalışma ilişkisinden bağlantısız şekilde gelişen, yaşamın her alanında eşit, adil muameleyi öngören ve yaşam döngüsünün her safhasında, her yaş grubunu hedef kitle olarak benimseyen sosyal koruma anlayışı kabul edilmiştir. BM de sosyal koruma vurgusu yapan belgeleri ile sosyal korumayı önemseydiğini ve desteklediğini göstermektedir.

Sosyal koruma, sosyal barışın sağlanabilmesi ve devam etmesi için önemlidir. Siyasi, ekonomik ve sosyal içerikli sorunlar sosyal barışı zedelemektedir. Sosyal barışın sağlanamadığı alanlarda riskler fazladır ve haklar da olması gerektiği gibi

değildir. Sosyal barışı sağlayamayan ülkeler de genel olarak az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdir.

BM'nin söylemlerinde az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde olması gereken faaliyetler belirtilmektedir. Bu bağlamda BM'nin sosyal koruma konulu faaliyetleri, az gelişmiş ülkelerde sayıca fazladır ve hakların kullanılmasını, risklerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda söylemlere göre, hedef kitlenin kapsamı da geniştir ve tüm insanlar hedef kitlenin içerisinde yer almaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, BM'nin sorumluluğu, BM Anlaşmasının başlangıcında yer alan sosyal ilerleme amacının geniş ve kapsamlı hali olan sosyal koruma ile artmaktadır. Yaşam döngüsünün tüm risklerinin ortadan kaldırılması amacıyla bireylerin, ailelerin ve toplumun hem bugününün hem de geleceğinin iyileşmesini amaçlayan BM programları Afrika'da daha fazladır.

Afrika, Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika olarak bir ayırma tabi tutulmaktadır. Kuzey Afrika, Arap nüfusun fazla olduğu ve Sahra Altı Afrika'ya göre nispeten daha iyi durumda olan bir yerdir. Asıl Afrikalıların olduğu yer de coğrafi olarak Sahra Çölünün güneyinde yer alan ve Sudan dışındaki diğer ülkeleri kapsayan yerdir. Afrika ile ilişkili sorunlarda genel olarak Sahra Altı Afrika bölgesinin sorunları önemsenmektedir.

Sahra Altı Afrika, bir taraftan yer altı kaynakları açısından zengin diğer taraftan da ekonomik, sosyal ve siyasi sorunları olan bir bölgedir. 15. yüzyılda gerçekleştirilen Coğrafi Keşiflere kadar Sahra Altı Afrika'nın yer altı kaynakları fark edilmemiştir. Ancak Afrika'nın zenginliği, Coğrafi Keşiflerden sonra fark edilmiştir ve Avrupa'ya aktarılmıştır. Böylece Avrupa'nın zenginleştiği Sahra Altı Afrika'nın da fakirleştiği bir dönem başlamıştır. Zamanla da sorunların kronikleşmesi ile kara kıta olarak belirtilen Sahra Altı Afrika sorunların merkezi halini almıştır.

Sahra Altı Afrika hakkında küresel bir algı vardır. Bu algıya göre, Sahra Altı Afrika, sorunlarını tek başına çözememektedir ve yardım alması gerekmektedir. Sahra Altı Afrika'nın sosyal koruma politikalarının eksikliği de Sahra Altı Afrika ile ilişkili küresel algıyı destekler niteliktedir. Bu küresel algı da Sahra Altı Afrika'ya yönelik projelerde etkili olmuştur. Diğer taraftan vicdani sorumluluk ve yardımseverlik bilinci ile yapılanlar da küresel algıya katkı sağlamıştır.

Sahra Altı Afrika'nın iç dinamikleri ile yapılan yardımlar arasında bağlantıdır. Her yerde olduğu gibi, Sahra Altı Afrika ülkelerinde de ekonomik ve sosyal yapı birbirini etkilemektedir. Bu doğrultuda bölgede, nüfus artış hızı yüksektir ve artan nüfusa hitap edecek ekonomik kaynaklar yetersizdir. Ekonomik büyüme oranlarının nüfus artış hızından düşük olması da kaynak yetersizliğini artırmaktadır. Sahra Altı Afrika'da insan kaynağı fazladır. Ancak insan kaynağına yönlendirilmiş beşerî sermaye yatırımlarına gereken özen gösterilmemektedir. Sahra Altı Afrika ülkeleri insan kaynağını organize edememektedir ve sosyal yatırımları eksik bırakmaktadır.

Bununla birlikte siyasi mekanizmalar ile halk arasındaki bağ da zayıftır. Sahra Altı Afrika ülkelerinde toplumun geneline hitap eden, herkesi memnun edebilen politikalar yapılmamaktadır. Sahra Altı Afrika ülkelerinin nakit sıkıntısı çekmesi ve uzun süreli politikalar yürütecek güçte olamaması da kamunun ücretsiz hizmetlerini imkânsız kılmaktadır. Sahra Altı Afrika ülkelerinde genel olarak sağlık ve eğitim hizmetleri ücretlidir ve halkın sağlık ve eğitim hizmeti almak için ücret ödemesi gerekmektedir. Ancak yoksulluk içinde olan halkın da harcama yapacak gücü yoktur. Bu durum da politikaların zayıflığına işaret etmektedir. Açıkça belirtmek gerekirse, Sahra Altı Afrika ülkelerinin yeniden seçilebilmek kaygısı ile yaptıklarının dışında sürdürülebilir, ihtiyaçların tamamını gideren, riskleri öngörebilen ve olması gerektiği gibi hakkın kullanımını sağlayan, konu ve hedef kitle bakımından kapsamlı politikaları bulunmamaktadır.

Sosyal koruma politikalarının oluşturulması sürecinde güçlü koordinasyonun, sıralamanın, finansmanın ve zamanlamanın olması sorunlarla karşılaşma ihtimalini azaltmaktadır. Ancak öncelikle hangi politikanın yapılacağına karar vermek gerekmektedir. Bunun için de verilerin toplanması, analiz edilmesi ve gerekli olan finansmanın oluşturulması önemlidir. Sahra Altı Afrika ülkelerinde de iç dinamikleri oluşturan ekonomik, sosyal ve siyasal unsurların etkisiyle sosyal koruma politikalarının oluşturulma ve uygulanma süreci sancılıdır ve bu durum sosyal koruma politikalarını güçsüz kılmaktadır. Bu açıdan Sahra Altı Afrika ülkelerinin sosyal koruma politikalarında uluslararası gücü olan örgütler ve gelişmiş ülkeler etkili olmaktadır.

BM, II. Dünya Savaşından harap düşmüş Avrupa'ya Marshall yardımlarını yaparak, dış yardımlarda ilk adımı atmıştır. Avrupa'ya iyi gelen yardımların BM'nin sosyal koruma politikalarını başlattığı da söylenebilir. Ancak Marshall yardımlarının temelinde alt yapı ve endüstri faaliyetleri yer almaktadır ve Avrupa'yı ekonomik olarak geliştirmek amacı vardır. Benzer şekilde Sahra Altı Afrika'ya da yardım edilmiştir ve Gana, Zambiya, Malawi ve Kenya ilk yardım alan ülkeler arasındadır. Ancak Avrupa ile Afrika arasında benzerliklerin olmaması nedeniyle 1960'lı yıllarda Sahra Altı Afrika'ya yapılan yardımlar beklenen etkiyi göstermemiştir.

BM, 1970'li yıllarda Sahra Altı Afrika yardımlarına devam etmiştir. IMF, WB ve UNDP öncülüğünde yapılan yardımların oranı yüzde 23'tür. Dambisa Moyo da Ölüm Yardımları kitabında, yardımların en fazla olduğu 1970 ile 1998 arasındaki dönemde yoksulluk oranının yüzde 11'den yüzde 66'ya çıktığını belirtmektedir. Sahra Altı Afrika, 1980'li yıllarda ilk defa yapısal uyum programları ile tanışmış ve BM yardımları 1990'larda yüzde 30'lara kadar ulaşmıştır. Bu bağlamda 1990'lı yıllarda güvenli bir dünya stratejisine odaklanılarak, ekonomik ve sosyal gelişme birlikte önemsenmiştir. 2000'li yıllarda riskler ve ihtiyaçlar ön planda olmuştur ve yıllar bazındaki değişimler BM ideolojisinin değişmesi ile ilişkilidir.

BM'nin liberalizme dayanan ve zamanla serbest ticaretin savunusu haline dönüşen ideolojisi de esnemiştir. BM'nin ürettiği sosyal koruma söylemleri de hedef kitlenin durumuna göre değişmektedir. Kişiyeye yönelik yatırımlara odaklanmak gerektiğini belirten söylemler kimi zaman çocuk haklarını savunan, kimi zaman hasta, yaşlı ve engelli haklarını savunan, kimi zaman kadın haklarına odaklanan feminist, kimi zaman aileye odaklanan muhafazakâr bir hale bürünmektedir.

BM'nin geniş yapısı ile alakalı şekilde programlarının konu kapsamı da geniştir. En belirgin olan konuları; Açlık, yoksulluk, çocukluk, hamilelik, annelik, susuzluk, işsizlik, çalışan sorunları, aile, AIDS ve sıtma başta olmak hastalıklardır ve bu konular BM programlarının çalışmaları arasındadır. Açıkça belirtmek gerekirse, Sahra Altı Afrika ülkelerinin durumu BM projelerini etkilemektedir. BM, aynı ve nakdi transferlerle Sahra Altı Afrika'ya yardım etmektedir ve gerekli durumlarda teknik destek de sunmaktadır. BM'nin insani yardımları bir şarta bağlı değildir. Ancak Sahra Altı Afrika ülkelerinde yaşayan yoksul her birey, ülkelerin iç dinamikleri ile alakalı şekilde yardımlara ulaşamamaktadır. Bu durum yardım yapanları etkilemektedir ve bazı önlemleri gerektirmektedir. Örnek vermek gerekirse, BM uzmanlık kuruluşu olan WHO, yardımların kendi çalışanları vasıtasıyla ulaştırılmasını şart koşmaktadır.

BM durum tespitini iyi yapan bir örgüttür. Ancak BM, tespit ettiği durumlara müdahale etmek konusunda sorunlar yaşamaktadır ve sorunlardan en önemlisi de finansdır. BM, üyelerinin katkıları ile finanse olan bir örgüttür ve bu durum da projelerinin sayısını ve niteliğini etkilemektedir. Doğal olarak, afetler sonrasında ve acil durumlarda riske maruz kalmış insanlara ihtiyaçları doğrultusunda yapılan yardımlar da afetten zarar görmüş nüfusun tamamının ihtiyaçlarına cevap verilememektedir. BM'nin konusu ve hedef kitlesi geniş söylemlerinin yanında eylemleri afetlerle, risklerle sınırlı kalmaktadır ve risk altında olanların tamamının ihtiyaçlarına cevap verilememektedir.

BM'nin söylemleri ile eylemlerinin ilişkisi zayıftır. Açıkça ifade etmek gerekirse, BM ile ilişkili yazılı ve sözlü kaynaklar, insan hayatını ve insan hayatını etkileyen riskleri ele almaktadır ve günümüze yaklaştıkça da detaylı olmaktadır. Yazılı ve sözlü kaynaklara BM Anayasasının başlangıç bölümü, İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Binyıl Kalkınma Hedefleri, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 gündemi, BM kaynaklı videolar örnek olmaktadır. Yazılı ve sözlü kaynaklarda sosyal korumanın kapsamlı olduğu, risklerin tamamına karşılık verebileceği ve risk altında olanların tamamını kapsaması gerektiği belirtilmektedir. Ancak uygulamalar, BM söylemleri kadar kapsamlı olmamaktadır ve tüm risklere karşılık olmamaktadır. Sadece diğer riskler bir tarafa bırakılarak, acil olan ve genellikle asgari yaşam için gerekli olan risklere odaklanılmaktadır. Bunlar içerisinde gıda ve su temini en başta gelmektedir. Ancak anlık tüketime odaklanmak kalıcı bir çözüm olmamaktadır. Bugün gelinen noktada BM projeleri ile Sahra Altı Afrika'yı etkilemek mümkün değildir ve projelerin hedef kitle bakımından genişletilmesi gerekmektedir. BM projelerinin sosyal koruma politikalarını etkileyebilmesi için Sahra Altı Afrika'da sayıca daha çok kişiye kalıcı olan ve sürdürülebilir yöntemlerle hitap etmesi gerekmektedir.

BM, bütüncül bir bakış açısına sahip olduğunu söylemlerinde vurgulamaktadır. Ancak uygulamalarda bütüncül bakış açısı eksik kalmaktadır. Belirtilen bakış açısını destekleyecek olan da çok boyutlu sosyal koruma yaklaşımıdır ve birtakım kriterleri vardır. Çok boyutlu sosyal koruma yaklaşımı kuvvetli diyalog, güçlü iş bölümü, alanda uzmanlaşma ve hatalardan ders alma vizyonunu gerektirmektedir. BM'nin sadece afetlere ve ani risklere odaklanmak yerine çok boyutlu sosyal koruma yaklaşımına uygun şekilde hem konularını, risklerini, hedef kitesini genişletmesi hem de miktara değil de niteliğe bakması gerekmektedir. Aynı zamanda BM'nin söylemlerindeki öncelikleri eylemlerine de yansıtması gerekmektedir.

Bu çalışmada BM'nin sosyal koruma politikaları ile Afrika'da etkili olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşmak amaçlanmıştır. BM sosyal koruma söylemleri ile ulusal ve uluslararası düzenlemelerde referans olmaktadır. Ancak eylemleri ile Afrika ülkelerinde etkili olmamaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, Afrika'nın

endekslerdeki durumu göstermektedir ki, Afrika çok boyutlu yoksulluk, yolsuzluk oranları yüksek, insani gelişim emarelerinin çok yavaş olduğu bir bölgedir ve bu durum BM projelerinin Afrika'yı etkilemediği kanaatini güçlendirmektedir.

Bu çalışmada, BM sosyal koruma faaliyetlerinin Sahra Altı Afrika'da etkili olup olmadığı konusu incelenmiştir. Ulaşılan sonuç bağlamında BM, Sahra Altı Afrika ülkelerinin ihtiyaçlarına ve karşılaştığı risklere göre etkisiz politikalar yürütmektedir. Nüfusun bir kısmı projelerden yararlanırken, büyük bir kısmı mahrum kalmaktadır. Ancak projeler, afetlerin olduğu alanlarla sınırlı kalmaktadır ve yardımlar, riske maruz kalmış ihtiyaç sahibi insan sayısının yarısına yakınına bile yetmemektedir. Bu duruma açlıkla mücadele eden 1 milyondan fazla insanın olduğu Etiyopya'nın Trigay bölgesine gönderilen yaklaşık 370.000 kişilik gıda yardımı örnek gösterilebilir. İç savaşın, kuraklığın olduğu diğer ülkelerde de benzer durumlar mevcuttur. Sonuçta genele yayılan bir iyileşmeden bahsetmek imkânsızdır.

Bu çalışma teorik şekilde hazırlanmıştır. Çalışmada eksik kalan kısım Afrika'da BM imajının incelenmesi gerekliliğidir. Bu konunun etkili olması için de BM uygulamalarının Afrika'daki memnuniyetini ifade eden anketler veya görüşmeler ile desteklenmesi gerekmektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, BM imajının Afrika nezdindeki önemi ortaya konmasıyla BM'nin Afrika'daki durumunu anlamlandırmak kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- Akbay, O. S. (2015). "Doğu Afrika Ekonomileri." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 2. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 323-343.
- Aktan, C. C., Vural, İ. (2006). Çok Uluslu Şirketler Global Sermaye ve Global Yatırımlar. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Andersen, G. E. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press.
- Andersen, G. E. (1999). Social Foundations of Postindustrial Economies. UK: Oxford University Press.
- Ataöv, T. (2018). "Emperyalizmin Afrika Sömürüsü." İstanbul: İleri Yayınları.
- Ay, İ.C. (2014). Dünya Bankası'nın Önerdiği Yapısal Uyum Programlarının Azgelişmiş Ükelere Etkilerinin Ülke Örnekleriyle İncelenmesi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Aybar, S. (2017). "Küresel Ekonomi Politik Perspektifinden Afrika'nın Yeniden Paylaşımı ve Türkiye." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 4. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 41-60.
- Aydın, H. (2017). "Eleştirel Perspektifle Sudan ve Güney Sudan'ı Anlamak." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 4. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 185-201.
- Aysan, M. F. (2020). "Geleceğin Türkiye'sinde Sosyal Politikalar." İstanbul: İLKE Yayınları.
- Bayram, M. (2017). "Burundi'deki Siyasal İktidar Mücadelelerinin Etnisite Faktörüyle İlişkisi." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 1. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Buğra, A. (2015). İktisatçılar ve İnsanlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çakmak, C. (2014). "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirildiği Kadar Vazgeçilemeyen Bir Aktör." Der. Nejat Doğan, Cenap Çakmak ve Halil Kürşad Aslan, Birleşmiş Milletler: BM Sistemi ve Reformu. Ankara: Siyasal Kitabevi. 35-53.
- Çotuksöken, B. (1994). Felsefi Söylem Nedir? İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Daban, C. (2016). "Coğrafi Keşifler Sonrası Avrupalı Sömürgeci Devletlerin Afrika Politikaları." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 3. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 53-84.
- Daban, C. (2017). "Etiyopya ve Somali İlişkileri: Ogaden Savaşı." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 4. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 249-270.
- Daban, C. (2017). Dekolonizasyon Süreci ve Sonrası Afrika. İstanbul: Açılım Kitap.
- Denk, E. (2015). Uluslararası Örgütler Hukuku, Birleşmiş Milletler Sistemi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Devereux S. ve Getu M. (2013). The Conceptualisation and Status of Informal and Formal Social Protection in Sub-Saharan Africa, İçinde: Ed. Stephen Devereux ve Melese Getu. Informal and Formal Social Protection Systems in Sub-Saharan Africa. Kampala: Fountain Publishers,1-8.
- Diamond, J. (2002). Tüfek, Mikrop ve Çelik. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık Sek. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
- Dicken, P. (2007) Global Shift: Mapping the Changing Contours of the Global Economy. New York: Guilford Press.
- Eğilmez, M. (2021). Örneklerle Kolay Ekonomi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Fukuyama, F. (2015). Devlet İnşası: Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetişim ve Dünya Düzeni (Çev. T. Çolak). İstanbul: Profil Yayınları.
- Giddens, A. (2008). The Third Way. Cambridge: The Renewal of Social Democracy.
- Gorz, A. (2001). Yaşadığımız Sefalet: Kurtuluş Çareleri (Çev. N. Tural). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gorz, A. (2007). İktisadi Aklın Eleştirisi: Çalışmanın Dönüşümleri / Anlam Arayışı (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gorz, A. (2014). Yaşadığımız Sefalet, Kurtuluş Çareleri (Çev. N. Tural). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gülmez, M. (2011). Uluslararası Sosyal Politika. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Gülmez, M. (2018). Uluslararası Sosyal Güvenliğin Evrensel Sefaleti Politika, Hukuk, Uygulama (1919-2018). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Harrison, P. (1993). 3. Dünya ve Ekoloji (Çev. C. Cerit). İstanbul: Pınar Yayınları.

- Heywood, A. (2014). Küresel Siyaset (Çev. N. Uslu ve H. Özdemir). Ankara: Adres Yayınları.
- Hobbes, T. (2016). Leviathan (Çev. S. Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalay, E. (2018). “Afrika’da Sınır Sorunları.” Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 5. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 249-260.
- Koray, M. (2012). Sosyal Politika. Ankara: İmge Kitabevi.
- Koray, M. (2005). Avrupa Toplum Modeli. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Koray, M. (2020). Sosyal Politika. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kütükçü, M. A., Erdal, S. (2011). “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları (1946-1965).” Konya: Mimoza Yayınları.
- Loomba, A. (2015). Colonialism /Postcolonialism. London and New York: Routledge.
- Mahiroğulları, A., Korkmaz, Â. (2007). İşsizlikle Mücadele Emek Piyasası Politikaları. Bursa: Ekin Basım Dağıtım.
- Mardin, Ş. (2018). İdeoloji. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mbembe, A. (2019). Zenci Aklın Eleştirisi (Çev. Ö. A. Simon ve V. Çandar). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Memmi, A. (1996). Sömürgeci ve Sömürgeleştirilen İnsan (Çev. S. Ak). Ankara: Ötüken Yayınevi.
- Moyo, D. (2013). IMF’nin Ölüm Yardımları, İstanbul: Bilim +Gönül Yayınları.
- Örs, H. B. (2016). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. Der. Birsan Hekimoğlu Örs. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özbek, S. (2012). Irkçılık. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Özey, R. (2017). “Orta Afrika Panoraması: Siyaset-Toplum-Ekonomi.” Ed. İsmail Ermağan, Dünya Siyasetinde Afrika 4. Ankara: Nobel Yayınevi, 1-40.
- Paine, T. (2019). Sağduyu (Çev. Ç. Öztekin). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rodgers, G., Eddy L., Lee S., vd (2014). Uluslararası Çalışma Örgütü ve Sosyal Adalet Arayışı 1919-2009 (Çev. B. Çelik). Ankara: Efil Yayınevi.
- Rousseau, J. J. (2018). Toplum Sözleşmesi (Çev. V. Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Sander, O. (2016). Siyasi Tarih-2. Ankara: İmge kitabevi.
- Sander, O. (2017). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sariipek, D. B. (2018). "Yoksulluğun Tanımlanmasında Yeni Boyutlar; Karşılaştırmalı Bir Analiz." Ed. Gökçe Cerev ve Bora Yenihan. Yoksulluk, Farklı Boyutlarıyla. Bursa: Dora Basım Yayım- Dağıtım, 37-62.
- Sartre, J. P. (2001). Colonialism and Neocolonialism, New York: Routledge.
- Schwartzberg, J. E. (2013). Transforming the United Nations System: Designs for a Workable World. Japan: United Nations Press.
- Serdar, A. B. (2020). "Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Sosyal Politika." Ed. A. Tokol ve Y. Alper. Sosyal Politika. Bursa: Dora Basım Yayım Dağıtım, 1-69.
- Sen, A. (1987). On Ethics & Economics. USA: Blackwell Publishing.
- Sen, A. (1981). Poverty and Famines an Essay on Entitlement and Deprivation. New York: Oxford University Press.
- Şenkal, A. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şenkal, A. (2018). Küresel Sosyal Politika. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şenkal, A. (2021). Yoksulluğun Politik Ekonomisi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tokol, A. (2017). Uluslararası Sosyal Politika. Bursa: Dora Basım Yayım Dağıtım.
- Tokol, A. (2019). "Sosyal Politikanın Tarafları." Ed. A. Tokol ve Y. Alper. Sosyal Politika. Bursa: Dora Basım- Yayın, 71-111.
- Tokol, A. (2020). "Sosyal Politikanın Tarafları." Ed. A. Tokol ve Y. Alper. Sosyal Politika. Bursa: Dora Basım-Yayın, 75-117.
- Tomsensen, A., Inge. T., Mariken V. (2001). Associational Life in African Cities. Popular Responses to the Urban Crisis. Uppsala: İskandinav Afrika Enstitüsü.
- Tunçaslan, N., Dal, E.P. (2018). "2000 Sonrası Afrika'da Brezilya ve Türkiye'nin İnsani Diplomasisi." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 5, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ülker, E. (2016). Yoksulluktan Umuda Afrika Ekonomisi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Vural, G. (2016). "Afrika'da Ülke Ekonomileri: Güney Afrika Cumhuriyeti, Nijerya ve Gana'nın Makro Düzeyde Analizi." Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 3. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 407-428.

- Weeks, K. (2014). Feminizm, Marksizm, Çalışma Karşıtı Politika ve Çalışma Sonrası Tahayyüller (Çev. T. Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Wolf, V. (2019). Londra Manzaraları (Çev. Ş. Kara). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Yeldan, E. (2009). The Economics of Growth and Distribution. Ankara: Efil Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2016). “Afrika’da Büyük Güç Mücadeleleri: Yeni Emperyalizm.” Ed. İsmail Ermağan, Dünya Siyasetinde Afrika 3. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 85-110.
- Yılmaz, S. (2017). “Afrika’da Terör: Kara Kıtada Sessiz Paylaşım Savaşları.” Ed. İsmail Ermağan. Dünya Siyasetinde Afrika 1. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 313-336.
- Yılmaz, T. (2018). “Çalışan Yoksulluğu.” Ed. Gökçe Cerev ve Bora Yenihan, Yoksulluk, Farklı Boyutlarıyla. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım, 185-202.
- Zara, A. T. ve Büyükkakıncı, E. (2018). Barış Çalışmaları. Ankara: Adres Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler ve Diğer Basılı Yayınlar

- Abdellaoui, A. (2021). “Social Inequalities and the Forgotten and leave them Behind.” International Journal of Complementary & Alternative Medicine, 4(1), 35-45.
- Aborisade, R. A. (2020). “The Insecurity of Inequality in Africa: A Review of Recent Developments.” Kampala International University, 6(1), 255-266.
- Abdülhakimoğulları, E. D. (2020). “Zenci Aklın Eleştirisi Kitabının Değerlendirmesi”, Universal Journal of History and Culture, 2 (1), 90-95.
- Acar, E. (2017). “Neoliberalizm ve Sosyal Refah Devleti Ekseninde Üçüncü Yol Yaklaşımı.” Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18 (1), ICEBSS Özel Sayı,248-263.
- Adams J. R. H., Page, John (2005). “Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries? World Development”. 33 (10): 1645-1669.
- Adato, M., Ahmed, A. U., Lund F. (2004) Linking Safety Nets, Social Protection and Poverty Reduction -Directions for Africa. Washington DC: IFPRI Press, Brief 12.

- Adelekan, M. L. (1998). "Substance Use, HIV Infection and The Harm Reduction Approach in Sub Saharan Africa." *International Journal of Drug Policy*, 9, 315-323.
- Adekunle, C.P., Kutu, A. A., Alori, D. A. (2020). "Effects of Foods Price Shocks on Dietary Composition of Form Households' in Nigeria." *Journal of Agriculture Extension*, 24 (3) July, 22-40.
- Adjangba, M. A. (1999). "Democratic Transition and the African Renaissance in Sub Saharan Africa." *International Journal on World Peace*,16 (3),45-58.
- Ailio, J. (2011). "Governing Sub Saharan HIV/AIDS through Gender." *Alternatives: Global, Local, Political*, 36(4), 345-358.
- Akbaş, Z., Veysel Babahanoğlu, Şahin Çaylı (2016). "Kapitalist Küreselleşmenin Ortadoğu'da Sosyo- Ekonomik ve Politik Alana Etkileri: İstikrar ve Kalkınma İçin Bir Fırsat mı, Tehdit mi?" *DÜSOBED, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 86-108.
- Akinola, O. (2017). *Governing Social Protection in Developing Countries Through Community -Based Targeting Mechanisms: A Case Study of Nigeria's "In Care of the People" Conditional Cash Transfer Programme*. Canada: A Thesis Presented to The University of Guelph.
- Albayrak, T., Birinci, M. (2017). *Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği*. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 64-100.
- Allegret, J. P., Dulbecco, P. (2007), "The Institutional Failures of International Monetary Fund Conditionality." *Review of International Organization*, 2 (4), 309-327.
- Altınbaş, D. (2011). "İnsanlığa Karşı Suçlar ve Yeni Sömürgecilik." *Uluslararası Suçlar ve Tarih Yıllık Uluslararası Hukuk ve Tarih Dergisi*, 11, 33-76.
- Alp, S. (2009). "Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör." *Maliye Dergisi*, Sayı: 156, 264-279.
- Alpar, M. (2005). "Eski Bir Sömürge Ülkesi Gambiya'da Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar." *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3),281-293.
- Appau, S., Churchill, S. A. (2019). "Charity, Volunteering Type and Subjective Wellbeing." *International Society for Third-Sector Research, Voluntas* 30:1118–1132.
- Arslan, İ. (2018). "21.Yüzyıl Afrika'sında ABD'nin Askeri Varlığı Üzerine Bir İnceleme", *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 289-313.

- Aykaç, M., Murat, G. (2018). “Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Gündemi Bağlamında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Sosyal Koruma Tabanları.” Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, CEEİK Özel Sayısı, 93-118.
- Balı, S. (2016). “Küresel Finansal Ekonomik Krizin Sahra Altı Afrika ve Baltık Ülkeleri’nin Ekonomilerine Etkisi.” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (45),60-74.
- Bariagaber, A. (2008). “United Nations Peace Missions in Africa: Transformations and Determinants.” Journal of Black Studies, 38 (6),830-849.
- Barsh, R. L. (1991). “The Right to Development as a Human Right: Results of the Global Consultation.” Human Rights Quarterly, 13(3), 322-338.
- Baybora, D. (2006), “Çalışma Hayatında Özürlülere Karşı Ayrımcılık”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0 (51), 229-269.
- Bedir, A. (2020). “Türklerin İktisadi Hayatında Sosyal Yardımlaşma” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24(3), 1141-1169.
- Bender, K. vd. (2021). “Different Pathways of Social Protection Reforms: An Analysis of Long- Term Institutional Change in Kenya.” World Development, 137 / (105210), 1-15.
- Beynaghi, A., Gregory T., Fathollah M., vd (2016) “Future Sustainability Scenarios for Universities Moving Beyond the United Nations Decade of Education of Sustainable Development” Journal of Cleaner Production, 112 (4), 3464-3478.
- Bertrand, M. (1995). The UN As an Organization. A Critique of its Functioning, 6 (3), EJIL, 349-359.
- Birdişi, F. (2010). “Birleşmiş Milletler ’in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği.” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11),172-182.
- Bloom, D. E., Sachs, J.D. (1998). “Geography, Demography and Economic Growth in Africa.” Brookings Papers on Economic Activity, 2, 207-295.
- Bongaarts. J., Frank. O., Lesthaeghe, R. (1984). “The Proximate Determinants of Fertility in Sub Saharan Africa.” Population Council, 10 (3), 511-537.
- Bonnet, F., Ehmke, E., Hagemeyer. K. (2010). “Social Security in times of Crisis.” International Security Review, 63(2), 47-70.
- Botlhale, E., Mogopodi, L., Mothusi, B. and Motshegwa, B. (2015). A Political Economy Analysis of Social Protection Programmes in Botswana. Nairobi, Kenya, Partnership for African Social & Governance Research. Paper No. 001.
- Brunori, P., O’Reilly, M. (2010). Social protection for development: A Review of Definitions. Firenze, Italy: European University Institute, 29495.

- Boztaş, A. (2014). "Avrupa-ABD-Rusya Çin Kışkırcısında 21.Yüzyıl Afrika Sömürgeciliği." 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, 13-14, 155-169.
- Caldwell, J. C., Caldwell, P., Ouiggin, P. (1989). "The Social Context of AIDS in Sub-Saharan Africa". Population Council, 15 (2), 185-234.
- Cantillon, B. (2011). "The Paradox of the Social Investment State: Growth, Employment and Poverty in the Lisbon Era." Journal of European Social Policy, 21 (5), 432-449.
- Cars, M., ve Emma E. W. (2014). "Education for Sustainable Society: Attainments and Good Practices in Sweden During the United Nations Decade for Education for Sustainable Development (UNDESD)." Springer Science +Business Media, 17(1), 1-21.
- Cecchini, S. (2014). "Social Protection, Poverty and Inequality: A Comparative Perspective. Journal of Southeast Asian Economies." Journal of Southeast Asian Economies, 31 (1), 18-39.
- Celkan, H. Y. (1991) "Beşerî Kültürün Temel Ögesi Aile." Aile ve Toplum, 1(1). 1-5.
- Chalamwong, Y., Meepien, J. (2012). Poverty and Just Social Protection in Thailand. ASEAN Economic Bulletin, 29 (3), 230-244.
- Chidzero, B.T.G. (1963). "The United Nations Economic Commission For Africa." African Studies Bulletin, 6 (2),1-5.
- Cichon, M., Scholz, W., Meerendonk, A. V. D., Hagemeyer, K ve diğerleri (2004). Quantitative Methods in Social Protection Series: Financing Social Protection. Geneva: International Labour Office & International Social Security Association.
- Cingi, S. (1995). "Birleşmiş Milletler ve Bütünleşemeyen Dünya." İ. Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi. (11-12-13): 115-128.
- Clasen, J., Clegg, D. (2006). "Beyond Activation: Reforming European Unemployment Protection Systems In Post-Industrial Labour Markets." European Societies, 8 (4), 527-553.
- Collier, P., Gunning, J. V. (1999). "Why Has Africa Grown Slowly." Journal of Economic Perspectives, 13 (3), 3-22.
- Cook, S., ve Pincus, J. (2014). "Poverty, Inequality and Social Protection in the Southeast Asia: An Introduction." Journal of Southeast Asian Economies, 31 (1), 1-17.
- Coşar, S. (2014). İdeoloji, Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji, Söylem, Moment Dergisi 1(1): 9-36.

- Cox, B. (2009). "United Nations Security Council Reform: Collected Proposals and Possible Consequences." *South Carolina Journal of International Law and Business*, 6 (1), Article 4, 87-128.
- Cox, K. R., Negi, R. (2010). "The State and The Question of Development in Sub - Saharan Africa." *Review of African Political Economy*, 37 (123), 71-85.
- Çakır, Ö. (2002). "Sosyal Dışlanma". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çelik, Y. (2006). "Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık", *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 9(1), 19-37.
- Çetin, I. ve Simla G. (2019). *Military Expenditures and Economic Growth in Middle East and North African Countries*. *TESAM Akademi Dergisi*, 6(1), 187-211.
- Çolak A. (2019) "Sosyal Politikanın Uluslararası Taraflarından Uluslararası Çalışma Örgütü ve Küreselleşme." *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 05/01, 73-84.
- Çomak, İ. (2011). "Türkiye'nin Afrika Politikası ve Sağlık Sektöründe Çalışan Türk STK'ların TİKA'nın Desteğinde Afrika'da Yürüttüğü Faaliyetlerin Bu Politikaya Etkisi." *TİKA Avrasya Etüdüleri*, 40(2), 201-222.
- Demirbaş, D. ve Kabananiye, A. (2011). "Regional Integration, Economic Growth and Convergence in Sub-Saharan Africa: A Case Study of the East Africa Community." *T.C. Türk İş birliği ve Koordinasyon İdaresi Başkanlığı, Avrasya Etüdüleri*, 40(2), 145-173.
- De Waal, A. (2000). "Democratic Political Process and the Fight Against Famine." *Institute of Development Studies, IDS Working Paper 107*,1-28.
- Devereux, S., Wheeler, R. S. (2004). "Transformatöre Social Protection." *Brighton: Institute of Development Studies, IDS WP: 232*.
- Devereux, S., Philip W. (2010). "Social protection in Africa: Evidence, Politics and Rights." *Poverty& Public Policy* 2 (3),53-77.
- Devereux, S., McGregor, J. A. (2014). "Transforming Social Protection: Human Wellbeing and Social Justice." *European Journal of Development Research*, 26 (3), 296-310.
- Doğan, B. (2016). "Çalışma Hayatının Kadının Beden ve Ruh Sağlığına Etkisi", *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, Aralık, 6,51-76.
- Dominelli, L. (1999)." Neo Liberalism, Social Exclusion and Welfare Clientts in a Global Economy." *International Journal of Social Welfare*, 8,14-22.

- Donaldson, T. (2001). "The Ethical Wealth of Nations." *Journal of Business Ethics*, 31(1), 25-36.
- Dost, M. T. (2010). "Güney Afrika ve Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Öznel İyi Oluş ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi." *Eğitim ve Bilim* 15 (158), 75-89.
- Dugbatey, K. (1999). "National Health Policies: Sub Saharan Africa Case Studies (1980-1990)." *Social Science & Medicine*, 49, 223-239.
- Easterly, W. (2003). "Can Foreign Aid Buy Growth." *Journal of Economic Perspectives*, 17 (3), 23-48.
- Eba, P. M. (2016). "Towards Smarter HIV Laws." *Reproductive Health Matters*, 24/47, 178-184.
- Eckstein, H. (1988). "A Culturalist Theory of Political Change." *The American Political Science Review*, 82 (3), 789-804.
- Edmonds, E., Kristin M., Douglas L. M. (2004). *Rearranging the Family? Income Support and Elderly Living Arrangements in a Low Income Country*. Cambridge: National Bureau of Economic Research. WP:10306.
- Erdem, E., Çelik, B. (2019). "İnsani Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bazı Afrika Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama." *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(9),13-36.
- Erdem, E., Nageye, A. İ. (2018). *Eğitim ve İstihdamın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş Afrika Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama*. BEYDER, 13 (2), 91-106.
- Erkaçar, M. E., Güvenoğlu, H. (2018) "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış." *Sosyal Bilimler Metinleri*, (01), 1-17.
- Erkmen, K., Arı, B. (2018). "Güney Afrika'da Yaratıcı Endüstrilerin Kalkınmaya Katkıları ve Yeniden Ürettikleri Eşitsizlikler." *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 5(2).255-280).
- Erkul, E. (2020). "Sosyal Demokrat Refah Devletlerinde Çocuklara Yönelik Sosyal Koruma İstatistiklerinin İncelenmesi." *Çocuk ve Medeniyet*, 5(9), 137-157.
- Farh, J.L., Earley, P.C., Lin, S. C. (1997). "Impetus for Action a Cultural Analysis of Justice and Organizational Citizenship Behaviour in Chinese Society". *Administrative Science Quarterly*, 42(3): 421-444.
- Fathallah, M., McClanahan, S., Ortiz, M., Zhu, Y. (2011). *Africa: A New Balance for Social Security*. Geneva: International Social Security Association (ISSA). 1-41.

- Fedai, R. (2019). "Birleşmiş Milletlerin Sağlık Politikalarının Üretilmesindeki Rolü." Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (88), 78-92.
- Fidan, Ö. İ. (2017). "Education System of Kenya: A Comparison with Turkey in Terms of Purpose, Structure of Process." Route Educational and Social Science Journal, 4(3), 1-19.
- Fitzgerald, A. (2000). "Security Council Reform: Creating a More Representative Body of the Entire UN Membership," Pace International Law Review, 12(2):319-365.
- Forsythe, D. P. (1985). "The United Nations and Human Rights 1945-1985". Political Science Quarterly, 100 (2), 249-269.
- Forsythe, D. P. (1997). The United Nations, Human Rights and Development, Human Right Quarterly. The Johns Hopkins University Press, 19 (2), 334-349.
- Freeman, M. (2015). "Neoliberal Politikalar ve İnsan Hakları." D.E.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(2) Çev: Şafak Topuzkanamış, 2016 /165-188.
- Goldin, I., Reinert, K. A. (2010) Ideas, Development and Globalization, Canadian Journal of Development Studies, 29, 3-4, 329-348.
- Goose, S. D., Smyth, F. (1994). "Arming Genocide in Rwanda." Foreign Affairs, 73 (5), 86-96.
- Gökbayrak, Ş. (2010). "Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü." Çalışma ve Toplum, 2010/2,141-162.
- Grubbs, J. W. (2000). "Cultural Imperialism A Critical Theory of Interorganizational Change." Journal of Organizational Change Management, 13 (3), 221-234.
- Gülmez, M. (2015). "Sosyal Güvelik Mi, Sosyal Koruma Mı? Uluslararası Boyut ve Evrimi Üzerine Aykırı İlk Düşünceler." [Bildiri]. VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu Bildirisi. Pamukkale.
- Hök, T., Janoušková, S., Moldan, B. (2016). "Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators." Ecological Indicators, 60, 565-573.
- Herskovit, M. J. (1955). "Peoples Cultures of Sub Saharan Africa." The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 298, 11-20.
- Hujo, K. (2013). "Linking Social Policy, Migration and Development in a Regional Context: The Case of Sub- Saharan Africa." Regions & Cohesion 3/3, 30-55.
- İnce, M. (2009), "Küreselleşme ve Yerelleşme Bir Çelişki Mi?" Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11/ 1, s. 259-275.

- Ibnouf, F. O. (2008). "Impact of the World Bank and IMF Policies on Rural Women's Human Rights in Sub-Saharan Africa." *Engendering National & Global Economic Policies, Empowering Women for Gender Equity* (78), 28-41.
- Joseph, S., Nye, J. (1992). "What New World Order?" *Council of Foreign Relations. Foreign Affairs*, 71 (2), 83-96.
- Kalaycı, İ. (2011). "Afrika'nın Melez Yüzü, 'MENA': Makro İktisadi Göstergelere ve Küresel Endekslere Göre 'Manası", T.C. Türk İş birliği ve Koordinasyon İdaresi Başkanlığı, *AVRASYA ETÜDLERİ*, 40 (2), 175-199.
- Kapar, R. (2003). "Sosyal Korumanın Yaygınlaştırılması." *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (4), 49-69.
- Kapar, R. (2010). "Türkiye'de Çalışan Yoksullar." *Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Kasım-Aralık*, 53-63.
- Kasseeah, H., Ragoobur, V.T. (2011). "Assessing The Formal Social Protection System in Mauritius." *The International Journal's Research Journal of Social Science & Management*, 01(06),82-94.
- Kawewe, S., Dibie, R. (1999). "United Nations and the Problem of Women and Children Abuse in Third World Nations." *Social Justice*, 26/1(75). 78-98.
- Kavas, A. (2011). "İç Savaşlardan Bütünleşme Hareketlerine ve Kalkınma Hamlelerine Afrika'nın Yeniden Dönüşümü." T.C. Türk İş birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, *AVRASYA ETÜDLERİ*, 40 (2), 7-31.
- Koç, G., Uzman, A. (2019). "Küresel Gıda Güvencesinin İzlenmesi ve Haritalanması Üzerine Bir Değerlendirme." *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Dergisi*,16(2),237-244.
- Koray, M. (2010). "Büyüyen Yoksulluk, Yoksunluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları." *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (42), 1-32.
- Köseoğlu, Ö., Djamanca, B. (2015). "Sahra Altı Afrika'da Bağımsızlık Sonrası Devlet İnşası, Siyasal İstikrar ve Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi: Ginee- Bissau Örneği." *International Journal of Political Studies*, 1 (1), 54-67.
- Küçük, Y. K. (January-2020). *Making Multinational Corporations Respect Human Rights and the Environment in Africa. Africa's Evolving Role in the Global Arena. Africa: Year in Review. Wilson Center*, 39-40.
- Kumar, S. R., Thomas, A. B. (2016). "Social Return on Investment (SROI): An Innovative Approach to Sustainable Development Goals for Sexual and Reproductive Health Programming in Sub Saharan Africa." *Journal of Reproductive Health*, 20(3), 85-93.

- Kydd, J., Dorward, A., Morrison, J., Cadish, G. (2004). "Agricultural Development and Pro-poor Economic Growth in Sub-Saharan Africa: Potential and Policy." *Oxford Development Studies*, 32 (1),37-57.
- Laird, S. E. (2008). "Social Work Practice to Support Survival Strategies in Sub Saharan Africa." *The British Journal of Social Work*, 38 (1), 135-151.
- Lebovic, J. H. (2004). "Uniting for Peace? Democracies and United Nations Peace Operations After the Cold War." *The Journal of Conflict Resolution*, 48 (6), 910-936.
- Llyond, C. B., Blanc, A. K. (1996). "Children's Schooling in Sub Sahran Africa: The Role of Fathers, Mothers and Others." *Population Council*, 22(2), 265-268.
- Logan, I., Mengisteab, K. (1993). "IMF-World Bank Adjustment and Structural Transformation in Sub-Saharan Africa." *Economic Geography*." 69(1), 1-24.
- Lugalla, J.L.P. (2003). "AIDS, Orphans, and Development in Sub Saharan Africa: A Review of the Dilemma of Public Health and Development." *Journal of Developing Societies*, 19 (1), 26-46.
- Magadi, M. A. (2013). "Migration as a Risk Factor for HIV Infection among Youths in Sub Saharan Africa: Evidence from the DHS." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 648, 136-158.
- Mahon, R. (2019). *Broadening the Social Investment Agenda: the OECD, the World Bank and Inclusive Growth*, *Global Social Policy*,19(1-2), 121-138.
- Makonda, J.G. M., Ngakala, O.E.A. (2021). "Natural Resource Endowments and Foreign Direct Investment Flows in Sub-Saharan African Countries." *Modern Economy*, 12, 154-173.
- Man, F. (2011) "Modernitenin "Çalışma İdeolojisi" ve Sosyal Haklar" Düzenleyen KOÜ ÇEEİ Bölümü, Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı. Kocaeli: Petrol İş Yayımları 159-173.
- McCord, A. (2010). "The Impact of the Global Financial Crisis on Social Protection in Developing Countries." *International Social Security Review*, 63 (2), 31-45.
- McCorquodale, R. (1994). "Self-Determination: A Human Rights Approach." *The International and Comparative Law Quarterly*, 43(4),857-885.
- McDonnell, D., Mohan, J., Norman, P. (2020). "Charity Density and Social Need: A Longitudinal Perspective." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*,49(5),1082-1104.
- Memiş, H., Kara, M., Tayfur, L. (2010). "Yoksulluk, Yapısal Uyum Programları ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (14), 325-346.

- Morgan, W. B. ve Solarz, J. A. (1994). "Agricultural Crisis in Sub- Saharan Africa: Development Constraints and Policy Problems." *The Geographical Journal*, 160 (1), 57-73.
- Mulinge, M. M. ve Lesetedi, G. N. (1998) "Interrogating Our Past: Colonialism and Corruption in Sub Saharan Africa." *African Journal of Political Science* 3(2), 15-28.
- Mulinge, M. M., G. N. Lesetedi (2002). "Corruption in Sub Saharan Africa: Towards a More Holistic Approach." *African Journal of Political Science* 7 (1),51-77.
- Muncie, J. (2008). "The "Punitive Turn" in Juvenile Justice: Cultures of Control and Rights Compliance in Western Europe and the USA". *Youth Justice*, 8(2): 107-128.
- Murray, V., Selmi, A. A., Blanchard, K. (2015). "The Role of Public Health Within the United Nations Post- 2015 Framework for Disaster Risk Reduction." *International Journal of Disaster Risk Science*, 6, 28-37.
- Nassır, İ. (2018). "Eritre ve Etiyopya Arasındaki Sınır Krizi." *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2(1),121-144.
- Ogar, T. E., Ogar. J. N. (2018). "Globalization in Africa and Beyond: The Quest for Global Ethics." *An Interdisciplinary Journal of Human Theory and Praxis*, 1(2),38-47.
- Ohiorhenuan, J.F.E. (2010). "Don't Cry for Me Africa." *Transition*, 102, 140-157.
- Ojo, L.B., Eusebius, A.C., Ifeanyi, O. J. vd. (2020). "Political Corruption, Income Inequality and Poverty in Nigeria." *AUDRI*, 13(1): 7-19.
- O'Connor, D., Yballe, L. (2007). "Maslow Revisted: Constructing a Road Map of Human Nature." *Journal of Management Education*, 31(6), 738-756.
- Oren, A. M., Stecklov, G. (2018). "Urban- Rural Disparities in Adult Mortality in Sub-Saharan Africa." *Demographic Research*, 39, 136-176.
- Orkin, M. (1995). "Building Democracy in the New South Africa: Civil Society, Citizenship and Political Ideology, *Review of African Political Economy*." 22 (66), 525-537.
- Osabohien, R., Matthew, O., Ohalete, P., vd. (2020). "Population- Poverty- Inequality Nexus and Social Protection in Africa." *Social Indicators Research*, 151, 575-598.
- Oskay, Ü. (1980). Popüler Kùltür Açısından "İdeoloji" Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakùltesi Dergisi*, XXXV (1-4), 197-253.

- Otekurin, A. O., Otekurin, O.A., Sawicka, B., vd. (2020). "Three Decades of Fighting Against Hunger In Africa: Progress, Challenges and Opportunities." *World Nutrition*, 11(3),86-111.
- Örücü, E., Sakallı, Ö. S. (2017) "Çalışanların Örgütsel Bağlılık Algılamalarının İncelenmesi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Bir Uygulama." *Akademik Bakış Dergisi*, 64, 751-772.
- Özaydın, M. M. (2008) "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10/1, 163-180.
- Özaydın, M. M. (2020). "Sosyal Politika Disiplinin Dönüşümünde Küresel Bir Değişim Önerisi: Sosyal Risk Yönetimi." *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*,15(24),3045-3067.
- Öztürk, İ. (2006). "Dünya Bankası Politikaları." *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36- 55.
- Öztürk, Ş. (2011). "Sosyal Politikada Aktifleşme Stratejisi: Refah Devletinin Çıkış Yolu Mu, Çöküş Yolu Mu?" *Kamu İş Dergisi*, 12 (1),101-154.
- Öztürk, Ş. (2014). "Sosyal Korumada Yeni Sosyal Risk Yaklaşımı." *Sosyal Siyaset Konferansları*, 66-67(1-2),43-74.
- Özşuca, Ş. T., Toksöz, G. (2003). "Sosyal Koruma Yoksunluğu Enformel Sektör ve Küçük İşletmeler." *Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi*.
- Özüğurlu, M. (2003). "Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu." *Mülkiye Dergisi*. XXVII (239),60-75.
- Özüğurlu, M. (2018). "Sosyal Politika Disiplinin Dili: Kavram İnşasında Algı Etkisi Mİ Olgu Temeli Mİ?" *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, CEEİK 2018 Özel Sayısı,28-38.
- Patterson, Z., Patterson, S. (2012). "Social Protection and Economic Growth". *The American Economist*, 57(2), 188-195.
- Primosch, E. G. (1994). "The role of United Nations Civilian Police (UNCIVPOL) within United Nations Peace-Keeping Operations." *The International and Comparative Law Quarterly*, 43(2), 425-431.
- Rispel, L. C., Sousa, C. A. P. De., Molomo, B. G. (2009) "Can Social Inclusion Policies Reduce Health Inequalities in Sub- Saharan Africa? – A Rapid Policy Appraisal." *Journal of Health, Population and Nutrition*, 27 (4), 492-504.
- Roelen, K. (2014). "Challenging Assumptions and Managing Expectations Moving Towards Inclusive Social Protection in Southeast Asia." *Journal of Southeast Asian Economies*, 31(1), 57-67.

- Scarpetta, S. (2019). "The Future of Work." *Journal of International Affairs*, 72(1),51-56.
- Sandıklı, A., Kaya, E. (2013). "Barış Kavramına Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim." *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,23,59-79.
- Sariipek, D. B. (2017). "İhtiyaç" Kavramı Ekseninde Sosyal Koruma: Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı." *İnsan &İnsan*,12,43-65.
- Schlichtmann, K. (1999). "A Draft on Security Council Reform." *Peace and Change*, 24 (4), 505-535.
- Singh, S. C. (1955). "The U.N In Theory and Practice." *The Indian Journal of Political Science*, 16 (1), .33-42.
- Singh, D. K. (2010). *Women, Security, Peace and Conflict in South Asia*. *The Indian Journal of Political Science*, 71(2), 651-661.
- Standing, G. (2007). "Social Protection." *Development in Practice*, 17 (4-5),511-522.
- Steffek, J., Holthaus, L. (2018). "The Social Democratic Roots of Global Governance: Welfare Internationalism from the 19th Century to the United Nations." *European Journal of International Relations*, 24(1), 106-129.
- Sutton, F. X., Kessinger, T. G., Grant, J.P., vd. (1989). "Development Ideology: Its Emergence [with Comments]." *Daedalus*, 118 (1), 35-60.
- Şener, Ü. (2010). "Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları." *Şubat-TEPAV Politika Notu*,1-22.
- Taşçı, H. M., Erkaçar, M. E. (2016). "Prebisch- Singer Tezinin Dış Ticaret Hadleri Aracılığıyla Türkiye için Test Edilmesi." *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*,14(2),232-249.
- Tepeciklioğlu, E. E. (2018). "South African Federalism: Constitution-Making Process and the Decline of the Federalism Debate." *Journal of Yasar University*, 13/50, 164-175.
- Therien, J.P. (2015) "The United Nations Ideology: from Ideas to Global Policies." *Journal of Political Ideologies*, (20):3, 221-243.
- Toprak, D. (2015). *Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi, 21,151-175.
- Turshen, M. (2008). "Child Poverty in Africa". *Review of African Political Economy* 35(117), Scramling to the Bottom? 494-500.

- Tüğen, K., Eroğlu, A. (2017). “Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Sosyal Bütçe Uygulamaları ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Finans& Politik ve Ekonomik Yorumları*, 54 (627), 31-46.
- Uberti, S. D., Lombaerde, P. A., Nita, S., vd. (2015). “Analyzing intra- Regional Migration in Sub- Saharan Africa Stastical Data Constraints and the role for Regional Organizations.” *Regions & Cohesion*, 5/2 77-113.
- Uchehara, K. E. (2009). “China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy.” *Uluslararası İlişkiler*, 6 (23), 95-111.
- Uzoamaka, O. E., Nebo G., Jude E. (2016). “Women Empowerment: Panacea for Poverty Reduction and Economic Development in Nigeria.” *Journal of Policy and Development Studies*, 10(2):31-41.
- Uzun, A. M. (2003) “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (2), 155-173.
- Verwimp, P. (2006). “Machetes and Firearms: The Organization of Massacres in Rwanda.” *Journal of Peace Research*, 43 (1), 5-22.
- Vogt, K.C. (2016). “The Post-Industrial Society: From Utopia to Ideology.” *Work Employment and Society*,30 (2), 366-376.
- Walt, S. M. (1998). “International Relations: One World, Many Theories.” *Foreign Policy*, 110 (Special Edition), 29-32-34-36.
- Weiss, T.G. (2003). “The Illusion of UN Security Council Reform.” *Washington Quarterly*, 26(4), 147-161.
- Weinstein, W. (1976). “Africa’s Approach to Human Rights at the United Nations.” *A Journal of Opinion*, 6(4),14-21.
- Williams, M. (2016). “Youth, Peace and Security: A New Agenda for the Middle East and North Africa.” *Journal of International Affairs*, 69(2),103-114.
- Wilson, G. (2018). “Enhancing Diversity and Representation within the United Nations Security Council: The Dilemmas of Reform.” *International Politics*, 56, 495-513.
- Yentürk, N. (2013-a), “Türkiye’de Yoksullara Yönelik Harcamalar.” *ODTU Gelişme Dergisi*, 40, 433-464.

3. Elektronik Kaynaklar

- Afrika Birliği (2008). *Social Policy Framework For Africa*, First Session of The AU Conference of Ministers In Charge Of Social Development Windhoek, Namibia

CAMSD/EXP/4(I). [Microsoft Word - SPF as presented to the Executive Council.docx](#) /11.05.2020.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı. (T.y.). [AFRİKA İNSAN VE HALKLARIN HAKLARI ŞARTI \(burakgemalmaz.com\)](#) / 24.04.2021,

AfricaRenewal E-Dergi: FAO: Agriculture will Make or Break Africa's free Trade | Africa Renewal (un.org)/ [Afrika Yenileme | Birleşmiş Milletler 'den Afrika Haberleri ve Analizi \(un.org\)](#) /15.05.2021.

Alderman, H., Yemtsov, R. (March-2012). "Productive Role of Social Protection" (WB. D.P. 1203).https://www.academia.edu/15367713/Productive_role_of_safety_nets_background_paper_for_the_World_Bank_2012_2022_social_protection_and_labor_strategy/10.04.2020.

Aliyu, S. U. R., Elijah, A. O. (October-2008). Corruption and Economic Growth in Nigeria: 1986-2007 (MPRA Paper 12504). [MPRA paper 12504.pdf \(uni-muenchen.de\)](#) /01.01.2020

Anadolu Ajansı (2016). Anadolu Ajansı 07.10.2016 tarihli haber. [Afrika'da sınırların çizilmesi 5 yıl daha ertelendi \(aa.com.tr\)](#) / 19.04.2021

Anadolu Ajansı (2019). Anadolu Ajansı 26.09.2019 tarihli haber. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ruhaniden-bmye-elestiri/1594492/10.06.2020>.

Amerika'nın Sesi (22.Nisan.2019). [BM'den 'Dünyayı Değiştirecek' Projelere Destek \(amerikaninsesi.com\)](#) Erişim Tarihi: 15.12.2020

Âmin, S. (2003). Obsolescent Capitalism: Contemporary Politics and Global Disorder [Elektronik Sürüm]. New York: Zed Books. [Obsolescent Capitalism: Contemporary Politics and Global Disorder - Samir Amin - Google Kitaplar/](#) 10.05.2020.

Angucia, M., Katusiimeh, M. W. (2015). The Politics of Promoting Social Protection in Uganda: A Case of the Cash Transfer Scheme for Elderly People. Partnership for African Social and Governance Research Working Paper No. 009, Nairobi, Kenya,1-27. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5971b3a9ed915d0baf0001fb/The-Politics-of-Promoting-Social-Protection-in-Uganda-A-Case-of-the-Cash-Transfer-Scheme-for-Elderly-People.pdf/> 01.01.2019.

Annan, K. (2000). "We the Peoples" The Role of the United Nations 21st Century. New York: United Nations Department of Public Information.

Aral, B. (2013). Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik. SETA. <https://www.setav.org/birlesmis-milletler-ve-uluslararasi-esitsizlik/> 10.04.2021.

- Arboleda, V., Vicente, R., Pellerona, L. (2019). International Labour Organization, Development of Management Information System for Social Protection, The Case of e-INAS in Mozambique, Ed. Rob, Oliver., 1-32.
- Arjona, R., Ladaique, M., Pearson, M. (2003). "Growth Inequality and Social Protection". Canadian Public Policy / Analyse de Politiques, Supplement: The Linkages Between Economic Growth and Inequality (Jan., 2003), 19, 119-139.
- Asian Development Bank (2013), The Social Protection Index Methodology.
- Association of Liberal Thinking (ALT). Erişim: 10.10.2020. <http://www.liberal.org.tr/sayfa/2018-ekonomik-ozgurluk-endeksi-aciklandi,720.php/>
- Barrientos, A. ve Sherlock, P.L. (2002) Non- Contributory Pension and Social Protection, ISSUES in Social Protection Discussion Paper 12, ILO, Geneva.
- Barrientos, A., Hulme, D. (March 2008). Social Protection for the Poor and Poorest in Developing Countries: Reflections on a Quiet Revolution, The University of Manchester Brooks World Poverty Institute, WP: 30, 1-27.
- Barrientos, A. (January-2010). Social Protection and Poverty. Poverty Reduction and Policy Regimes Thematic Paper (42). [Social Protection and Poverty \(unrisd.org\)](http://www.unrisd.org/23.05.2021) /23.05.2021.
- Bastagli, F., Zanker, J. H., Harman, L. vd. (July- 2016). Cash Transfers: What Does the Evidence Say? a Rigorous Review of Programme Impact and of the Role of Design and Implementation Features. London: Overseas Development Institute, 1-299.
- Beblavy, M., Thum, A. E., Veselkova, M. (2013). Education and Social Protection Policies in OECD Countries: Social Stratification and Policy Intervention. Journal of European Social Policy. 23 (5). 487- 503.
- Becker, K. F. (2004). SIDA Fact Finding Study The Informal Economy [Omslag_pmd \(sida.se\)](http://www.sida.se/Omslag_pmd)
- Bernard Van Leer Vakfı / ([Kenya'da Afrika'daki ilk ulusal okul öncesi sistemi kuruluyor - Bernard van Leer Foundation](https://bernardvanleer.org/tr/cases/building-africas-first-national-pre-school-system-in-kenya/) / 01.01.2020 / <https://bernardvanleer.org/tr/cases/building-africas-first-national-pre-school-system-in-kenya/>
- Bierbaum M., Opper A., Tromp S., Cichon M. (2015), A Social Protection Floor Index: Monitoring National Social Protection Policy Implementation. Friedrich-Ebert-Stiftung, DP. [Bir Sosyal Koruma Kat Endeksi: Ulusal Sosyal Koruma Politikası Uygulama | socialprotection.org](http://www.socialprotection.org/) /10.04.2020.
- BM / Birleşmiş Milletler Anlaşması (1945). <http://www.org/en/sections/un-charter/chapter-ii/index.html/> 09/092018.

- BM ÇHS/ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1990). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları. [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS/ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Genel Yorum No:1 (2001). [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme GENEL YORUM No. 9 (2006) Engelli Çocukların Hakları, Çocuk Hakları Komitesi, 43.Oturum [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme GENEL YORUM No. 3 (2003) HIV/AIDS ve Çocuk Hakları, ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ 32. Oturum [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme GENEL YORUM No. (2013) ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ 15 Çocuğun Mümkün Olan En Yüksek Sağlık Standardına Ulaşma Hakkı (24. madde) [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Genel Yorum No. 20 (2017) ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ Ergenlikte Çocuk Haklarının Uygulanması [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 21 No'lu GENEL YORUM (2017) ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ Sokak Ortamındaki Çocukları [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM ÇHS / Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi ve Çocuk Hakları Komitesi (2017). Uluslararası Göç Bağlamında Çocukların İnsan Haklarına İlişkin Genel İlkeler Hakkında Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi'nin 3 No'lu ve Çocuk Hakları Komitesi'nin 22 No'lu Ortak Genel Yorumu. [ÇHDS ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları.pdf \(unicef.org\)](#)
- BM Türkiye / Birleşmiş Milletler Türkiye, /15 Haziran 2020/ [Afrika kökenli BM yetkililerinden ırkçılığa son verilmesi için çağrı | Türkiye'de Birleşmiş Milletler \(un.org\)](#) / <https://turkey.un.org/tr/49395-afrika-kokenli-bm-yetkililerinden-irkciliga-son-verilmesi-icin-cagri>

- Buğra, Ayşe ve Keyder, Çağlar (2015). Sosyal Politika Yazıları. [Elektronik Sürüm]. İstanbul: İletişim yayınları 1130. [Sosyal Politika Yazıları - Google Kitaplar/04.06.2020.](#)
- Charton, H. (2007). “Sahra Altı Afrika’da Eğitim Kalkınma Kenya Örneği (Çev. Ayşe Meral) [Elektronik Sürüm]. / TASAM Afrika Enstitüsü/[https://afrika.tasam.org/index.php/arsiv/ii-uluslararası-tuerk-afrika-kongresi/makaleler/178-dou-afrikada-eitim-ve-kalknma-kenya-oernei-helene-charton.html/05.05.2019.](https://afrika.tasam.org/index.php/arsiv/ii-uluslararası-tuerk-afrika-kongresi/makaleler/178-dou-afrikada-eitim-ve-kalknma-kenya-oernei-helene-charton.html/05.05.2019)
- Chirchir, R., ve Tran, A. (2019). Inua Jamii Senior Citizens’ Scheme. Ed. ILO SPF Brief, [Microsoft Word - Kenya - Universal Pensions.docx \(social-protection.org\) /: 05.05.2021.](#)
- Collins, K. (2006). Clan Politics and Regimes Transition in Central Asia [Elektronik Sürüm]. New York: Cambridge University Press. [Clan Politics and Regime Transition in Central Asia - Kathleen Collins - Google Kitaplar / 24.04.2021.](#)
- Deacon, B. (2005). The Governance and Politics of Global Social Policy. [The Governance and Politics of Global Social Polic.pdf / 12.05.2021.](#)
- Deacon, B. (2007). “Global Social Policy.” London: SAGE Publication Ltd. [\[Bob Deacon\] Global Social Policy and Governance.pdf](#)
- De Waal, A. (1997). Famine Crimes Politics & The Disaster Relief Industry in Africa [Elektronik Sürüm]. North America: Indiana University Press. [Famine Crimes: Politics & the Disaster Relief Industry in Africa- Alexander De Waal- Google Kitaplar. 10.04.2021.](#)
- DEİK / Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Raporu (2013). Güney Afrika Ülke Bülteni. [GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ \(corlutso.org.tr\) Erişim:24.03.2020.](#)
- Diao, X., Hazell, P., Resnick, D., Thurlow, J. (2007). The role of Agriculture in Development: Implications for Sub-Saharan Africa. USA: International Food Policy Research Institute.153, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=yPSPrLj86VYC&oi=fnd&pg=PR5&dq=The+Role+of+Agriculture+in+Development:+Implications+for+SubSaharan+Africa%E2%80%9D,+IFPRI,+DSGD+Discussion+Paper.&ots=i1iiErAFfN&sig=iPIN94DP4SRzoTjBnx0n3iJBack&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false /24-10-2020
- Di Hollo, A. (2012). “Social Protection in South Africa.” Ed. Trywell Kalusopa, Rudi Dicks ve Clara Osei-Boateng. Social Protection Schemes in Africa. Johannesburg:224-253. https://ituc africa.org/IMG/pdf/SOCIAL_SECURITY_BK_FINAL_COPY_5_March_2012_V11_1_.pdf/ 10.04.2020.
- Durch, W. J., Holt. V. K., Earle. C. R., ve Shanahan, M. K. (2003). The Brahimi Report and the Future of UN Peace Operations. Washington: The Henry L.

- Stimson Center. https://www.researchgate.net/profile/William-Durch/publication/238746627_The_Brahimi_Report_and_the_Future_of_UN_Peace_Operations/links/565f6ba508aefe619b289e95/The-Brahimi-Report-and-the-Future-of-UN-Peace-Operations.pdf/ 10.05.2021.
- Dünya Bankası Veri Tabanı (1945). https://data.worldbank.org/?locations=1W-ZW&name_desc=true/ 03.12.2018.
- Economic and Social Council (2018). Overview of Economic and Social Conditions in Africa 2018. United Nations, E/2018/2017. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/127/26/PDF/N1812726.pdf?OpenElement/>. 28.06.2020.
- Edward, W. S. (1993). Culture and Imperialism [Elektronik Kitap]. New York: Vintage Books. <https://statics-submarino.b2w.io/sherlock/books/firstChapter/109946537.pdf/> 05.05.2021.
- Ellis, F., Devereux, S., White, P. (2009). Social Protection in Africa [Elektronik Kitap]. USA: Edward Elgar Publishing Inc. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ZNaEod5-c2UC&oi=fnd&pg=PR3&dq=Social+Protection+in+Africa&ots=G5UiomK43s&sig=JE7AMbob6gifQiAGK3i-S8vSLA0&redir_esc=y#v=onepage&q=Social%20Protection%20in%20Africa&f=false/5.5.2020.
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2006). <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/132-engellilerin-haklarna-iliskin-sozlesme//> 24.10.2020.
- Ersöz, H. Y. (2010) Sosyal Politika, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını, <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/06.10.2021.>
- European Parliament. (2013). Feasibility of Social Protection Schemes in European Standing Conference of Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations (CEP-CMAF). Creating an Inclusive Society: Mainstreaming Disability Based on the Social Economy Example.
- Ethiopia IFPRI/ Productivity Safety Net Programme (PSNP). <https://essp.ifpri.info/productive-safety-net-program-psnp/> Erişim Tarihi: 03.07.2020
- Euzèby, A. (2004). “Social Protection: Values to be defended!”, International Social Security Review, 57 (2), 107-117. [Social Protection: Values to be Defended! \(Wiley.com\)/ 10.06.2021.](https://www.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2468.2004.00111.x)
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2016). Public Works and Rural Women’s Economic Empowerment: Rwanda’s Vision 2020 Umurenge Programme. From Protection to Production Policy Brief, I5582E/1/08.16.

- Frankel, J. (2016). "Mauritius: African Success Study." African Successes, Sustainable Growth, Chicago: University of Chicago Press, 295-342. [African Successes, Volume IV: Sustainable Growth \(nber.org\)](#). 10.06.2021.
- Freedom House, <https://freedomhouse.org/issues/> 10.02.2021.
- Friedman, M. (1999) Capitalism and Freedom, University of Chicago Press Fortieth Anniversary Edition. degruyter.com.11.06.2020.
- Gabriel, S. ve Painter, G. (2020). "Why Affordability Matters." Regional Science and Urban Economics, 80/103378, 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2018.07.001/> 12.06.2020.
- Garcia, B. A., Gruat, J.V. (November-2003). Social Protection A life Cycle Continuum Investment for Social Justice, Poverty Reduction and Sustainable Development. November Version 1.0. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=D681FBB9747410646D3C626AFD2DA41A?doi=10.1.1.632.778&rep=rep1&type=pdf/> 11.06.2020.
- General Assembly (September- 2012). Sixty-sixth session Agenda item 19. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf/ 12.06.2020
- General Assembly (October- 2015) Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Distr.: General 21 October 2015 Seventieth Session. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf/ 12.06.2020.
- General Assembly (Agust- 2015). "Sixty-ninth session agenda item 18, Resolution adopted by the General Assembly on 17 Agust 2015. https://www.iom.int/sites/default/files/UN_Documents/69thN1470542_Session/.pdf/ 12.06.2020.
- Ghai, Y. (2001). Human Rights and Social Development Toward Democratization and Social Justice. UNRISD, Democracy, Governance and Human Rights Programme Paper Number 5. [Human Rights and Social Development: Toward Democratization and Social Justice \(unrisd.org\)](#)./12.06.2020.
- Global Multidimensional Poverty Index (2019). <http://hdr.undp.org/en/2019-MPI/> 12.06.2020
- Global Peace Index (2019). GIP. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GPI-2019-web003.pdf/>12.06.2020.
- Global Peace Index (2011). GIP [untitled \(economicsandpeace.org\)](#)/ 04.12.2020
- Global Peace Index Report (2015). GIP Measuring Peace, its Causes and its Economic Value Institute for Economics Peace.

https://web.archive.org/web/20150714113209/http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Peace-Index-Report-2015_0.pdf/12.05.2021.

Global Multidimensional Poverty Index (2020). Illuminating Inequalities <https://ophi.org.uk/multidimensional-poverty-index/> 12.06.2020.

Gooby, P. T (2005). Attitudes to Social Justice. London: Institute For Public Policy Research. https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/attitudes_social_justice_1350.pdf/ 13.06.2020.

Greenberg, J., Colquitt, J. A. (2005). Handbook of Organizational Justice. [Elektronik Sürüm]. USA: Lawrence Erlbaum Associates. https://books.google.com.tr/books?id=meKkREfB1loC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false/

Guarcello, L., Rosati, F. (March-2007). Child Labor and Youth Employment: Ethiopia Country Study. Social Protection The World Bank, SP Discussion Paper:0704. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/789571468037787282/pdf/391710SP0070401PUBLIC1.pdf>/ 12.06.2020.

Güneyli, E. (2020). Etiyopya Dış Politikası ve Eğitim Sistemi İncelemesi. Milimanaliz. <http://milimanaliz.com/wp-content/uploads/2021/02/ETIYOPYA-RAPOR.pdf>/06.05.2021.

Handl, G. (2012). Declaration Of The United Nations Conference On The Human Environments (Stockholm Declaration), 1972 and The Rio Declaration On Environments and Development, 1992. [Historical Archives - Introductory Note - Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment \(Stockholm Declaration\), 1972 and the Rio Declaration on Environment and Development, 1992 - English](#) /10.05.2020.

Haroon B. vd. (t.y.). Social Protection is Expanding in Africa, but Coverage is too low to Significantly Reduce Inequality. [Search | UNDP in Africa](#) /17.04.2021.

Hassan, D. H. (2008). Iraq: Tribal Structure Social and Political Activities. CRS Report for Congress. [Political Activities \(everycrsreport.com\)](#) /24.04.2021.

Hassan, H. (2010). Social Protection and Economic Growth in The Sudan: Trends, Perspectives, Cointegration and Causality, MPRA, 31442 (12), 1-28. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/31442/1/MPRA_paper_31442.pdf/ 13.06.2020.

Hausermann, S. (2011). Post Industrial Social Policy Reforms in Continental Europe: What Role for Social Partners? Spain:18th Conference of Europeanists Presentation Paper.1-30. https://www.mwpweb.eu/1/22/resources/publication_955_1.pdf/ 12.06.2020.

- Heimer, C. A. (2007). "Old Inequalities, New Disease: HIV-AIDS in Sub Saharan Africa." Annual Review of Sociology, 33, 551-577. https://www.researchgate.net/profile/Carol-Heimer/publication/228156080_Old_inequalities_new_disease_HIVAIDS_in_Sub-Saharan_Africa/links/00b7d535c197abf2a6000000/Old-inequalities-new-disease-HIV-AIDS-in-Sub-Saharan-Africa.pdf/ 13.06.2020.
- HelpAge International Africa. <https://www.helpage.org/where-we-work/africa/> 05.05.2021.
- Hickey, S. (2011). "The Politics of Social Protection: What do We Get from a 'Social Contract' Approach?" Canadian Journal of Development Studies, 32(4), 426-438.
- Hickey, S., Bukenya, B. (2016): "The Politics of Promoting Social cash Transfers in Uganda", WIDER WP: 2016/118, Helsinki: The United Nations University World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER), 1-22. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/161501/1/872145514.pdf/12.06.2020>
- Hinds, R. (2014). Defining Social Protection Systems. Helpdesk Research Report [hdq1085.pdf \(gsdrc.org\)](https://www.gsdrc.org/hdq1085.pdf) / 12.05.2021.
- Hirschfeld, A. (1973). "Afrika 'da Kooperatifçiliğin Gelişmesinin Koşulları", Çev. Zafer Üskül Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 9(1), 304-314, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eitiad/issue/49515/633693/> 12.05.2020.
- Holzmann, R., Jorgensen, S. (2001). "Social Risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond." International Tax and Public Finance, 8, 529-556. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1011247814590.pdf/> 12.06.2020.
- Holzner, M. (2010). "Inequality, Growth and Public Spending in Central, East and Southeast Europe." The Vienna Institute for International Economic Studies. Wiiw Paper 71. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/203936/1/wiiw-wp-071.pdf/> 01.03.2020.
- Hoogendoorn Growth Management / Van den Berg Roses 01.01.2020/ <https://www.hoogendoorn.nl/tr/project/van-den-berg-roses/>
- Hugo, R. (2001). "Globalization, Labour and Socialist Renewal." Capital&Class, 75, 113-126. https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/030981680107500110?casa_token=QKF29OJG0A4AAAAA%3AWHkWSpLYcJQoXh4AjCWKRkEcGmY209dGThQQDRczokE1QhjjzATbB8b0E2TP1kAQQG328TeGp9w&/ 15.10.2019.
- HDR/ Human Development Report (1990). United Nations Development Programme, Oxford University Press, New York. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1990/> 10.01.2019.

- HDR/ Human Development Report (2002). United Nations Development Programme, [2002- Human Development Report.pdf](#) / 24.06.2020.
- HDR/ Human Development Report (2010). United Nations Development Programme, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_report.pdf / 24.06.2020
- HDR/Human Development Report (2013). https://read.un-ilibrary.org/economic-and-social-development/human-development-report-2013_a1b0c169-en#page91/ / 24.06.2020.
- HDR/ Human Development Report (2014). [2014- İnsani gelişme Raporu.pdf](#) / 24.06.2020
- HDR/ Human Development Report (2019). United Nations Development Programme. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> / 24.06.2020.
- Department for International Development / DFID Project (September-2003). Non Contributory Pensions and Poverty Prevention. A Comparative Study of Brazil and South Africa. Final Report: R7897. <https://www.helpage.org/silo/files/noncontributory-pensions-and-poverty-prevention-a-comparative-study-of-brazil-and-south-africa-.pdf> / 12.05.2021.
- ILO/International Labour Organization (1920). The Labour Provisions of the Peace Treaties, Geneva: 20B09/18. <https://www.certifico.com/component/attachments/download/21689/10.10.2019>.
- ILO Philadelphia Bildirgesi (Mayıs-1944). https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412361/lang--tr/index.htm / 12.10.2019.
- ILO/ International Labour Organization (2002). Decent Work in the Informal Sector, Latin America, 90th Session, Sixth Item on Agenda, Report VI. Geneva <https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc90/pdf/rep-vi.pdf> / 01.10.2019.
- ILO/ International Labour Organization (June -2008) Declaration on Social Justice for a Fair Globalization. Ninety-Seventh Session https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/genericdocument/wcms_371208.pdf / 01.10.2019.
- ILO/ 97. Oturum Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi, 10 Haziran 2008. [ILO Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi](#). 10.03.2020.
- ILO/ International Labour Organization (2012) Desk Review of Research on HIV/AIDS in The World of Work. Conducted by ILO/AIDS as part of the Inter-Agency Task Team on HIV Workplace Policies /Programmes and Private Sector Engagement (IATT /WPPS).

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/publication/wcms_221243.pdf / 02.10.2019.

ILO/International Labour Organization (2014-a), World Social Protection Report 2014/15 http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/-dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf / 12.10.2019.

ILO/ International Labour Organization (2015). Social Protection for Children: Key Policy Trends and Statistics. Geneva: International Labour Office Social Protection Department. Social Policy Papers:14. <https://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=51578/> / 12.10.2019.

ILO/ International Labour Organization (2016). Social Department Office, Lesotho: Universal Old Age Pension 1, Building Social Protection Floors Country Note Series, Geneva.

ILO Videosu (25 Ağustos 2016). [ILO Director-General Guy Ryder address on universal social protection - YouTube](#) / 02.12.2020.

ILO videosu / (17 Eylül 2020), [Financing gaps in social protection- YouTube](#) / 2.12.2020

Index of Economic Freedom, 2021 <https://www.heritage.org/index/ranking/> / 02.07.2020.

Izarali, M. R., Oliver., M. Ibhawoh, B. (2019). Expanding Perspectives on Human Rights in Africa, Routledge, Taylor & Francis Group London and New York. [Expanding Perspectives on Human Rights in Africa- Google Kitaplar/02.03.2021](#)

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights/> / 10.10.2019.

İnsan Hakları Komitesi Kararları (1989) 35. oturum. Genel Yorum, No:17. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/05/05/BMde_Insan_Haklari_Yorumlari_1981_2006.pdf / 01.06.2021.

İnsan Hakları Komitesi Kararları (2000) 3. oturum Genel Yorum, No: 28. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/05/05/BMde_Insan_Haklari_Yorumlari_1981_2006.pdf / 01.06.2021.

Jenson, J., Lewis, J. (2006). "Social Investment for New Social Risks Consequences of the Lego Paradigm for Children." Edward Elgar Publishing,1-33. <http://www.cccg.umontreal.ca/pdf/social%20investment%20jane%20jenson.pdf> / 01.06.2020.

Jeong S. R. (2001). The Paradigm Shift Towards Sound Globalisation: From Charity to Civil Rights, From Nations to Global Society. Rethinking Existing Pradigms:

- Public Intellectuals In Action. Asia Leadership Fellow Program Report. Japan: International House of Japan and Japan Foundation Asia Center. 48-158. <https://pdfs.semanticscholar.org/96d0/c267c03d76d8eadc851a2a26d9d9e448ab5a.pdf#page=48/> Erişim adresi 25.06.2020.
- Kakwani, N., Kalanidhi, S. (March-2005) Ageing, and Poverty in Africa and the role of Social Pensions. The World Bank Africa Human Development, 32178. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8535/321780white0co1udy0P08313601public1.pdf?sequence=1/> 25.06.2020.
- Kapar, R. (2006) “Sosyal Adalet için Daha Fazla Sosyal Koruma” [Bildiri]. II. Ulusal Sosyal Politika Kongresi,1-27. <http://www.sosyalkoruma.net/pdf/bildiri.pdf/> 25.06.2020.
- Keskin, F. (1998). “Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler.” Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 4. <https://xfs-1.ikon-x.com.tr:8880/mulkiye/2015/09/20.pdf/> 25.06.2019.
- Kainth, G. S. (January- 2010). Push and Pull Factors of Migration: A Case Study of Brick Kiln Migrant Workers in Punjab. Guru Arjan Dev Institute of Development Studies, Paper No. 30036. https://mpr.ub.uni-muenchen.de/30036/1/MPRA_paper_30036.pdf/ 24.06.2019.
- Klabbers, J. (2011). “General Principles and Theories of UN Reform”, International Law Association, United Nations Reform Through Practice. Edited by Ralph Wilde.
- Kumitz, D (2013). Scoping Social Protection. Platform for Social Protection Zambia Policy Brief. Lusaka: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). <http://library.fes.de/pdf-files/iez/12721.pdf/> 04.05.2021.
- Lema, G. (2018). “Review on Informal Business Sectors: An Emphasis on Its Practices and Opportunities.” European Journal of Business and Management, 10(22), 86-91. <https://core.ac.uk/reader/234628510/> 05.05.2021.
- Lenneiy, N. M. (May-2005). “Who Has the Yam, and Who Has the Knife? Social Action Funds and Decentralization in Malawi, Tanzania and Uganda.” The World Bank Human Development Network Social Protection Unit No: 0518. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/614131468270266564/pdf/327490rev.pdf/> 05.05.2021.
- Lumumba, N. T. A. (2009). African Renewal Through Higher Education with a Public Mission. New York: Africana Studies and Research Center. https://archive.unu.edu/globalization/2009/files/presenter/Assie-Lumumba_full_text.pdf/ 05.04.2021.
- Lund, F., S. Srinivas (2000). Learning From Experience: A Gendered Approach to Social Protection for Workers in the Informal Economy. Draft Paper, Turin: ILO. <https://www.researchgate.net/profile/Smita->

[Srinivas/publication/255992024 Learning From Experience A Gendered Approach to Social Protection for Workers in the Informal Economy/links/54c0f1410cf28eae4a6ab2de/Learning-From-Experience-A-Gendered-Approach-to-Social-Protection-for-Workers-in-the-Informal-Economy.pdf](https://www.researchgate.net/publication/255992024_Learning_From_Experience_A_Gendered_Approach_to_Social_Protection_for_Workers_in_the_Informal_Economy/links/54c0f1410cf28eae4a6ab2de/Learning-From-Experience-A-Gendered-Approach-to-Social-Protection-for-Workers-in-the-Informal-Economy.pdf)
05.04.2020.

MacDonald, A. M., Bonsor, H.C., Dochartaig, B. E. Q., Taylor, R.G. (2012). “Quantitative Maps of Groundwater Resources in Africa.” *Environmental Research Letters* 7, 024009. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/7/2/024009/pdf> 05.04.2020.

Malabo Montpellier Panel Report (2017). *Nourished: How Africa Can Build a Future Free From Hunger and Malnutrition*. Kigali: Malabo Montpellier Panel. https://www.mamopanel.org/media/uploads/files/MaMo_Panel_report_2017.pdf 06.04.2020.

McCard, A. (September-2004). *Policy Expectations and Programme Reality: The Poverty Reduction and Labour Market Impact of Two Public Works Programmes in South Africa*. ESAUWP:8. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.2984&rep=rep1&type=pdf> 05.06.2020.

Mohale, D. (2020). “Developmental State and the Political Economy of Local Government in Africa: A Case Study of South Africa” [Ebook]. Ed. S. O. Olorunfoba ve T. Falola. *The Palgrave Handbook of African Political Economy*. Palgrave Handbooks in IPE. 329-349. <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/64118388/The%20Palgrave%20Handbook%20of%20African%20Political%20Economy-2020.pdf?1596789595=&response-content/> 05.04.2020.

Morel, N., Palier, B., Palme, J. (2009). *What Future for Social Investment*. Stockholm: Institute for Futures Studies, hal 02188244. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02188244/document/> 04.05.2021.

Mora, A. M. (2017). “Yes, Giving Money to very Poor People Will Make Their Lives Better- Just Ask Ecuador.” United Nations University, <https://unu.edu/publications/articles/giving-money-to-very-poor-people.html/> 17.05.2021.

Murshed, S. M., Bediuzzaman, M., Pulok, M.H. (March-2017). “Fiscal Capacity and Social Protection Expenditure in Developing Nations.” United Nations University World Institute for Development Economics Research, WIDER WP: 60. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/163033/1/883580705.pdf> 10.05.2021.

Nagel, S. S. (2001). “General Social Policy.” Ed. Stuart S. Nagel ve Amy Robb, *Handbook of Global Social Policy*. New York- Brasil: Marcel Dekker Inc, 1-18. <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=opHYPSvPpWYC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Handbook+of+Global+Social+Policy.+New+York->

[+Brasil:+Marcel+Dekker+Inc.&ots=dzuWZML XI&sig=jAIso9jrPcH4ScdWy rID8WGIxA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false/](#) 10.04.2021.

Naiman, R., Watkins, N. (1999). A Survey of the Impacts of IMF Structural Adjustment in Africa: Growth, Social Spending, and Debt Relief, Center for Economic and Policy Research. https://www.cepr.net/documents/publications/debt_1999_04.htm?_cf_chl_jsc_hl_tk 25.10.2020.

Ndiaye, A. S., Dedehouanou, S. F. A., Faye, M. (2015). The Role of Governance in the Performance of Non-State Social Protection Services in Senegal. Partnership for African Social and Governance Research WP: 007. https://media.africaportal.org/documents/The-Role-of-Governance-in-the-Performance-of-Non-State-Social-Protection-Servi_uzqyT4c.pdf/ 05.05.2020.

Ndulu, B. J., Q'Connell, S. A. (1999). "Governance and Growth in Sub-Saharan Africa." The Journal of Economic Perspectives, 13 (3), 41-66. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.13.3.41/> 05.05.2020.

Neufeld, L.M., Beal, T., Larson, L. M., Cattaneo, F.D. (2020). "Global Landscape of Malnutrition in Infants and Young Children." Nestle Nutrition Institute, 93,1-38. [https://www.nestlenutrition-institute.org/docs/default-source/global-dcocument-library/publications/free/nni093-\(en\)_001.pdf/](https://www.nestlenutrition-institute.org/docs/default-source/global-dcocument-library/publications/free/nni093-(en)_001.pdf/) 05.05.2020.

Neuesleben Yeni Hayat / [Dünyada 9 kişiden biri aç - Yeni Hayat.](https://yeniheyat.de/2019/11/01/duenyada-9-kisiden-biri-ac/) <https://yeniheyat.de/2019/11/01/duenyada-9-kisiden-biri-ac/> 1. Kasım. 2019

Niehues, J. (2010). "Social Spending Generosity and Income Inequality: A Dynamic Panel Approach." IZA DP No.5178. https://www.econstor.eu/bitstream/10419/37305/1/VfS_2010_pid_927.pdf/ 05.05.2020.

Ninno, Carlo Del, Dorosh Paul A, Subbaro, Kalanidhi (2005). Food Aid and Food Security in the Short and Long Run: Country Experience From Asia and Sub Saharan Africa, World Bank Institute SP Discussion Paper, No: 0538.

Norton, A., Conway, T., Foster, M. (2001). "Social Protection Concepts and Approaches: Implications For Policy And Practice in International Development." Centre for Aid and Public Expenditure, London: Overseas Development Institute.

O'Brien, C., Zoe, S., Gabrielle, S., Valentina, B, Andrew, K., vd. (2018). Shock Responsive Social Protection Systems Research Synthesis Report. January <https://www.opml.co.uk/files/.../srsp-synthesis-report.pdf>.

OCHA / United Nations Office for The Coordination of Humanitarian Affairs <https://www.unocha.org/story/daily-noon-briefing-highlights-ethiopia-myanmar-opt-and-israel/> Erişim: 12.05.2021.

- Odularu, G. O. (2008). Crude Oil and The Nigerian Economic Performance, Department of Economic and Development Studies. Oil and Gas Business 2008 [CRUDE OIL AND THE NIGERIAN ECONOMIC PERFORMANCE \(ogbus.ru\)](#) 05.06.2021.
- Omilola, B., Kaniki, S. (March-2014) “Social Protection in Africa: A Review of Potential Contribution and Impact on Poverty Reduction.” UNDP Study Report. <https://scholar.google.com/citations?user=sh4XIm0AAAAJ&hl=tr&oi=sra/> 05.06.2021.
- Ouma, M. (2020). “Accounting for Choices and Consequences: Examining the Political Economy of Social Policy in Africa.” Ed. Samuel Ojo Olorunmba ve Toyin Falola. The Palgrave Handbook of African Political Economy. Switzerland: Palgrave Handbooks in IPE, 817-832. [The-Palgrave-Handbook-of-African-Political-Economy-2020.pdf \(researchgate.net\)](#) / 05.05.2021.
- Öztürk M. (Ağustos 2011). “Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve Türkiye'nin Yardım Girişimi. ORSAM, Rapor No:67. [ORSAM ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ SOMALİ: BİR ULUSUN YOK OLUŞU VE TÜRKİYE NİN İNSANİ YARDIM GİRİŞİMİ - PDF Ücretsiz indirin \(docplayer.biz.tr\)](#) / 10.10.2020.
- Parchami, A. (2009). Hegemonic Peace and Empire: The Pax Romana Britannica and Americana [E-kitap]. London: Routledge. [Hegemonic Peace and Empire: The Pax Romana, Britannica and Americana - Ali Parchami - Google Kitaplar/](#) 05.06.2021.
- Paul, J. A. (2000). NGOs and Global Policy-Making. Global Policy Forum, Haziran, [Theses Towards a Democratic Reform of the UN Security Council \(globalpolicy.org\)/](#)05.06.2021.
- Phase I Report (2002). Social Protection in Uganda, Vulnerability Assessment & Review of Initiatives. [Microsoft Word- Ch1-2 SocProt Final.doc \(ids.ac.uk\)/](#) 07.05.2019.
- Piron, L. H. (2004). “Right Based Approaches to Social Protection.” London. [Rights-Based Approaches to Social Protection - Theme Papers on Social Protection - Report \(tma.uz\)/](#) 05.06.2021.
- Pruce, K., Hickey, S. (2016). The Politics of Promoting Social Protection in Zambia. WIDER WP:2016/156. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/161539/1/875227023.pdf> / 05.06.2000
- Reuters haberi 25 Ağustos 2020, [Africa is declared free of wild polio by certification committee | Reuters/](#) 14.12.2020.

- Radovic, N. (2012). The Value of the Right To Development as a Fundamental Human Right. Magistra (Mag), Universität Wien, Wien. http://othes.univie.ac.at/21112/1/2012-05-29_0205717.pdf 05.05.2021.
- Robb, A., Nagel, S. S. (2001). Handbook of Global Social Policy [E-kitap] Ed. S. S. Nagel ve A. Robb. New York- Basel: Marcel Dekker Inc. [Handbook of Global Social Policy- Google Kitaplar](#)/ 05.05.2020.
- Sağlam, Z. (2014). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi için Reform Talepleri. İNSAMER. <https://insamer.com/rsm/files/BIRLESMIS%20MILLETLER%20GUVENLIK-KONSEYI-ICIN-REFORM-TALEPLERI.pdf> 01.06.2021.
- Sandmo, A. (2001). Globalisation and the Welfare State: More Inequality – Less Redistribution? DP:04/02. <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/162914/dp2002-04.pdf?sequence=1&isAllowed=y/> 05.06.2020.
- Schwab, K. (2010). World Economic Forum (WEF), The Global Competitiveness Report 2010–2011. [WEF GlobalCompetitivenessReport 2010-11.pdf \(weforum.org\)](#)
- Schweller, R. L. (2016). “The Balance of Power in World Politics.” Oxford University Press. [Balance of Power in World Politics- Oxford Research Encyclopedia of Politics](#)/ 01.06.2021.
- Shikwati, J. (ty). “Doğu Afrika’daki Ekonomik Gelişim ve Kalkınma Yardımları: Kenya Örneği.” (Çev. Fatma Günce Kanlı). [TASAM | Doğu Afrika'daki Ekonomik Gelişim ve Kalkınma Yardımları: Ke...](#) /30. 03 .2020
- Samson, M., Babson, O., Haarmann, C., vd. (2001). The Economic Impact of a Basic Income Grant in South Africa. Economic Policy Research Institute (EPRI) Research Paper #21. https://socialprotection.org/sites/default/files/publications_files/EPRI_RP%2321_Economic%20impact%20of%20basic%20income%20grant%20SouthAfrica.pdf 07.05.2019.
- Saunders, P. (2004), Towards a Credible Poverty Framework: From Income Poverty to Deprivation[E-kitap]. Sydney: The Social Policy Research Centre. [The Meaning and Measurement of Poverty: Towards a New Framework \(unsw.edu.au\)](#)04.05.2021.
- Sengenberger, W. (t.y.). “Uluslararası Çalışma Örgütü Amaçları, İşlevleri ve Politik Etkileri.” Friedrich Ebert Stiftung, DGB, 1-72.
- Shriwise, A. (2020) Advancing Transnational Approaches to Social Protection in the Global South. İçinde Ed. Carina Schmitt, From Colonialism to International Aid, External Actors and Social Protection in the Global South, Palgrave Macmillan, Global Dynamics of Social Policy CRC1342. [10.1007/978-3-030-38200-1.pdf \(springer.com\)](https://doi.org/10.1007/978-3-030-38200-1.pdf). 01.06.2021.

- Sian Roses | Careers, Hiring, <https://www.sianroses.co.ke/careers.php> 1.01.2020.
- Sibanda, S. (2019) Promoting Decent Work in the Rural Economy Lessons from Zimbabwe (2008-2018). ILO WP:327. [wcms 717356.pdf \(ilo.org\)](https://www.wcms.ilo.org/717356.pdf) 05.05.2021.
- Sol Haber Portalı / 25 Haziran 2015 tarihli haberi Perşembe 16:53 [Afrika'ya yardım eden 'sivil toplum' örgütleri: Irkçılık, ikiyüzlülük ve nesneleştirme | soL Haber Portalı](https://haber.sol.org.tr/dunya/afrikaya-yardim-eden-sivil-toplum-orgutleri-irkcilik-ikiyuzluluk-ve-nesnelestirme) <https://haber.sol.org.tr/dunya/afrikaya-yardim-eden-sivil-toplum-orgutleri-irkcilik-ikiyuzluluk-ve-nesnelestirme-120662/> 04.05.2021.
- Strobbe, F., Miller, C. (October-2011). Cash Transfers in an Epidemic Context The Interaction of Formal and Informal Support in Rural Malawi. Policy Research WP: 5824. [World Bank Document](https://www.worldbank.org/5824)/ 05.04.2021.
- Sur, M. (2014). “Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği.” Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, 8(Özel Sayı), 2535-2550. [Microsoft Word - CİLT-I-İÇİNDEKİLER -SON.doc \(yasar.edu.tr\)](https://www.yasar.edu.tr/~cilt-i-icindekiler-son.doc).01.10.2020.
- System of National Accounts 2008 (2009). New York: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
- Szewczyk, B. M. J. (2012). “Variable Multipolarity and U.N. Security Council Reform.” 53(2), Harvard International Law Journal, 449-504. [HILJ 53-2 Szewczyk.pdf \(harvardilj.org\)](https://www.harvardilj.org/53-2-Szewczyk.pdf)/ 01.10.2020.
- Taiwo, O., Moyo, N. (2012). “Eliminating Barriers to Internal Commerce to Facilitate Intra-regional Trade.” İçinde: Accelerating Growth through Improved Intra-African Trade. Africa Growth Initiative at Brookings, 8-12. [01 intra african trade full report 2 2.pdf \(d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net\)](https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/01/intra-african-trade-full-report-2-2.pdf) 02.06..2021.
- Thandika, M. (May-2016). Colonial Legacies and Social Welfare Regimes in Africa: An Empirical Exercise. UNRISD WP: 2016-4, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), [Afrika'da Sömürge Mirasları ve Sosyal Refah Rejimleri: Ampirik Bir Tatbikat | Olaylar | UNRISD](https://www.unrisd.org/80259df62841418183ca432b8b298140/Afrika%27da%20S%C3%B6m%C3%BCrge%20Mirasları%20ve%20Sosyal%20Refah%20Rejimleri%20Ampirik%20Bir%20Tatbikat%20Olaylar%20UNRISD)
- The Lancet / [Advancing Early Childhood Development: from Science to Scale \(thelancet.com\)](https://www.thelancet.com/advancing-early-childhood-development)/ 01.01.2020.
- The Transfer Project Ghana, Ghana'nın Yoksulluğa Karşı Geçim Kaynağı Güçlendirme (LEAP) Programı & LEAP 1000 / [Gana – Transfer Projesi \(unc.edu\)](https://www.unc.edu/transfer-project-ghana)/01.01.2020
- The Standard, “Harambelerde yolsuzluğu sona erdirme çabaları.” <https://www.standardmedia.co.ke/kenya/article/2000092053/efforts-to-end-corruption-in-harambees/01.01.2020>.

- The World Bank Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, Comparing Business Regulations For Domestic Firms in 185 Economies, 10th Edition. <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2013/> 01.01.2021
- The World Bank Blog / World Bank Blogs. 19.Haziran 2020 yazısı. Luyana Canza Fernando. Angola'da Çocuk Evliliğinin Kültürel Topluluk Merkezleri Aracılığı ile Sona Erdirilmesi. <https://blogs.worldbank.org/youth-transforming-africa/ending-child-marriage-angola-through-cultural-community-centers/> / 01.01.2021
- The World Bank Data / <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/> 05.05.2021.
- The World Bank Data/ Country Profile | World Development Indicators (worldbank.org)/ [/https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=KEN](https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=KEN) / Erişim:05.05.2021.
- The World Bank. [From crisis to sustainable growth - sub Saharan Africa : a long-term perspective study \(worldbank.org\)](#) / 07.04.2020.
- The World Bank Yoksulluk, <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview/>01.02.2020
- The World Bank Country and Lending Groups, <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups#:~:text=For%20the%20current%202021%20fiscal,those%20with%20a%20GNI%20per/> 01.02.2020.
- Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi. <https://www.transparency.org/en/cpi/1995/> 06.06.2019
- Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi (Temmuz-1995). “NEW ZEALAND BEST, INDONESIA WORST in WORLD POLL of INTERNATIONAL CORRUPTION.” https://images.transparencycdn.org/images/1995_CPI_EN.pdf/ 06.10.2019.
- Transparency International, Yolsuzluk Algılama Endeksi (2020). Erişim: 10.05.2021. <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl/> <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2020-middle-east-north-africa/> 10.05.2021
- TDK/ Türk Dil Kurumu, [istihdam ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](#) 05.04.2021.

- UNDP (2019). African Union “The State of Social Assistance in Africa.” [Afrika'da Sosyal Yardım Durumu \(au.int\)](#) 05.04.2020.
- UNDP Türkiye [Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları | UNDP Türkiye](#) / 02.05.2020.
- UNEP (1972) Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Stockholm. [Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi - Ana Sayfa \(un.org\)](#)/02.04.2021.
- UNESCO, United Nations Educational Scientific Cultural Organization Kaynaklar. <https://en.unesco.org/> 03.04.2020.
- UNESCO, 20120 [Evrensel ilköğretimde tökezleme blokları: Tekrarlama oranları düşüyor, ancak bırakma oranları yüksek kalıyor \(unesco.org\)](#)/ 10.06.2021.
- UNICEF, for Every Child. UNICEF ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri [UNICEF and the Sustainable Development Goals | UNICEF](#)/ 01.05.2020.
- UNICEF Report. <https://www.unicef.org/research-and-reports/stories/> 10.10.2020
- UN Küresel Sorunlar Su / United Nations <https://www.un.org/en/global-issues/water/> 10.04.2021.
- United Nations (1950). Resolution of 7 July 1950 [S/1588]. [Çözüm 84 \(1950\) / \(un.org\)](#)/04.05.2021.
- United Nations (December-2000) Enhancing Social Protection and Reducing Vulnerability in a Globalizing World, Report of the Secretary General to the Thirty-ninth Session E/CN.5/2001/2. [Küreselleşen dünyada sosyal korumayı geliştirmek ve kırılganlığı azaltmak : \(un.org\)](#)/ 04.05.2021.
- United Nations, (September- 2002). Report of the World Summit on Sustainable Development Johannesburg, South Africa, 26 August-4 September 2002. [Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Raporu, Johannesburg, Güney Afrika, 26 Ağustos-4 Eylül 2002 \(un.org\)](#) / 04.05.2021.
- UN/ United Nations (2002). Economic Development in Africa, From Adjustment to Poverty Reduction: What is New? UN Conference on Trade and Development, UNCTAD/GDS/AFRICA/2. [UNCTAD/GDS/AFRICA/2](#) /10.02.2021.
- UN/ United Nations (2003). Report on the World Social Situation. A/58/153Rev.1 ST/ESA/284. [Microsoft Word - 0342620E.doc \(un.org\)](#) /10.02.2021
- United Nations (2006). Social Justice In an Open World The Role of the United Nations. (ST/ESA/305). [SocialJustice.pdf \(un.org\)](#) /10.02.2021.

- United Nations (2012). Africa Economic Outlook Special Theme: Promoting Youth Employment. [African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment | READ online \(oecd-ilibrary.org\)](#) / 05.06.2021.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2013). World Population Prospects: The 2012 Revision, Highlights and Advance Tables. WP: ESA/P/WP.228. [WPP2012 HIGHLIGHTS.pdf \(un.org\)](#) /02.03.2019.
- United Nations The Millennium Development Goals Report (2014). New York. [MDG 2014 English web.pdf \(un.org\)](#) /02.05.2020.
- United Nations Financing For Development (2015-a). Addis Ababa Action Agenda. [2051AAAA Outcome.pdf \(un.org\)](#) /01.05.2021.
- United Nations (2015-b). Time For Global Action, For People And Planet Sustainable Development Goals Fact Sheet. [Factsheet Summit.pdf \(un.org\)](#) /01.05.2021.
- United Nations (2015). Millennium Development Goal 8 / Taking Stock Of The Global Partnership for Development / MDG Gap Task Force Report 2015c.
- United Nations Development Group (UNDG), (2016) “Eastern and Southern Africa, Social Protection Issues Brief”. [wcms_568690.pdf](#) / https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/publication/wcms_568690.pdf/ Erişim Tarihi: 13.05.2019.
- UN FAO/ United Nations Food and Agriculture Organization (2017). Social Protection Framework Promoting Rural Development For All. [i7016e.pdf \(fao.org\)](#) / 13.05.2020.
- United Nations (2018). “Social Development Policy Guide: Why We Need Social Protection.” Imogen Howells, ST/ESCAP/2819. [Why We Need Social Protection \(socialprotection-toolbox.org\)](#) / 13.05.2021.
- UN/ United Nations (2018). Promoting Inclusion Through Social Protection Report on the World Situation. ST/ESA/366. [1-1.pdf \(un.org\)](#) /23.05.2021.
- United Nations (September-2019). New Methodology Shows That 258 Million Children, Adolescents and Youth Are Out of School. UNESCOstat UIS/2019/ED/FS/56. [new-methodology-shows-258-million-children-adolescents-and-youth-are-out-school.pdf \(unesco.org\)](#) /13.05.2021.
- UNWFP Hayat Değiştirmek Hayatlar Kurtarmak / [Home grown school feeding | World Food Programme \(wfp.org\)](#)/ [_05.05.2020.](#)
- UNWFP Hayat Kurtarmak Hayatları Değiştirmek 26 Mart 2021 UNWFP haberi: <https://www.wfp.org/news/hunger-worsens-angola-due-drought/> 12.05.2021.

- UNWFP Hayat Değiştirmek Hayatlar Kurtarmak / <https://www.wfp.org/food-assistance/> 05.05.2020.
- UNWFP, Hayat Değiştirmek Hayatlar Kurtarmak. <https://www.wfp.org/publications?f%5B0%5D=topics%3A2135/> 10.04.2021.
- UN-Habitat/UN- Habitat For a Better Urban Future. Participatory Slum Upgrading. https://www.mypsup.org/About_US/ 10.05.2021
- UN Brifingi / UN Genel Sekreter Sözcüsü tarafından yapılan günlük basın brifingi. <https://www.un.org/press/en/content/noon-briefings/> 06.05.2021.
- Valverde, F. D., Jimenez, J. F.P., Muzaffar, T. vd. (2019). Measuring Financing Gaps in Social Protection for Achieving SDG Target 1.3 Global Estimates and Strategies for Developing Countries. Extension of Social Security WP: ESS 073. wcms_729448.pdf (ilo.org).06.05.2021
- Vazquez, J. M., Dodson, B. M, Vulovic, V. (April-2012). The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence From a Large Panel of Countries. ICEPP WP:77 <https://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=1073&context=icepp/> 05.06.2021.
- Vincent, K., Cull, T. (2009). Impacts of Social Cash Transfers: Case Study Evidence from Across Southern Africa. IESE Conference P:47. [Microsoft Word - Impacts of social transfers.doc \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/270111111) /01.05.2021.
- WFP Açlık Haritası, 2020 Açlık Haritası. <https://www.wfp.org/publications/hunger-map-2020/> 13 Ağustos 2020.
- WHO, Haberler / <https://www.who.int/news/item/16-12-2005-new-tuberculosis-therapy-offers-potential-shorter-treatment/> 10.05.2021.
- WHOlives / [Village Drill for Camelback Ministries in Kenya – WHOlives/](https://www.who.int/news/item/16-12-2005-new-tuberculosis-therapy-offers-potential-shorter-treatment/) 01.01.2020.
- WHOlives / <https://wholives.org/projects/wholives-is-going-to-kenya/> 01.01.2020
- WHO Küresel Sağlık Gözlemevi. <https://www.who.int/data/gho/data/countries/country-details/GHO/botswana?countryProfileId/>12.10.2020.
- WHO Tuberculosis Report 2020. World Health Organization Tuberculosis Report. [https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336069/9789240013131-eng.pdf/](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336069/9789240013131-eng.pdf) 10.05.2021.
- Wilson, E. J. (March-2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power, The Annals of the American Academy of Political and Social Science; 616. [Hard Power, Soft Power, Smart Power \(sagepub.com\)](https://www.sagepub.com/) /01.01.2020.

- Wodak, R. (2003). "The Genesis of Racist Discourse in Austria Since 1989." Ed. Carmen Rosa Caldas-Coulthard ve Malcolm Coulthard. Texts and Practices Reading in Critical Discourse Analysis. New York: Routledge, 107-128. [Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis \(felsemiotica.com\)](#) /10.05.2021.
- World Health Organization (December-2014). Outcome of The Second International Conference on Nutrition Report. EB136/8. [Microsoft Word- B136 8-en \(who.int\)](#)/ 10.04.2021.
- World Bank WB. (1989). Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth A Long-Term Perspective Study Washington. 8209. [World Bank Document](#)
- World Bank DataBank / World Bank Indicators:/ 24. Dipnot. [https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.SEC.NENR &country=/](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.SEC.NENR&country=/) 01.06.2021.
- Wolfrum, R. (2005). "International Administration in Post Conflict Situations by the United Nations and Other International Actors. Netherlands: Max Planck Yearbook of United Nations Law 9, 649-696. [Microsoft Word- Wolfrum-zweiter Art.doc \(mpil.de\)](#) /01.05.2021.
- Woo, J., Bova, E., Kinda, T. vd. (September-2013). Distributional Consequences of Fiscal Consolidation and the Role of Fiscal Policy: What Do The Data Say? IMF WP: 13 195. [Distributional Consequences of Fiscal Consolidation and the Role of Fiscal Policy: What Do the Data Say?; by Jaejoon Woo, Elva Bova, Tidiane Kinda, and Y. Sophia Zhang; IMF Working Paper 13/195; September 1, 2013 \(psu.edu\)](#) 17.05.2021.
- Yearbook of United Nations-1946-1947, (1947). Sales No:47.[Birleşmiş Milletler Yılığ 1946-47 | Birleşmiş Milletler iLibrary \(un-ilibrary.org\)](#) / 27.05.2021.
- Yentürk, N. (2013-b). "Sosyal Koruma Harcaması." spmk.ku.edu.tr/sunumlar/yenturk, 01.12.2019.
- Young, O. R. (1968) "The United Nations and The International System." International Organization, 22(4), 902-922.
- Zarazúa, N.M., Barrientos, A., Hulme, D. vd. (2010). Social Protection in Sub Saharan Africa: Will the Green Shoots Blossom? Brooks World Poverty Institute BWPI WP:116, 1-30. [Microsoft Word - 116-zarazua-et-al-templated.doc \(uni-muenchen.de\)](#) /23.05.2020.
- Zewdie, A., Wabe, N. T. (2012). "The Prevalence of Therapeutic injections in Ethiopia: from the Patiens' and health Care Providers' Perspectives." Gaziantep Medical Journal, 18 (1), 21-26.

ÖZGEÇMİŞ

Ruhal Samanlı, Lisans eğitimini Cumhuriyet Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde 2011 yılında tamamlamıştır. Cumhuriyet Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD’da yüksek lisans eğitimini 2014 yılında tamamlamıştır. Doktora eğitimine de Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ABD, Sosyal Politika programında devam etmektedir. 2016 yılından beri Çankırı Karatekin Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde Arş. Gör. olarak görev yapmaktadır.

